

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

205

T-35

205
Բ-35

Երանցի Խմբագրութ.

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՀՐԱՀԱՆԳ

ՀԱՆՐԱՊԵՐՏՈՒՑ

(Սուրբ Գրքից թարգմանուած)

«Ճրկնից թագաւորութեան աշակեր-
տած ամեն դպիր նման է այն տանու-
տէր վարդոյն, որ հանում է իւր զանձից
նոր եւ հինը» (Մատթ. ԺԳ. 52):

Աշխատասիրեց

ՄԱԿԱՐ ԵՊԻՍ. ԲԱՐԽՈՒՏԱՐԵԱՆՑ

Թ Ի Ֆ Լ Ի Չ.

ԱՐԱԳԱՏԻՊ ՄԵ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆՑԻ, ՊՈՒՂԿ. ՓՈՂ. № 12
1904.

W 480
205
F-35

պր.

23 SEP 2009

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՀՐԱՀԱՆԳ

536

ՀԱՆՐԱՊԱՐՏՈՒՑ

(Սուրբ Գրքից թարգմանուած)

1608 3993
37133

«Երկնից թագաւորութեան աշակեր-
տած ամեն դպիր նման է այն տանու-
տէր մարդոյն, որ հանում է իւր զանձից
Յորը եւ հինը» (Մատթ. ԺԳ. 52):

Աւետարանի եւ
ՄԱԿԱՐ ԵՊԻՍ. ԲԱՐԽՈՒՅԱՐԵԱՅ

Թ Ի Փ Լ Ի Զ
Կ. Մարտիրոսեանցի տպարան || Тип. К. Мартиросианцъ
Орбелиановская ул., д. № 1/2.
1902

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՀՐԱՀԱՆԳ
ՀԱՆՐԱՊԱՐՏՈՒՑ

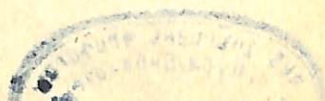
Дозволено цензурою. Тифлисъ, 9-го Октября 1901 г

ՏՊԱԳՐԵՅԱԿ ԱՐԴԵԱՄԲԹ ԵՒ ԺԱԽԻԿԹ

Բարձրապատիւ

ԻՇԽԱՆԱԶՆ ԱՂԵՔՍԱՆԴԻ ԱՂԱԻ

ՄԷԼԻՔ-ԱԶԱՐԵԱՆՑ

Այս գրքում, որ կոչուած է «Աստուածային Հրահանգ Հան-
րապարտուց» չգտնելով ոչինչ հակառակ Հայաստանեայց Ս. Եկե-
ղեցու ոգուն, թոյլատրում եմ տպագրութեան:

Հոգևոր գրաքննիչ Գալուստ Տէր-Մկրտչեան,
Միաբան սրբոյ էջմիածնի:

23. սեպտ. 1901 թ.

Ս. Էջմիածին.

Իբրեւ մշտախօս արձան եւ անմոռանալի յիշատակ
նուիրում եմ այս գիրքը ՚ի նշան երախտագիտութեան
ծնողաց իմոց հանգուցեալ Գրիգորի Բարխուտարեանց եւ
Եղիսաբեթի Աւետիսեան, եւ քեոց եւ եղբարց իմոց եւ
վաղաթառամ Գրիգորի եղբօրորդւոյ իմոյ

Մակար եպիս. Բարխուտարեանց Խանածախցի,
որ ՚ի Խաչէն գաւառի յԱրցախ նահանգի:

Ն Ա Ք Ա Ր Ա Ն

Գաւառացի հայ հասարակութիւնն այժմ բնաւ չէ լսում Ս. Գրքոց կենդանի ձայնը. բնաւ չէ լսում Աստուծոյ խօսքը հասկանալի ոճով. վերջապէս բնաւ չէ լսում վարդապետական մատչելի քարոզներ, հոգեշահ խրատներ և օգտակար յորդորներ: Վասն զի վարդապետներն չեն կարողանում գնալ և քարոզել, քահանաներն էլ ամենամեծ մասամբ չգիտեն քարոզել:

Ահա այս պատճառաւ հայ ժողովրդեան մեծամասնութիւնն միշտ մնում է զրկուած Աստուծոյ խօսքը լսելուց. միշտ մնում է կարօտ Աստուծոյ օրէնքները և պատուիրանները սովորելուց. վերջապէս և միշտ հեռի է մնում Աստուծոյ կամքը կատարելուց: Հետեւապէս հետըհետէ խախտուում է գաւառաբնակ հայի հաւատն, խորթանում է ազգութիւնն, թուլանում է աստուածապաշտութիւնն, շատանում է անկարգութիւնն. դառնանում է ընտանեկան կեանքն, թուլանորոգում է կենակցութիւնն, նուազում է պարտուց և իրաւանց պահպանութիւնն, քայքայուում է ընտանեկան կապակցութիւնն. բազմանում է ամուսնալուծութեան ախտն և լցնում գերդաստանների անդամոց ճոցը դառնաղէտ ցաւօք և հեծութեամբ:

Ս. Գիրքն ասում է. «Ամեն մարդ՝ որ կը հաւատայ Աստուծոյ, չամաչէր... ամեն մարդ՝ որ կը կարգաց Տիրոջ անունը, կապրի»: Պօղոս ս. առաքեալն իրաւամբ այսպէս է պատասխանում այդ խօսքին. «Քացց ինչպէս կարդան առ Աստուած, Որին հաւատացին. կամ ինչպէս հաւատան, Որին չսեցին. ինչպէս լսեն առանց քարոզողի, և ինչպէս քարոզեն, թէ որ չուղարկուին. «Աւրեմն հաւատքն լսելուց է զօրանում և լսելն էլ Քրիստոսի խօսքից» (Հռ. Ժ. 13—17):

Արդ՝ որովհետեւ չենք կարողանում գնալ և քարոզել Քրիստոսի խօսքը, վասն որոյ հարկադրուեցայ Աստուծոյ իմ վերայ դրած անխուսափելի պարտաւորութիւնից՝ ի յոյս ընծայել այնպիսի մի գիրք, որ իւր բովանդակութեամբ կարողանայ կատարել քարոզի և խրատի պաշտօն. խրատի, որ ուղղակի բղխած է Աստուծոյ բերանից և ելած աստուածաշունչ Ս. Գրքից, որի պատճառաւ էլ այս գիրքը անուանեցի «ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՀՐԱՆԱԿ ՀԱՆՐԱՊԱՐՏՈՒՅ»։ Հաւաքեցի ընտիր հատուածներ հին և Նոր-Կտակարաններից, թարգմանեցի աշխարհաբար,

տեղ տեղ աւելացրի բառեր խօսքի միտքը պարզելու համար, դասա-
ւորեցի այբբենական կարգաւ, որպէս զի հեշտութեամբ գտնէ ընթեր-
ցողն իւր որոնածը: Ամեն մի հատուածի ճակատին գրեցի համառօտա-
կի նորա բարոյական նշանակութիւնը, որպէս զի կարդալով զարթնի
ընթերցողի և լսողի հետաքրքրութիւնն և լարուի ուշադրութիւնն
և զիւրութեամբ ըմբռնէ կարգացողի և լսողի միտքն հատուածի ի-
մաստը և բովանդակութիւնը: Հասկանալի ոճով զետեղեցի գրքիս մէջ
ճնողների և զաւակների, սկեսրայրների և սկեսուրների, հարսների և
թոռների, ծառաների և աղախիկների, իշխանների և հպատակների,
հոգևոր հովիւների և հոգևոր հօտի, որբոց և այրեաց, և այլն, և այլն
պատգմութիւնն, իւրաքանչիւր անձի առ Աստուած և
առ մարդկութիւնն, առ իւր նկեղեցին և առ իւր գերդաստանն և առ
որից կարող է ամեն մի անհատ լիովին քաղել իւր պէտք եղած մեծ
օգուտը, որից կարող է մեծապէս շահուել՝ զգուշութեան խրատ առ-
նելով ապստամբ հրէից ազգիցն, որ իւր անհնազանդութեամբ և ան-
հաւատութեամբ բոլորովին ընկաւ Աստուծոյ երեսիցն: Կարող են մեծ
օգուտ քաղել նաև քաղաքաբնակ հայերն և առհասարակ քարոզիչ-
ներն՝ իւրեանց առաջ կուտակուած ամեն տեսակ օգտակար վկայու-
թիւններիցը:

Այժմ մեր սիրելի քահանայ եղբայրներն (զիւղերի և աւանների
կարդացողներն քիչ եղած դէպքում) կարող են կարգաւ սոյն գիրքը,
հասկանալ և հասկացնել իւրեանց սիրելի ծխականներին, մանաւանդ
ձմրան երկար գիշերներում: Այո, այժմ անկասկած կարող են շահուել
այս գրքից և շահեցնել թէ քահանայք և թէ հմուտ ընթերցողք:

Իսկ դու, իմ սիրեցեալ հայ ազգ, իմ աչքի լոյս հայ ժողովուրդ,
իմ սրտի սիւն հայ գերդաստան, իմ հոգու հատոր հայ երիտասարդ
և օրիորդ, թո՛ղ քո գրասեղանի զարդն լինի այս գիրքն, փոխանակ
անբարոյականացնող և վնասակար գրքեր կարդալու և ունկնդիր լի-
նելու, նուրբ ուշադրութեամբ կարդալ այս աւսուսանալի մատենը,
եթէ կարդալ գիտես. իսկ եթէ կարդալ չգիտես, խորին ուշադրու-
թեամբ լսիր կարդացողներից քո Սեղծողի և Նորա Ասուածաբանի
օրէնքները և պատուէրները, խրատները և յորդորները, որ խօսում
է քեզ հետ հայրաբար, Այո, սիրելիս, լսիր հեզութեամբ և ուշադրու-
թեամբ և որդիաբար, որպէս զի կարողանաս ամուր պահպանել քո
Աստուծոյ օրէնքները և հրամանները, կարողանաս պահպանել քո
լոյս հաւատը և քո պապենական դաւանութիւնը, քո ուղղափառ
եկեղեցին և քո հայութիւնը և քո լեզուն: Ուշադրութեամբ կարդա,
անձկալիս որպէս զի ծագէ աստուածային լոյսն քո սրտի մէջ, որ

հալածուին տգիտութեան խաւարային ամպերն, հեռանան ատելու-
թեան և խռովութեան փոթորիկներն. ցրուին բարկութեան և ռիս
կալութեան մրրիկներն. հալուին թուլահաւատութեան սառնամանիքն.
բացուի հաստատուն հաւատոյ գարունն, տաքանայ կատարեալ ջեր-
մեռանդութիւնն, իջնեն աստուածապաշտութեան ցօղն ու անձրևն.
ծաղկեն և պտղաբերեն առաքինութիւններն, քաղհանուին մոլու-
թեանց որոմներն. չարգուի պարտուց և իրաւանց անհրաժեշտութիւնն.
վարքով և բարքով սրբանան գերդաստաններ, ազնուանան զգաստու-
թեամբ երիտասարդներ և օրիորդներ. թագաւորէ աստուածային սուրբ
սէրն, փայլի Ս. Գրքի ներգործութիւնն, համեստութեամբ զարդարուի
ընտանեկան կենակցութիւնն. ընդհանրանայ խաղաղաւէտ կեանքն.
քաղցրանայ առտնին կենցաղավարութիւնն, պարտաճանաչ սիրով ամ-
րապնդուի ամուսնութեան սուրբ կապն, աճի և բազմանայ որդեճնու-
թիւնն. և պաշտօնաւայ Աստուծոյ Դրախտ հայաստանեայց Ս.
Եկեղեցին:

Ահա այն ժամանակ կը կատարուի իմ աստուածահաճոյ իղձն և
կը պսակուի այլեզարդ ծերունուս քրտնաթոր աշխատանքն: Այո, այն
ժամանակ միասին կուրախանան հաւաքագրողն էլ, ընթերցողն էլ,
հայ հասարակութիւնն էլ, որի չարատե յառաջագիմութեան համար
կամ և մնամ միշտ աղօթարար սպասաւոր

Մակար Եպիս. Բարխուսարեանց:

Ա Գ Ա Հ

Ազա՛հ մարդոյ աչքն կը կշտանայ միայն մի բուռն հողով. ազահների հետ հաց անգամ ուտելը արգելում է Ս. Գիրքն:

Նա՛ որ ամբարտաւան էր աչօք և ազա՛հ սրտով, հաց չէի ուտում նորա հետ (Սաղ. Զ. 5):

Ազա՛հ են (չեն կշտանում) դժոխքն և կորուստն, նոյնպէս և ազա՛հ մարդոյ աչքն (Առ. ԻԷ. 20):

Հակառակութիւն է գրգռում ազա՛հ մարդն. իսկ յոյսը Աստուծոյ վերայ դրած մարդն ապրում է խնամքի տակ (Առ. ԻԸ. 25):

Գրեցի ձեզ այժմ չխառնուիլ (հեռի մնալ) պոռնիկ կամ ազա՛հ կամ կռապաշտ կամ նախատող կամ արբեցող կամ յափշտակող եղբայր անուանուածներին. հաց անգամ չուտել այնպիսի մարդոց հետ (Ա. Կորն. Ե. 11):

Ձխաբուլիք, չեն ժառանգել Աստուծոյ թաղաւորութիւնը... ո՛չ ազահներն, ո՛չ բամբասողներն և ո՛չ յափշտակողներն (Ա. Կորն. Զ. 9—10):

Ա Գ Ա Հ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Ձափազանց վնասակար է և ազահութիւնն թէ՛ հոգու և թէ՛ մարմնոյ, թէ՛ բարոյապէս և թէ՛ նիւթապէս:

Ո՛վ Տէր, խոնարհեցնուր իմ սիրտը դէպի քո վկայութիւններն և ոչ թէ՛ դէպի ազահութիւն (Սաղ. ԶԺԸ. 36):

Նշուածներն կուտեն այն խորհուրդը. որովհետեւ ազահութիւնից է այն խորհուրդն (Ես. ԻԸ. 8):

Իշխաններն... յափշտակող գալլերի պէս թափում են արիւն, կորուսանում են հոգիներ, որպէս զի ստանան աւելի ազահութիւն (Եզեկ. ԻԲ. 27):

Ինչ որ ելնում է մարդից, այն է պղծում մարդը. որովհետև ներսից մարդոյ սրտից ելնում են չար խորհուրդներ— շնութիւններ, պոռնկութիւններ, գողութիւններ, սպանութիւններ, ազահութիւններ... Այս ամենն ելնում են ներսից և պղծում մարդը (Մար. Է. 22):

Զգուշ կացէք ամեն տեսակ ազահութիւնից, վասն զի ոչ ոքի կեանքն կախուած չէ ստացուածքի աւելանալուց (Ղուկ. ԺԲ. 15):

Այժմ բնաւ չանուանի ձեր մէջ պոռնկութիւն և ամեն տեսակ պղծութիւն կամ ազահութիւն, ինչպէս վայելում է սրբոց (Եփես. Ե. 3):

Այսուհետև հեռացրէք ձեր միջից պոռնկութիւնը, պղծութիւնը, չար ցանկութիւնը և ազահութիւնը, որ է կռապաշտութիւն (Վոդ. Գ. 5):

ԱԶԱՏ, ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

Ազատ լինելու է մեղքերից և մոլութիւններից: Սուրբ Հոգին ընդունելով մարդ կարող է աւելի ազատ լինել:

Դուք ճանաչեցէք ճշմարտութիւնը և ճշմարտութիւնն կազատէ զձեզ (Յով. Ը. 32):

Այժմ ազատուելով մեղքերից՝ ծառայեցէք Աստուծոյ. որովհետև ինչպէս որ ձեր անդամները պատրաստեցիք պղծութեանց և անօրէնութեանց համար անօրէնութեամբ ծառաներ, այնպէս էլ այժմ պատրաստեցէք ձեր անդամները արդարութեան համար սրբութեամբ ծառաներ... Իսկ այժմ ազատուելով մեղքերից՝ ծառայեցէք Աստուծոյ (Հռ. Զ. 18—22):

Այսպէս են Աստուծոյ կամքն — բարեգործներն պապանձեցնելու են անզգամ մարդոց տգիտութիւնը: Ազատի պէս լինելու է. բայց ազատութիւնը չարութեան պատրուակ անելու չէ, այլ զործ ածելու է ազատութիւնը ինչպէս Աստուծոյ ծառաներ (Ա. Պետ. Բ. 15—16):

Եղբայրներ, աղախնոյն որդիքն չենք, այլ ազատին, այն ազատութեամբ, որով Քրիստոս ազատեց զմեզ (Գաղ. Գ. 31):

Եղբայրներ, որովհետև դուք կանչուած էք յազատութիւն, միայն թէ ձեր ազատութիւնը զործ չդնէք մարմնաւոր ցանկութեանց համար, այլ սիրով ծառայեցէք միմեանց (Գաղ. Ե. 13):

Ա Թ Ո Ռ

Արդարութիւնն աթոռակից լինելու է թագաւորների և իշխանների և դատաւորների ատեաններում, պալատներում և ամեն մարդոց սրտերում:

Իմաստուն մարդն Հանճարի աթոռ է. անզգամների սիրտն կը պատահի նզովքի (Առ. ԺԲ. 23):

Թագաւորի համար զարշնչի է նա, որ զործում է չարիքներ. որովհետև արդարութեամբ է հաստատուում նորա իշխանութեան աթոռն (Առ. ԺԶ. 12):

Իմաստուն թագաւորն ցրուում է ամպարիշտները (Առ. Ի. 26):

Ողորմութիւնն և ճշմարտութիւնն սլահապան են թագաւորի և արդարութեամբ կը շրջապատեն նորա աթոռը (Առ. Ի. 28):

Թագաւորն արդարութեամբ է հաստատում իւր երկիրը, բայց կործանում է այն կաշառակեր—անօրէն մարդն (Առ. ԻԹ. 4):

Երբ թագաւորն ճշմարտութեամբ կը դատի տնանկները, վկայութեամբ կը հաստատուի նորա աթոռն (Առ. ԻԹ. 14):

Ա Լ Ի Ք

Ամեն ոք պարտաւոր է պատուել սպիտակամորուս ծերունիները և վարսն ճերմակած պառանները և հասակաւորները և իշխանաւորները:

Ես եմ ձեր Տէր Աստուածն, ոտքի կը կանգնէք ծերունիների առաջ և կը պատուէք ծերերը և կը վախենաք ձեր Տէր Աստուծոյ (ՂԼտ. ԺԹ. 32):

Երիտասարդաց զարդն է իմաստութիւնն, և ծերունեաց փառքն՝ իւրեաց ալեորութիւնն (Առ. Ի. 29):

Մարդոյ ծերութիւնն է իւր իմաստութիւնն, և ծերութեան հասակն է նորա անարատ կեանքն (Իմաստ. Գ. 8—9):

Ա Կ Ա Ն Ջ

Ամեն ոք պարտաւոր է լսել Ս. Գրքի խօսքերը, խրատները և չոր-
դորները, որք խօսուած են Ս. Հոգւով: Պատժուած են չլսողներն և
չկատարողներն:

Օձի թոյնի պէս է նորա բարկութիւնն, իժ և քարբ
օձի պէս խցած է իւր ականջները, որպէս զի չլսէ ճար-
տար թովչի ձայնը և չառնէ դեղ հմուտ դեղ տուողից
(Սաղ. ԾԷ. 5—6):

Քո սիրտը տո՛ւր խրատի և քո ականջները պատրաստի՛ր ի-
մաստուն խօսքեր լսելու (Առ. ԻԳ. 12):

Թանձրացաւ այդ ժողովրդեան սիրտն, և ծանր լսեցին
իւրեանց ականջներով և փակեցին իւրեանց աչքերը, որպէս
զի բնաւ չտեսնեն աչքերով, չլսեն ականջներով և իմանան
սրտերով, դարձի գան, որ բժշկեմ զդոսա (Ես. Զ. 10):

Տէրն զիս կարթնցնէ ամեն առաւօտ. Տիրոջ խրատն բաց
է անում իմ ականջները և ես անհնազանդ չեղայ (Ես. Ծ. 4—5):

Աստուծոյ պատուէրները լսեցէք, ո՛վ կիներ, թո՛ղ ընդու-
նեն ձեր ականջներն Նորա բերանի խօսքերը և ուսուցէք ձեր
աղջիկներին այս ձայնը և ամեն կին՝ իւր ընկերին սովորեցնէ
այս ողբը... (Երեմ. Թ. 20—21):

Ով որ լսելու ականջ ունի, թո՛ղ լսէ. (Մատ. ԺԳ. 43):

Ա Կ Ո Ի Ն Ք Ն Ե Ր

Քոյոր թանկազին ակունքներից գերազանց է գիտութիւնն և նիւթա-
կան հարստութիւնից աւելի լաւ է խոհեմութիւնն և իմաստութիւնն:

Երանելի է այն մարդն, որ գտաւ իմաստութիւն և մահ-
կանացուն, որ գտաւ հանճար: Որովհետեւ լաւ է գտնել այն
փաճառքը, քան թէ ոսկու և արծաթի գանձեր: Քոյոր թան-
կանգին քարերից աւելի պատուականագոյն է իմաստութիւն
գտնելն և հանճար ստանալն և քո բոլոր ունեցածդ չեն կա-
րող հաւասարել նոցա (Առ. Գ. 13—15):

Ընդունեցէք խրատ և ոչ թէ արծաթ. ընդունեցէք զի-
տութիւն, քան թէ ընտիր ոսկի: Պատուական ակունքներից
աւելի լաւ է իմաստութիւնն. և ամեն ինչ՝ որ պատուական
է, արժէք չունի իմաստութեան մօտ (Առ. Ը. 10—11):

Իշխանութիւնից, աթոռներից և մեծութիւններից աւելի
նախամեծար ընտրեցի իմաստութիւնը. նորա համեմատութեամբ
ոչինչ համարեցի ամեն ինչ (Իմաս. Է. 8):

Արեգակից և բոլոր աստեղներից գեղեցկագոյն է իմաստու-
թիւնն. լուսի հետ համեմատելով գերազանց է գտնուում, վասն
զի արեգակի լոյսն ծածկուում է գիշերով, բայց իմաստութեան
չէ յաղթում չարութիւնն (Իմաս. Է. 28—30):

Ա Ղ Ա Խ Ի Ն

Սիրելի և յարգելի են Աստուծոյ և մարդոց բարի, համեստ, ազնիւ, բարոյ-
ական ու հաւատարիմ աղախիներն. և ընդհակառակն ատելի են վատ,
անհամեստ, անազնիւ, անբարոյական և անհաւատարիմ աղախիներն:

Կիւրակէ օրերում թո՛ղ հանգստանայ աղախնոյն որդին
էլ, ծառայի որդին էլ (Եւք. ԻԳ. 12):

Մի ցանկանար քո ընկերի կնոջ, ո՛չ էլ նորա աղախնոյն
(Բ. Օրին. Ե. 20):

Աղախնոյն աչքն նայում է իւր տիկնոջ ձեռին՝ պարգե-
ներ ստանալու համար (Սաղ. ԽԻԲ. 2):

Երեք ատելի բանի համար շարժուում է երկիրն և չոր-
րորդին չէ կարողանում հանդարտուիլ, այս է՝ երբ կը թագա-
ւորէ ծառան, երբ հացով կը կշտանայ լիմարն, երբ բարի մար-
դոյ կը պատահի ատելի կին, և երբ աղախինն կը գրաւէ իւր
տիկնոջ տեղը և դուրս կը հանէ իւր տիկինը (Առ. Լ. 21—23):

Ստարական համարեցին զիս իմ աղախիներն. այլազգի
էի թուում նոցա առաջ (Յովք ԺԹ. 15):

Եւ իմ ծառաների և աղախիների վերայ այն օրերում
կը թափեմ իմ Հոգու շնորհքները և կը մարգարէանան, ասում
է Աստուած (Յովել. Բ. 29):

Ա Ղ Ք Ա Տ

Աղքատներին օգնելու է ամեն ոք իւր կարողութեան չափով և ոչ թէ նեղելու և վշտացնելու. աղքատների տէրն Աստուած է:

Տէր Աստուած, քեզ թողուած է աղքատն և դու ես որքին օգնականն (Սաղ. Թ. 14):

Տէրն փրկեց աղքատը հզօրի ձեռքից (Սաղ. ԼԳ. 10):

Լաւ է աղքատ և իմաստուն մանուկն, քան թէ ծեր և անմիտ թագաւորն (Փող. Գ. 13):

Ով որ զրպարտում է տնանկ աղքատը, բարկացնում է նորա Ստեղծողը. և ով որ ողորմում է աղքատին, պատուում է զԱստուած (Առ. ԺԳ. 31):

Ով որ ծաղրում է աղքատը, բարկացնում է նորա ստեղծող Տէրը (Առ. ԺԵ. 5):

Իմ անձն ատում է երեք բան—հպարտ աղքատը, ստախոս հարուստը և մտքի զօրութիւնից պակասած անպարկեշտ ծերը (Սիր. ԻԵ. 3—4):

Տա՛ր (հիւրընկալի՛ր) քո տունն օտարական աղքատները (Ես. ԾԸ. 7):

Գիտէ՞ք մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի շնորհքը, որ ինքն ձեզ համար աղքատացաւ, որ հարուստ էր, որ դուք հարստանաք նորա աղքատանալովն (Բ. Կորն. Ը. 9):

Ա Ղ Օ Թ Ք

Աղօթել՝ նշանակում է Աստուծոյ հետ խօսիլ: Աղօթելու ժամանակ նախ ամփոփելու ենք մեր ուշքը եւ միտքը և ասլա խօսելու ենք Աստուծոյ հետ: Երկու կերպ է աղօթքն—առանձին թիւ և բազմութեամբ ձայնաւոր կամ բարձրաձայն երգելով:

Ով Տէր, օրական եօթն անգամ կօրհնեմ զքեզ քո իրաւունքների և արդարութեան համար (Սաղ. ԶԺԸ. 164):

Աղօթքով խնդրեցի և տրուեցաւ ինձ հանձար. կանչեցի և եկն ինձ իմաստութեան ոգի (Իմաստ. Է. 7):

Լուացուեցէք, սրբուեցէք, իմ աչքի առաջ ձգեցէք չարութիւնները ձեր անձերից, դադարեցէք ձեր չարութիւններից. սովորեցէք բարեքներ գործել, խնդրեցէք իրաւունքներ. տեսէք որքին դատը և պաշտպանեցէք այլուն իրաւունքները: Եկէ՛ք խօսենք միմեանց հետ, ասում է Տէրն, եթէ ձեր մեղքերն կը կը լինին ունջի պէս սև, կ'սպիտակացնեմ ինչպէս ձիւն, և եթէ կը լինին ինչպէս կարմիր որդան (ղրմըղ), կանեմ ինչպէս սպիտակ մաքուր բուրդ (Ես. Ա. 16—18):

Ասում է Տէրն. դեռ նոքա չաղօթած՝ ես կը լսեմ նոցա. և քանի որ կը խօսե՛մ (կաղօթեն) կասեմ. ինչ էք խնդրում (Ես. ԿԵ. 24):

Այն օրերում (Յիսուս) բարձրացաւ սարն աղօթելու. և ամբողջ գիշերը անցուց Աստուծոյ աղօթելով (Ղուկ. Զ. 12):

Փրկի՛չն Գեթսեմանի ձորում տազնապի մէջ էր և աղօթում էր աւելի մտադրութեամբ: Քրտինքը հոսում էր նորանից ինչպէս արեան կաթիլներ և թափուում երկրի վերայ... և ասաց աշակերտներին. ինչո՞ւ քնանում էք. վեր կացէ՛ք, աղօթք արէ՛ք, որ չընկնէք փորձութեան մէջ (Ղուկ. ԻԲ. 43—47):

Խնդրեցէ՛ք և կը տրուի ձեզ, փնտռեցէ՛ք և կը գտնէ՛ք. զարկէ՛ք (Աստուծոյ ողորմութեան դուռը) և կը բացուի ձեզ համար: Վասն զի ամեն ոք ով որ խնդրում է, առնում է. ով որ փնտռում է, գտնում է. ով որ զարկում է, բացուում է նորա համար (Մատ. Է. 7—8):

Աղօթք արէ՛ք միմեանց համար, որ բժշկուիք. քանզի խիստ զօրաւոր են արդար մարդոց աղօթքն: Եղիան մեզ պէս կրից ենթակալ մարդ էր. աղօթք արաւ որ անձրև չգայ. երեք տարի և վեց ամիս անձրև չեկաւ երկրի վերայ, և կրկին աղօթեց և երկինքն անձրև տուաւ և երկիրն բուսցրուց իւր պտուղները (Յակ. Ե. 16—18):

* *

Փրկիչն աղօթքը միացուց զղջման և պահոց հետ: Այս միացեալ ուժն աւելի զօրաւոր և աւելի օգտակար է հոգու նպատակներին. այս պատճառաւ աղօթքի հետ դասաւորեցինք զղջումն էլ, պահքն էլ, որք խառնուած են միմեանց հետ ծոմապահութեամբ:

Մովսէս Աստուծոյ առաջ կանգնած էր քառասուն օր և քառասուն գիշեր, ոչ հաց կերաւ և ոչ ջուր խմեց (Եւք ԼԳ. 28):

Եղիա մարգարէն վեր կացաւ քնից, կերաւ, խմեց և այն կերակրին ուժովն զնաց քառասուն օր և քառասուն գիշեր, (առանց ուտելու), մինչև որ հասաւ Աստուծոյ սարն—Քորեբ լեռն (Գ. Թագ. ԺԺ. 8):

Յիսուս լցուած Ս. Հոգւով դարձաւ Յորդանան գետից և անապատ տարուեցաւ Ս. Հոգւով՝ քառասուն օր սատանայից փորձուելու համար. այն օրերում (40 օր և 40 գիշեր) ոչ կերաւ Յիսուս և ոչ խմեց (Ղուկ. Գ. 1—2. Մատ. Գ. 1—2 Մար. Ա. 12—13):

Ծունկերս տկարացան ծոմապահութիւնից և մարմինս մաշուեցաւ, պարարտութիւնից (Սաղ. ԽԼ. 24):

Հացի պէս կերայ մոխիրը և արտասուքներով խառնեցի խմելիքս (Սաղ. ԽԱ. 10):

Երբ լսեցի (Երուսաղէմի պարսպի աւերուիլը) նստայ և լացի, քանի օր սգացի և ծոմապահութեամբ աղօթեցի Աստուծոյ առաջ (Նէեմ. Ա. 4):

(Իսրայէլի ժողովուրդն ասում է Տիրոջ). «Ի՞նչ է պատճառն որ մենք պահք պահեցինք և դու չտեսար. խոնարհեցուցինք մեր անձերը և չգիտացիր»: Պատասխանում է Տէրն. «Որովհետև ձեր պահեցողութեան օրերում դուք կատարում էք ձեր կամքը, և կսկծեցնում էք ձեր ձեռքի տակ եղած մարդիկը, պահում էք հակառակութիւններով և կռիւներով. և ձեռքում էք աղքատները: Բայց ինձ ի՞նչ պէտք է այսպիսի օրուան պահքն—ձեր դալն և ինձ թախանձելն և իմ ձեզ չլսելն: Ես ոչ այդպիսի պահք ընտրեցի և ոչ օր, որի մէջ խոնարհեցնում

է մարդ իւր անձը: Որովհետև թէ որ քո պարանոցը (վիզը) կը ծռես օղակի պէս և քո ոտները տակ կը տարածես քուրձ և մոխիր, այն էլ չհամարեցի ծոմապահութիւն և ընդունելի օր. ես չընտրեցի այնպիսի պահքը, ասում է Տէր:—Այլ այս է իմ ընտրած պահքը. քանզի անիրաւութեան կնճիւռը, քանզի քո բռնի վաճառների (առւտրի) խարդախութիւնը, թողութեամբ արձակիր նեղուածները և պատառիր անիրաւութեան բոլոր մուրհակները: Բրդիր քո հացը անօթիներին և տանք քո տունն անտուն աղքատները. թէ որ տեսնես մերկը՝ կը հագցնես, և ծուռ աչքով չես նայիր քո դրացիների զաւակների վերայ: Այն ժամանակ կանուխ կը ծաւալի քո լոյսն. շուտով կը հասնի քեզ բժշկութիւնն. քո առջևից կը գնայ քո արգարութիւնն, և քո շուրջը կը պատէ Տիրոջ փառքն: Այն ժամանակ կաղօթես և կը լսէ քեզ Աստուած (Ես. ԽԼ. 3—9):

Եւ այժմ ասում է ձեր Տէր Աստուածն. Դարձէք գէպի ինձ՝ ձեր բոլոր սրտով պահելով և լալով և կոծելով: Պատառեցէք ձեր սրտերը և ոչ թէ ձեր հանգերձները (շորերը): Դարձէք գէպի ձեր Տէր Աստուածն, վասն զի ողորմած և զըթած է, համբերող և բազումողորմ և զղջանում է մարդոց չարութեանց վերայ¹⁾ (Յովել Բ. 12—13):

Ասում է Յովնան մարգարէն. Երեք օրից լետոյ կը կործանուի Նինուէ քաղաքն: Նինուէի բնակիչներն հաւատացին Աստուծոյ մարգարէի խօսքին. քարոզեցին պահել պահքն և մեծից մինչև փոքրն հազան քուրձ: Այս գոյժն հասաւ Նինուէացւոց թագաւորին, իջաւ իւր աթոռից, հանեց իւր թագաւորական հագուստը, հագաւ քուրձ և նստաւ մոխրի վերայ: Քարոզուեցաւ թագաւորից և մեծամեծներից որ մարդ և անասուն, ոչխար և տաւար ոչինչ չուտեն և չարածեն և ջուր չխմեն: Մարդ և անասուն հազան քուրձ և սրտի մտօք աղաղակեցին առ Աստուած և դարձան իւրաքանչիւր ոք իւրեանց չար ճա-

¹⁾ Նշանակում է. այն պատիժը՝ որը Աստուած տալու էր մեղաւորներին, խնայում է տալ երկար ժամանակ, սպասում է մեղաւորների դարձին և զղջալուն:

նապարհից և իւրեանց ձեռքում եղած անօրէնութիւններէն...: Աստուած տեսնելով որ ամեն ոք դարձաւ իւր չար ճանապարհից, ինքն էլ զղջաց այն չարեաց վերայ, որը խոստացած էր թափել նոցա վերայ և պատժել քաղաքը իւր բնակիչներով միասին, բայց չպատժեց, այլ ներեց տեսնելով նոցա կատարեալ զղջումը, ծոմապահութիւնը, մեղայ կոչելը և ապաշխարութիւնը (Յովն. Գ.):

Մի մեղաւոր կին, երբ իմացաւ թէ Յիսուս նստած է փարիսեցի Սիմոնի տան, բերաւ մի շիշ նարդոսի աղնիւ և թանկագին օծանելիք, կար (կանգնած է) Յիսուսի ոտների ետև, լաց էր լինում և սկսաւ արտասուքներով թրջել նորա ոտները, սրբում էր իւր մազերով, համբուրում էր Փրկչի ոտները, և օծում օծանելիքով...: Յիսուս ասում է նոյն կնոջ. Քո հաւատքդ ասլոցուցին քեզ, զնա խաղաղութեամբ (Ղուկ. Է. 36—50):

Կատարելապէս զղջալով և Յիսուսի Քրիստոսի մարդասիրութեան դիմելով արդարացան շատ մաքսաւորներ, անառակներ և անբարոյականներ: Այսպէս իւր վերջին շնչում արդարացաւ ընդհանրական զղջմամբ և աջակողմեան աւագակն:

Ա Մ Բ Ա Ր Ի Զ Տ

Ամբարիշտ մարդիկ ոչ հանգստութիւն կունենան և ոչ խաղաղութիւն աշխարհիս վերայ:

Կորաւ ամբարիշտն (Սաղ. Թ. 6):

Տեսայ ամպարիշտը հպարտացած և բարձրացած ինչպէս Լիբանանի մայրի (չամի) ծառերն: Անցայ և ահա այլ ևս չբար ամպարիշտն, խնդրեցի, և չգտնուեցաւ (Սաղ. Լ. 35—36):

Որդեակ, զգուշ կաց որ քեզ չխաբեն ամպարիշտ մարդիկ (Առ. Ա. 10):

Կը կործանուին ամպարիշտաց տուններն (Առ. Ժ. 11):

Ամպարիշտն փախչում է առանց մէկից հալածուելու (Առ. Ի. 1):

Ուրախութիւն չկայ ամպարիշտաց համար (Ես. Ի. 21):

Խաղաղութիւն չկայ ամպարիշտաց համար (Ես. Ծ. 21):

Երբ կը թողնէ ամբարիշտ մարդն իւր ճանապարհները, և անօրէն մարդն իւր խորհուրդները և կը դառնայ առ Տէր և կը գտնէ ողորմութիւն (Ես. Ծ. 7):

Ասում է Տէր. Իմ ժողովրդեան մէջ գտնուեցան ամպարիշտ մարդիկ, որք կանգնեցին որոգայթներ հաւորսների վարմի (ծուղակի) նման՝ մարդիկ որսալու համար (Եր. Ե. 26):

Չեմ կամենում ամպարիշտի մահը, ասում է Աստուած, ինչպէս կամենում եմ ամպարիշտի իւր չար ճանապարհից դառնալը և ապրելը (Եզեկ. Լ. 11):

Ա Մ Բ Ա Ր Տ Ա Ի Ա Ն

Տէրն ինչպէս հակառակ է ամբարտաւան սատանային, նոյնպէս հակառակ է և ամբարտաւան մարդոց և կանանց:

Ամբարտաւաններին հակառակ է Տէրն, շնորհքը տալիս է խոնարհներին (Առ. Գ. 34):

Ասում է Տէրն. Կը խոնարհեցնեմ ամեն ամբարտաւանները (Ես. Ա. 25):

Կը կորուսանեմ անօրէնների հպարտութիւնը և կը խոնարհեցնեմ ամբարտաւանների բարձրութիւնը — ասում է Տէրն (Ես. Ժ. 11):

Տէրն ցրուեց ամբարտաւանները իւրեանց սրտերի խորհուրդներով: Քանդեց աթոռներից հզօրները և բարձրացուց խոնարհները (Ղուկ. Ա. 51—52):

Վերջին օրերում մարդիկ կը լինին անձնասէր, արծաթասէր, հպարտ, անբարտաւան, հաչոյիչ և անշնորհք (Ռ. Գ. 1—2):

Սրտից հն դուրս գալիս չար խորհուրդներ և պղծում մարդը — շնութիւն, պոռնկութիւն, գողութիւն, սպանութիւն, ազահութիւն, չարութիւն, նենգութիւն, զիջութիւն, հաչոյութիւն, ամբարտաւանութիւն, անզգամութիւն: Այս բոլոր չարիքներն դուրս են գալիս ներսից և պղծում մարդը (Մարկ. Է. 21—23):

ԱՄԵՆԱԶՈՐ ԵՒ ԱՄԵՆԱԿԱԼ Է ՏԵՐՆ

Այո՛, կայ ամենազօր, կենդանի Տէր, (Բ. Մակար. ԺԵ. 4):
Ո՛վ Աստուած, երկնքից Հասնում էր քո ամենազօր Բանն
(Միածին Որդին) (Իմաստ. ԺԸ. 15):

Ասում է Եղիան. Նախանձեցայ ամենակալ Տիրոջ նա-
խանձով (Գ. Թագ. ԺԹ. 10):

Քարի խնդրեցէք և ոչ թէ չար, որ ապրիք, և ձեզ Հետ
կը լինի ամենակալ Տէր Աստուածն (Ամուս Ե. 14):

Այո՛, Տէր Աստուած ամենակալ, արդար և ճմարիտ են
քո դատաստաններն (Յայտ. ԺԶ. 7):

Ա Մ Օ Թ

Միշտ աշխատելու է հեռի մնալ ամօք և ցախաթիմք բերող գործերից:

Ամօթն ծածկեց իմ երեսը (Սաղ. ԿԸ. 8):

Անդգամ և լանդուզն կիսն, որ չգիտէ ամօթ, կարօտ կը
լինի հացի (Առ. Թ. 13):

Անխելք որդին ամօթ և նախատինք է իւր հօր համար
(Առ. ԺԹ. 13):

Ամօթ և նախատինք է կրում այն որդին, որ անարգում
է իւր հայրը և մերժում է իւր մայրը (Առ. ԺԹ. 16):

Ամօթ կայ՝ որ մեղք է բերում, ամօթ էլ կայ որ փառք
և շնորհք է բերում (Առ. ԻԶ. 11):

Դուք ինչո՞ւ էք զրկում իմ ժողովուրդը և ամօթով լցնում
տնանկաց երեսը—ասում է Տէրն (Ես. Գ. 15):

Աստուծոց հեռացան և օտարացան իւրեանց ամօթալի
գործերով (Ովս. Թ. 10):

Ասում էին խաղաղութիւն, խաղաղութիւն. բայց չկար խա-
ղաղութիւն. գոնէ ամաչէին, որ գործեցին (արարին) պղծու-
թիւն. սակայն և այնպէս ոչ ամաչեցին ամօթով և ոչ պատ-
կառեցին (Եր. Ը. 11—12):

ԱՅԴԻ—Առաքաւոր խօսք

Աստուծոյ այգին է աստուածապաշտ ժողովուրդն, որից Աստուած
սպասում է տեսնել առաքինութեան պտուղներ և բարի արդիւնք:

Իմ սիրականիս երգը կերգեմ իմ սիրած այգու համար:
Իմ սիրելիս ունէր պտղաբեր տեղում տնկուած մի այգի: Ասում
է Աստուած. Զրջապատեցի ցանկով, զարգարեցի ձողերով, տըն-
կեցի ընտիր խաղողի որթեր, շինեցի նորա մէջ աշտարակ, փո-
րեցի նորա մէջ հնձան և սպասեցի որ բերէ խաղող: Էլ այժմ,
Յուդայի մարդիկ և Երուսաղէմի բնակիչներ, դատաստան արէք
իմ և իմ այգուս մէջ: Էլ ի՞նչ խնամք պէտք էր անել այգուս՝
որ ես չարի: Սպասեցի որ խաղող կը բերէ, փուշ բերաւ: Այժմ
կը պատմեմ թէ ինչ պիտի անեմ այգուս.— կը քանդեմ նորա
ցանկապատը, որ լինի անասնոց կերակուր, կը կործանեմ նորա
պարիսպը և կը լինի ոտնակոխ: Կը թողնեմ խոպանացած իմ
այգին. ոչ կը յօտուի (մատները կտրել) և ոչ կը փորուի, կը
բուսնի նորա մէջ փուշ ինչպէս անմշակ հողի մէջ. և պա-
տուէր կըտամ իմ ամպերին, որ անձրև չթափեն իմ այգու
վերայ⁽¹⁾: Որովհետև զօրութեանց Տիրոջ այգին Իսրայէլի տունն
է (Ես. Ե. 1—7):

Ո՛վ Տէր, այցելութիւն արա՛ այս այգուն և խնամք տա՛ր
սրան, որը տնկեց քո աջ ձեռքն (Սաղ. ԶԹ. 9—16):

Լայնատարած, գտղալից այգի է Իսրայէլն. նորա պտուղ-
ների շատութեան չափով շատացուց սեղաններ և իւրեանց
երկրի պարարտութեան չափով կանգնեցին արձաններ (Ովս.
Ժ. 1), կուռքեր:

Մի մարդ տնկեց այգի և տուաւ այն մշակներին և ինքն
ճանապարհ գնաց երկար ժամանակ: Ժամանակին մի ծառայ
ուղարկեց մշակների մօտ, որ այգու պտղիցը տան նրան. բայց
մշակները ծեծեցին ծառան և արձակեցին դատարկ: Այգետէրն

¹⁾ Այս է նշանակութիւնն—ասում է Տէրն. իմ խնամքը բոլո-
րովին կը հեռացնեմ իմ ժողովրդից. քարոզիչներ էլ չեմ ուղարկիլ
քարոզելու, ոտնակոխ կը լինի թշնամեաց:

ուղարկեց մի ուրիշ ծառայ էլ. մշակներն ծեծեցին և զնա, անարգեցին և արձակեցին դատարկ: Ուղարկեց և երրորդ ծառայ. նոքա զնա էլ վիրաւորեցին և դուրս հանեցին: Ասում է այգու Տէրն. Խոնչ անեմ. ուղարկեմ իմ սիրելի որդին (Յիսուս Քրիստոս), թերևս կը պատկառեն սորանից: Մշակներն երբ տեսան Որդին, խորհեցին միմեանց հետ և ասում են. Սա է ժառանգն, կըսպանենք զսա, որ մեզ լինի ժառանգութիւնն: Եւ հանեցին զնա այգուց դուրս և սպանեցին: Այժմ ինչ կանէ այգու տէրն նոցա հետ (Ղուկ. Ի. 10—15):

Ա Յ Ր — Մ Ա Ր Դ

Որովհետեւ մարդն ստեղծուած է Աստուծոյ ձեռնով Աստուծոյ պատկերին համեմատ. այս պատճառաւ մարդ միշտ աշխատելու է որ կատարեալ լինի Աստուծոյ նման:

Տէր Աստուած մարդը ստեղծեց երկրի հողից և փչեց նորա երես և մարդն եղաւ հողի—հողով կենդանի (Ծնն. Բ. 7): Եւան առնուեցաւ իւր մարդից (Ծնն. Բ. 23):

Արդար և կատարեալ մարդ էր Նոյ (Ծնն. Զ. 9):

Անդգամ մարդն չէ ճանաչում Աստուծոյ մեծագործութիւնը (Սաղ. ՂԱ. 7):

Չար է անօրէն մարդոյ կործանումն (Առ. Ա. 18):

Խորագէտ մարդն թագցնում է իւր անարդանքները (Առ. ԺԲ. 16): Բարկասիրտ մարդն գործում է առանց խորհրդի: Իմաստուն մարդն շատ համբերող է (Առ. ԺԳ. 17—18):

Երկայնամիտ մարդն շատ խոհեմ է, իսկ կարճամիտն շատ անմիտ է (Առ. ԺԳ. 29):

Հեզ մարդն բժիշկ է սրտի (Ա. ԺԳ. 30):

Իմաստուն ծառան հանդարտեցնում է մարդոյ սաստիկ բարկութիւնը. բայց ո՞վ կարող է համբերել նեղսիրտ մարդոյ բարկութեան (Առ. ԺԸ. 14):

Մարդոյ անդգամութիւնն ապականում է նորա ճանապարհը

և բարձրացնում է տրտունջ նորա սրտում Աստուծոյ դէմ (Առ. ԺԹ. 3):

Մեծ է ողորմած մարդն և պատուական, բայց դժուարին է գտնել հաւատարիմ մարդ (Առ. Ի. 6):

Կատարեալ եղէք, ինչպէս կատարեալ է ձեր երկնաւոր Հայրն, ասում է Փրկիչն (Մատ. Ե. 48):

Ա Յ Ր Ի Ե Ի Ո Ր Բ

Հարկաւոր է վարուիլ այրեց և որբոց հետ իբրեւ հայր, մայր, եղբայր և քոյր:

Մի չարչարէք ամեն այրինքրը և որբերը. իսկ թէ որ չարչարէք զնոսա և նոքա կը բողոքեն ինձ—ասում է Աստուած—լսելով կը լսեմ նոցա... և կը կոտորեմ զձեզ սրով և այրի և որբ կը լինին ձեր կիներն և մանուկներն (Եւք ԻԲ. 22—24):

Չչարչարէք այրին և որբը (Եւք ԻԲ. 22):

Անիծեալ լինի այն մարդն, որ կը ծռէ պանդխտին, որբին և այրւուն (որբեւարի) իրաւունքը (Բ. Օր. ԻԷ. 19):

Պատաստան արէք որբին և այրւուն, իրաւունք տուէք տնակին և խոնարհին (Սաղ. 2Ա. 3):

Փրկեցի աղքատը հզօրի ձեռքից և օգնեցի որբին, որ չունէր օգնական: Իմ վերայ կը գար կորսուածի օրհնութիւնն և զիս օրհնեց այրի կնոջ բերանն: Ես աչք էի կուրաց համար, ոտք էի կաղաց համար և հայր էի տնանկաց համար (Յովբ ԻԹ. 12—16):

Փրկեցէք զրկուածը, դատաստան արէք որբին, և իրաւունք տուէք այրւուն (Ես. Ա. 17—18):

Այսպէս է ասում ամենակալ Տէրն. Պատեցէք արդար դատաստանաւ, ամենքդ արէք ձեր եղբօր ողորմութիւն և զթութիւն, և մի չաղթահարէք այրին, որբը և պանդուխտը (Զաք. Ի. 9—10):

Մի քաղաքում կար մի դատաւոր, որ ոչ վախում էր Աս-

տծուց և ոչ ամաչում էր մարդիկներէ: Նոյն քաղաքում կար և մի որբւարի կին, որ գալիս էր նորա մօտ և ասում. Իրաւունք տուր ինձ ազատուիլ իմ թշնամուց: Բայց երկար ժամանակ չէր կամենում լսել դատաւորն. այնուհետեւ ասում է իւր մտքում. Թէեւ Աստուծոց չեմ վախենում և մարդիկներէջ չեմ ամաչում, գոնէ իրաւունք տամ այս աչրի կնոջ, որ միշտ դալով չթախանձէ զիս և չձանձրացնէ: Եւ ասում է Տէրն. Լըսեցէք ինչ էր ասում անիրաւ դատաւորն. իսկ Աստուած իւր ծառաների վրէժը չառնէր, որ զիշեր և ցերեկ աղաղակում են Տիրոջ (Ղուկ. ԺԸ. 2—7):

Ա Ն Ա Ր Ա Տ

Որքան հնարաւոր է՝ աշխատելու ենք Աստուծոյ և մեր խղճի առաջ լինել անարատ, անբիծ և մաքուր:

Երևեցաւ Տէր Աստուած Արրահամին և ասաց նորան. Ես եմ քո Աստուածն, հաճելի եղիւր իմ առաջ և անարատ (Ծնն. ԺԷ. 1):

Սիրում է Տէրն Սուրբ Սիրտը և ընդունելի են նորան ամեն անարատներն (Առ. ԻԲ. 11):

Մարդոյ ծերութիւնն իւր իմաստութիւնն է և ծերութեան հասակն անարատ կեանքն է (Իմ. Գ. 9):

Ճշմարիտ, անարատ, արդար և աստուածապաշտ մարդ էր Յովբ (Ա. 1):

Ջաքարիա և Եղիսաբէթ երկուքն էր արդար էին Աստուծոյ առաջ և անարատ գնում էին Տիրոջ Բոլոր պատուիրաններին և իրաւունքների մէջ (Ղուկ. Ա. 6):

Աստուծուց և Հօրից շնորհուած սուրբ և անարատ կրօնաւորութիւնն այս է—այցելու լինել որբոց և աչրեաց իւրեանց նեղութեանց ժամանակ, և անարատ պահելով իւրեանց անձը աշխարհից Յակ. Ա. 27):

Դուք կը լինիք Աստուծոյ անարատ և անբիծ որդիներ (Փիլ. Բ. 15):

Ա Ն Ա Ր Գ Ե Լ

Ոչ ոք անարգելու չէ իւր նման մարդը, այլ աշխատելու է յարգել և պատուել մարդիկը. անարգելու է միայն մեղքը:

Մեղանչում է նա, որ անարգում է աղքատը. երանելի է նա, որ ողորմում է աղքատին (Առ. ԺԳ. 21):

Ով որ արհամարհում է իւր հայրը և մայրը, կանցնի նորա լոյսն և խաւար կը տեսնեն նորա աչաց բիբերն (Առ. Ի. 20):

Չորերի աղաւաններն կը խլեն այն աչքը, որ ծաղրում է իւր հայրը և անարգում է իւր մօր ծերութիւնը (Առ. Լ. 17):

Որդին անարգում է իւր հայրը, աղջիկն յարձակուում է իւր մօր վերայ, հարսն իւր սկեսրի վերայ և տան թշնամին է իւր ընտանիքն (Միք. Է. 6):

Որ պարծենում ես օրէնքով, օրէնքը ոտնակոխ անելով անարգում ես զԱստուած, որովհետեւ Աստուծոյ անունն ձեր պատճառաւ հայհոյուում է հեթանոսաց մէջ (Հռ. Բ. 23—24):

ԱՆԵՂԾ. ԱՆՄԱՀ

Աստուծոյ հոգին անմահ է մարդոց մէջ:

Աստուած հաստատեց մարդը անեղծութեան մէջ (անմահութեան մէջ) (Իմ. Բ. 23):

Ով Տէր, Քո հոգիդ անեղծ է (անջնջելի է) ամեն մարդոց մէջ (Իմ. Բ. 23):

Անմահութիւնն մարդը մօտեցնում է Աստուծոյ և իմաստութեան ցանկանալն տանում է արքայութիւն (Իմ. Զ. 20—21):

Համբերութեամբ բարի գործ գործողներն խնդրում են փառք, պատիւ, անմահութիւն և յաւիտենական կեանք (Հռ. Բ. 7):

Համբերութեամբ պատերազմող մարմնաւոր զինուորներն առնում են եղծանելի պսակը. և մենք հոգւոր զինուորներս առնելու ենք անեղծանելի պսակը (Ա. Կորն. Թ. 25):

Բայց այժմ մեր Փրկիչ Յիսուս Քրիստոսի երևելովն յայտնեցաւ շնորհքն, որ խափանեց մահը և աւետարանին ձեռնով ՚ի լոյս հանեց կեանքը և անմահութիւնը (Բ. Տիմ. Ա. 10):

Ա Ն Զ Գ Ա Մ

Անզգամութիւնն զգուելի է Աստուծոյ և մարդոց:

Անզգամ մարդն ասաց իւր սրտում, թէ Աստուած չկայ (Սաղ. ԺԳ. 1):

Իմ անզգամութեան երեսից հոտեցան և փթեցին իմ վերքերն (Սաղ. ԼԷ. 6):

Անզգամ կի՛նն կարօտ կը մնայ հացի (Առ. Թ. 13):

Իմաստուն կանայք շինեցին տուներ, իսկ անզգամներն կործանեցին իւրեանց ձեռքով (Առ. ԺԳ. 1):

Սմեն ինչ հակառակ է անզգամի (Առ. ԺԳ. 7):

Անզգամն արհամարհում է իւր հօր խրատը (Առ. ԺԵ. 5):

Ինչպէս ձմրան կաթիլն հանում է մարդը իւր տանից, նոյնպէս և անզգամ կի՛նն հանում է մարդը իւր տանից (Առ. ԻԷ. 15—16):

Բարկութիւնն սպանում է անզգամը, և չար նախանձն մեռցնում է անմիտը (Յովբ Ե. 2):

ԱՆԻՐԱԽ, ԱՆԻՐԱԽՈՒԹԻՒՆ

Անիրաւութիւնն հակառակ է արդարութեան. անիրաւներն զրկուում են Աստուծոյ թագաւորութիւնից:

Ո՛վ Տէր, փրկիր զիս աւերաւ մարդից (Սաղ. ԶԼԹ. 2):

Արդար մարդն ատում է անիրաւ խօսքը (Առ. ԺԳ. 5):

Աստուծոյ առաջ պիղծ է անիրաւների խորհուրդն (Առ. ԺԵ. 20):

Անիրաւների բոլոր վատութիւնն կրկին դառնում է իւրեանց ծոցն (Առ. ԺԶ. 33):

Ով որ արդար է համարում անիրաւը և անիրաւ է համարում արդարը, երկուքն էլ պիղծ են Աստուծոյ առաջ (Առ. ԺԷ. 15):

Անիրաւութեամբ ժողովողն կարօտ կը մեռնի (Առ. ԺԱ. 24):

Անիրաւութեամբ դիզած հարստութիւնն կը պակասի. իսկ ով որ ժողովում է պարկեշտութեամբ՝ կը շատանայ (Առ. ԺԳ. 11):

Տէրն ասելու է դատաստանի օրում. Չգիտեմ ձեզ թէ որ տեղից էք. հեռացէ՛ք ինձանից դուք ամեն անիրաւ մշակներդ (Ղուկ. ԻԳ. 27):

Մի՛ պատրաստէ՛ք ձեր անդամները (զգայարանները) անիրաւութեան մեղաց գործիք, այլ պատրաստեցէ՛ք ձեր անձերը Աստուծոյ համար՝ որպէս թէ մեռնելուց կենդանացած. և ձեր անդամները պատրաստեցէ՛ք արդարութեան գործիք Աստուծոյ համար (Հռ. Զ. 13):

Ա Ն Խ Ր Ա Տ

Առհասարակ անկիրթ են լինում անխրատներն. և բնաւ չեն հնազանդում ճշմարիտ և հայրաբար խրատ տուողներին:

Անխրատն մեռնում է անխրատների հետ իւր անխրատութեան—անկրթութեան պատճառաւ. և զրկուում է իւր կեանքի երկարութիւնից և կորչում իւր անկրթութեան պատճառաւ (Առ. Ե. 23):

Աղաչում եմ ձեզ, ո՛վ մարդիկ, իմաստութիւն սովորեցէ՛ք, ո՛վ տգէտներ, ականջ դնելով պահեցէ՛ք ձեր սրտերում, ո՛վ անխրատներ, որովհետեւ խօսում եմ ձեզ ազնիւ խօսքեր (Առ. Ը. 4—6):

Անխրատն ո՛չ սիրում է զինքը յանդիմանողը, և ո՛չ խօսում է իմաստնոց հետ (Առ. ԺԵ. 12):

Ուրախ չէ լինում հայրն իւր անխրատ որդու վերայ (Առ. ԺԷ. 21):

Պատրաստուում են տանջանք անխրատների համար, նոյնպէս և պատիժներ անզգամների համար (Առ. ԺԹ. 29):

ԱՂՈԹԵԼՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿ ԸՆԿՆԻԼ ԵՐԵՍԻ ՎԵՐԱՅ

Նեղութեան և փորձութեան ժամանակ աւելի մտադրութեամբ և ջերմեռանդութեամբ աղօթելու է:

Յիսուս Գեթսեմանի պարտիզում մի փոքր առաջ գնալով ընկաւ իւր երեսի վերայ, աղօթեց և ասաց. Ո՛վ Հայր, եթէ Հնար է, թող անցնի այս բաժակն—չարչարանքն, խաչելութիւնն և մահն—ինձանից, բայց ոչ թէ ինչպէս կամենում եմ ես, այլ ինչպէս կամենում ես դու (Մատ. ԻԶ. 39):

Յիսուս փոքր ինչ առաջ գնալով՝ ընկաւ գետնին իւր երեսի վերայ և աղօթում էր, որպէս զի եթէ Հնար է, անցնի նորանից այն ժամն. և ասում է. Հայր Աստուած, ամեն ինչ Հնարաւոր է քեզ, թող անցնի այս բաժակն—չարչարանքն—ինձանից, բայց ոչ թէ ինչպէս կամենում եմ ես, այլ ինչպէս կամենում ես դու (Մար. ԺԳ. 35—36):

Յիսուս ասում է իւր աշակերտներին. Աղօթքի կանգնեցէք, որ չմտնէք փորձութեան մէջ. և ինքն Հեռացաւ աշակերտներին մի քարընկեց Հեռաւորութեամբ, ծունր դրաւ և աղօթելով ասում էր. Հայր Աստուած, եթէ կամենում ես, անցուր այս բաժակը ինձանից, բայց ոչ թէ իմ կամքն, այլ քո կամքն լինի: Եւ երկնքից երևեցաւ Հրեշտակ Յիսուսին և զօրացնում էր զնա. Փրկիչն տագնապի մէջ էր և աղօթում էր ջերմեռանդութեամբ: Յիսուսից Հոսում էին քրտինքներն ինչպէս արեան կաթիլներ և թափուում գետնին (Ղուկ. ԻԲ. 40—44):

Քսան և չորս երէցներն, որ նստած էին իւրեանց աթոռների վերայ Աստուծոյ շուք, ընկան իւրեանց երեսի վերայ և երկրպագում էին Տէր Աստուծոյն (Յայտ. ԺԱ. 16):

ԱՆԿԱՐԳ—Անկարգութիւն

Անկարգութիւնից են առաջանում ամեն տեսակ խռովութիւն, կռիւ և պատերազմ:

Բայց ոչ ոք չէ կարող Հնազանդեցնել մարդկան լեզուն, չար և անկարգ և մահաբերի թոյներով լեցուն լեզուն: Նոյն լեզուաւ օրհնում ենք Յիսուս Քրիստոս և Նորա Հայրը. և նոյն լեզուաւ անիծում ենք մարդիկ, որ ստեղծուեցան Աստուծոյ նմանութեան Համեմատ: Միևնոյն բերանից դուրս են գալիս օրհնութիւն էլ, անէծք էլ: Իմ եղբայրներ, պէտք չէ որ այս այսպէս լինի (Յակ. Գ. 8—10):

Ուր որ կայ կռիւ և չար նախանձ, այնտեղ է անկարգութիւն և ամեն տեսակ չար իրեր (Յակ. Գ. 16):

Այսուհետեւ ձեզ Հաւատացելոցդ Համար պատուական վէմ է Յիսուս Քրիստոս, իսկ անհաւատներին Համար վէմ, զոր անարգեցին շինողքն, նա եղաւ անկեան գլուխն (Ա. Պետ. Բ. 7):

Տէրն փրկեց արգար Ղովտը, որ ձանձրացել էր Սողովմայեցւոց անկարգ և անառակ վարմունքից (Բ. Պետ. Բ. 7):

Ա Ն Հ Ա Ի Ա Տ

Անհաւատ մի լինիր, այլ հաւատան ճշմարտութեան:

Հաւատացեալի Համար Հարստութեամբ լեցուն է ամեն աշխարհ. իսկ անհաւատին Համար չկայ և ոչ մի դանդ (Առ. ԺԷ. 4):

Տէր, ոգորմիր մեզ, որովհետեւ քեզ յուսացած ենք. կորսուեցաւ (կորաւ) անհաւատների դաւակն (Ես. ԼԳ. 2):

Մի լինիր անհաւատ, Թովմաս,—ասաց Յիսուս—այլ հաւատացեալ (Յով. Ի. 27):

Աստուած մի անգամ փրկեց իւր Ժողովուրդը Եգիպտոսից. երկրորդ անգամ կորցրուց անհաւատները (Յուդ. 5):

Քրիստոնեայ եղբայրն դատուում է իւր եղբօր Հետ, և այն անհաւատների մէջ (ամօթ չէ) (Ա. Կորն. Զ. 6):

Մի լինիք լծակից անհաւատներին, քանզի ինչ մասնակցութիւն ունի արդարութիւնն անօրէնութեան հետ, և ինչ հաղորդակցութիւն ունի լոյսն խաւարի հետ. և ինչ միաբանութիւն ունի Քրիստոս Բելիարին հետ. կամ ինչ բաժին ունի հաւատացեալն անհաւատի հետ (Բ. Կորն. Զ. 14—16):

Ա Ն Հ Ն Ա Զ Ա Ն Դ

Անհնազանդութեան վարձքն պատիժն է:

Խորագէտ որդին հնազանդ է իւր հօր. իսկ անհնազանդ որդին կը կորչի (Առ. ԺԳ. 1):

Անհնազանդ և անհաւան եղաւ այս ժողովրդեան սիրտն, ծռուեցան և անցան գնացին և չասացին իւրեանց սրտերում. վախենանք մեր Տէր Աստուծոյ (Եր. Ե. 23—24):

Արդարոց վերայ չկան օրէնքներ, այլ օրէնքներն դրուած են անօրէնների, անհնազանդների, ամբարիշտների և մեղաւորների, անարբոց և պղծոց և հայրը և մայրը անարգողների... համար (Ա. Տիմ. Ա. 9):

Ինչպէս մի մարդոյ — Ադամայ — անհնազանդութեամբ եղան շատ մեղաւորներ. նոյնպէս էլ մէկի — Քրիստոսի — հնազանդութեամբ կը լինին շատ արդարներ (Հռ. Ե. 19):

Ա Ն Զ Ն

Ամեն ոք պարտաւոր է զգուշանալ իւր անձի համար:

Իմ անձն կը պարծենայ Տէրով (Սաղ. ԼԳ. 5):

Ո՛վ Աստուած, փրկեցիր իմ անձը մաշից (Սաղ. ԾԵ. 13):

Քանձում են մեղաւորներն իւրեանց անձանց համար չաքիքներ (Առ. Ա. 18):

Կաշառ առնողն սպանում է իւր անձը (Առ. ԺԵ. 27):

Ասում է Փրկիչն. զգո՛ւշ կացէք ձեր անձերին, զուցէ կը ծանրանան ձեր սրտերն չափազանց ուտելով և արբեցութեամբ

և աշխարհային հոգսերով. և յանկարծակի կը հասնի ձեր վերայ մահուան օրն (Ղուկ. ԻԱ. 34):

ԱՆՄՏՈՒԹԻՒՆ — ԱՆԽԵԼՔՈՒԹԻՒՆ

Անխելքութեամբ կորչում են անօրէններն (Առ. ԺԱ. 6):

Խելօք մարդոց իմաստութիւնն կը ճանաչէ իւրեանց ճանապարհը. իսկ չիմարների անխելքութիւնն մոլորեցնում է ճանապարհը (Առ. ԺԳ. 8):

Մեծ տարբերութիւն կայ խելօքութեան և անխելքութեան մէջ, ինչպէս առաւելութիւն կայ լուսոյ և խաւարի մէջ: Խելօքի աչքն իւր գլխի վերայ է, իսկ անխելքն գնում է խաւարի մէջ (Փող. Բ. 13—14):

Խելօք մարդոյ սիրտն իւր աջ կողմումն է, իսկ անխելքի սիրտն իւր ձախ կողմումն է (Փող. Ժ. 2):

Ա Ն Ո Ւ Ն

Բարի անունն գերազանց է բոլոր հարստութիւններից:

Օրհնուած կը լինի արդարոց յեշատակն. իսկ ամբարիշտների անունն կանցնի (հանգած ճրագի պէս) (Առ. Ժ. 7):

Չատ հարստութիւններից աւելի լաւ է բարի անունն և արծաթներից ու ոսկիներից աւելի լաւ է բարի շնորհքն (Առ. ԻԲ. 1):

Հոտաւէտ իւղից (օծանելիք ջրերից) աւելի լաւ է բարի անունն և մարդոյ մեռած օրն աւելի լաւ է ծնուած օրից (Փող. Ի. 2):

Բարձրացուցէք ձեր աչքերը և տեսէք, ո՞վ հաստատեց այս ամենը. ո՞վ ստեղծեց (երկնից) զարդերը և ամեն մէկը կոչում է իւր անունով և շատ փառքով (Ես. Խ. 26):

Ամեն մարդ, որ կանչում է Աստուծոյ անունը, կ'ապրի (Յովել Բ. 32):

Պու միշտ մեր միջումն ես, ո՞վ Տէր, քո անունն կանչուած է մեր վերայ. մի մոռանար զմեզ (Եր. ԺԳ. 9):

Ա Ն Պ Ա Ր Տ

Անմեղ արիւն թափելու չէ բնաւ. անպարտն էլ զրպարտելու կամ մատնելու չէ: Բնաւ թափելու չէ մարդոյ արիւն:

Չսպանեն անմեղները և արդարները (Եւք. ԻԳ. 7):
Երկրի վերայ չթափուի անմեղ արիւն (Բ. Օր. ԺԹ. 10):
Մանասէ թագաւորն թափեց շատ անմեղ արիւն (Գ. Թագ. ԻԱ. 16):

Աճապարում են թափել անմեղ արիւն (Եր. ԾԹ. 7):
Անմեղ արիւն չթափէք այդ տեղում (Եր. Ի. 6):
Ահաւասիկ ես ուղարկում եմ ձեզ մօտ մարգարէներ, իմաստուններ և դպիրներ, և նոցանից կըսպանէք և իսկ կը հանէք և նոցանից կը տանջէք ձեր ժողովրդեան մէջ և կը հալածէք քաղաքից քաղաք: Որպէս զի ձեր վերայ դայ երկրի վերայ թափուած ամեն արդար արիւն, արդար Աբէլի արիւնից մինչև Բարաքիայի որդի Զաքարիայի արիւնն, որը սպանեցիք Տաճարի և սեղանի մէջ: Այժմ արիւն ասում եմ ձեզ. կը դայ այն ամենն այս ազգի (Հրէից) վերայ, ասաց Յիսուս (Մատ. ԻԳ. 34—36):

Ա Ն Յ Ա Ն Ե Լ

Մարդոց օրերն անցնում են շուքի պէս. Աստուծոյ խօսքից անցնելու չէ. երկինք և երկիր կանցնեն. Աստուծոյ խօսքերն անանց են:

Իմ Տէր Աստուծոյ խօսքից չեմ կարող անցնիլ (Թիւք. ԻԲ. 18):
Իմ օրերն անցան ինչպէս հովանի. և ես չորացայ ինչպէս խոտ (Սաղ. ԱԱ. 12):

Կանցնեն մեր կեանքն ինչպէս ամպ, և կը ցրուին ինչպէս մռաժ. հալածուելով արեղակի ճառագայթներից (Իմ. Բ. 4):

Երկինք և երկիր կանցան, բայց իմ խօսքերն չեն անցնիր—ասում է Փրկիչն (Մատ. ԻԳ. 35):

Դուք անցանում էք Աստուծոյ իրաւունքներից և սէրից (Ղուկ. ԺԱ. 24):

Դու որ պարծենում ես օրէնքներով, օրէնքից անցանելով (օրէնքի ասածը չկատարելով), անարգում ես Աստուծ (Հռ. Բ. 23):

Տեսայ նոր երկին և նոր երկիր. քանզի անցան առաջին երկինքն և երկիրն (Յայտ. ԻԱ. 1):

Ա Ն Օ Ր Է Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Անօրէնութիւնն հակառակ է Աստուծոյ դրած օրէնքներին. անզեղջ անօրէնն մեռնում է իւր մեղաց մէջ և կորչում հոգւով և մարմնով:

Ահաւասիկ բռնեց անօրէնութեան ցաւն. յղացաւ չարութիւն և ծնաւ անօրէնութիւն (Սաղ. Ի. 15):

Իմ անօրէն մեղքերն զլիւցս էլ աւելի վեր բարձրացան. և ծանր բեռան պէս իմ վերայ ծանրացան (Սաղ. ԼԻ. 15):

Որդի մարդոյ, պահապան դրի քեզ, ասում է Տէր... կը լսես ինձանից պատգամներ (Հրամաններ) և կըսպառնաս ժողովրդեան. իմ կողմից: Երբ կ'ասեմ անօրինին թէ մահով կը մեռնիս, և դու չզգուշացնես զնա և չխօսիս անօրինին զդաշնակ, դառնալ իւր չար ճանապարհից և ապրիլ. այն անօրէնն կը մեռնի իւր անօրէնութեան մէջ և նորա արիւնը կը պահանջեմ քո ձեռքից: Իսկ եթէ դու կըզգուշացնես անօրինին և նա չի դառնալ իւր անօրէնութիւնից և չար ճանապարհից, այն անօրէնն կը մեռնի իւր անօրէնութեան մէջ և դու կապրեցնես քո անձը (Եզեկ. Գ. 17—19):

Ա Զ Ա Կ Ե Ր Տ

Թէ հոգևոր և թէ մարմնաւոր աշակերտներն պարտաւոր են իւրացնել իւրեանց վարդապետների, վարժապետների և վարպետների ընտիր յատկութիւնները և լինել անխաղախ:

Յետու Նաւեան աշակերտ էր Մովսէս մարգարէին, որից և ձեռնադրեցաւ (Թիւ ԻԻ. 22):

Եղիսէն աշակերտ էր Եղիա մարգարէին, որից և մարգարէ օճաւ Աստուծոյ հրամանաւ (Գ. Թագ. ԺԹ. 16—21):

Յիսուս իւր աշակերտաց մեկնում էր բոլոր առակաները (Մար. Գ. 34):

Աշակերտն իւր վարդապետից աւել չէ և ծառան իւր տիրոջից: Ըստ կը լինի աշակերտին համար, եթէ կը լինի իւր վարդապետին պէս և ծառային իւր տիրոջ պէս (Մատ. Ժ. 24-25):

Առաց Բիւստոս. Աշակերտն լաւ չէ իւր վարդապետից. ամեն կատարեալ աշակերտ բաւական է որ լինի իւր վարդապետին պէս (Ղուկ. Զ. 40):

Ա 2 Գ

Մարդիկ շատ մեղքեր են գործում աչքերով. ամեն ոք պարտաւոր է ղէպի բարին կրթել իւր աչքերը:

Ես աչք էի կոյրերի համար և ոտք էի կաղերի համար (Յովբ ԻԹ. 15):

Ուխտ դրի աչքերիս հետ, որ ծուռ նայուածքով չնայեմ կուսի վերայ (Յովբ ԼԱ. 1):

Ո՛վ Տէր, լոյս տուր իմ աչքերին, որ բնաւ չքնանամ մահուան քնով (Սաղ. ԺԲ. 4):

Պղծութեան պատճառաւ Տէրն խորտակում է անբարտաւան աչքերը, ստախօս լեզուին, անմեղ արիւն թափող ձեռքերը, չար խորհուրդներ խորհող սիրտը և չարութիւն գործելու համար փութացող ոտքերը (Առ. Զ. 16—18):

Երեք բան կշտանալ չղիտեն—գժողքն, կորուստն և ազաւ մարդոց աչքերն (Առ. ԻԷ. 20):

Եթէ քո աջ աչքն գալթակղեցնում է քեզ, հանիւր և նետիւր. քեզ համար աւելի լաւ է մի աչքով մտնել Աստուծոյ արքայութեան մէջ, քան թէ երկու աչք ունենալ և ձգուիլ դժոխքի մէջ (Մատ. ԺԸ. 9. Մատ. Թ. 46):

ԱՊՈՏՆԻԵԼ—զոջալ, փեշմանիլ

Աստուծոյ օրէնքների դէմ մեղանչելուց յետոյ միակ դեղ ու ճարն է բոլոր սրտով զոջալ և մեղաց կոչելով դառնալ և ընկնիլ Աստուծոյ գիրկն:

Զոջացէք, մոլորուածներ, դարձէք ձեր սրտերով. որովհետեւ ես եմ ձեր Աստուածն. չկայ ինձանից ուրիշ մէկն... Լսեցէք ինձ, սրտերով կորուսուածներ, արդարութիւնից հեռացածներ, մօտեցրի ձեզ իմ արդարութիւնը (Ես. ԽԶ. 8—13):

Եւ այժմ ասում է ձեր Տէր Աստուածն. Ինձ դարձէք ձեր բոլոր սրտով, ծոմապահութեամբ, լալով և սգալով: Պատառեցէք ձեր սրտերը, և ոչ թէ ձեր զգեստները (Հագուստները). դարձէք ղէպի ձեր Տէր Աստուածն. որովհետեւ ողորմած է և զթած, երկայնամիտ և բազումողորմ և զոջանում է մարդոց չարութեանց վերայ... Փող հնչեցուցէք Սիօնում. պաս պահեցէք ծոմապահութեամբ, քարոզեցէք աղօթել, հաւաքեցէք ժողովուրդը, մաքրեցէք եկեղեցին, ընտրեցէք ծերունիները. ժողովեցէք ծծկեր մանուկները. թո՛ղ ելնէ (դուրս գալ) փեսան իւր սենեակից, և հարսն իւր առագաստից. թո՛ղ լան (լաց լինեն) Տիրոջ քահանաներն և պաշտօնեաներն և ասեն. Ո՛վ Տէր, ինչպիւր քո ժողովրդեան (Յովբ 12—20):

Ապաշխարեցէք, որովհետեւ մօտեցել է Աստուծոյ Արքայութիւնն (Մատ. Գ. 2):

Եթէ չապաշխարէք, ամենքդ էլ կը կորսուիք (Ղուկ. ԺԳ. 3 և 5):

Մի ապաշխարող մեղաւորի համար երկնքում կատարուում է մեծ ուրախութիւն (Ղուկ. ԺԵ. 7. 13—24):

Ա Պ Ա Ի Է Ն

Աստուած է ամեն մարդոյ առաջին և վերջին ապաւէնն:

Տէրն եղաւ տնանիւի ապաւէնն (Սաղ. Թ. 10):

Աստուած է մեր զօրութիւնն և ապաւէնն (Սաղ. ԽԵ. 1):

Նա (Աստուած) է իմ ողորմութիւնն ու ապաւէնն, իմ օգնականն ու փրկիչն և ապաւէնն (Սաղ. ԴԽԳ. 2):

Ո՛վ Աստուած, դու ապաւէն եղար աղքատներին. ապաւէն չքաւորներին իւրեանց նեղութեան ժամանակ. ապաստանարան կարօտեալներին... ապաւէն ծարաւեղոց և աղատարար ոգի՝ զրկուածներին (Ես. ԻԵ. 4—5):

ԱՊՍՏՍՄԲ, ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ

Առաջին ապստամբն է սատանան, որ հեռացաւ Աստուծոյ ծառայութիւնից, ընկաւ Աստուծոյ երեսից և իւր համար շինեց դժոխքը: Ապստամբներն առհասարակ դաշնակից են Սաղայէլին:

Մի ապստամբէք Տիրոջից (Թիւք ԺԳ. 9):

Ապստամբ եղան Տիրոջից: Վասն զի ով որ անարգում է իմաստութիւնը և իւրատը, թշուառական է և զուր է նոցա յոյսն (Իմ. Գ. 10—11):

Ապստամբ են ձեր իշխաններն և գողակից գողերին. սիրում են կաշառներ, չարագործներ են. չեն պաշտպանում որբոց իրաւունքը և ականջ չեն դնում այրիների դատաստանին (Ես. Ա. 25):

Վայ ձեզ, ապստամբ որդիներ (Ես. Լ. 1):

Կորոշեմ ձեր միջից ամպարիշտները և ապստամբները և կը հանեմ նոցա բնակութիւնից զնոսա և չեն մտնիլ Իսրայէլի երկիրն և կը ճանաչէք թէ ես եմ Տէրն (Եզեկ. Ի. 38):

Որովհետեւ ինչպէս դուք էլ երբեմն ապստամբ էիք Աստծուց և այժմ ողորմութիւն գտաք նոցա (ձեր հարց) անհաւատութեան մօտ (Հռ. ԺԱ. 30):

ԱՌԱՋՆՈՐԴԵԼ

Այս կեանքից յաւիտենական կեանքն առաջնորդող պէտք է ունենանք մենք Կենաց առաջնորդն Յիսուս Քրիստոսը:

Ասում է Տէրն. Հակառակ կը կենամ քեզ Հակառակողներին, վասն զի իմ Հրեշտակն կը գնայ քեզ առաջնորդելու (Եւք ԻԳ. 22—23):

Աստուած ինքն առաջնորդեց Իսրայէլին Եգիպտոսից հանելիս (Թիւք ԻԳ. 8):

Աստուած առաջնորդում էր Իսրայէլացւոց ցերեկներն ամպեղէն սիւնով և գիշերներն՝ հրեղէն սիւնով (Նեէմի Թ. 12):

Ո՛վ Տէր, առաջնորդիր ինձ քո արդարութեամբդ (Սաղ. Ե. 9): Քո սուրբ և բարի Հոգին թող առաջնորդէ ինձ ուղիղ երկիր (Սաղ. ԴԽԲ. 10):

Ուրախ եղայ այն ամենքի հետ, որոնց առաջնորդում էր իմաստութիւնն (Իմ. Ի. 12):

Ոչ ոք չէ կարող գալ Հօրս մօտ, եթէ ոչ միայն ինձանով (Քրիստոսով) կարող է գալ (Յով. ԺԳ. 6):

ԱՌՆԵԼ — անել, ստեղծել:

Աստուած ստեղծեց երկինքը և երկիրը (Պնն. Ա. 1):

Աստուած ստեղծեց երկու մեծ լուսաւորները — արեգակը և լուսինը (Պնն. Ա. 16):

Աստուած իւր պատկերի համեմատ ստեղծեց մարդը և անունը դրաւ Ադամ (Պնն. Ե. 1—2):

Արու և էգ ստեղծեց զնոսա (Ադամը և Եւան) և օրհնեց զնոսա (Պնն. Ե. 1—2):

Ինչպէս կամենում էք որ մարդիկ անեն ձեզ, դուք է այնպէս կանէք նոցա (Ղուկ. Զ. 31):

Դուք երբ կանէք ձեզ բոլոր հրամայածները, կասէք. Անպիտան ծառաներ ենք, ինչ որ պարտական էինք անել, արինք (Ղուկ. ԺԷ. 10):

Մինչդեռ մեռած էինք մեր մեղքերով, Հայր Աստուած կենդանի արաւ — կենդանացոյց — զմեզ Քրիստոսով, քանզի ապրեցինք շնորհքներով (Եփես. Բ. 5)

ԱՍՏՈՒԱԾՈՒԹԻՒՆ

Աստուածութեան մէջ կայ երեք անձինք և երեք անձանց մէջ կայ իւր Աստուածութիւն:

Երեք են՝ որ վկայում են երկնքումն. — Հայր, Բանն և Ս. Հոգին, այս երեքն էլ մի են այսինքն այս երեք անձանց մէջ կայ մի Աստուածութիւն (Ա. Յով. Ե. 7):

Այս են յաւիտեական կեանքն, ուլ Հայր Աստուած, որ մարդիկ ճանաչեն զքեզ միայն ճշարիտ Աստուած. ճշմարիտ Աստուած ճանաչեն և քո ուղարկած միածին Որդի Յիսուս Քրիստոս (Յով. Ժ. 3):

Աստուծոյ Հոգին շրջում էր ջրերի վերայ (Ծնն. Ա. 2):

Եւ երբ մկրտուեցաւ Յիսուս. դուրս եկաւ շուտով այն ջրից (Յորդանան գետից) և ահա նորա Համար բացուեցան երկինք և տեսաւ Աստուծոյ Հոգին, որ իջնում էր ինչպէս աղանի և գալիս էր նորա վերայ: Հայր Աստուած էլ ձայն տուաւ երկնքից՝ որ ասում էր Յիսուսի մասին. Դա է իմ սիրելի Որդին, Որը հաւանել եմ (Մատ. Գ. 16—17):

Հոգին Աստուած իջաւ Սիօնի վերնատուն Առաքելոց վերայ, որք ամենքն լցան Ս. Հոգով և սկսան խօսիլ ամեն լեզուներով, ինչպէս խօսել էր տալիս Ս. Հոգին (Գործք Բ. 3—4):

ԱՍՏՈՒԱԾՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

Ամեն բանից աւելի զօրաւոր է աստուածապաշտութիւնն:

Անիրաւութեամբ գիշուած Հարստութիւնն կը պակասի, իսկ աստուածապաշտութեամբ ժողովածն կը շատանայ (Առ. Ժ. 11):

Ամեն բանից աւելի զօրաւոր է աստուածապաշտութիւնն (Իմ. Ժ. 12):

Աստուածապաշտութիւնն իմաստութիւն է (Յովք ԻԸ. 28): Հասաւ Տիրոջ իմաստութիւնն և հանձարն և աստուածապաշտութիւնն, որք են արդարութեան գանձեր:

Չեր հաւատքով մատակարարեցէք առաքինութիւն, առաքինութեամբ էլ. գիտութիւն, գիտութեամբ էլ ժողովարարութիւն, ժողովարարութեամբ էլ համբերութիւն, համբերութեամբ էլ աստուածապաշտութիւն, աստուածապաշտութեամբ էլ եղբայրսիրութիւն և եղբայրսիրութեամբ էլ սէր (Բ. Պետ. Բ. 5—7):

Որ խաղաղութեամբ և հանգարտութեամբ վարենք մեր կեանքը. ամենայն աստուածապաշտութեամբ և սրբութեամբ (Ա. Տիմ. Բ. 2):

Կրթիւր քո անձը աստուածապաշտութեան մէջ. որովհետեւ մարմնոյ կրթութիւնն փոքր ինչ օգտակար է, իսկ աստուածապաշտութիւնն ամեն բանի համար օգտակար է (Ա. Տիմ. Գ. 7—8):

Հեռու կաց այնպիսի մարդիկներէից, որք կուենան աստուածապաշտ մարդոց կերպարանք, բայց ուրացած կը լինին աստուածապաշտութեան զօրութիւնից (Բ. Տիմ. Գ. 5):

ԱՐԴԱՐ

Անսպառ է արդարոց արմատն:

Նոյ արդար և կատարեալ մարդ էր իւր ազգի մէջ և Հաճոյ եղաւ Աստուծոյ (Ծնն. Զ. 9):

Ասում է Տէրն Աբրահամին. Թէ որ Սողոմ Գոմոր քաղաքներում գտնուի տառն արդար, տառն արդարի համար չեմ կորցնիլ քաղաքները (Ծնն. ԺԸ. 20—33):

Արդար է Տէր և սիրում է արդարութիւն (Սաղ. Ժ. 8):

Արդարների ճանապարհն ծագում է ինչպէս լոյս. առաջնորդում են և լուսաւորում, մինչև որ ծագում է արեգակն: Ամպարշտաց ճանապարհներն խաւար են և չգիտեն թէ ինչպէս են սահում իւրեանց ոտքերն (Առ. Գ. 18):

Արդարն չդողար յաւիտեան. ամբարիշտներն չեն բնակիլ երկրի վերայ: Արդարի բերանն բղիւմ է իմաստութիւն, կը ստակի անիրաւ լեզուն. շնորհքներ կը բղիւն արդար մարդոց շրթունքներն. կործանուում է ամբարշտի բերանն (Առ. Ժ. 30—32):

Անսպառ է արդարոց արմատն (Առ. ԺԲ. 3):
Արդարն ողորմում է իւր անասուններին (Առ. ԺԲ. 10):
Աստուծոյ ձեռքումն են արդարոց հոգիներն (Իմ. Գ. 1):
Ինչպէս ժողովուրդն է որոմն և այրուում կրակի մէջ,
այնպէս կը լինի աշխարհիս վերջում: Մարդոյ Որդին (Յիսուս
Քրիստոս) կուղարկէ իւր Հրեշտակները և կը հաւաքեն նորա
Թագաւորութիւնից բոլոր գայթակղութիւնները և զնոսա, որք
գործում են անօրէնութիւն: Եւ կը ձգեն զնոսա Հնոցի կրակին
մէջ, այն տեղ կը լինի լալն և ատամների կրճտելն: Այն ժա-
մանակ երկնքի Թագաւորութեան մէջ արդարներն կը ծագեն
արեգակի պէս: Ով որ ունի լսելու ականջ, թող լսէ (Մատ.
ժԳ. 40—43):

Ա Ր Ի Ի Ն

Թափուած անմեղ արիւնն բողոքում է առ Աստուած:

Ասում է Աստուած Կայենին. Այդ ինչ գործեցիր. քո եղ-
բօր արեան գոչումն բողոքում է գէպի ինձ: Եւ այժմ անի-
ծեալ լինիս դու երկրի վերայ (Ծնն. Գ. 10):

Նա՛ որ կը թափէ մարդոյ արիւնն, սպանուածի արեան
տեղ կը թափուի իւր արիւնն (Ծնն. Թ. 6):

Ասում է Աստուած. Երբ կը բարձրացնէք ձեր ձեռքերը,
կըդարձնեմ ձեզնից իմ երեսնը. և երբ շատ կաղօթէք, չեմ
լսիր, ասում է Տէր, որովհետեւ ձեր ձեռքերն լցուած են ա-
քիւնով (Ես. Ա. 15):

Ասում է Տէր Տէր... Եւ կը դատեմ զնոսա (անիրաւները)
արիւնով և մահով. և կը թափեմ նոցա վերայ անձրեւի Հե-
ղեղներ, մեծամեծ կարկուտներ և կրակ և ծծումբ (Եզեկ. ԼԲ.
22—23):

Ա Ր Տ Ա Ս Ո Ւ Ք

Ջերմեռանդ հաւատքից բղխած արտասուքն շարժում է Աստուծոյ
գուլթը:

Այսպէս է ասում քո Դաւիթ Հօր Աստուածն, ով Եզեկիա,
լսեցի քո աղօթքը և տեսայ քո արտասուքները. ահա ես Տէրս
կը բժշկեմ զքեզ (Դ. Թագ. Ի. 5):

Յոգնեցայ ես իմ Հեծեճանքների մէջ. ամեն գիշեր լուա-
ցի իմ մահիճը և իմ արտասուքներով թրջեցի իմ անկողինը
(Սաղ. Զ. 7):

Գիշեր և ցերեկ իմ կերակուրն եղան իմ արտասուքներն
(Սաղ. ԽԱ. 4):

Ո՛վ կը տար ինձ՝ որ ջուր դառնար իմ գլուխն և արտա-
սուաց աղբիւրներ իմ աչքերն, և գիշեր ու ցերեկ լացի իմ
ժողովրդեան վիրաւոր աղջիկները (Եր. Թ. 1):

Մի մեղաւոր կ'ին, երբ իմագաւ որ Քրիստոս բորոտ Սիմոնի
տանն է, բերաւ մի շիշ անուշահոտ ջուր (օծանելիք) և ետևի
կողմից թափեց Յիսուսի գլխին. և սկսաւ իւր արտասուքնե-
րով թրջել Քրիստոսի ոտքերը և սրբել իւր երկար մազերով.
Համբուրում էր ոտները և օծում անուշահոտ ջրովն, որով և
արդարացաւ (Ղուկ. Ի. 36—38):

Պօղոս առաքեալն ասում է Եփեսոսի քահանաներին.
Արթուն կացէք, և մտաբերեցէք որ երկու տարի օր և գիշեր
չդադարեցի արտասուք մի մի խրատել իւրաքանչիւրդ: Եւ այժմ
անձնում եմ զձեզ Աստուծոյ (Գործք 31—32):

ԱՐՔԱՅՈՒԹԻՒՆ ԱՍՏՈՒԹՈՅ — Թագաւորութիւն Աստուծոյ:

Նախ խնդրեցէք Աստուծոյ Թագաւորութիւնը և Նորա արդարութիւնը
և մնացեալ ամեն պէտքերն կը տրուի ձեզ:

Աստուծոյ Թագաւորութիւնն տիրում է ամենի վերայ
(Սաղ. ճԲ. 19):

Աստուծոյ Թագաւորութիւնն անվախճան Թագաւորութիւն
է (Դան. Ի. 27):

Մեր Հայր, որ երկնքումն ես... թող գայ Բո թագաւորութիւնն, որովհետեւ Բոն է յաւիտենական թագաւորութիւնն և զօրութիւնն և փառքն (Մատ. 9. 9):

Յովհաննէս Մկրտչի օրերից մինչև այժմ բռնաբարութեամբ է Աստուծոյ թագաւորութիւնն, որը յափշտակում են ուժեղներն (սրտանց Աստուծոյ փեշքը պինդ բռնողներն) (Մատ. 12):

Դատաստանի օրում ասելու է Յիսուս իւր աջ կողմում կանգնածներին. Եկէք, իմ Հօր օրհնածներ, ժառանգեցէք աշխարհի սկզբից ձեզ Համար պատրաստուած թագաւորութիւնը (Մատ. 13. 31-46):

ԱԻԵՏԱՐԱՆԵԼ — Բարոյակ Մատուծոյ խօսքը, աւքալոյս տալ:

Կը քարոզեմ քո արդարութիւնը, ով Տէր (Սաղ. 10. 10):

Տէրն կը տայ խօսելու Հոգի նոցա, որք քարոզում են մեծ զօրութեամբ (Սաղ. 45. 12):

Տիրոջ Հոգին իմ վերայ է, որի Համար էլ օծեց զիս. զիս ուղարկեց աշխարհ տալ աղքատներին, բժշկել կոտորած սրբանքը, աւետել գերիների ազատութիւնը, կուրաց տեսնել. Հրատարակելու Տիրոջ ընդունելի տարին և մեր Աստուծոյ վրէժխնդրութեան օրը և միութարեւ ամեն սգաւորները. տալ Սիօնի սգաւորներին մոխրի տեղ՝ փառք, սուրբի տեղ՝ ուրախութեան օծումը, կոտորած Հոգու տեղ՝ զավութեան պատմութեան (Ես. 40. 1-3):

Ահաւասիկ տալիս եմ ձեզ մեծ ուրախութեան աւքալոյս, որ կը լինի ամեն ժողովրդոց Համար, որովհետեւ ձեզ Համար Փրկիչ ծնաւ այսօր, որ է օծեալ Տէր Դաւթի քաղաքում (Ղուկ. 1. 10-12):

Ասաց Յիսուս Յովհաննէս Մկրտչից ուղարկուածներին. Գնացէք, պատմեցէք Յովհաննէսին ինչ որ լսեցիք և ինչ որ տեսաք. կոյրերն տեսնում են, կաղերն զնում են, բոլորտներն սրբութեամբ են, խուլերն լսում են, մեռելներն յարութիւն են առնում, աղքատներն էլ աւետարանութեամբ են (Մատ. 11. 4-5):

Թէ որ քարոզեմ ձեզ Քրիստոսի աւետարանը, ոչ մի պարծանք չկայ ինձ Համար, որովհետեւ պարտք դրուած է իմ վերայ քարոզելու. բայց վնաս է ինձ, եթէ չքարոզեմ. թէ որ կամաւ քարոզեմ, վարձք կունենամ. իսկ եթէ ակամայ քարոզեմ, քարոզելու պարտաւորութիւնն ինձ յանձնուած է (Ա. Կորն. 16. 16-17):

Բ Ա Մ Բ Ա Ս Ե Լ

Բամբաստեմ մի անիւ, քանզի մեղք է:

Ով որ կը բամբասէ իւր Հայրը կամ մայրը՝ կըսպանուի (Եւք. 10. 17):

Իւր Հայրը և մայրը Հայհոյողն կը մեռցնուի (կըսպանուի), մահապարտ է (Ղուկ. 1. 9):

Բամբասում էք զիս և չէք ամաչում (Յովք. 10. 3):

Ասում է Աստուած. Վնայ նոցա՝ որ փախան ինձանից. և ողորմելի են որ ամպարշտեցան ինձ դէմ: Ես փրկեցի զնոսա և նոքա սուտ բամբասեցին զիս (Ովս. 13. 13):

Մի բամբասէք մէկմէկ, եղբայրներ (և քոյրեր), որ բամբասում է իւր եղբայրը կամ դատում իւր եղբայրը, բամբասում է օրէնքը և դատում է օրէնքը. իսկ եթէ դատում ես օրէնքը, դու չես լինում օրէնքը կատարող, այլ օրէնքը դատող: Միմիայն Աստուած է օրէնք զնողն և դատաւորն, որ կարողն է փրկել և կորուստանել. դու ով ես որ դատում ես քո ընկերը (Յակ. 4. 11-13):

Բամբասում էին զմեզ, օրհնում էինք. Հալածում էին զմեզ, յանձն էինք առնում, Հայհոյում էին զմեզ, աղաչում էինք (Ա. Կորն. 4. 12):

ԲԱՆԱԿ — Աստուծոյ հրեշտակներն:

Յակովբ նահապետն տեսաւ Աստուծոյ բանակը — Հրեշտակաց անթիւ բազմութիւնը (Ծնն. 1. 1):

Տէրն իւր Հրեշտակաց բանակներով շրջապատում է իրա-

նից վախեցողների (իւր երկիւղածների) չորս կողմը և պահում է դնոսա (Սաղ. 17. 8):

Եւ լսում էի նոցա (Հրեշտակաց բանակի) թւերի ձայնը սաւառնելու ժամանակ, ինչպէս շատ ջրերի ձայն, և ինչպէս Ամենակալ Աստուծոյ ձայն և ինչպէս.. բանակի ձայն (Եղեկ. Ա. 24):

Որովհետեւ խիստ շատ մեծ է Աստուծոյ բանակը (Յովել. Բ. 11):

Բայց դուք մօտեցած էք Սիօն սարին՝ կենդանի Աստուծոյ քաղաքին, երկնային Երուսաղէմին և Հրեշտակների բիւրաւոր բանակին (Երբ. ԺԲ. 22):

Եւ տեսայ և լսեցի շատ Հրեշտակաց ձայն, որ կային Աստուծոյ աթոռի չորս կողմում.. և նոցա թիւն էր ընկրք ընկրուց և հազարք հազարաց (անթիւ և անհամար) (Յայտ. Ե. 11—12):

Բ Ա Ն Ս Ս Ր Կ Ո Ւ

Ուաջին բանսարկուն սատանան է, ինչպէս ասաց Յիսուս (Յով. Ը. 41, և Յովբ Ա. 41): Ուրեմն բանսարկուններն կատարում են սատանայի պաշտօն: Հետևապէս մեզք համարուած է բանսարկութիւնն:

Որդեակ իմ Յովսէփ, որդեակ իմ մատաղ. դարձիր դէպի ինձ. բանսարկուններն (քո եղբայրներն) բանբասում էին քեզ և նեղում անիրաւբար, ասում է Յակովբ նահապետն (Ծնն. ԽԹ. 22):

Առանց փայտի կանցնի կրակն, եթէ քու մարդ չըլինի, կը դադարի կռիւն: Ինչպէս է ածուխն կայծերի համար և փայտն կրակի, այնպէս է և կռիւ յուզող բանսարկու մարդն (Առ. ԻԶ. 21):

Բանսարկու սատանայի նախանձելովն աշխարհս մտա մահն (Իմ. Բ. 24):

Վերջին օրերում մարդիկ կը լինին անձնատէր, բանսարկուներ, անհամբեր, ինքնահաւան (Յ. Յիմ. Գ. 1—2):

Բայց դու խօսիր.. ծերերին, որ լինին զգաստ, պարկեշտ, ցած և ողջամիտ հաւատքով, սիրով և համբերութեամբ: Նոյնպէս խօսիր պառաւներին, որ լինին զգաստութեան և սուրբ վայելչութեան մէջ. չլինին ոչ բանսարկու, ոչ գինեմոյ (արբեցութիւն սիրող), այլ լինին բարի խրատներ տուող (Տիտ. Բ. 1—3):

Եւ տեսայ ուրիշ Հրեշտակ, որ իջնում էր երկնքից, և ունէր զփոխքի բանալիները և իւր ձեռնում մեծ շղթաներ: Եւ բռնեց առաջին վիշապ օձը, որ է բանսարկու և սատանան և կապեց զնա (Յայտ. Ի. 1—2):

Բ Ա Ր Ե Կ Ա Մ

Նեղ օրերումն են յայտնի լինում մարդոց լաւ և վատ բարեկամներն: Քրիստոնէից ամենահաւատարիմ և անձնագոհ բարեկամն է Յիսուս Քրիստոս:

Իմ բարեկամներն և մերձուորներն.. հեռացան ինձանից (Սաղ. ԼԷ. 12):

Չարութիւն մի անքիւր քո բարեկամին դէմ (Առ. Գ. 20):

Աստուծոյ առաջ ընդունելի են արդար մարդոց ճանապարհն, որոց պատճառաւ բարեկամ կը լինին և թշնամիներն (Առ. ԺԵ. 28):

Անօրէն մարդն խաբում է իւր բարեկամները և տանում վատ ճանապարհ (Առ. ԺԶ. 29):

Աւելի լաւ են (Հաւատարիմ) բարեկամի տուած վերքերն, քան թշնամու տուած նենգութեամբ լի համբոյրն (Առ. ԻԷ. 6):

Մի թողուր քո բարեկամը և քո հայրենի բարեկամը.. աւելի լաւ է մօտ եղած բարեկամն՝ քան հեռի բնակած եղբայրն (Առ. ԻԷ. 10):

Ասում է Յիսուս իւր աշակերտաց. Սորանից աւելի մեծ սէր ոչ ոք ունի, թէ որ իւր անձը դնում է իւր բարեկամների վերայ: Դուք իմ բարեկամներն էք, թէ որ կանէք՝ ինչ որ ես պատուիրում եմ ձեզ: Այսուհետեւ ծառայ չեմ անուանիլ զձեզ.

վասն զի ծառան չգիտեր թէ ինչ է զործում իւր տէրն. այլ ես անուանեցի զձեզ բարեկամներ, որովհետեւ յայտնեցի ձեզ այն ամեն բաները, որ լսեցի իմ Հօրից (Յով. ԺԵ. 13—15):

Բ Ա Ր Ի — Բարիք:

Աստուած ինչ որ ստեղծեց, բարի էին. մեզ էլ պատուիրեց բարի զործ գործել միշտ:

Աստուած ստեղծեց լոյսը, և տեսաւ որ լոյսն բարի է (Ծնն. Ա. 4).

Բարի է որ մարդ իւր լոյսը Աստուծոյ վերայ դնէ, քան թէ իշխանների վերայ (Սաղ. ԶԺԷ. 8):

Ով որ բարի է գործում, բարութեան շնորհք է խնդրում Աստուծոց (Առ. ԺԱ. 27):

Բարի ցանկութիւնն կենաց ծառ է (Առ. ԺԴ. 12):

Բարի անունն աւելի լաւ է հարստութիւնից (Առ. ԻԲ. 1):

Սովորեցէք բարի գործել (Իս. Ա. 17):

Պատմուեցաւ քեզ, ով մարդ, թէ ինչ է բարին և ինչ է պաշանջում քեզանից Տէրն. — Տէրն պաշանջում է միայն անել իրաւունք, սիրել ողորմութիւն և սիրով ու խոնարհութեամբ գնալ քո Տէր Աստուծոյ ետեւից (Միքիա 2. 8):

Կացինն գնուում է ծառի արմատի վերայ, ամեն ծառ որ չէ բերում բարի պտուղ, կտրուում է և ձգուում կրակի մէջ (Մատ. Գ. 10):

Բարի մարդն իւր սրտի բարի գանձից հանում է բարի բաներ և չար մարդն հանում է իւր սրտի չար գանձից չար բաներ: Բայց ճշմարիտը ասում եմ ձեզ, թէ ամեն դատարկ բանի համար՝ որը կը խօսեն մարդիկ՝ համար տալու են դատաստանի օրում (Մատ. ԺԲ. 35—36):

Մի ձանձրանաք բարի գործեր գործել (Բ. Թեա. Գ. 13):

Բ Ա Ր Կ Ա Ն Ա Լ

Բարկութիւնն երկու տեսակ է, բարի բարկութիւն և չար բարկութիւն: Առհասարակ բարի են այն բարկութիւններն, որովք ուղղուելու, կրթուելու, ազնուանալու համար ընդունում են փոքրներն ծնողներից, ուսուցիչներից, դաստիարակներից և խրատիչներից: Առհասարակ չար և վնասակար և մահացու մեղք են միւս բարկութիւններն «բարկութեամբ և մտամբք նորին»:

ԲԱՐԻ ԲԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Տէրն բարկացաւ Ահարօնի վերայ, որ շինել էր կուռք — Ոսկի որթ (Բ. ՅԲ. Թ. 20):

Ասում է Տէրն Մովսէսին. Մինչև երբ կը բարկացնէ զիս այդ ժողովուրդն և մինչև երբ պիտի չհաւատան ինձ այն ամեն նշաններով, որը արի գոցա մէջ (Թվւք ԺԴ. 11):

Ասում է Դաւիթ մարգարէն. Բարկացէք, բայց չմեղանչէք — այս է ձեր բարկութեամբ մեղք չգործէք (Սաղ. Դ. 5 և Եփես. Դ. 26):

ՉԱՐ ԲԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Ով որ զուր տեղն բարկանում է իւր եղբօր վերայ, պարտաւոր կը լինի դատաստանին. ով որ յիմար կասէ իւր եղբօր, պարտաւոր կը լինի ատենի առաջ. ով որ անմիտ կասէ իւր եղբօր (և քրոջ) պարտաւոր կը լինի զԺոխքի կրակին (Մատ. Ե. 22):

Իմաստունն կորսուում է բարկութիւնից (Առ. ԺԴ. 35):

Համբերութեամբ իւր բարկութեան յաղթողն աւելի լաւ է, քան թէ ուժով քաղաք զրաւող զօրաւարն (Առ. ԺԶ. 32): Անզգամն սպանուում է բարկութիւնից (Յովք. Ե. 2):

ԲԱՐՁՐԱՅՈՒՅԱՆԵԼ

Ով որ բարձրացնում է իւր անձը, Աստուծոյ առաջ կը խոնարհի, և ով որ խոնարհեցնում է իւր անձը, կը բարձրանայ:

Ով որ բարձրացուցանում է իւր (սրտի) տունը, ուղում է նորա կործանումը (Առ. ԺԷ. 19):

Քո սրտի հպարտութիւնն բարձրացոյց զքեզ բնակիլ քեր-
ծերի խոռոչների մէջ, բարձրացուցանել քո բնակութիւնը և
ասիլ քո սրտում. Ով կիջեցնէ զիս գետնին:—Եթէ կը բար-
ձրանաս արծույ նման և եթէ աստղերի մէջ կը գնես քո բոյնը,
կիջեցնեմ զքեզ այն տեղից, ասում է Տէրն (Աբդիու 3. 4):

Քո արհամարհութիւնն հասոյց քեզ այդ. քո սրտի լրբու-
թիւնն ծակամուտ արաւ քեզ քերծերի մէջ... եթէ իբրեւ ար-
ծուի բարձրացուցանես քո բոյնը, քեզ կիջեցնեմ այն տեղից,
ասում է Տէրն (Եր. ԽԹ. 16):

Ով որ բարձրացնում է իւր անձը, կը խոնարհուի, և ով
որ խոնարհեցնում է իւր անձը կը բարձրանայ (Մատ. ԻԳ. 12):

Աստուած քանդեց հզօրները աթոռներից և բարձրացոյց
խոնարհները (Ղուկ. Ա. 52):

Խոնարհուեցէք Տիրոջ առաջ և նա կը բարձրացնէ զձեզ
(Յակ. Գ. 10):

Բ Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Աստուած բարութիւնը տալիս է բարի մարդոց:

Մեծամեծներն աղքատացան և անօթեցան. բայց Տէրը
խնդրողներից չպակսիր ամեն բարութիւն (Սաղ. ԼԳ. 11):

Ասում է Տէր. Կը բաշխեմ իմ սիրելիներին մեծութիւն և
կը լցուցանեմ բարութեամբ նոցա գանձարանները (Ըռ. Ը. 21):

Եթէ կախորժէք լսել ինձ, կուտէք երկրի բարութիւնը—
ասում է Տէրն (Ես. Ա. 19):

Ով որ կամենում է սիրել իւր կեանքը և բարութեան
մէջ տեսնել իւր օրերը, թող լռեցնէ իւր լեզուն չարութիւնից
և շրթունքները նենգութիւն խօսելուց (Ա. Պետ. Գ. 10):

Բ Ե Ր Ա Ն

Ամեն ոք պարտաւոր է կրթել իւր բերանը, որ միշտ խօսի ճշմար-
տութիւն և աղօթէ առ Աստուած, և ոչ թէ բերանը գործիք շինէ
ստախօսութեան, հայհոյութեան, մատնութեան, զրպարտութեան և
ամեն տեսակ չարութեան:

Ասում է Տէրն Մովսէսին. Քո բերանից կը լսեն Աստուծոյ
խօսքերը (Ելք. ԺԳ. 9):

Մանուկ տղաների բերանից հաստատեցիր օրհնութիւն
(Սաղ. Ը. 3):

Օրհնում էին իւրեանց բերաններով և անիծում իւրեանց
սրտերով (Սաղ. ԿԱ. 5):

Խոր գուր է անօրինի բերանն (Առ. ԻԲ. 14):

Թող գովէ քեզ քո ընկերն և ոչ թէ քո բերանն (Առ. ԻԷ. 2):

Չնորհք են իմաստուն մարդոց բերանի խօսքերն (Ժող. 12):

Եթէ կը հանես (կորոշես) պատուականը անարգից, կը
լինիս ինչպէս իմ բերանն—ասում է Տէրն (Եր. ԺԵ. 19):

Միւսնոյն բերանից ելնում են օրհնութիւնք և անէծք.
պէտք է, իմ եղբայրներ, որ այս այսպէս լինի (Յակ. Գ. 10)

Ամեն տեսակ տգեղ խօսք գուրս չգայ ձեր բերանից
(Եփես. Գ. 29):

Բ Ժ Չ Կ Ո Ւ Ի Լ

Աստուածաչին բժշկութիւն:

Մենք բժշկուեցանք Նորա (Յիսուսի) վերքերով (Ես.
ԾԳ. 5. և Ա. Պետ. Բ. 24):

Տէր, ես արժանի չեմ, որ Գու մտնես իմ յարկի տակ,
ալ խօսքով ասա և կը բժշկուի իմ մանուկն (Մատ. Ը. 8):

Նոյն ժամում բժշկուեցաւ մանուկն (Մատ. ԺԷ. 17):

Բժշկուում էին շատ անդամալոյծներ և կաղեր (Գործ. Ը. 8):

Հեռացիր, ով մարդ, ամեն տեսակ չարութիւններից. այնուհետեւ բժշկութիւն կը լինի քո մարմնոյն և դարման քո ոսկերաց (Առ Գ. 7—8):

Յարութիւն կանեն մեռեալներն և կը կանգնեն, որք կը լինին զերեզմաններում և ուրախ կը լինին երկրի վերայ, վասն զի այդ ցօղն, որ ցողում է Բեզնից—ով Տէր—բժշկութիւն է նոցա (Ես. ԻԶ. 19):

ԲՆԱԿԵԼ — ԸՆՏԱԿԻԼ.

Աստուածութիւնն աւելի բնական է մաքուր սրտերի—բրիստոնեաների—տաճարներում և անարատ մարդոց մէջ:

Բանն Աստուած մարմին եղաւ—մարմնացաւ, մեղ նման մարդ եղաւ—և բնակեց մեր մէջ (Յով. Ա. 14):

Ով որ ուտում է իմ մարմինը, նա բնակում է իմ մէջ և ես բնակում եմ նորա մէջ—ասաց Փրկիչն (Յով. Զ. 37):

Ասաց Յիսուս իւր աշակերտներին. Եթէ սիրում էք զիս, պահեցէք իմ պատուիրանները և ես կաղաչեմ Հայր Աստուած և ձեզ կը տայ ուրիշ մխիթարիչ, որ յաւիտեան կը բնակի ձեզ հետ—ճշմարտութեան Հոգին, որ... կը բնակի ձեզ մօտ և կը լինի ձեզ հետ (Յով. ԺԳ. 15—17):

Ով որ ասում է թէ ինքն բնակած է Յիսուսի մէջ, պարտաւոր է վարել այնպէս կեանք, ինչպէս վարեց Փրկիչն (Ա. Յով. Բ. 6):

Ով որ խոստովանում է թէ Յիսուս Քրիստոս Աստուծոյ Որդին է, նա բնակում է Աստուծոյ մէջ, Աստուած էլ բնակում է նորա մէջ (Ա. Յով. Գ. 1):

Աստուծոյ Հոգին բնակած է ձեր մէջ (Ա. Կորն. Գ. 16):

Գ Ա Լ

Մի ուշացներ կարօտեալին բարիք անել, երբ ձեռնհաս ես օգնել նմա: Չասես թէ զնա և յետոյ կը դաս և վաղն կը տամ... որովհետեւ չգիտես թէ վաղն ինչ կը ծնանի քեզ համար (Առ. Գ. 27—28):

Ատում է Տէր. Ահա դալիս են օրեր և կուղարկեմ երկրիդ վերայ սով, ոչ թէ Հացի սով և ջրի ծարաւ, այլ Աստուծոյ խօսքն լսելու սով (Ամուս Ը. 11):

Ով Սիօնի դուստի, խնդաւ և ուրախ եղիր, ես կը գամ և կը բնակեմ քո մէջ, ասում է Տէր, և կապաւինին ինձ այն օրում շատ աղէք և կը լինին իմ ժողովուրդ (Զաք. Բ. 10—11):

Գ Ե Լ Ո Ւ Ս Տ

Արթնաւթեամբ սպասելու ենք Փրկչի երկրորդ գալստեան:

Ինչպէս որ փայլակն՝ որ ելնում է արեւելքից և երևում մինչև արեւմուտք, այնպէս կը լինի և Մարդոյ Որդու գալուտն—Յիսուսի երկրորդ գալն (Մատ. ԻԳ. 27):

Խնամ տար այդ Հիւանդին, երբ երկրորդ անգամ կը գամ, կը վճարեմ քեզ (Ղուկ. Ժ. 35):

Համբերող եղէք, եղբայրներ, մինչև Տէր Քրիստոսի երկրորդ գալուտն... Համբերող եղէք և դուք և Հաստատեցէք ձեր սրտերը, որովհետեւ մօտ է Տիրոջ գալուտն (Յակ. Ե. 7—8):

Եւ այժմ, որդեակներ, Հաստատ մնացէք Քրիստոսի վերայ. երբ որ Նա յայտնուի, մենք ունենանք Համարձակութիւն և չամաչենք նորա երկրորդ գալստեան ժամանակ (Ա. Յով. Բ. 28):

Եւ ինքն խաղաղութեան Աստուածն սուրբ անէ ձեզ ամենքդ էլ և ձեր Հոգին էլ, շունչն էլ, մարմինն էլ ամբողջապէս անարատ պահէ մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի գալստեան ժամանակ (Ա. Թես. Ե. 23):

Գ Ա Ղ Տ Ն Ի-- ծածուկ.

Մեր Ստեղծողից ծածուկ ոչինչ չկայ:

Ո՛վ Տէր, սուրբ արա՛ զիս իմ ծածուկ մեղքերից (Սաղ. ԹԸ. 13):

Նա (Աստուած) քննում է մեր սրտերի գաղտնիքները (Սաղ. ԽԳ. 22):

Ո՛վ Տէր, Քո աչքերն տեսան իմ չգործած մեղքերը և ամենքն գրուեցան քո գրքում (Սաղ. ՃԼԸ. 16):

Քաղտնի տուած ողորմութիւններն դարձնում են Աստուծոյ բարկութիւնը (Առ. ԻԱ. 14):

Ձկայ ծածուկ բան, որ չյայտնուի. չկայ գաղտնի բան, որ չիմացուի (Մատ. Ժ. 26—27):

Ամեն բան յանդիմանուելով լուսից՝ յայտնի է լինում (Եփ. Ե. 13):

Գ Ա Յ Թ Ա Կ Ղ Ե Յ Ո Ի Յ Ա Ն Ե Լ

Միշտ գգուշանալու ենք, որ մեր վատ գործերով գայթակղութիւն չտանք ալոյց. հասկա մեր բարի գործերով բարի օրինակ տանք ուրիշներին:

Եթէ քո աչքն գայթակղեցնում է քեզ, հանիւր և ձգիւր քեզանից. վասն զի քեզ համար աւելի լաւ է որ կորսուի քո անդամներից մին՝ քան թէ դժոխքի մէջ ընկնի քո ամբողջ մարմինն: Եթէ քո աջ ձեռն գայթակղեցնում է քեզ, կտրիւր և ձգիւր քեզանից. քան զի քեզ համար աւելի լաւ է, որ կորսուի քո անդամներից մինն՝ քան թէ կրակի մէջ ընկնի քո բոլոր մարմինն (Մատ. Ե. 30):

Ով որ կը ծռեցնէ ինձ հաւատացեալ այս փոքրիկներից մէկը, աւելի լաւ է նորա համար՝ որ կախուի նորա պարանոցից (վզից) երկանաքար (ջրաղացի քար) և խեղդուի ծովի խոր-

քում: Գայթակղութեանց պատճառաւ վա՛յ աշխարհին. հարկ է որ գան գայթակղութիւններ. բայց վա՛յ այն մարդոյն, որի ձեռնով կը գայ գայթակղութիւն (Մատ. ԺԸ. 6—7):

Եթէ կերակուրն գայթակղեցնում է իմ եղբայրը, միտ չեմ ուտիլ յաւիտեան, որ չգայթակղեցնեմ եղբայրս—ամեն քըրիստոնեայ (Ռ. Կորն. Ը. 13):

Գ Ա Յ Լ

Աստուծոյ պատկեր մարդոյն անվայել է գաղանային բնաւորութիւնն:

Անթի առիւծ և սովալլուկ գայլ է աղքատ ժողովրդեան վերայ իշխող ամբարիշտն (Առ. ԻԸ. 15):

Վա՛յ ապստամբ և հարստահարող քաղաքին, որ ականջ չդրաւ խօսքի և չընդունեց խրատ, ո՛չ յոյսը. դրաւ Աստուծոյ վերայ և ո՛չ մօտեցաւ առ Աստուած: Նորա իշխաններն գոչում են առիւծի պէս և նորա դատաւորներն Արաբացոյց գայլերի պէս են, որ իւրեանց յափշտակութիւնից մասն չեն թողնում վաղուան համար: Նորա մարգարէներն զիւահար են և արհամարհող. նորա քահանաներն պղծում են սրբութիւնները և բռնադատում են օրէնքները (Սոփ. Գ. 1—4):

Նորա (Իսրայէլի) իշխաններն նորա մէջ յափշտակող գայլերի պէս վարժ են յափշտակութիւններ յափշտակել, արիւն թափել, հոգիներ կորուսանել, որ ազահութեամբ ստանային շատ... (Եզեկ. ԻԲ. 27):

Անփորձ է ձեր արծաթն. դինու հետ խառնում են ջուր ձեր վաճառականներն. ապստամբ են ձեր իշխաններն և դողակից դողերին. սիրում են կաշառներ, չարագործ են. չեն աշխատում որբոց դատաստանները և ուշադրութիւն չեն դարձնում աշրիների գանդատներին (Ես. Ա. 22—23):

Ասում է Փրկիչն Առաքելոց... Գնացէ՛ք քարոզելու. ահա ես «աղարկում եմ ձեզ ինչպէս զառներ գայլերի մէջ (Ղուկ. Ժ. 2—3):

Գ Ա Ն 2—Գանձել.

Մարդ գանձում է. բայց չգիտէ, թէ ում համար է գիզում.

Գանձեր մի գանձէք ձեզ համար երկրի վերայ, ուր ապականում են ցեցն ու ժանգն. և ուր զողերն ական (լաղում) փորելով գողանում են: Այլ ձեզ համար գանձեր գանձեցէք երկնքում, ուր ոչ ցեցն և ոչ ժանգն կարող են ապականել և ական փորել և գողանալ: Որովհետեւ ուր որ կան ձեր գանձերն, այնտեղ կը լինին և ձեր սրտերն. (Մատ. Զ. 19—21):

Ասում է Յիսուս. Զղուշ կացէք ամեն տեսակ ազահութիւնից. որովհետեւ մարդոյ կեանքն կախուած է շատ զիգուած հարստութիւնից: Ասաց և մի առակ. Մի հարուստ մարդոյ արտաւայրերն տուին շատ բերքեր: Ինքն իրան մտածում էր և ասում. Ի՞նչ անեմ, որ տեղ չունիմ, ուր ժողովեմ իմ արդիւնքները: Եւ ասում է. Գիտեմ, ինչ կանեմ. կը քանդեմ իմ ամբարները և կը շինեմ աւելի մեծերը և այնտեղ կը հաւաքեմ ցորենները և ամեն բարութիւնները և կ'անեմ իմ անձին. Ո՛վ իմ անձն, շատ տարիների համար ամբարած ունիւ շատ բարութիւններ. հանգստացիր, կեր, խմի, և ուրախ եղիր: Ասում է նորան Աստուած. Ո՛վ անմիտ, այս գիշեր հողիդ կը պահանջեն քեզանից. ուրեմն ո՞ւմ կը լինի քո այդ ամեն պատրաստածներդ (Ղուկ. ԺԲ. 15—20):

Գ Ա Ր Զ Ե Լ Ի

Աստուծոյ և առաքինի մարդոց համար զարշելի են կոապաշտութիւնն և ամեն տեսակ անիրաւութիւն:

Արդ զարշելի բան — կուռք — մի տանիր տունդ, որ դու էլ նզովեալ չլինիս նորա պէս... վասն զի նզովուած է և զարշելի Աստուծոյ (Յ. Օր. Է. 25—26):

Թաղաւորի համար զարշելի է այն մարդն, որ զոր-

ծում է չարիքներ. որովհետեւ արդարութեամբ է հաստատուում — նորա իշխանութեան աթոռն (Առ. ԺԶ. 12):

Ո՛վ որ արդար է համարում անիրաւը և անիրաւ է համարում արդարը, երկուքն էլ պիղծ և զարշելի են Աստուծոյ առաջ (Առ. ԺԷ. 15):

Գարշելի դործերով լցաւ նոցա երկիրն (Ես. Բ. 8):

Նոքա ընտրեցին իւրեանց ճանապարհները. նոցա հողիներն ախորժում են իւրեանց զարշելիները (Ես. ԿԶ. 3):

Գ Թ Ա Լ—գութ ունենալ.

Պարտաւոր ենք ունենալ գութ, սէր և խնամք միմեանց վերայ, ինչպէս ունի հայր Աստուած մեր ամենքի վերայ:

Ինչպէս գութ ունի հայրն իւր որդւոց վերայ, այնպէս էլ գութ ունի Տէրն իւր երկրւոյնցները վերայ (Սաղ. ԺԲ. 13):

Յիսուս՝ տեսնելով ժողովուրդը՝ զթաց նորա վերայ. որովհետեւ անհովիւ և ցրուած ոչխարի պէս էին (Մատ. Թ. 36):

Գթած եղէք, ինչպէս զթած է ձեր երկնաւոր Հայրն (Ղուկ. Զ. 36):

Գթած եղէք միմեանց վերայ (Հռ. ԺԲ. 10):

Միմեանց հետ եղէք քաղցր, զթած, միմեանց ներող, ինչպէս Հայր Աստուած Քրիստոսով ներեց մեզ (Եփ. Գ. 32):

Գ Ի Ն Ի

Ամեն մարդ պարտական է զգուշանալ և խմիչքը խմել իւր կարողութեան չափով. այս է՝ այնքան խմել, որ չարքենայ, այլ կարողանայ պահել իւր խմածը և խելքը: Ամեն բանի մէջ վայելուչն է գովելի:

Նոյ խմեց գինուց և արբեցաւ (Ծնն. Թ. 26):

Իմաստութիւնն շինեց իւր տունը և կանգնեց նորա մէջ եօթն սիւն: Մորթեց իւր զոհերը, խառնեց իւր գինին և պատրաստեց իւր սեղանը: Եւ ուղարկեց իւր ծառաները բարձր քա-

ըողութեամբ կանչել իւր սեղանի համար և ասում է. Ո՛վ որ անզգամ կը լինի, թող դայ ինձ մօտ: Եւ ասում է պակասամիտներին. Եկէ՛ք կերէ՛ք իմ հացից և խմեցէ՛ք իմ գինին, որը պարարաստեցի ձեզ համար: Թողէ՛ք անզգամութիւնը և կապրէ՛ք խնդրեցէ՛ք իմաստութիւն, որ ապրէ՛ք (Առ. Թ. 1—6):

Անառակ է գինին և թշնամանող արբեցութիւն—շատ խմողների համար (Առ. Ի. 1):

Կանայք և գինին կործանում են իմաստունները:

Մի հարբէ՛ք գինով, որի մէջ կայ զեղխութիւն (Եփ. Ե. 18):

Գ Ի Ր Ք

Մտառութեամբ և շատ կարգալու է Սուրբ Գիրքը և մտքի ու չիշողութեան մէջ տպաւորելու է նորա ամեն իմաստները:

Աստուած տուաւ Մովսէսին երկու քարեղէն տախտակ գրուած Աստուծոյ մատով (Եւք ԼԱ. 18):

Գրքերի գլուխներում գրուած է իմ (Քրիստոսի) համար (Սաղ. ԼԹ. Է):

Իսկապէս ես (Փեսան Եկեղեցու Քրիստոս) եմ Սաղմոսարանում գրուածն (Երգ երգոց Ը. 4):

Մոլորուածներ, ո՛չ գիրը գիտէք և ո՛չ նորա զօրութիւնը (Մատ. ԻԲ. 29):

Փրկիչն, յարութիւն առնելուց յետոյ՝ Էմմաուսի ճանապարհում, սկսելով Մովսէսի և ամեն մարգարէների գրքերից, մեկնում էր Կղէսպասին և նորա ընկերներին այն ամենը, ինչ որ իւր մասին կար բոլոր գրքերում (Ղուկ. ԻԳ. 27):

Ասում է Յիսուս. Քննեցէ՛ք Սուրբ Գիրքը, որովհետեւ դուք նոյն գրքերով էք համարուում ունենալ յաւիտենական կեանք և իսկապէս նոյն գրքերն են՝ որ վկայում են ինձ համար (Յով. Ե. 39):

Ո՛վ Տիմոթէոս, դու մանկութիւնից գիտես Սուրբ Գիրքը,

որ կարող են իմաստուն անել քեզ... բոլոր Աստուածաշունչ գրքերն օգտակար են քարոզելու, յանդիմանելու և խրատելու համար (Բ. Տիմ. Գ. 14—17):

Գ Ն Ա Լ

Ուղիղ գնալու է Աստուծոյ ճանապարհով, ո՛չ աջ ծռուելու է և ո՛չ ձախ:

Տէր, ո՞վ կը կենայ քո խորանում, կամ ո՞վ կը բնակի քո Սուրբ Սարի վերայ: —Նա՛ որ գնում է անմեղութեամբ, գործում է արդարութիւն և խօսում է իւր սրտում ճշմարտութիւն: Նա՛ որ չխօսեց իւր լեզուաւ նենգութիւն և չարաւ իւր ընկերին չարութիւն (Սաղ. ԺԳ. 1—3):

Խելացի մարդն ուղիղ գնում է իւր ճանապարհով (Առ. ԺԵ. 21):

Անմիտ մարդն գնում է խաւարի միջով (Փող. Բ. 14):

Քո առաջից կը գնայ քո արդարութիւնն (Ես. ԾԸ. 8):

Թէ որ մէկն գնում է ցերեկով, չզայթակղիր—ճանապարհը չկորուսանէր (Յով. ԺԱ. 9):

Իմ որդիքն գնում են ճշմարտութեամբ (Գ. Յով. Ա. 4):

Գ Ն Ե Լ — փողով առնել.

Քրիստոսի արեան գնով գնուած էք, ծառայ մի լինիք մոլութեանց և անառակ գործոց:

Քրիստոս գնեց զմեզ օրէնքի անէծքից՝ մեզ համար անէծք լինելով. վասն զի գրուած է, թէ Անիծեալ լինի այն ամենն, որ կախուած կը կենայ փայտից (Գաղ. Գ. 13):

Որովհետեւ գնոց գնուած էք (Քրիստոսի արիւնով առնուած էք), փառաւոր արէ՛ք Աստուած ձեր մարմնով և հոգւով (Ա. Կորն. Զ. 20):

Օրհնում էին զՅիսուս ատելով... որովհետեւ զենար և զմեզ գնեցիր քո Աստուածային արեամբդ (Յայտ. Ե. 9):

Գ Ո Ն Ն Ա Լ — շնորհակալ լինել.

Ամեն ժամանակ պարտական ենք շնորհակալ լինել Աստուծոյ և փառք տալ Նմա:

Ով Տէր, իմ բոլոր սրտով շնորհակալ եմ քեզանից (Սաղ. Թ. 2):

Գոհութիւն կը մատուցանեն քեզ ամեն ժողովուրդներ (Սաղ. ԿԶ. 6):

Յիսուս՝ առնելով Հացը, օրհնեց, մանրեց և տուաւ իւր աշակերտներին և ասաց. Առէք, այդ է իմ մարմինն: Եւ առնելով բաժակը՝ գոհացաւ և տուաւ աշակերտներին և ճաշակեցին ամենն: Եւ ասում է նոցա. Այս է իմ Կոր Ուխտի արիւնն, որ թափուում է շատերի փոխարէն (տե՛ղ) (Մար. ԺԳ. 22—24):

Տէր Յիսուս այն զիշերում, որի մէջ մատնուում էր, առաւ Հաց, գոհացաւ, մանրեց և ասաց աշակերտներին. Առէք և կերէք, այս է իմ մարմինն, որ բաշխուում է ձեզ Համար. այս արէք զիս յիշատակելու Համար: Նոյնպէս առաւ բաժակը և ասաց. Այս բաժակն Նոր Ուխտ է իմ արեամբս. քանի անգամ խմելու լինիք, այս արէք՝ զիս յիշելու Համար: Քանի անգամ որ կուտէք այս Հացը և կը խմէք այս բաժակը, պատմեցէք Տիրոջ մահը՝ մինչև որ Նա կը գայ: Այսուհետեւ ով որ կուտէ Տիրոջ այս Հացը կամ կըմպէ այս բաժակը անարժանութեամբ, պարտական կը լինի Տիրոջ մարմնոյ և արեան: Թող նախ փորձէ մարդ (ամեն ոք) իւր անձը և յետոյ ճաշակէ (Ա. Կորն. ԺԱ. 23—26):

Գ Ո Ղ

Գողերն ինչքան էլ գողանան, չափշտակեն և գողօն գիգեն, վերջում սոված կը մեռնեն:

Մի՛ գողանար (Եւք. Ի. 15):

Ասում է Տէրն Զաքարիա մարգարէին. Ի՞նչ ես տեսնում,

Զաքարիա: Պատասխանում է. Տեսնում եմ թռչող գերանդի (խոտհարելու) 20 կանգուն երկարութեամբ և 10 կանգուն լայնութեամբ: Եւ ասում է ինձ Տէրն. Այդ է անէձք, որ բարձրանում է ամեն երկրի երեսից. այդ պատճառաւ ամեն գողի և սուտ երգողի վրէժը մահու չափ կը խնդրուի այդ գերանով: Կը մտնի այդ ամեն գողի և սուտ երգողի տները՝ մէջ և կոչնչացընէ ամեն ինչ (Զաք. Ե. 1—4):

Թէ որ տան տէրն զիտէր թէ՛ որ պահուէն կը գայ գողն, կը Հսկէր և թոյլ չէր տալ ական (լաղմ) փորել իւր տան մէջ: Դուք Հիւսիսի և թոյլ չէր տալ ական (լաղմ) փորել իւր տան մէջ: Դուք էլ պատրաստ եղէք, որովհետեւ ինչ ժամի մէջ որ չէք կարծում, կը գայ Մարդոյ Որդին — Յիսուս Քրիստոս (Ղուկ. ԺԲ. 39—40). Կը գայ Մարդոյ Որդին — Յիսուս Քրիստոս (Ղուկ. ԺԲ. 39—40). Նա՛ որ գողութիւն էր անում, այլ ևս չանէ գողութիւն, մանաւանդ թող աշխատէ իւր ձեռքով յորձել բարիքներ (Եփ. Գ. 28):

Գ Ո Չ Ե Լ — քարձր ծայնով կանչել.

Յուդայի Ասա թագաւորն գոչեց առ Տէր Աստուած և ասաց. Ով Տէր, Դու շատով էլ կարող ես ապրեցնել զմեզ, քեզով էլ. դորացուր զմեզ, Տէր, այս պատերազմում, զի քեզ յուսացանք... չաղթուեցաւ թշնամին Աստուծոյ օգնութեամբ (Բ. Մնաց. ԺԳ. 11—15):

Տէրն կոտրեց ամբարիշտների գաւազանը և իշխանութեան լուծը... յուսով Հանգստացաւ երկիրն և Հանդարտեցաւ և գոչում է ուրախութեամբ (Ես. ԺԳ. 3—10):

Չայն՝ որ ասում է. գոչի՛ր: Եւ ասում եմ. — Ի՞նչ գանչեմ: — Գանչի՛ր որ ամեն մարմին խոտ է և մարդոյ բոլոր փառքերն ինչպէս խոտի ծաղիկ... Չորացաւ խոտն և թօթափեցաւ նորա ծաղիկն. բայց յուրտեան մնում է Տիրոջ խօսքն (Ես. Խ. 6—8):

Գոչեց Յիսուս մեծ ձայնով և ասաց. Աստուած իմ, Աստուած իմ, ինչի՛ թողի՛ր զիս... շարժեցաւ երկիրն, պառաւեցան ուռած իմ, ինչի՛ թողի՛ր զիս... շարժեցաւ երկիրն, պառաւեցան քարերն, բացուեցան գերեզմաններ, վեր կացան — յարութիւն առան — շատ սուրբ մեռած մարմիններ և գերեզմաններից դուրս

գալով, Նորա յարութիւնից յետոյ մտան սուրբ քաղաքն և երեւցան շատերին (Մատ. ԻԷ. 46—53):

Գ Ո Վ Ե Լ

Վայ այն մարդոց, որք բարին չար են անուանում և չարք՝ բարի, որք արհամարհում են արժանաւորը և գովում անարժանը:

Թող քեզ գովէ ուրիշն և ոչ թէ քո բերանն. բայց օտարն և ոչ թէ քո շրթունքներն (Առ. ԻԷ. 2):

Ինչպէս վնասակար է սաստիկ և անօգուտ անձրեւն, նոյնպէս անօգուտ է, որ թողում են օրէնքները և գովում անիրաւութիւնը. սակայն սաստիկ դէմ են կենում նոցա օրէնքները սիրողներն (Առ. ԻԸ. 3—4):

Վայ նոցա, որ բարին չար կասեն և չարք՝ բարի. որ խաւարը լուսի տեղ կը դնեն և լոյսը՝ խաւարի տեղ. որ դառնը քաղցրի տեղ կը դնեն և քաղցրը՝ դառնի տեղ (Ես. Ե. 20):

Չեր հաւատոյ ապացոյցն, որ աւելի պատուական է, քան կիրստական ոսկին՝ որ փորձուում է կրակով, գտնուեցաւ գովութեամբ և փառքով և պատուով Ա. Պետ. Ա. 7):

Գ Ո Ր Ծ

Քո գործերն զքեզ կօրհնեն կամ կը չանդիմանեն:

Տէրն կը բանայ քեզ համար իւր բարութեան գանձերը, երկինք իւր ժամանակին անձրեւ կը տայ քո երկրին, քո ձեռաց բոլոր գործերը օրհնելու (Բ. Օր. ԻԸ. 12):

Տէրն կը հատուցանէ իւրաքանչիւր մարդոյ գործերի համեմատ (Յովբ ԼԳ. 11):

Արդարոց գործերն տալիս են կեանք, ամբարշտաց պրտողներն տալիս են մեղք (Առ. Ժ. 16):

Վայ անօրէն մարդոյն, իւր ձեռաց գործերի համեմատ չարիքներ պիտի վայելէ (Ես. Գ. 11):

Թող այնպէս լուսաւորէ ձեր լոյսն մարդոց առաջ, որ տեսնեն ձեր բարի գործերը և փառաւորեն ձեր Հայրը, որ երկրնքումն է (Մատ. Ե. 16):

Ի՞նչ կօդտուի մարդ, թէ որ շահի ամբողջ աշխարհը և տուժէ իւր անձը. կամ ի՞նչ փրկանք կը տայ իւր անձին տեղ. որովհետեւ գալու է Մարդոյ Որդին իւր Հօր փառքով, իւր Հրեշտակներով միասին, և այն ժամանակ հատուցանելու է իւրաքանչիւր (քրիստոնէի) իւր գործերին համեմատ (Մատ. ԺԶ. 26—27):

Գ Ո Ր Ծ Ե Լ

Քանի որ ժամանակ ունինք, բարի գործեր գործենք. քանզի կը գայ ժամանակ, որ անկարող կը լինինք:

Անդգամն ծիծաղելով է գործում չարութիւնը (Առ. Ժ. 23): Բայց դու երբ տալիս ես ողորմութիւն, թող չիմանայ քո ձախ ձեռն, թէ ի՞նչ է գործում քո աջ ձեռն: Որպէս զի ծածուկ լինի քո ողորմութիւնն. և քո Հայրն՝ որ տեսնում է ծածուկը, քեզ կը հատուցանէ յայտնապէս (Մատ. Զ. 3—4):

Գնացէք, գործեցէք ոչ թէ կորստական կերակուրը, այլ այն կերակուրը, որ մնում է յաւիտենական կեանքի համար (Յով. Զ. 27):

Իյուհետեւ քանի որ կենդանի ենք, բարի գործեր գործենք ամենքի համար, մանաւանդ հաւատոյ ընտանեաց համար (Գաղ. Զ. 10):

Գ Ա Ռ Ն

Միթէ այսպէս դառն կը լինի մահն (Ա. Թագ. ԺԵ. 32): Ո՛վ մահ, ի՞նչպէս դառն է քո յիշատակն:

Քեզ կը խրատէ քո ապստամբութիւնդ. քեզ կը յանդիմանեն քո չարիքն (արած չարագործութիւններդ) և կը ճանաչես, կը տեսնես թէ չար և դառն է քեզ համար զիս թողուլդ, ասում է քո տէր Աստուածն (Եր. Բ. 19):

Միւսնայն բերանից ելնում են օրհնութիւններ էլ, անէծքներ էլ. պէտք չէ, եղբայրներ, որ այս այսպէս լինի: Միթէ միւսնայն աղբիւրն իւր ակնիցն կը բղխէ քաղցր և դառն (Յակ. Գ. 10—11):

Դ Ա Ռ Ն Ա Լ

Յրբ մենք դառնանք զէպի առ Աստուած. Աստուած Լ ի կը դառնայ զէպի մեզ:

Կը դառնաս դու քո Տէր Աստծուն և կը լսես Նորա ձայնին. որովհետեւ Աստուած ողորմած է, չթողուր քեզ և չսպանիր քեզ և ոչ կը մոռանայ քո հարց ուխտը (Բ. Յր. Գ. 31)—31):

Մարմնից բաժանուած հոգին ալ ևս չէ դառնում, ալ զնում է առ Տէր (Իմ. Փ. 14):

Դարձէք զէպի ինձ, ասում է զօրութեանց Տէրն, և ես կը դառնամ զէպի ձեզ... դարձէք ձեր բոլոր չար ճանապարհներից և չար զնացքներից (Ջաք. Ա. 3—4):

Թանձրացաւ այս ժողովրդեան սիրտն և ծանր լսեցին իւրեանց ականջներով և փակեցին իւրեանց աչքերը, որ բնաւ չը տեսնեն աչքերով, չլսեն ականջներով, չիմանան օրտերով և չը դառնան, որ բժշկեմ զիրենք — ասում էր Փրկիչն (Մատ. Փ. 15):

Դ Ա Տ Ա Պ Ա Ր Տ Ե Լ

Մարդկային բնութիւնն սովոր է միշտ դատապարտել իւր նման մարդիկը. ամեն ոքի աչքում իւր մեղքն շուղի չափ է երևում և ուրիշների՛նը գերանի չափ:

Մեղաւորն նայում է արդարի վերայ և կամենում է սպանել զնա. բայց Տէրն ո՛չ թողում է արդարը նորա ձեռքում և ո՛չ դատապարտում (Սաղ. Լ. 2. 32):

Արդար հանդուցեալներից դատապարտուում են անիրաւ կենդանիներն (Իմ. Գ. 16):

Եթէ զիտէիք թէ ինչն է «Ողորմութիւն եմ կամենում և ոչ զոհ», ապա չէիք դատապարտիլ անպարտները, որովհետեւ շաբաթի Տէրն է Մարդոյ Որդին (Մատ. Փ. 1—8):

Ինչի՞ համար տեսնում ես քո եղբօր աչքում եղած շիւղը և չես նշմարում քո աչքում եղած գերանը: Կամ ինչպէս կարող ես ասել քո եղբօր. Եղբայր թող աչքիցդ հանեմ շիւղը, և դու չես տեսնում քո աչքում եղած գերանը: Կեղծանք, առաջ հանիր գերանը քո աչքից, յետոյ կը նայես հանել շիւղը քո եղբօր աչքից (Ղուկ. 9. 41—42):

Աստուած ուղարկեց իւր Որդին մեղանշական մարմնոյ նըմանութեամբ և մեղաց համար, և դատապարտեց մեղքը նոյն մարմնոյ մէջ (Հռ. Ը. 3):

Դ Ա Տ Ա Ս Տ Ա Ն

Աստուծոյ դատաստանն անաչառ է և անկաշառ:

Դատաստանի մէջ աչառութիւն չանես աղքատին (Եւք. Ի. 3):

Աղքատին իրաւունքը չծռես դատաստանի մէջ (Եւք. Ի. 6):

Դատիր, ո՞վ Տէր, այն մարդիկը, որք դատում են զիս. պատերազմիր նոցա հետ, որք կռուում են ինձ հետ: Ա՛ռ քո զէնքը — ասուարը և վահանը և եկ ինձ օգնելու. հանիր քո սուրը զիս հալածողների դէմ, արդե՛լիր և ասա՛ դու իմ անձին, թէ ես եմ քո Փրկիչն (Սաղ. Լ. 1—6):

Բարկասիրտ մարդն հանում է վէճ (դատ), իսկ հեղահոգի մարդն դադարեցնում կռիւր (Առ. Փ. 18):

Վա՛յ նոցա, որ սահմանում են անօրէն կանոններ. վա՛յ այն դպիրներին, որ զրում են անիրաւութիւն, որ ծռեն աղքատների դատաստանը և յափշտակեն իմ ժողովրդեան տնանկաց իրաւունքները, որ իւրեանց աւար լինին որբւարիներն և կողոպտեն որբերը: Եւ ինչ պիտի անէք իմ այցելութեան օրում, ասում է Տէրն (Ես. Փ. 1—3):

Մի դատէք, որ չդատուիք, վասն զի ինչ դատաստանաւ դատում էք, նոյն դատաստանաւ էլ դատուելու էք. ինչ չափով չափում էք, նոյն չափով էլ կը չափուի ձեզ Համար (Մատ. Ի. 1—2):

Հայր Աստուած չէ դատում մէկը, այլ ամեն դատաստան տուաւ իւր Որդուն, որ ամենքն պատուեն Որդին՝ ինչպէս պատուում են Հայրը: Ով որ չէ պատուում Որդին, չէ պատուում և Նորա ուղարկող Հայրը... Ինչպէս լսում եմ, դատում եմ և արդար է իմ դատաստանն, վասն զի ես չեմ խնդրում իմ կամքը, այլ Նորա կամքը, որ ուղարկեց զիս (Յով. Ե. 22—30):

Դ Ա Տ Ա Ի Ո Ր

Դատաւորներն նախ պէտք է զգուշութեամբ քննեն ամեն գործ ամեն պարագաներով միասին և ապա տան արդար վճիռ:

Դատաւորներն թող քննեն ճշմարտութեամբ (Բ. Օր. ԺԹ. 18):

Լսեցէք թագաւորներ և միտք առէք, սովորեցէք, ով երկրի ծայրերի դատաւորներ: Ականջ դրէք դուք, որ ունիք մեծ բազմութիւն և պերճացած տիրում էք ազգերի ժողովուրդների վերայ: Որովհետեւ Աստուած տուած է ձեզ այդ իշխանութիւնը և այդ Հարստութիւնը: Բարձրեալն կը պահանջէ ձեր գործերը և կը քննէ ձեր խորհուրդները, որովհետեւ սպասաւորներ էք Աստուծոյ թագաւորութեան. ոչ դատում էք ուղղութեամբ և ոչ պահում էք Աստուծոյ օրէնքները և ոչ գնում էք Աստուծոյ կամաց Համեմատ. ձեր վերայ կը Հասնի ահիւ. և տագնապաւ վասն զի անաչառ դատաստան է իննում իշխողների Համար (Իմ. Զ. 1—9):

Տէրն—Բանն Աստուած Յիսուս Քրիստոս—մեր Հայրն է. Տէրն մեր դատաւորն է. Տէրն մեր իշխանն է. Տէրն մեր թագաւորն է. Տէրն մեր փրկիչն է և Նա կը փրկէ մեզ (Ես. ԼԳ. 22):

Մի տրտմեցնէք մէկգմէկ, եղբայրներ, որ չդատուիք (Յակ. Ե. 9):

Կամենում ես չվախենալ իշխանութիւնից, բարի գործիւր և կրնդունիս նորանից դովութիւն. որովհետեւ նա Աստուծոյ պաշտօնեայ է քեզ Համար բարութեամբ: Ուրեմն թէ որ չար գործեր կը գործես, վախցիր, վասն զի դուր տեղ կապած չես սուրը իւր մէջքն. Աստուծոյ սպասաւոր է՝ վրէժխնդրութեամբ պատժելու չարագործները (Հռ. ԺԳ. 1—4):

Ե՛Ղ Ե՛Ղ Ե՛Յ Ի

Երեք գլխաւոր եկեղեցի կայ—անդրանիկ եկեղեցի, յաղթական եկեղեցի և զինուորեալ եկեղեցի:

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԵԿԵՂԵՅԻ

Ասում է Պօղոս առաքեալն. Բայց մօտեցած էք Սիօն սալին, կենդանի Աստուծոյ քաղաքին, երկնաւոր Երուսաղէմին, Հրեշտակաց բիւրաւոր բանակին, երկնքում գրուած անդրանիկ եկեղեցուն, և ամենի դատաւոր Աստուծուն և Հանգուցեալ արքայոց Հոգիներին (Եբր. ԺԲ. 22—24):

Բոլոր Հրեշտակներն ստեղծուած են Աստուծոյ խօսքով. «Եւսաց և եղին. Հրամայեաց և Հաստատեցան» (Սաղ. ՃԽԸ. 5):

Թէ քանի միլիօն Հրեշտակ կայ երկնքումն, միայն Աստուած գիտէ նոցա թիւը: Ս. Գիրքն ասում է. «Եւ տեսայ և լսեցի շատ Հրեշտակների ձայներ, որ կային Աստուծոյ Աթոռի չորս կողմում և նոցա թիւն էր բիւրք բիւրուց և Հազարք Հազարաց—անթիւ և անհամար (Յայտ. Ե. 11): «Աստուծոյ բանակներն բիւրաւոր են». (Եբր. ԺԲ. 22): Անթիւ և անհամար Հրեշտակներն բաժանուած են ինն դասակարգի, որք են Աթոռը, Սերովքէք եւ Զերովքէք, Տէրութիւնք, Զօրութիւնք եւ Պետութիւնք, Իշխանութիւնք, Հրեշտակեպետք եւ Հրեշտակք:

Ա. Դասակարգն Աթոռոց Հրեշտակներն են, որք ծառայում են Աստուածութեան ինչպէս աթոռներ, որք ունին կերպարանք մարդոյ, կերպարանք առիւծի, կերպարանք եղին և

կերպարանք արծուի: Եզ. Ա. ասում է. «Ես տեսայ Տէրը նստած չորս կենդանեաց թւերի վերայ ինչպէս թղթի վերայ՝ գալիս էր»:

Բ. Գառաւարդի Հրեշտակներն կոչուում են *բազմաշեւայ*՝ Քերովբէք, քանդի ունին շատ աչքեր, վեց վեց թւեր: Սոքա Համարուում են Աստուածութեան *կառքեր*. «Աստուծոյ կառքերն բերապատիկ (մեզ Համար անՀամար) են... և Տէրն նստած նոցա վերայ (Սաղ. ԿԷ. 18): «Եւ ի Քրովբէս և թռեաւ» (Սաղ. ԺԷ. 11): «Տեսնում էի որ Քերովբէներն թռած գալիս էին օդի միջով. Քերովբէների վրայ կային աթուռներ և աթուռների վերայ նստած էր ամենակարող Աստուածն, որ եկն և մտաւ իւր Տաճարն. Տաճարն լցաւ Աստուծոյ փառքով: Տէրն երկինք վերադառնալիս, տեսայ որ ամեն մի քերովբէ իւր ետեւից ունէր չորս անիւներ և այդ անիւների մէջ էլ ուրիշ շատ անիւներ Հրեղէն կրակով լցուած, պտտում էին և Տէրն այդպէս բարձրացաւ երկինք» (Եզ. Ժ. 1—22):

Գ. Գառաւարդի Հրեշտակներն կոչուում են *Սրբասաց* — Սնրբ, Սնրբ, Սնրբ — երգող-Սերովբէք, որք ունին վեց վեց թւեր: «Ողիա թագաւորին մեռած տարում տեսայ Տէրը նրստած իւր բարձր աթուռի վերայ: Սերովբէներն կային շրջապատած Նորա չորս կողմը. ամեն մի սերովբէ ունէր վեց թւեր, երկուսով ծածկում էր իւր երեսը, երկուսով՝ իւր ոտքերը և երկուսով թռչում էր: Սերովբէներից ամեն մինն ազադակում էր և ասում. Սնրբ, Սնրբ, Սնրբ, Տէր Զօրութեանց, քո փառքով լցուած է ամենն: Եւ ես ասում եմ. վա՛յ ինձ, ես մեղաւոր եմ և մեղաւոր ժողովրդեան մէջ եմ բնակում և Զօրութեանց Տէրը տեսայ իմ աչքով: Ուղարկուեցաւ իմ մօտ այն Սերովբէներից մին, որ ունեւիով — մաշայով — մի *հրեղէն*՝ կրակ առաւ այն սեղանից և բերելով մօտեցուց իմ բերանին և ասաց. Ահաւասիկ այս կրակն մօտեցաւ քո բերանին. այս կրակն կը սրբէ քո անօրէնութիւնները և կը հեռացնէ քեզանից քո մեղքերը» (Ես Զ. 1—9):

Դ. Գառաւարդի Հրեշտակներն կոչուում են *Տէրութիւնք*.

Ե. Զօրութիւնք.

Զ. *Պետութիւնք*. Այս գառաւարդերի պաշտօնն է միշտ օրհնել և զովեւ և փառաբանել զԱստուածութիւնը և Հնազանդ լինել իւրեանց ստեղծողին. Հայր Աստուած «մեռելներից լաւոց իւր միածին Որդի Յիսուս Քրիստոս և նստեցուց երկնքում իւր աջ կողմում ամեն իշխանութեան և Պետութեան և Զօրութեան և Տէրութեան վերայ» (Եփ. Ա. 20—21):

Է. *Իշխանք*. Յիսուս Քրիստոս երկինք Համբարձած ժամանակ՝ Հրեշտակներն ասում են իշխանաց գառաւարդին. «Ո՛վ իշխաններ, վեր բարձրացուէ՛ք ձեր գոները, որ *երկինք* մտնէ փառաց թագաւորն Յիսուս Քրիստոս»: Իշխաններն Հարցնում են Հրեշտակներին. «Ո՞վ է սա փառաց թագաւորն»: Ասում են Հրեշտակներն. «Սա ինքն է փառաց թագաւորն — սա ինքն է միւլենոյն Միածին Որդի Բան Աստուած, որ մարմնանալով փրկեց Մարդկութիւնը» (Սաղ. ԻԳ. 7—10 և Ես. ԿԳ. 1—7): Եւ այսպէս մեծ փառքով մտաւ երկինք Յիսուս:

Ը. Գառաւարդի Հրեշտակներն կոչուում են *Հրեշտակապետք*, որոց գլխաւորներն են Գաբրիէլ և Միքայէլ: Գաբրիէլն ուրախութեան աչքալոյս աւետեց Զաքարիային Յովհաննէս Սկրտչի ծնունդը և Ս. կոյս Մարիամին աւետեց Փրկչի գալուտը: Իսկ Միքայէլ Հրեշտակապետն իւր զօրքով պատերազմում է միշտ Սատայէի սատանաների հետ. «Եւ եղաւ պատերազմ երկնքում. Միքայէլ իւր ամեն Հրեշտակներով կուում էր Վիշապին հետ: Վիշապն էլ կուում է իւր ամեն զօրքով. բայց առաջին և մեծ վիշապ օձն ընկաւ կրկնքից երկիր, որ կոչուում է Բէեղզբուղ և Սատանայ (Յայտ. ԺԲ. 7—9):

Թ. Գառաւարդն կոչուում է Հրեշտակք, որոց պաշտօնն է միշտ օրհնել զԱստուած և պահպանել քրիստոնէից կենդանի մարդիկը, ինչպէս ասում է Պօղոս առաքեալն. «2^է որ Հրեշտակներն ամենքն էլ սպասաւոր հոգիներ են, որք ուղարկուում են Աստուծոյ սպասաւորելու նոցա Համար որ ժառանգելու են յաւիտենական փրկութիւնը» (Եբր. Ա. 14): Որ ամեն մի քրիստոնեայ ունի պահապան Հրեշտակ, աւելի լաւ է հասկացնում մեզ Փրկիչն ասելով. «Զգո՛ւ զկացէք որ չանարգէք այս փոք-

րիկներէից մէկը, վասն զի ասում եմ ձեզ որ նոցա պահապան հրեշտակներն երկնքի մէջ միշտ տեսնում են իմ Հօր երեսը, որ երկնքումն է» (Մատ. ԺԸ. 10):

ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՅԻ

Յաղթական է կոչուում Քրիստոսի հաւատացեալ ննջեցեալ հոգիների բազմութիւնն, որ այս աշխարհում պատերազմելով մոլութեանց հետ, մոլորութեանց հետ, մեղաց հետ և սատանայի հետ, յաղթեցին այդ ամենին և յաղթական երկինք գնացին երկրիցս. որպէս վկայում է Պօղոս առաքեալն յաղթող սրբերի համար. «Որք հաւատով յաղթեցին թագաւորութեանց, զօրձեցին արդարութիւն, հասան աչքալուսին, խցեցին առիւծների բերանները, անցուցին կրակի զօրութիւնը, ազատուեցան սրի բերանից, ուժովցան տկարութիւնից, զօրաւոր եղան պատերազմների մէջ, ցրուեցին օտարների բանակները, կանաչք ընդունեցին իւրեանց յարութիւն առած մեռեալները, ոմանք չարչարուեցան և չընդունեցին ազատութիւն՝ որ հասնեն լաւագոյն յարութեան. ուրիշներն էլ առին նախատինքների, ծեծերի, կապանքների և բանտերի փորձը. քարկոծուեցան, սղոցուեցան, ընկան փորձանքի մէջ. մեռան սրով սպանուելով, շրջեցան ոչխարի և ածերի մորթիներով, կարօտութիւն քաշելով, նեղութիւն կրելով և չարչարուելով, մոլորուելով անապատների, լեռների, քարայրերի և երկրի խռուղիների մէջ» (Եբր. ԺԱ. 33—40):

«Եւ սորանից յետոյ տեսայ և ահա շատ և անթիւ ժողովուրդ, որք հաւաքուած էին ամեն հեթանոսներից և ամեն ազգերից և ամեն լեզուներից և ամեն ժողովրդից, որք կային Աթոռին և Պառին—Քրիստոսի—առաջ՝ սպիտակ հագուստներ իւրեանց վերայ ձգած և իւրեանց ձեռքերում արմաւենի (խուրմի) ճիւղեր բռնած: Ազադակում էին մեծ ձայնով և ասում. Փրկութիւն մեր Աստուծոյ, որ նստում է Աթոռի վերայ և Պառնին—Քրիստոսին:— Եւ ամեն Հրեշտակներն կային Աթոռի,

քահանաների և չորս կենդանեաց չորս կողմերում, իւրեանց երեսի վերայ ընկնում էին Աթոռի առաջ և երկրպագում էին Աստուծոյ ... Սոքա են, որ գալիս են մեծ վշտերից—նեղութիւններից—և իւրեանց հագուստները լուանալով սպիտակացուցին Պառնին արիւնովն» (Յայտ. Ի. 9—17):

ԶԻՆՈՒՈՐԵԱԼ ԵԿԵՂԵՅԻ

Զինուորեալ եկեղեցի է կոչուում Քրիստոսի հաւատացելոց կենդանի բազմութիւնն, որ զինուած աստուածային զէնքերով շարունակ պատերազմում է մոլութեանց և մեղաց հետ, մոլորութեանց և սատանայի հետ: «Վշտակից լեր իբրեւ զբարւոք զինուոր Քրիստոսի Յիսուսի» (Բ. Տիմ. Բ. 3): «Որովհետեւ թէպէտ դնում ենք մարմնով, բայց ոչ թէ մարմնաւոր զէնքերով ենք զինուորուում: Քանզի մեր զինուորութեան զէնքն մարմնաւոր չէ, այլ զօրաւոր Աստուծոյ՝ ամբողջութիւնները քանդելու համար» (Բ. Կորն. Ժ. 3—4):

Աշխարհիս վերջում կը միանան այս Անդրանիկ, Յաղթական և Զինուորեալ եկեղեցիներն և կը լինեն մի հօտ և մի հովիւ (Յով. Ժ. 16):

ԵՂԲԱՅՐ

Քեզ միշտ հարկաւոր կը լինեն քո եղբայրներն, որի համար իսկապէս ծնուած են:

Յովսէփ զեղեցիկ՝ չար նախանձի պատճառաւ իւր եղբայրներից ծախուեցաւ Իսմայէլացւոց վերայ քսան դահեկանի (Ծնն. ԼԻ. 28):

Ամեն ժամանակ կուեննաս բարեկամներ. բայց վշտաց ժամանակ քեզ հարկաւոր կը լինին քո եղբայրներն, որի համար իսկապէս ծնուած են (Առ. ԺԷ. 17):

Եղբայր եղբորից օգնուած լինելն ամուր քաղաքի պէս է (Առ. ԺԸ. 19):

Հարազատ եղբայրդ մի փոխիր ամենաազնիւ ոսկու Հետ
(Սեր. Է. 20):

Հեռացան ինձանից իմ եղբայրներն. ինձանից աւելի ճա-
նաչեցին օտարները. անողորմ եղան իմ բարեկամներն. արհա-
մարհեցին զիս իմ մերձաւորներն, և իմ անունը մոռացան իմ
ծանօթներն (Յովք Փթ. 13—14):

Ամեն մարդ, ով որ ատում է իւր եղբայրը, մարդասպան
է (Ա. Յով. Գ. 15):

Ով որ կասէ սիրում եմ զԱստուած և կատէ իւր եղբայ-
րը, սուտ է (Ա. Յով. Գ. 20—21):

Ե Ր Ա Ն Տ Ի Ք

Ամեն ոք սլարտական է երախտագէտ լինել իւր բարերարին. ապե-
րախտն անսկսութ չէ մնում:

Նաբաղ Դաւթին երախտագէտ լինելու տեղ՝ ապերախտ
դտնուեցաւ և սաստիկ վախից մեռաւ (Ա. Թագ. ԻԵ. 26):

Իսրայէլի ցեղերն մոռացան Աստուծոյ երախտիքը և ցոյց
տուած բոլոր հրաշադործութիւնները (Սաղ. ՀԷ. 11—72):

Յուդան՝ փոխանակ երախտագէտ լինելու անհուն երախ-
տեացն Յիսուսի՝ երախտամոռ եղաւ և մատնեց իւր Տէրը. բայց
ինքն էլ մատնուեցաւ սատանային և խեղդուեցաւ (Մատ. ԻԶ.
47. ԻԷ. 6):

Ասում է Պետրոս առաքեալն. փողովրդեան իշխաններ և
Իսրայէլի ճերեր, միթէ կարժէ այսօր դատել զմեզ մի տկալ
մարդոյ երախտեաց համար, որ բժշկուեցաւ Նազովրեցի Յիսուս
Քրիստոսի անունով (Գործ Գ. 9—10):

Ե Ր Ա Ն Ի

Յարմար դատեցինք երանի հատուածի մօտ գնել և վախի հատուածը:

Երանի այն մարդոյն, որի մեղաց թողութիւն եղաւ և
ծածկուեցան նորա բոլոր յանցանքներն (Սաղ. ԼԱ. 1):

Երանի հոգւով աղքատներին, վասն զի նոցա է երկնից
Թագաւորութիւնն:

Երանի սգաւորներին, որովհետեւ նոքա կը մխլթարուին:

Երանի հեղեղեմ, որովհետեւ նոքա կը ժառանգեն երկիրը:

Երանի նոցա, որք քաղցած և ծարաւի կը լինին արդա-
րութեան, որովհետեւ նոքա կը յազենան:

Երանի ողորմածներին, որովհետեւ նոքա ողորմութիւն կը
դտնեն:

Երանի նոցա, որք սուրբ են սրտերով, որովհետեւ նոքա
կը տեսնեն զԱստուած:

Երանի խաղաղարարներին, որովհետեւ նոքա կը կոչուին
Աստուծոյ որդիներ:

Երանի նոցա, որք հալածուած կը լինին արդարութեան
համար, որորովհետեւ նոցա է երկնից Թագաւորութիւնն:

Երանի է ձեզ, երբ կը նախանձեն զձեզ և կը հալածեն.
և իմ պատճառաւ ձեր մասին կասեն ամեն տեսակ վատ և
սուտ խօսքեր: Յնճացէք և ուրախ եղէք, որովհետեւ երկնքումն
շատ են ձեր վարձքն. վասն զի այսպէս հալածեցին մարդա-
րէները, որ ձեզանից առաջ էին (Մատ. Ե. 3—12 և Ղուկ.
Զ. 20—23):

Վ Ա Յ

Վայ քեզ, քաղաք, որ քո Թագաւորն մանուկ է և քո
իշխաններն ուսում են կերակուրը առաւօտեան (Փող. Փ. 16):

Վայ նոցա, որ իւրեանց անձերը համարում են ՚ի շարս
իմաստնոց և իւրեանց աչքում երեւում են խորհրդականներ
(Ես. Ե. 21):

Վայ նմա, որ արիւն թափելով է շինում քաղաք և ա-
նիրաւութեամբ է հիմնում աւան (Ամբակ. Բ. 12):

Վայն աշխարհին՝ գայթակղութեանց պատճառաւ. հարկ է գալ գայթակղութեանց, բայց վայն այն մարդուն, որի ձեռքով կը գայ գայթակղութիւն (Մատ. ԹԸ. 7):

Վայն ձեզ, անգութ հարուստներ, որ ընդունեցիք ձեր մխլթարութիւնը արդէն այս աշխարհում: Վայն ձեզ, որ կուշտ էք, վասն զի կանօթեանք: Վայն ձեզ, որ այժմ ծիծաղում էք, վասն զի կը սղաք և կը լաք: Վայն ձեզ, երբ մարդիկ բարի կը խօսին ձեր մասին, քանզի այդպէս էին անում նոցա հայրերն սուտ մարգարէներին (Ղուկ. Զ. 24—26):

Ե Ր Դ Ո Ւ Ե Լ

Սարսափելի մեղք է Աստուծոյ անունով սուտ երդում ուտելն Ս. Խաչի և Աւետարանի վերայ: Բնաւ անսպառիժ չմնար սուտ երդուողն:

Իմ անունով սուտ երդում չուտէք. և չարձէք ձեր Տէր Աստուծոյ անունը. ես եմ ձեր Տէր Աստուածն (ՂԼ. ԹԹ. 12):

Գարձալ և բարձրացուցի իմ աչքերը և տեսայ թռչող զերանդի օդի մէջ. և ասում է ինձ Տէր. Ի՞նչ ես տեսնում, Զաքարիա: Եւ ասում եմ. Տեսնում եմ թռչող զերանդի քսան կանգուն երկարութեամբ և տասն կանգուն լայնութեամբ: Եւ ասում է ինձ Տէր. Այդ է անէ՞ք, որ բարձրանում է ամեն երկրի երեսից. այդ պատճառով ամեն զոդի և սուտ երդուողի վրէժը մահու չափ կը խնդրուի այդ զերանդով: Կը մտնի այդ ամեն զոդերի և տուների մէջ և կոչնչացնէ ամեն ինչ (Զաք. Ե. 1—4):

Ասում է Փրկիչն. Այլ ես ասում եմ ձեզ. Ամենեւին երգում չուտէք, ոչ երկնքով՝ որ աթոռ է Աստուծոյ, ոչ երկրով՝ որ պատուանդան է Նորա ոտների, ոչ Երուսաղէմով, որ մեծ թագաւորի Աստուծոյ քաղաքն է. և ոչ քո գլխով երգում ուտես, վասն զի կարող չես մազ մի սպիտակացնել կամ սևացնել: Ուրեմն թող լինի ձեր խօսքն այժն այդ, ոչն էլ ոչ. քանզի նորանից աւելին սատանայիցն է (Մատ. Ե. 23—28):

Իմ եղբայրներ, երգում չուտէք, ոչ երկնքով, ոչ երկրով,

և ոչ ուրիշ բանով. այլ թող լինի ձեր խօսքն այժն՝ այն, և ոչն՝ ոչ, որպէս զի չընկնիք կեղծաւորութեան մէջ (Յակ. Ե. 12):

Ե Ր Ի Տ Ա Ս Ս Ը Ր Դ

Երիտասարդն ինչով կուղղէ իր ճանապարհը, միայն Աստուծոյ խօսքերը պահելով:

Երիտասարդներ և կուսանքներ... օրհնեցէք Տիրոջ անունը (Սաղ. ԺԽԸ. 12):

Երիտասարդի զարդն է իմաստութիւնն (Լու. Ի. 29):

Երիտասարդը կը թիր մանկութիւնից, որ ծերութեան ժամանակ չը խոտորի նոյն կը թութիւնից (Լու. ԻԲ. 6):

Ո՛վ երիտասարդ, ուրախ եղի՛ր քո մանկութեան մէջ. թող զուարճացնէ քեզ սիրտդ քո երիտասարդութեան օրերում, և անարատ գնահատ քո սրտի ճանապարհով և քո աչքերի անարատ նայուածքով. բայց զիտցի՛ր որ այս ամենի համար քեզ դատելու է Աստուած (Ժող. ԺԱ. 9):

Եւ կը լինի սորանից վերջն. կը թափեմ իմ հոգու շնորհքներից ամեն մարդու վերայ, և կը մարգարէանան ձեր տղաքն և աղջիկներն, երազներ կը տեսնեն ձեր ծերունիներն և տեսիլներ կը տեսնեն ձեր երիտասարդներն (Յովել. Բ. 28):

Դուք, երիտասարդներ, հնազանդ եղէք ծերերին. ամենքդ էլ հնազանդ լինելով միմեանց՝ խոնարհութիւն ունեցէք. որովհետեւ Աստուած Հակառակ է ամբարտաւաններին, շնորհքը տալիս է խոնարհներին (Ա. Պետ. Ե. 5):

Գրում եմ ձեզ, երիտասարդներ, որ դուք յաղթեցիք չարին. գրեցի ձեզ, մանկունք, որ դուք ճանաչեցիք Հայր Աստուածը... գրեցի ձեզ, երիտասարդներ, որ դուք զօրացած էք, և Բանն Աստուած բնակում է ձեր մէջ և դուք յաղթեցիք չարին (Ա. Յով. Բ. 13—14):

Ե Ր Կ Ի Ն Ք

Մարդ ապրում է երկրիս վերայ՝ երկնքումն Աստուծոյ հետ մշտնջենա-
ւոր երջանիկ լինելու նպատակաւ:

Երկինք պատմում են Աստուծոյ փառքը և Հաստատու-
թիւնն պատմում է Նորա ձեռաց արարածները Սաղ. ԺԸ. 1):

Աստուած երկնքից տուաւ հացը, մարդիկ կերան Հրեշտա-
կաց հացը (Սաղ. ԶԷ. 25):

Ասում է Մովսէս ժողովրդեան. — Եթէ ուշադրութեամբ կը
լսէք մեր Տէր Աստուծոյ ձայնին, և զգուշութեամբ կը կատա-
րէք Նորա պատուիրանները... Տէրն կը բանայ քեզ համար
իւր բարութեան գանձերը — երկինքը — որ իւր ժամանակին կը
տայ անձրև քո երկրին... իսկ եթէ չես լսիլ քո Տէր Աստու-
ծոյ ձայնին և չես պահիլ Նորա պատուիրանները... այն ժա-
մանակ երկինքն պղնձի կը լինի քո գլխի վերև և երկիրն եր-
կաթի կը լինի քո ոտքերի տակ, և Տէրն կը տայ քո երկրին
անձրևի տեղ հող և փոշի (Բ. Սր. ԻԸ. 1—25):

Երբ մկրտեցաւ Յիսուս, դուրս եկաւ այն ջրից. և ահա
Նորա համար բացուեցան երկինք և տեսաւ Աստուծոյ Հոգին,
որ աղաւնու պէս իջնում էր և զալիս էր Նորա վերայ: Եւ ա-
հա ձայն երկնքից՝ որ ասում էր. Դա է իմ սիրելի Որդին, Ո-
րը հաւանել եմ (Մատ. Գ. 16—17):

ԵՐԿԻՐՊԸԳԱՆԵԼ — մինչև զետինն խոնարհիլ.

Միայն Աստուածութիւնն լինելու է մեր ճշմարիտ երկրպագութեան
առարկան:

Աբրահամ մինչև զետինն խոնարհութիւն անելով ասաց.
Տէր իմ, այժմ որ շնորհք գտայ քո առաջ, աղաչում եմ քեզ,
զանց մի անիլ քո ծառայից, այլ բերել տամ մի քիչ ջուր՝ ու
լուսնան ձեր ոտները և զովացէք ծառիս հովանու տակ (Ծնն.
ԺԸ. 2—4):

Երկրպագութիւն չանես օտար աստուածներին — այն է՝
կուռքերի և արարածների, արեգական, լուսնի, և այլն — (Բ.
Սր. Ե. 6—10):

Երկրպագութիւն կանեն Աստուծոյ ամեն ազգերի ողջ սե-
րունդներն (Սաղ. ԻԱ. 28):

Յիսուս սաստելով ասաց փորձող սատանային. Հեռացի՛ր
իմ ետեւից, սատանայ, որովհետեւ գրուած է. Երկրպագութիւն
կանես քո Տէր Աստուծոյն և նոյն Աստուածը միայն կը պաշտես:
Այն ժամանակ հեռացաւ սատանան և մօտեցան Հրեշտակներն
և սպասաւորում էին Փրկչին — Քրիստոսին (Մատ. Գ. 10—11):

Ճշմարիտ երկրպագուներն հոգւով և ճշմարտութեամբ
պէտք է երկրպագեն Հօր, որովհետեւ Հայր Աստուած էլ իւր
համար ուզում է այնպիսի երկրպագուներ: Աստուած Հօգի է
Նորա երկրպագողներն էլ պարտաւոր են երկրպագել հոգւով և
ճշմարտութեամբ (Յով. Գ. 23—24):

Ե Ր Կ Ի Ի Ղ

Պարտաւոր ենք երկիւղածութեամբ պաշտել զԱստուած և ոչ թէ մե-
քենայաբար և ակամայ:

Երկիւղածութեամբ (վախենալով) ծառայեցէք Տիրոջ (Սաղ.
Բ. 11):

Սուրբ է Աստուծոյ երկիւղն (Սաղ. ԺԸ. 9):

Իմաստութեան սկիզբն Աստուծոյ վախնալն է (Առ. Ա. 7):
Տիրոջ երկիւղն՝ կենաց աղբիւր է՝ մահուան որոգալից
ազատ մնալու համար (Առ. ՓԳ. 27):

Ո՛վ Տէր, նեղութեան ժամանակ լիշեցինք զքեզ, վասն զի
փոքր ինչ նեղութիւն է մեզ համար քո պատիժն. և ինչպէս
ծնթական (ծննդական) կինն՝ ծնանելու մօտ՝ իւր ցաւերի պատ-
ճառաւ կ'աղաղակէ, այնպէս եղանք մենք էլ... քո երկիւղի

Համար. ով Տէր, յղացանք, ցաւեր քաշեցինք և ծնանք քո փրկութեան հոգին (Նս. ԻԶ. 16—18):

Միմեանց հնազանդ եղէք Քրիստոսի երկիւղով (Նփես. Ե. 21):

Այլ հեղութեամբ և երկիւղով ունեցէք քաղցր վարք ու բարք (Ա. Պետ. Գ. 16):

Ջ Ա Տ Ի Կ

Յիսուս Քրիստոսի չարչարանաց, մահուան, չարութեան և ս. պատարագի խորհուրդը հաստատելու յիշատակի օրն է: Հին Զատիկն Նշիւտոսից ազատուելու ուրախութեան օրն էր, իսկ Նոր-Զատիկն դժոխքի աւերման ուրախութեան օրն է:

Ասաց Յիսուս վերնատան մէջ իւր աշակերտներին. Յանկանալով ցանկացայ ձեզ հետ ուտել այս պահէքը—զատիկը—իմ չարչարուելուց առաջ (Ղուկ. ԻԲ. 15):

Եւ երբ Առաքեալներն ուտում էին, Յիսուս առաւ հաց, օրհնեց և կտորեց, տուաւ իւր աշակերտներին և ասաց. Առէք կերէք, այս է իմ մարմինն: Եւ առնելով բաժակը—գինով լեցուն բաժակը—օրհնեց, տուաւ նոցա և ասաց. խմեցէք դորանից ամենքդ, որովհետեւ այդ է իմ Նոր ուխտի արիւնն¹⁾ որ թափուում է շատերի մեղաց թողութեան համար: Այս կանէք զիս յիշատակելու համար (Մատ. ԻԶ. 26—28. Մար. ԺԳ. 22—24. Ղուկ. ԻԲ. 17—20):

1) Նոր ուխտ ասելով, Յիսուս Քրիստոս զադարեցնում է Հին-Ուխտի զոհագործութիւնը (անասնոց արեամբ փրկութիւնը—վասն զի տուաւ մեզ իւր Նոր ուխտի ՄԱՐԲԻՆԸ և ԱՐԻՒՆԸ. քանզի ինքն էր ԱՆԱՐԱՏ ԳԱՌՆ Աստուծոյ և փրկութեան ԶԱՆ. վասն զի իւր սուրբ մարմինը Խաչի վերայ զոհելով մատուց չոր Աստուծոյ անմահ պատարագ, որ գերազանց էր ոչ միայն անասնոց զոհերիցն, այլ և մարդոց. «Ո՞րչափ ևս առաւել արիւնն Քրիստոսի, որ ՚ի ձեռն հոգւոյն յաւիտենականի մատուց գանձն անարատ պատարագ» (Եբր. Թ. 14):

Զատիկն մեր զենաւ Քրիստոս—այս է Յիսուս Քրիստոս խաչեցաւ թաղեցաւ և յարեաւ (Ա. Կորն. Ե. 7):

Գրում է Պօղոս առաքեալն. Ինչպէս որ ես ընդունեցի Տիրոջից, որը և աւանդեցի ձեզ, թէ Տէր Յիսուս այն զիշերում, որի մէջ մատնուում էր, առաւ հաց, զոհացաւ, կտորեց և ասաց. Առէք կերէք, այս է իմ մարմինն, որ բաշխուում է ձեր համար. այս արէք զիս յիշատակելու համար: Նոյնպէս ընթրիքից յետոյ առաւ բաժակը և ասաց. Իմ արիւնով նոր ուխտիս բաժակն է այս. այս արէք (կատարեցէք պատարագի խորհուրդը) զիս յիշատակելու համար: Քանի անգամ որ կուտէք այս հացը և կը խմէք այս բաժակը, պատմեցէք Քրիստոսի մահը՝ մինչև որ կը գայ Նա: Այսուհետեւ ով որ անարժանութեամբ կուտէ այս հացը կամ կը խմէ այս բաժակը, պարտական կը լինի Տիրոջ մարմնոյ և արեան: Թող նախ փորձէ մարդ իւր անձը և յետոյ ուտէ այն հացից և խմէ այն բաժակից. որովհետեւ ով որ անարժանութեամբ ուտում է և խմում, իւր անձի համար դատաւարան է ուտում և խմում. Իսկապէս այդ պատճառաւ են լինում ձեր մէջ շատ հիւմինը: Իսկապէս այդ պատճառաւ են լինում ձեր մէջ շատ հիւմինը և ցաւաղարներ. աւելի շատերն էլ նոքա են, որք մեռած իսկ են: Եթէ մենք քննէինք մեր անձերը, ուրեմն չէինք դատապարտուիլ (Ա. Կորն. ԺԱ. 23—32):

Ջ Ա Ի Ա Կ

Երանի՛ աչն ծնողաց, որոց զաւակի միջոցաւ օրհնուում է մարդկութիւնն, և երանի՛ աչն զաւակաց, որոց ձեռնով փրկուում են ազգեր:

Աղամի և Եւայի զաւակն կը ջախջախէ քո (սատանայի) զլուխը (Ծնն. Գ. 15):

Ամեն ազգեր կ'օրհնուին քո (Աբրահամի) զաւակով (Ծնն. ԻԲ. 18):

Ո՞վ բարձրացաւ երկինք և իջաւ. ով հաւաքեց քամինե-

ըը իւր ձեռների մէջ, ով Հաստատեց երկրիս ամեն ծայրերը,
 ինչ է Նորա անունն և ինչ է Նորա Արդու անունն: — Հայր
 Աստուած է Նորա անուն և Յիսուս Քրիստոս է Նորա Արդու
 անունն (Առ. ԻԹ. 4):

Եթէ Տէր Աստուած մեզ Համար զաւակ [Ժողած չլինէր, Կողմի պէս կը լինէինք և Գոմորին կը նմանէինք (Ես. Ա. 9)]:

Ասում է Տէր Աբրահամի յետադաներին. Իմ չողին կը գնեմ քո զաւակի—Յիսուսի—վերայ և իմ օրհնութիւնը՝ քո սերնդոց վերայ (Ես. ԽԳ. 3):

Հետ մարմնույ Յիսուս Քրիստոս Համարուում է Դաւթի
դաւալ (ՀԼ. Ա. Յ):

ԶԳԵՅՈՒՅԱՆԵԼ — հարգմունք.

Նիթէ Աստուած անպէս հագցնում է վաչրի խոտը, որ անօր կայ և վաղն կրակի մէջ ձգուելու է, որչափ ևս աւելի կը հագցնէ զձեզ, թէ-
րահաւատներ:

Ո՛վ Տէր, գորութիւնն Հազցուցիր ինձ (Սաղ. ԺԷ. 33):

Տէրն Հազարաց ինձ ուրախութիւն (Սաղ. ԻԹ. 12):

16): Ասում է Աստուած. կը հաղցնեմ քեզ փրկութիւն (ՃԼԱ.

Երկիրն քը ուլ հազցուց ամպերով (Սաղ. ԺԽԶ. 8):

Իմ անձն կը ցնծայ Տէրով, որ Հազցուց ինձ վերկութեան
Հաղուստ և ուրախութեան պատմութեան. ինչպէս փեսայ պսա-
կեց պրակով և ինչպէս Հարսն զարդարեց զիս զարդարանքնե-
րով (Շս. ԿՈ. 10):

Ասում է Փրկիչն. Ինչո՞ւ էք հոգս անում հագասի հա-
մար. նայեցէք վալրի շուշանին, ինչպէս աճում է, ո՛չ լինում
է և ո՛չ գործում: Աշմարիտ ասում եմ ձեզ, որ Սողոմոն իւր
ամբողջ փառքերի մէջ չհաղաւ նոցանից մէկի պէս: Բայց եթէ
Աստուած այնպէս հաղցնում է վալրի խոտը, որ այսօր կայ և

Վաղն կրակի մէջ ձգուելու է, որչափ ևս աւելի կը հազցնէ
դձեզ, թերահաւատներ (Մատ. Զ. 28—30):

ԶԳՈՒՋ ԼԻՆԵԼ — սալաղ կենալ.

Ամեն պարագայում Հարկաւոր է զգուշանալ:
Թ.՝ Երևանի մէջ (Ելք Գ. 11):

Յիմարների բերանում կա! Հպարտութեան գաւազան.
Գլուշ են լինում խոհեմ շրթունքներն (Լու. Ժ. 3):

Ամեն մէկի գրուշացէք ձեր ընկերից (Եր. Թ. 4):

Զգուշ կացէ՛ք այն սուտ մարդաբաններին— քարոզիչներին— որք գալիս են ձեզ մօտ ոչխարի հագողատներով, բայց ներսից լախշտակող գալլեր են։ Իւրեանց պտուղներից կը ճանաչէ՛ք լախշտակող գալլեր են։ Իւրեանց պտուղներից կը ճանաչէ՛ք լախշտակող գալլեր են։ Իւրեանց պտուղներից կը ճանաչէ՛ք լախշտակող գալլեր են։ Իւրեանց պտուղներից կը ճանաչէ՛ք լախշտակող գալլեր են։

Զգուշ կացէք փարիսեցւոց խմորիցն, որ է կեղծաւորութիւն (Մար. Ը. 15):

Թիւն (Մար. Ը. 15):
 Զգուշ կացէք. հսկեցէք և աղօթք արէք... արթննալ կա-
 ցէք. որովհետեւ չգիտէք երբ կը գալ տան տէրն—երեկոյնն,
 թէ կէս գիշերին, թէ հաւախօտին, թէ առաւօտեան ղէմ:
 Դուք յանկարծակի գալով քնացած գտնէ ձեզ: Բայց ինչ որ
 ասում եմ, ամենքիդ եմ ասում. արթննալ կացէք (Մար. ԺԳ.
 33—37):

33—37):
 Զգուշ կացէք ձեր անձերին. չլինի թէ ձեր սրտերն ծան-
 րանան կերուխումով, արբեցութեամբ և աշխարհային զբաղ-
 մունքներով, և յանկարծ ձեր վերայ Հասնի այն օրն. վասն զի
 մոռնալով, և յանկարծ ձեր վերայ Հասնի այն օրն, որովայն թի պէս կը
 Հասնի ամեն մարդոյ վերայ մահուան օրն, արթննալով երկրի
 երեսին: Արթննալով կացէք այ-
 օրք բնակում են ամբողջ երկրի երեսին: Արթննալով կացէք այ-
 սուհետեւ, ամեն ժամանակ աղօթք արէ՛ք, որ արժանանաք ա-
 զատուիլ այն ամեն փորձանքներից, որ լինելու է, և գալ Մար-
 դոյ Որդու առաջ (Ղուկ. ԻԱ. 34—36):

Զգուշ կացէք, չլինի թէ մէկն կողոպտէ զձեզ ճարտարամտութեամբ և խաբեբայ ճոռոմաբանութեամբ, որք մարդկան աւանդութեան համեմատ և աշխարհիս սկզբունքների համեմատ կը լինին (Սող. Բ. 8—9):

Զգուշացէք, ով հոգեւորականեր, ձեր անձրիս և ձեր ամեն հօտիկ (ժողովրդեան), որի վերայ Սուրբ Հոգին ձեզ տեսուչ (պահապան) դրաւ Աստուծոյ ժողովուրդը հովուելու համար, որը Յիսուս Քրիստոս ապրեցոյց իւր արիւնով (Գործ. Ի. 28):

ԶԳՋԱԼ — փեշմանիւ.

Մեղաւորները արդարացեալութեամբ միակ ճարն է կատարեալ զղջումն.

Կը զղջայ նա, ով որ ատում է արդարը (Սող. Լ. 22): Բարկացէք, բայց մեղք մի դործէք (մի մեղանչէք). ինչ որ ատում էք ձեր սրտերում, զղջացէք ձեր անկողինների մէջ (Սող. Գ. 5):

Այն ժամանակ (Նահատակն) մեծ համարձակութեամբ կը կանգնի զինքը չարչարողների զիմացն: Չարչարողներն տեսնելով զնա՝ կը խռովին սաստիկ վախով և կը դարհուրին արդարի սքանչելի փրկութեան վերայ: Եւ կը զղջան իւրեանց մտքերում և ան քաշելով (հոգոց հանել) իւրեանց անձերի նեղութեան համար՝ կատեն. Այս աչն մարդն է, որը մենք երբեմն ծաղրում էինք և խաչտառակում: Մենք անմիտներս մոլորութիւն էինք համարում դորա վարքը և անարգութիւն դորա վախճանը: Ի՞նչպէս համարուեցաւ դա ի շարս Աստուծոյ որդւոյ...: Ուրեմն մենք մոլորուեցանք մշմարտութեան ճանապարհից (Իմ. Ե. 1—8):

Ասում է Յիսուս Քրիստոս զպիւրներին և փարիսեցիներին. Գատաստանի օրում վեր կը կենան Նինուէացի մարդիկ այս (Հրէից) ազգի հետ և կը դատապարտեն զսա. որովհետեւ զղջացան Յովնանու քարոզելովն. և այժմ ահա Յովնանից մեծն այստեղ է (ինքն Փրկիչն է մեծն) (Մատ. ԺԲ. 41):

ԶՐԿԵԼ — զրկողութիւն անել

Զրկողն՝ ինքն էլ կը զրկուի:

Զրկես քո ընկերը (հարեանը և ամեն մարդ) և յափշտակութիւն չանես (Ղևտ. ԺԺ. 13):

Որովհետեւ զրկում էին աղաները, իրանք էլ կը կոտորուին (Առ. Ա. 32):

Գուք ինչի՞ էք զրկում իմ ժողովուրդը և ամօթով լցնում էք անանկին երեսը — ասում է Զօրութեանց Տէրն (Ես. Գ. 15):

Լսեցէք Տէրոյ խօսքը, ով Սամարիայի լեռներում բնակողներ, որ զրկում էք աղքատները և ոտնահար անում անանկները... երգուում է Տէրն իւր սրբութեան վերայ, թէ ահա ձեր վերայ կը դան օրեր և զէնքերով կառնեն զձեզ (Ամովս Գ. 1—2):

Զրկեցիք, սպանեցիք արդարը, որ ձեզ հակառակ չէր (Յակ. Ե. 6):

ԶՐԿՈՒԻԼ

Աստուած է զրկուածի պաշտպանն:

Ես մի զրկուած մարդ էի (Դատ. ԺԲ. 2): Տէրն անում է ողորմութիւն և պաշտպանում է զլուսաւորների իրաւունքները (Սող. ԺԲ. 6): Ասում է Տէրն. փրկեցէք զրկուածները (Ես. Ա. 17): Դեռ ձեզ մօտ մնում են ձեր անդերը դործող մշակների վարձերը (օրականները) աղաղակում է ձեզնից զըրկուածն. Զօրութեանց Տիրոյ ականջներին հասաւ հնչողն (Լ—Տ. ԺԴ. 18) ների բողոքն (Յակ. Ե. 4):

յո լուս. յիշատակ
մաշագ. ճան լաւիմբուս

ԶՐՊԱՐՏԵԼ

Ո՛չ մէկը նեղեցէք և ո՛չ մէկը զրպարտեցէք:

Մի զրպարտէք իւրաքանչիւրդ իւր ընկերը (Գեա. ԺԺ. 11):

Ո՛վ որ զրպարտում է աղքատը, բարկացնում է նորա Ստեղծողը, և ով որ պառտում է Աստուածը, ողորմում է աղքատին (Առ. ԺԴ. 31—32):

Չարիք է գործում իւր համար նա, որ զրպարտում է աղքատը (Առ. ԻԲ. 16):

Եւ ես դարձայ և տեսայ բոլոր զրկանքները, որք լինում են արեգակի տակ, և ահա զրպարտուածների արտասուքներն, չկար մէկն՝ որ մխիթարէր զնոսա, բայց ուժ—բռնութիւն կար զրպարտողների ձեռքում (Ժող. Դ. 1):

ԶՕՐԱՆԱԼ

Ամենադժուարին նեղութեանց մէջ անգամ պէտք է որ զօրանանք Աստուծով առանց վնասելու:

Զօրացաւ Դաւիթ Աստուծով և զԴողիադ սպանեց պարսաքարով (Ա. Թագ. ԺԷ. 50):

Տէրն զօրացոյց Յուդայի Ողիա թագաւորը այլազգիների վերայ (Բ. Մնաց. ԻԶ. 7):

Համբերիր Աստուծոյ և քաջալերուիր, թող զօրանայ քո սիրտն և համբերիր Տիրոջ (Սաղ. ԻԶ. 14):

Զօրացէք թուլացած ձեռներ. զօրացէք դողդոջուն ծունկեր. մխիթարուեցէք ո՛վ թուլասիրտներ. մի վախէք, ահաւասիկ մեր Աստուածն ինքնին կը գայ կը փրկէ զմեզ (Ես. ԼԵ. 3—4):

Զօրացիր դու, ով Զօրաբաբել, զօրացիր Յեսու Յովսեփեկեայ մեծ քահանայ, թող զօրանայ երկրիդ ամեն

ժողովուրդն, ասում է Տէրն. գործեցէք, որովհետեւ ես ձեզ հետ եմ, ասում է ամենակալ Տէրն և Բանն՝ որը ուխտեցի ձեզ... և իմ Հոգին, որ կայ ձեր մէջ. քաջալերուեցէք (Անդ. Բ. 4—5):

Այսուհետեւ զօրացէք Աստուծով և նորա զօրութեան կարողութեամբ. և հագէ՛ք Աստուծոյ սպառազինութիւնը— արգարութեամբ, հաւատով, Աստուծոյ խօսքով և աղօթքով—որ կարող լինիք դէմ կենալ Սատանայի հնարքներին (Եփ. 2. 10—11):

Ամեն սուրբերն և նահատակներն, մարգարէներն և առաքեալներն, մարտիրոսներն և վիպաներն զօրացան հաւատով, յաղթեցին թագաւորութեանց և իշխանութեանց, գործեցին արգարութիւն, հասան աւետեաց, փակեցին առիւծների բերանը, անցուցին կրակի զօրութիւնը, ապրեցան սրի բերանից, զօրացան տկարութիւնից (Եբր. ԺԱ. 32—40):

ԶՕՐԱՒՈՐ

Ի՞նչն զօրաւոր է ամեն բանից աւելի:

Արգարեւ ամեն բանից աւելի մեծ և զօրաւոր է ճշմարտութիւնն, ամեն երկիր ապաւինում է ճշմարտութեան. երկիրն էլ օրհնում են ճշմարտութիւնը... Մեծ է ճշմարտութիւնն և յաղթող և զօրաւոր (Ա. Եզր. Դ. 35—41):

Աստուած պաշտպանեց Յակովբ նահապետը. մեծացոյց և պահեց թշնամիներից... և պատերազմի մէջ յաղթող և զօրաւոր արաւ, որպէս զի գիտենայ թէ ամեն բանից աւելի զօրաւոր է աստուածապաշտութիւնն (Իմ. Ժ. 11—12):

Աղօթք արէք միմեանց վերայ, որպէս զի բժշկուիք, որովհետեւ օգնելու համար շատ զօրաւոր են արգարոց աղօթքն (Յակ. Ե. 16):

Թէպէտ մենք մարմնաւոր ենք, բայց ոչ թէ զինուո-

բուռն էնք մարմնաւոր զինուորի պէս: Վասն զի մեր զինուորութեան զէնքերն մարմնաւոր չեն, այլ հոգեւոր էր զօրաւոր և Աստուծոյ (Բ. Կորն. Ժ. 3—4):

ԸՆԴՈՒՆԵԼ

Ընդունեցէք Աստուծոյ խրատները, որ չբարկանայ Տէրն և չկորչէք արդարութեան ճանապարհիցն:

Մտքումդ անգամ չատես քո եղբայրը (ամեն քրիստոնեայ), յանդիմանելով յանդիմանիր քո եղբայրը և դժբաղին, որպէս զի ընդունես մեղքի պատիժ նոցա համար (Ղևտ. ԺԺ. 17):

Որդեակ, լսիր քո հօր խրատին և մի մերժեր քո մօր պատուէրները, որ քո գլուխն ընդունի շնորհաց պսակ (Առ. Ա. 8—9):

Ասում է Աստուած. ես կընդունեմ և կապրեցնեմ գրեզ (Ես. ԽԶ. 4):

Ասում է Տէրն. Ընդունեցէք իմ խօսքերը և իմ պատուէրները, զորս ես պատուիրում եմ իմ հոգւով (Զաք. Ա. 6):

Մարդոց ցոյց տալու համար չանէք ձեր ողորմութիւնը, գուցէ վարձք չէք ընդունիլ ձեր Հօրիցն, որ երկնքումն է (Մատ. Զ. 1):

Ասաց Փրկիչն իւր առաքեալներին. Ով որ ընդունում է զձեզ, ընդունում է զիս և ով որ ընդունում է զիս, ընդունում է զիս ուղարկողը (Մատ. Ժ. 40):

Ստեղծող Աստուածն եկն իւր ստեղծածների մօտ, ստեղծուածներն չընդունեցին զիրենք ստեղծող Աստուածը: Իսկ նոցա, որ ընդունեցին զիրքը, իշխանութիւն տուաւ, որ լինին Աստուծոյ որդիներ (Յով. Ա, 11—12):

ԸՆԹԵՌՆՈՒԼ—Կարդալ

Յրանի թէ ամեն ոք կարդալ իմանար և մտառութեամբ կարդալով չահուէր:

Մովսէս առնելով ուխտի գիրքը՝ կարդաց ժողովրդեան ականջին՝ ի լուր ժողովրդեան: Ասում է ժողովուրդն. Կը լսենք ամեն բան՝ ինչ որ ասում է Տէրն և կը կատարենք (Ելք. ԻԴ. 7):

Յետոյ Յեսու Նաւեան կարդաց Օրէնքի բոլոր խօսքերը—օրհնութիւնները և անէծքները... ի լուր ժողովրդեան (Յես. Ը. 34):

Յիսուս Քրիստոս եկն Նաղարէթ քաղաքն... և սովորութեան համեմատ չաբաթ օրում մտաւ ժողովարան, և տուն նրան Եսայի մարգարէի գիրքը, կանգնեց որ կարդայ. բացաւ գիրքը և դտաւ այն տեղը, որի մէջ գրուած էր. Տիրոջ հոգին իմ վրայ է. Նա օծեց զիս և ուղարկեց որ աւետարանեմ աղքատներին, բժշկեմ սրտով բեկեալները, քարոզեմ գերի եղածների ազատութիւն, աւետեմ կոյրերին լոյս, արձակեմ վիրաւորուածները թողութեամբ և քարոզեմ Տիրոջ տարեկանը ընդունելի (Ղուկ. Դ. 16—19):

Ը Ն Կ Ե Ր

Անհաւատարմութիւն չանես քո ընկերի դէմ:

Սուտ վկայութիւն չտաս քո ընկերի մասին (Ելք. Ի. 13):

Զցանկանաս ոչ քո ընկերի-հարեանի-տան, ոչ նորա անդին, չցանկանաս ոչ քո ընկերի կնոջ, ոչ նորա ծառան, ոչ նորա աղախնոյն, ոչ նորա եղին, ոչ նորա էջին, ոչ նորա բոլոր անասնոց և ոչ այն ամենին, ինչ որ սեփականութիւն է քո ընկերին (Ելք. Ի. 14—17):

Եթէ քո ընկերի անասունը բեռան տակ ընկած կը

տեսնես, առանց նրան օգնելու և անասունը վեր կացնելու չանցնես գնաս (Եբ. ԻԳ. 5):

Ո՞վ կը բարձրանայ Աստուծոյ սարի վերայ, կամ ով կը կենայ Աստուծոյ սուրբ տեղում.—Նա՛ որ սուրբ է իւր ձեռներով, մաքուր է սրտով. որ յանձնառու չեղաւ սուս խօսիլ և նենգութեամբ երդում չարաւ իւր ընկերի հետ—դէմ (Սաղ. ԻԳ. 4):

Անօրէն մարդն իւր բերանով կը կորցնէ իւր ընկերը—բայց կազատուին արդարներն իւրեանց խելացիութեամբ (Առ. ԺԱ. 9):

Ասում է Տէրն. ճշմարտութիւն խօսեցէք ձեզնից ամեն մէկն իւր ընկերի հետ. արդարութեամբ և խաղաղութեամբ դատաստան տեսէք ձեր դռներում. ձեզնից մէկն չարութիւն չմտած է իւր սրտի մէջ իւր ընկերի համար, և սուս երդում մի սիրէք (Չաք. Ը. 16—17):

Սիրիր քո ընկերը քո անձի պէս (Մատ. Ե. 43):

ԸՆՏՐԵԼ

Մեծ զգուշութիւն է հարկաւոր ընտրութիւն անելու համար: Մարդ նայում է մարդոյ երեսին, իսկ Աստուած նայում է սրտին, որ գործերի հայելին է և նախազադարն:

Ես աւելի ընտրեցի Աստուծոյ տան մէջ փոշիների հետ ապրել քան թէ բնակիլ ամբարիշտ մարդոյ յարկերի (տնեւրի) մէջ (Սաղ. ԶԳ. 11):

Կարհամարհուն այն մարդիկ, որք ընտրուած են արծաթով (Սաղ. ԿԷ. 31):

Բայց անօրէն մարդն, որ ինձ համար զոհ է մատուցանում եղբ՝ այնպէս է, որպէս թէ մէկն զարկէ մարդոց բերանին. և որ զոհ է մատուցանում ոչխար՝ այնպէս է, որպէս թէ մէկն մօրթէ շուն. և որ նուէր է մատուցանում շարժալ ալիւր՝ այնպէս է, որպէս թէ մէկն թափէ խօղբ

արիւն. և որ խնկանոցում ինձ համար ծխէ կնդրուկ՝ այնպէս է, ինչպէս հայհոյիչն: Եւ իւրեանք ընտրեցին իւրեանց ճանապարհը և իւրեանց դարչելիները, որը ախորժեցին իւրեանց անձերն... կանչեցի, չսեցին ինձ, խօսեցի, ականջ չդրին, և չար դորձեցին իմ առաջ և ընտրեցին իւրեանց համար, ինչ որ ես չէի կամենում. ասում է Տէրն (Ես. ԿԶ. 3—4):

Ահա իմ մանուկն (Յիսուս Քրիստոս) որը ընտրեցի և իմ սիրելին, որը հաւանեց իմ անձն. իմ հոգին կը դնեմ նորա վերայ և կը պատմէ Հեթանոսաց իրաւունքներ (Մատ. ԺԲ. 18):

Առաքեալներն ընտրեցին Մատաթիան (Գործ. Ա. 26):

Աստուած իւր համար Առաքեալներ ընտրեց աշխարհիս յիմարները, որ ամօթալի անէ իմաստունները. Աստուած ընտրեց աշխարհիս տկարները, որ ամօթալի անէ հզօրները, ընտրեց անաղնուականները և արհամարհուածները և աննշանները, որ խափանէ ևս եւ միայն ասողները (Ա. Կորն. Ա. 27—28):

Թ Ա Գ Ա Ի Ո Ր

Արդար թաղաւորն կանգնում է աշխարհ:

Ասում է Տէրն. Ինձանով են թաղաւորում թաղաւորներն, ինձանով են դնում արդարութեան կանոններ նախարարներն: Ինձանով են իշխում իշխաններն, աղնուականներն և երկրի ամեն դատաւորներն (Առ. Ը. 15—16):

Գարշելի է թաղաւորի համար նա, որ դորձում է չարութիւն. որովհետեւ արդարութեամբ է հաստատուում նորա իշխանութեան աթոռն: Ընդունելի են թաղաւորի համար արդար շրթունքներ (Առ. ԺԶ. 12—13):

Ոգործութիւնն և ճշմարտութիւնն պահապան են թա-

տեսնես, առանց նրան օգնելու և անասունը վեր կացնելու չանցնես գնաս (Եւր. ԻԳ. 5):

Ո՞վ կը բարձրանայ Աստուծոյ սարի վերայ, կամ ո՞վ կը կենայ Աստուծոյ սուրբ տեղում.— նա՛ որ սուրբ է իւր ձեռներով, մաքուր է սրտով. որ յանձնառու չեղաւ սուս խօսիլ և նենգութեամբ երդում չարաւ իւր ընկերի հետ — դէմ (Սաղ. ԻԳ. 4):

Անօրէն մարդն իւր բերանով կը կորցնէ իւր ընկերը — բայց կազատուին արդարներն իւրեանց խելացիութեամբ (Առ. ԺԱ. 9):

Ասում է Տէրն. ճշմարտութիւն խօսեցէք ձեզնից ամեն մէկն իւր ընկերի հետ. արդարութեամբ և խաղաղութեամբ դատաստան տեսէք ձեր դռներում. ձեզնից մէկն չարութիւն չմտած է իւր սրտի մէջ իւր ընկերի համար, և սուս երդում մի սիրէք (Չաք. Բ. 16—17):

Սիրիք քո ընկերը քո անձի պէս (Մատ. Ե. 43):

ԸՆՏՐԵԼ

Մեծ զգուշութիւն է հարկաւոր ընտրութիւն անելու համար: Մարդ նայում է մարդոյ երեսին, իսկ Աստուած նայում է սրտին, որ գործերի հայելին է և նախազաղափարն:

Ես աւելի ընտրեցի Աստուծոյ տան մէջ փոշիների հետ ապրել քան թէ բնակիլ ամբարիշտ մարդոյ յարկերի (անեւրի) մէջ (Սաղ. ԶԳ. 11):

Կարհամարհուն այն մարդիկ, որք ընտրուած են արծաթով (Սաղ. ԿԷ. 31):

Բայց անօրէն մարդն, որ ինձ համար զոհ է մատուցանում եղը՝ այնպէս է, որպէս թէ մէկն զարկէ մարդոյ բերանին. և որ զոհ է մատուցանում ոչխար՝ այնպէս է, որպէս թէ մէկն մորթէ շուն. և որ նուէր է մատուցանում շարժաղ ալիւր՝ այնպէս է, որպէս թէ մէկն թափէ խօզի

արիւն. և որ խնկանոցում ինձ համար ծխէ կնդրով՝ այնպէս է, ինչպէս հայհոյիչն: Եւ իւրեանք ընտրեցին իւրեանց ճանապարհը և իւրեանց գարշելիները, որք ախորժեցին իւրեանց անձերն... Կանչեցի, չլսեցին ինձ, խօսեցի, ականջ չդրին, և չար գործեցին իմ առաջ և ընտրեցին իւրեանց համար, ինչ որ ես չէի կամենում. ասում է Տէրն (Ես. ԿԶ. 3—4):

Ահա իմ մանուկն (Յիսուս Քրիստոս) որք ընտրեցի և իմ սիրելին, որք հաւանեց իմ անձն. իմ հօգին կը դնեմ նորա վերայ և կը պատմէ Հեթանոսաց իրաւունքներ (Մատ. ԺԲ. 18):

Առաքեալներն ընտրեցին Մատթիան (Գործ. Ա. 26):

Աստուած իւր համար Առաքեալներ ընտրեց աշխարհիս յիմարները, որ ամօթալի անէ իմաստունները. Աստուած ընտրեց աշխարհիս տկարները, որ ամօթալի անէ հզօրները, ընտրեց անաղնուականները և արհամարհուածները և աննշանները, որ խափանէ ևս եւ միայն աստուծոյ (Ա. Կորն. Ա. 27—28):

Թ Ա Գ Ա Ի Ո Ր

Արդար թագաւորն կանգնում է աշխարհ:

Ասում է Տէրն. Ինձանով են թագաւորում թագաւորներն, ինձանով են դնում արդարութեան կանոններ նախարարներն: Ինձանով են իշխում իշխաններն, ազնուականներն և երկրի ամեն դատաւորներն (Առ. Բ. 15—16):

Գարշելի է թագաւորի համար նա, որ գործում է չարութիւն. որովհետեւ արդարութեամբ է հաստատուում նորա իշխանութեան աթոռն: Ընդունելի են թագաւորի համար արդար շրթունքներ (Առ. ԺԶ. 12—13):

Ողորմութիւնն և ճշմարտութիւնն պահապան են թա-

դաւորի և արդարութեամբ պարսպում են նորա աթոռը (Ու. Ի. 26—27),

Վայ քեզ երկիր, որ մանուկ է քո թագաւորն և անժամանակ (առաւօտեան) են ուտում քո իշխաններն: Երանի՛ է քեզ երկիր, որ ազատի որդի է քո թագաւորն և իւր ժամանակին են ուտում զօրութեամբ քո իշխաններն առանց ամաչելու (Ժող. Ժ. 16—17):

Տէր Հայր մեր, Տէր դատաւոր մեր, Տէր իշխան մեր. Տէր թագաւոր մեր, Տէր Փրկիչ մեր և նա կը փրկէ զմեզ (Ես. ԼԳ. 22):

Թ Ե Ի

Ո՛վ Տէր, զիս ծածկէ քո թեւերի հովանու ներքեւ:

Ինչպէս արծիւն գութ ունի իւր ձագերի վերայ, որ տարածում է իւր թեւերը և առնում է իւր վերայ իւր ձագերը, նոյնպէս Տէրն տարածեց իւր թեւերը, առաւ իւր թեւերի վրայ Իսրայէլի ժողովուրդը և բերում է զնա միայնակ (Բ. Օր. ԼԲ. 11—12):

Ո՛վ Տէր, պահպանէ զիս ինչպէս աչքի բիւր, և ծածկէ զիս քո թեւերի հովանու տակ ամբարիշտների երեսից, որք տառապեցուցին զիս (Սաղ. ԺԶ. 8):

Ասում է Տէր. Տարածեցի իմ թեւերը քո վերայ և ծածկեցի քո խայտառակութիւնը և քեզ համար երգում անելով ուխտ արի քեզ հետ, ասում է Տէր, և իմա եղար դու: Եւ ես լուացի դքեզ ջրով, և մաքրեցի արիւնը քո վերայից, և օծեցի զքեզ իւղով: Եւ հագցրի քեզ նկարագործ հագուստ-զանազան գեղեցկութեամբ և գոյներով շորեր... զարդարեցի քեզ զարդարանքներով... բայց դու դարձեալ կռապաշտ եղար... (Եզ. ԺԶ. 8—25):

Երուսաղէմ, Երուսաղէմ, որ կոտորում էիր մարդարէսները և քարկոծում էիր քեզ մօտ ուղարկուածները, քանի՜ անգամ կամեցայ ժողովել քո որդիները, ինչպէս ժողո-

վում է թուխական հաւն իւր թեւերի տակ իւր ձագերը, և չկամեցաք—չուզեցիք. (Ղուկ. ԺԳ. 34):

Թ Շ Ն Ա Մ Ի

Երեք տեսակ թշնամիներ կան—Սատանան, մարդիկ և մարմին:

Ա. ՍԱՏԱՆԱՅ

Սատանան բունն զօրութեամբ պատերազմեց և Գրիստոսի հետ, բայց չարաչար յաղթուեցաւ Յիսուսից (Մատ. Գ. 1—11. և Ղուկ. Գ. 1—13): Սորա համար է գրում (Ա. Պետ. Ե. 8): Եւ Փրկիչն խրախուսում է մեզ ասելով. «Քաջաւերուեցէք, որովհետեւ ես յաղթեցի աշխարհի»: Եւ ասում է Յիսուս առաքելոց. «Տեսնում էի սատանան երկրէից ընկած ինչպէս փայլակ: Ահա տուի ձեզ իշխանութիւն կոխել օձերը, կարիճները և թշնամու սատանայի զօրութիւնը (Ղուկ. Ժ. 18—19. Ի. 42—43):

Բ. Մ Ա Ր Դ Ի Կ

Շատ էլ մի հաւատաք ձեր սիրելիներին և յոյս չդրէք ձեր իշխանների վերայ. զգուշ կաց, ամեն բան չպատմես կնոջդ: Որովհետեւ որդին անարգում է իւր հայրը. աղջիկն վեր է կենում իւր մօր վերայ, հարսն՝ իւր սկեսրի վերայ և թշնամին իւր ընտանիքն է (Միք. Է. 5—6):

Սիրեցէք ձեր թշնամիները, որհնեցէք ձեզ հալածողները, բարի արէք ձեզ ատուղներին և աղօթք արէք նոցա վերայ, որք չարաչարում են ձեզ և հալածում, որ լինիք ձեր հօր որդիներ, վասն զի իւր արեգակը ծագում է չարերի

և բարիների վերայ և թափում է իւր անձրեւը արդարոյց և մեղաւորաց վերայ (Մատ. Ե. 44—46 և Ղուկ. 9. 27 և 35):

Եթէ քո թշնամին անօթի է, կերակրիր, եթէ ծարու է, ջուր խմացուր: Երբ կանես այս՝ կը գիգես նորա գլխի վերայ կրակի կայծակունքներ և Տէրն կը հատուցանէ քեզ բարութիւն (Առ. ԻԵ. 21—22. Հռ. ԺԲ. 20).

Գ. ՄԱՐՄԻՆ և իւր չար կիւրքերն.

Զօրաւոր մարդից աւելի լաւ է համբերող մարդն... պատերազմաւ քաղաք առնող մարդից աւելի լաւ է իւր բարկութեան յաղթող մարդն (Առ. ԻԶ. 32):

Լեզուի ձեռքումն է կեանքն էլ մահն էլ, և ով որ յաղթում է լեզուին, կուտէ նորա պտուղը (Առ. ԺԸ. 21):

Ասում է Պօղոս առաքեալն. Մի խղճալի՜ մարդ եմ ես. ով կազատէ զիս այս մահացու մարմնից:—Այլ կազատէ Աստուծոյ շնորհքն Յիսուս Քրիստոսի ձեռնով (Հռ. Է. 24—25):

ԹՈՂՈՒԼ.—Ներել

Եթէ մենք չներենք մեզ գէմ յանցանք գործողներին, Աստուած էլ մեզ չներեր իւր գէմ մեր գործած յանցանքները:

Մովսէս մարդարէն ասաց Աստուծոյ. Աղաչում եմ քեզ Տէր, այն ժողովուրդն (Իսրայէլացիք) սարսափելի մեղք գործեց ոսկէ որթ շինելով, ոսկեղէն կուռք անելով, և այժմ եթէ ներում ես նոցա մեղքերը իւրեանց, ներիր. ուրեմն եթէ չես ներում, զիս էլ ջնջիր այն տետրակից, որի մէջ գրեցիր իմ անունը (Եւք. ԼԲ. 31—32):

Ասում է Փրկիչն. Եթէ կը ներէք մարդոց յանցանքները նոցա, կը ներէ և ձեզ՝ ձեր երկնաւոր Հայրն ձեր

յանցանքները: Ուրեմն եթէ դուք չէք ներիլ մարդոց նոցա յանցանքները, ոչ էլ Հայր Աստուած ձեր յանցանքները կը ներէ ձեզ (Մատ. 9. 14—15):

Մարդասէր Յիսուսն խաչափայտի վերայից անգամ աղօթում էր զինքը խաչողներին համար՝ ասելով. Հայր Աստուած, ներիր դոցա մեղքերը, որովհետեւ չգիտեն, թէ ինչ են գործում (Ղուկ. ԻԳ. 34):

Այսպէս էր աղօթում և Ս. Ստեփաննոս. Ո՛վ Տէր, մի համարիր դոցա այս մեղքը (Գործք. Է. 59):

ԱՄԵՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

Պարտաւոր ենք աղօթել և բարի գործել:

Խնդրեցէք Տէրը, և զօրեղ կը լինիք. ամեն ժամանակ խնդրեցէք նորա երեսը (Ա. Մնաց. ԺԶ. 11):

Ամեն ժամանակ կօրհնեմ Տէրը, ամեն ժամանակ իմ բերանուսն է նորա օրհնութիւնն (Սաղ. ԼԳ. 2):

Պէտք է ամեն ժամանակ աղօթքի կանգնել և չձանձրանալ (Ղուկ. ԺԸ. 1):

Ամեն ժամանակ աղօթք արէք, որ ազատուիք ամեն տեսակ փորձանքներից (Ղուկ. ԻԱ. 36):

Յիսուս Քրիստոս ամբողջ գիշերը անցուցանում էր Աստուծոյ աղօթելով (Ղուկ. 9. 12):

Զգուշ կացէք. չլինի թէ մէկն չարի տեղ չարութիւն անէ, այլ ամեն ժամանակ գնացէք բարիք անելու ետեից միմեանց և ամենեցունց (Ա. Թեո. Ե. 15):

Ժ Ա Մ Ա Ն Ա Կ

Ամեն ինչ ունի իւր ժամանակը:

Նրկնքի տակ ամեն բանի ժամն կայ: Ժամանակ ծընուելու, ժամանակ մեռնելու, ժամանակ անկելու, ժամանակ

նակ տնկածը հանելու, ժամանակ հիւանդանարու, ժամանակ բժշկելու, ժամանակ քանդելու, ժամանակ շինելու, ժամանակ լալու, ժամանակ ծիծաղելու, ժամանակ սգալու, ժամանակ պարելու... ժամանակ լուելու, ժամանակ խօսելու... Գիտացի որ կենդանութեան ժամանակ... բարիք գործելուց լաւ բան չկայ (Ժող. Գ. 1—12):

Քանի որ ժամանակն մեր ձեռքում է, գործենք բարիքներ ամենի համար, մանաւանդ հաւատոյ (հաւատաւիցներին) ընտանեաց (Գաղ. 2. 10):

Ժ Ա Ռ Ա Ն Գ Ե Լ

Ի բոլոր սրտէ հետամուտ եղողներն են ժողովում Աստուծոյ Արքայութիւնը:

Ասելու է Փրկիչն վերջին օրում, եկէք իմ Հօր օրհնածներ, ժառանգեցէք աշխարհի սկզբից ձեզ համար պատրաստուած թագաւորութիւնը (Մատ. 16. 31—4):

Այսուհետեւ ծառայ չես, այլ որդի ես, եթէ որդի ես, ուրեմն Աստուծոյ ժառանգն ես (Գաղ. Գ. 4):

Չլինի թէ չարութեան փոխարէն չարութիւն հատուցանէք, կամ բամբասանաց փոխարէն բամբասանք, այլ սորա հակառակը՝ օրհնել, օրովհետեւ իսկապէս կանչուած էք սորա համար՝ որ ժառանգէք օրհնութիւն (Ա. Պետ. Գ. 9):

Ո՛վ որ յաղթում է միջութեանց և մեղաց, նա կը ժառանգէ Աստուծոյ Արքայութեան ամեն բարութիւնը (Յայտ. ԻԱ. 7):

ԺՈՂՈՎԵԼ—հաւաքել

Ո՛ւմ համար ես գիտում:

Կարճ կեանք ունեցող մարդն դանձում է, սակայն չգիտէ թէ ում համար է ժողովում (Սաղ. ԼԲ. 7):

Նոքա՝ որ ժողովում են անիրաւութեամբ, կարօտ են մնում: Իսկ նոքա՝ որ ժողովում են աստուածաշաղութեամբ՝ հարստանում են (Առ. ԺԱ. 24. և ԺԳ. 11):

Նա, որ ինձ հետ չէ, հակառակ է ինձ, և նա, որ չէ ժողովում ինձ հետ, ցրուում է (Մատ. ԺԲ. 30):

Ինչպէս ժողովում է որոմն և այրում կրակի մէջ, այնպէս կը լինի և աշխարհս վերջացած ժամանակ: Մարդոյ Որդին-Յիսուս Քրիստոս-կուշարկէ իւր հրեշտակները և կը ժողովեն նորա արքայութիւնից ամեն գայթակղութիւններ և զնոսա, որք գործում են անօրէնութիւններ (Մատ. ԺԳ. 40—41):

Ի Մ Ա Ս Տ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Հօր Աստուծոյ իմաստութիւնն է Յիսուս Քրիստոս, որ արժանաւորներին տալիս է իմաստութիւն:

Ասում է Տէրն. Աստուածեղէն հոգւով, իմաստութեան, հանճարի և ամեն գործի գիտութեամբ լցուցի Յուդայի ցեղից Ովրա որդի Բէսէլիէլը (Եւք. ԼԱ. 1—4):

Նաւեայ որդի Յեսուէն լցաւ իմաստութեան հոգւով, որովհետեւ Մովսէս իւր ձեռնը դրաւ նորա գլխի վերայ (Բ. Օր. ԼԳ. 9):

Իմաստութեան սկիզբն Ասածուց վախենալն է (Առ. Ա. 7):

Ով որ սիրում է խրատը, սիրում է իմաստութիւնը (Առ. ԺԲ. 1):

Իմաստութեան Ս. Հօգին փախչում է նենդութիւնից (Իմ. Ա. 5):

Վերին (աստուածային) իմաստութիւնն նախ սուրբ է, ապա խաղաղարար, հեզ, հլու, ողորմութեամբ և բարի պտուղներով լցուած (Յակ. Գ. 17):

Ի Մ Ա Ս Տ Ո Ի Ն

Իմաստունների բերանների խօսքերն բղխում են շնորհք:

Ասում է Մովսէս Ժողովրդեան. Ձեզ վերայ իշխաններ կարգեցի իմաստուն և հանճարեղ մարդիկ (Բ. Օր. Ա. 15):

Հաւատարիմ է Աստուծոյ վկայութիւնն, որ իմաստուն է անում տղաները ¹⁾ (անմեղները) (Մաղ. ԺԸ. 8):

Շնորհակալ եմ քեզնից, ով Հայր Աստուած, որ ծածկեցիր այս շնորհքները իմաստուններից և գիտուններից և յայտնեցիր տղաներին (Ղուկ. Ժ. 21 և Մատ. ԺԱ. 25):

Երկնից թագաւորութիւնն նման է տառն կուսանաց, որք առնելով իւրեանց լապտերները (փանարները) դուրս եկին փեսայի և հարսի առաջ: Նոցանից հինգն յիմար էին և հինգն իմաստուն: Յիմարներն առին իւրեանց լապտերները, բայց ձէթ վեր չառին իւրեանց հետ: Իսկ իմաստուններն ամաններով ձէթ վեր առին իւրեանց հետ: Փեսայի ուշանալուն պատճառաւ ամէնքն էլ քնացան: Կէս գիշերին ձայն եղաւ. Ահա գալիս է Փեսան, եկէք նորա առաջ: Այն ժամանակ վեր կացան ամեն կուսանքն, պատրաստեցին իւրեանց լապտերները: Ասում են յիմարներն իմաստուններին. Ձեր ձէթից մեզ էլ տուէք. քանզի ահա անցնում են մեր լապտերներն: Պատասխանեցին իմաստուններն և ասում են. Փուցէ բաւական չլինի մեզ և ձեզ. գնացէք ծախողների մօտ և կը գնէք ձեզ համար: Երբ նոքա գնացին դներս՝ եկն փեսան և պատրաստներն մօին նորա հետ հարսանիքն և փակեցաւ դուռն: Յետոյ դալիս են և յիմար կուսանքն և ասում են. Տէր Տէր, մեզ համար էլ բաց դուռնը: Տէրն պատասխան տուաւ և ասաց. Ըշմարիտը ասում եմ ձեզ, չեմ ճանաչում ձեզ (Մատ. ԻԵ. 1—12):

¹⁾ Յիսուս մանկունք էր անուանում իւր առաքեալները, վասն զի դեռ ընդունած չէին Ս. Հոգին (Յով. ԻԱ. 5 և Ղուկ. Ժ. 21):

Աստուծոյ յիմարն մարդիկներից աւելի իմաստնագոյն է. Աստուծոյ տկարն մարդիկներից աւելի հզօրագոյն է: Եղբայրներ, դուք արդէն տեսաք ձեր կոչումը, որ չէ թէ մարմնոյ կողմից հրաւիրուեցան շատ իմաստուններ, չէ թէ շատ զօրաւորներ, չէ թէ շատ աղնուկաններ, բայց Աստուած ընտրեց աշխարհիս յիմարները, որ ամօթով անէ իմաստունները. Աստուած ընտրեց աշխարհիս տկարները, որ ամօթով անէ զօրաւորները, Աստուած ընտրեց աշխարհիս աննշանները, անարգութեամբները և ոչինչները, որ խափանէ նստկանութիւնը ինքնու եղածներ: Որպէս զի չպարժենայ Աստուծոյ առաջ ամեն մահկանացու մէկն (Ա. Կորն. Ա. 25—29):

Ի Շ Ի Ա Ն

Իշխանութիւնն կարգուած է Աստուծոյ. բարի և ազնիւ իշխաններն չիրելի են Աստուծոյ և մարդոյ:

Եգիպտոսի իշխանն էր Յովսէփի դեղեցիկ (Ծնն. ԽԲ. 6):

Ասում է Յովք իւր երեք բարեկամներին. Առաւօտներն երբ դուրս էի գալիս քաղաքն, ձգուում էր իմ աթոռն հրապարակներում: Երբ տեսնում էին զիս երիտասարդներն, թաքչում էին, ծերերն էլ կանգնում էին օտքի. դատաւորներն դադարում էին խօսելուց... փրկեցի աղքատը հզօրի ձեռքից. օգնեցի անօգնական սրբին. իմ վերայ կը դար կորսուելու վտանգին մէջ եղողի օրհնութիւնն. օրհնում էր զիս և այրի կնոջ բերանն: Ես հազուատի պէս հազաւ էի արգարութիւնը և վերարկուի պէս իմ վերայ առած իրաւունքները: Ես աչք էի կոյրերի համար, օտք էի կաղերի համար և հայր էի տկարների համար: Քննելով էի անում դատաստան... և յափշտակուած իրերը դուրս էի բերում անիրաւների առամներէից... Ընտրում էի նոցա

ճանապարհները, նստում էի իշխան և բնակում էի նոցա մէջ՝ ինչպէս թագաւոր իւր զօրաց մէջ (Յովբ. Իթ. 1—25):

Վայ ձեր հզօրներին և իշխաններին, որք կաշառքի համար արդարացնում են ամբարիշտները և իրաւունքից զրկում արդարները (Յս. Ե. 22—23):

Ի Շ Խ Ա Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Արդարութեամբ է հաստատուում իշխանութեան ակթուն:

Ասում է Մովսէս ժողովրդեան. Քեզ վերայ իշխան կը կարգես այն մարդը, որը կընտրէ քո Տէր Աստուածն... Երբ կը նստի իւր իշխանութեան ակթուն վերայ, կարգես նորա մօտ մի Ղետացի քահանայ, որ ամէն օր կարգայ Աստուծոյ այս օրէնքը և միշտ հասկացնէ ձեր իշխանին, որ սովորի վախենալ իւր Աստծուց և պահել այս պատուիրանները և անել արդարութիւն: Որպէս զի չհպարտանայ նորա սիրան իւր եղբարց վերայ, որպէս զի չանցանէ այս պատուիրաններից աջ կամ ձախ, որ երկարակեաց լինի իւր իշխանութեան մէջ ինքն և իւր որդիքն (Բ. Օր. Ժ. 15—20):

Մշտնջենաւոր չէ մարդոյ ուժն, զօրութիւնն և իշխանութիւնն (Առ. Ի. 24):

Արդարների գովութեամբ ուրախ կը լինին ժողովուրդներ, ամպարշտների իշխանութեան տակ կը հեծեն արդարներ (Առ. Իթ. 2):

Մեծ է նորա—Յիսուս Քրիստոսի—Իշխանութիւնն և սահման չունի նորա խաղաղութիւնն: Կը նստի Դաւթի ակթուն վերայ և կը յաջողուի նորա թագաւորութիւնն (Յս. Թ. 7):

Յիսուս իշխանութեամբ և զօրութեամբ սաստում էր չար սատանաներին և դուրս էին գալիս մարդիկներից (Ղուկ. Գ. 36):

Ի Ր Ա Ի Ո Ի Ն Ք

Բաւական չէ միայն ճանաչել իրաւունքը. այլ և պէտք է պաշտպանել զայն:

Ասում է Տէրն. Աբրահամ տկանջ դրաւ իմ ձայնին, պահեց իմ հրամանները, պատուիրանները, իմ իրաւունքները և օրէնքները (Ծնն. ԻԶ. 5):

Աղքատի իրաւունքները չծռես իւր դատաստանին մէջ (Եւբ. ԻԳ. 6):

Նա է միայն քո Տէր Աստուածն... և չկայ ուրիշ աստուած բացի նորանից: Եւ կը պահես նորա իրաւունքները... բարի կը լինի քեզ համար և քեզանից յետոյ բարի կը լինի քո որդուց համար (Բ. Օր. Գ. 39—40):

Ո՛վ Աստուած, քո իրաւունքները տուր թագաւորի և քո արդարութիւնը տուր թագաւորի որդու՝ քո ժողովուրդը արդարութեամբ դատելու և քո աղքատները՝ իրաւունքով (Սաղ. ՀԱ. 2):

Ամպարիշտներն կընդունին պատիժներ իւրեանց խորհրդների համեմատ, որ արհամարհեցին իրաւունքները և ապստամբեցին Տէրից (ԻՄ. Գ. 10):

Դուք փարիսեցիներդ ինչի՞ անցնում էք Աստուծոյ իրաւունքներից և սէրից (Ղուկ. ԺԱ. 42):

ԼԱԼ—լաց լինել

Զղջմամբ խառնուած ճշմարիտ լացն ազատում է զմեզ մեղքից և աստուածային պատժից և հանգստացնում է մեր խիղճը և սիրտը:

Յողնեցայ ես իմ հառաչելով, ամեն գիշեր լուացի իմ մահիճը եւ իմ արատաւքներով թացի իմ անկողինը... Լսեց Տէրն իմ լալու ձայնը, լսեց Տէրն իմ աղօթքին եւ կնդունեց Տէրն իմ խնդրուածքները (Սաղ. Զ. 7—10):

Խաչուեցաւ իմ փորն լալուց և իմ թերթերունքների վերայ տիրում է մահուան ստուերն (Յովբ. ԺԶ. 17):

Ո՛վ հարբածներ, սթափուեցէք գինուց, ամենքդ էլ լացէք և սգացէք՝ որ խմում էք գինին հարբելու չափ, քանզի վեր առնուեցաւ ձեր բերանից ուրախութիւն և խնդութիւն (Յովբ. Ա. 5):

Տիրոջ քահանաներն և պաշտօնեաներն թող լան սեղանին և աստիճանին մէջ տեղ և ասեն. Ո՛վ Տէր, խնայիր քո ժողովրդեան և մի տար քո ժառանգութիւնը նախատելու (Յովբ. Բ. 17):

Յիսուս Քրիստոս Ձիթենեաց սարիցն տեսնելով Երուսաղէմ քաղաքը, լացաւ ¹⁾ և ասում է. Գոնէ այս օրերուն գիտնայիր դու քո խաղաղութիւնը, բայց այժմ ծածկուեցաւ քո երեսից (Դուկ. ԺԹ. 41—42):

Լ Ա Ի

Բարի անունն աւելի լաւ է բոլոր հարստութիւնից:

Ո՛վ Տէր, ինձ համար աւելի լաւ է մի օր լինել քո գաւթում, քանթէ հազար օր սալրել մեղատորաց բնակարանում (Սաղ. ԶԳ. 11):

Լաւ է զիս (Աստուած) ստանալ քան թէ պատուական ոսկի և արծաթ (Առ. Ը. 19):

Ասում է Յիսուս Քրիստոս. բայց ձեր գլխի մազերն անգամ համրուած է: Եւ այժմ մի վախէք. որովհետեւ դուք աւելի լաւ էք շատ ճնճղուկներից (Մատ. Ժ. 30—31):

Իւր վարդապետից աւելի լաւ չէ աշակերտն (Դուկ. Զ. 40):

1) Փրկիչն երեք անգամ լացաւ՝ Դաղարոսի, Երուսաղէմի և մատնիչ Յուդայի վերայ. «Բանդի արդարն երայ բարեգութ Տէրն յառակ մարդկութեանս զթաղեալ ազգակիցն, ելաց առ նմին և զԵրուսաղէմ մոլեայ և զՅուդաս մոլեղնեալ» (Նարեկ. ԻԵ. Բ.):

Ասում է Փրկիչն իւր Առաքեալներին. Ձեզ համար աւելի լաւ է որ ես դնամ Հօրս մօտ. քանզի եթէ ես չըմքնամ, չգար մխիթարիչ Ս. Հոգին (Յով. ԺԶ. 7):

Լ Ե Զ Ո Ի

Բարի լեզուն:

Ո՛վ Տէր, իմ լեզուն կը խօսի քո արդարութիւնը (Սաղ. ԼԳ. 28):

Կը պահեմ զգուշութեամբ իմ ճանապարհները, որ մեղք չգործեմ իմ լեզուով: Իմ բերանի վերայ պահապան դրի՝ ամբարիշտն իմ առաջ եղած ժամանակ (Սաղ. ԼԸ. 2):

Ընտիր արծաթ է արդարի լեզուն (Առ. Ժ. 20):

Իմաստուն-խոհեմ-մարդուց լեզուներն բժշկում են խոցուած սրտերը (Առ. ԺԲ. 18):

Ճշմարտախօս շրթունքներն հաստատում են վկայութիւնը (Առ. ԺԲ. 19):

Ով որ պահում է իւր բերանը և լեզուն, պահում է նեղութիւնից իւր անձը (Առ. ԻԱ. 23):

Բամբասանքից խնայեցէք ձեր լեզուները (Իմ. Ա. 11):

Ոչ միայն խօսքով և լեզուներով սիրենք Աստուած եւ մեր եղբայրները, այլ արդեամբք և ճշմարտութեամբ (Ա. Յով. Գ. 18):

ԶԱՐ ԵՒ ՆԵՆԳԱՒՈՐ ԼԵԶՈՒ

Տէրն փրկեց իմ անձը նենգաւոր շրթունքներից և չար լեզուից: Ի՞նչ կը տրուի քեզ կամ ինչ կաւելանայ քեզ, ով նենգաւոր լեզու (Սաղ. ՃԺԹ. 2—3):

Նոցա լեզուներն նման են սրուած սուրերի (Սաղ. ԾԶ. 5):

Յի լեզուի պէս սրեցին իւրեանց լեզուները և նոցա շրթունքների տակ կան իժերի թոյներ (Սաղ. ՃԼԹ. 4):

Տէրն Եսայի մարդարէի բերանով ասում է Հրէաներին. Ձեր ձեռներն պղծւած են արիւնով, ձեր մատներն պղծւած են մեղքերով, ձեր շրթունքներն սուտ խօսեցին և ձեր լեզուներն խօսում են անօրէնութիւն. (Ես. ԾԹ. 3):

Նոցա (ոմանց հրէից) լեզուներն մահատու նետեր են, նոցա բերաններն իւրեանց ընկերների հետ խօսում են խաղաղութիւն և իւրեանց սրտերում ունին թշնամութիւն. (Եր. Թ. 8):

ԿԵՂԾԱԽՈՐ ԼԵԶՈՒ

Աստուծոյ և մարդոց ասելի են կեղծաւոր լեզուներն:

Օրհնում էին իւրեանց բերաններով և անիծում իւրեանց սրտերով (Սաղ. ԿԱ. 5):

Իւրեանց ընկերների հետ խօսում են խաղաղութիւն. իսկ սրտով պատրաստում են թակարդ. (Եր. Թ. 8):

Պատուիրում է Յիսուս ասելով. Երբ աղօթքի կը կանգնես, կեղծաւորների պէս չլինիս, որ սիրում են աղօթքի կանգնել ժողովրդեան մէջ և հրապարակների անկիւններում, որպէս զի երեխն մարդոց. ճշմարիտ ասում եմ ձեզ (նոքա վարճք չեն առնուլ Աստծուց, նոցա վարճքն միայն մարդոց երեւիլն է) Իսկապէս այն են նոցա վարճքն: Բայց դու երբ կը կանգնես աղօթելու, մտիւր քո սենեակին և փակիր քո դուռը և աղօթիր ծածուկ առ Հայր Աստուած. և քո Հայրն որ տեսնում է ծածուկը, կը հատուցանէ քեզ յայտնապէս (Մատ. 2. 5—6):

Անպիտան և արեւցող ծառաների բաժինը կեղծաւորաց շարքում դնելու է (Մատ. ԻԳ. 51):

Յանգիմանում է Յիսուս փարիսեցիները ասելով. Դուք արտաքուստ (դրսից) երևում էք մարդոց արդարներ. բայց

ներքուստ լի էք կեղծաւորութեամբ և անօրէնութեամբ (Մատ. ԻԳ. 28):

Ձգնւշ կացէք ձեր անձանց փարիսեցիների խմորից, որ է կեղծաւորութիւն—պատուիրեց Տէրն (Ղուկ. ԺԲ. 2):

Կեղծաւորութեամբ ստախօսներ՝ խանձուած իւրեանց խղճմտանքով (Ա. Տիմ. Դ. 2):

Ի Ա Ռ Ե Լ

Յիմարաբար խաբուիլն աժան չէ նստում ինչպէս մի անձի, նոյնպէս մի ազգի և մի եկեղեցու վերայ:

Ասում է Եւան Աստուծոյ. Օձն խաբեց զիս և կերայ (ԾՆՆ. Գ. 13):

Աստուած ասում է Ագամին. Որովհետեւ լսեցիր քո կնոջ ձայնին և կերար այն ծառի պտղից, որից պատուիրեցի քեզ միայն չուտել և կերար նրանից, անիծեալ կը լինի քո երկիրն (ԾՆՆ. Գ. 17):

Որդեակ զգնւշ կաց, չխաբեն զքեզ ամբարիշտ մարդիկ և խեղբից չհանեն քեզ. դու մի հետեիր նոցա (Առ. Ա. 10):

Յիսուս ասում է աշակերտաց. Ձգնւշ կացէք, չլինի թէ մէկն խաբէ զձեզ (Մատ. ԻԳ. 4):

Մէկն չխաբէ զձեզ սուտ խօսքերով (Եփ. Ե. 6):

Թէ որ ասենք մեղք չունինք մենք, խաբում ենք մեր անձերը և մեր մէջ չկայ ճշմարտութիւն (Ա. Յով. Ա. 8):

ԻԱՁ—ՆԵՂՈՒԹԻՒՆ, ՀԱՐՀԱՐԱՆՔ.

Աշխարհիս վերայ ամեն ոք ունի իւր նեղութիւնը, չարչարանքը և խաչը, թէ արական լինի և թէ իգական. բայց հազար երանի այն մարդոց կամ կնոջ, որ վերջին ծայր համբերող է, աւելի վարձք ստանալու է Աստծուց:

Ով որ չառնէր իւր խաչը և դար իմ ետեից, արժանի

չէ ինձ—այս է ով ինձ նման չհամբերիր ամեն նեղութեանց, փորձութեանց և ձախորդութեանց, նա արժանի չէ ինձ (Մատ. Ժ. 38):

Յիսուսը տարան խաչելու (Մատ. ԻԷ. 31):

Գողգոթայում խաչեցին զՅիսուս. որ խաչի վրայից ներողութիւն էր խնդրում զինքը խաչողներին համար՝ ասելով. Հայր, թող դոցա, զի ոչ գիտեն զինչ գործեն (Լուկ. ԻԳ. 33—34):

Խաչի պատմութիւնն կամ քարոզն յիմարութիւն է անհաւատ կորուսեալների համար. իսկ մեզ փրկուածներէս համար զօրութիւն Աստուծոյ (Ա. Կորն. Ա. 18):

Ես պարծենում եմ միայն Յիսուսի Քրիստոսի խաչով, որով աշխարհ ինձ համար խաչուած է և ես աշխարհէ համար (Գաղ. Զ. 14):

Կ Ե Ր Ա Կ Ո Ւ Ր

Չափաւորութեամբ ընդունելու ենք մարմնաւոր սննդաբար կե-
րակութենքը, որք կորստական են. աւելի աշխատելու ենք հոգեւոր
կերակուրը՝ որ անկորուստ է և յաւիտենական:

Հոգին աւելի է կերակրից (Մատ. Զ. 25):

Արժանի է մշակն իւր կերակրին (Մատ. Ժ. 10):

Ասում է Փրկիչն. Ներսփօրն մտած կերակուրն չէ կարող պղծել մարդը, այլ ինչ որ ելնում է մարդից, այն է պղծում մարդը. որովհետեւ ներսից՝ մարդոց սրտերից ելնում են չար խորհուրդներ—չնութիւններ, պոռնկու-
թիւններ, գողութիւններ, սպանութիւններ, ագահութիւն-
ներ, չարութիւններ, նենգութիւններ, գիշութիւններ... հայհոյութիւն, ամբարտաւանութիւն, անդգամութիւն: Այս բոլոր չարիքներն դուրս են գալիս ներսից և պղծում մարդը (Մար. Է. 18—23):

Գնացէք, աշխատեցէք ոչ թէ կորստական կերակուրը:

այլ այն կերակուրը՝ որ մնում է յաւիտենական կեանքի համար, որը ձեզ կը տայ Մարդոյ Որդին Յիսուս Քրիստոս (Յով. Զ. 27):

Ասում է Պօղոս առաքեալն. Կերակուրն փօրի համար է, փօրն էլ կերակրի համար. բայց Աստուած (սահմանած օրում) կը խափանէ այս էլ, այն էլ. Բայց մարմինն պոռն-
կութեան համար չէ, այլ Տիրոջ համար և Տէրն մարմնոյ համար (Ա. Կորն. Զ. 13):

ԿՆՆԴԱՆԻ ԶՈՋ

Մեր մարմինները՝ կենդանի Աստուծոյ համար կենդանի պատարագ մատուցած կը լինինք, երբ կը զսպենք մեր բոլոր չար կիրքերը:

Ով Աստուած, ամեն օր մեռնում ենք քեզ համար. համարուեցանք ինչպէս մարթուելու տարած ոչխար (Մաղ. ԽԳ. 22):

Եղբայրներ, Աստուծոյ գթութեամբն աղաչում եմ ձեզ, որ ձեր այդ խօսուն պաշտօնը—ձեր մարմինները—պատ-
րասաէք կենդանի Աստուծոյ համար՝ կենդանի, սուրբ, հաճելի պատարագ (Հռ. ԺԲ. 1):

Մեռելներից յարութիւն առած է Քրիստոս. այսու-
հետեւ էլ չմեռնիր, մահն այլ ևս չէ կարող տիրել նմա: Որովհետեւ նա՝ որ մեռաւ, մի անգամ մեռաւ մեզաց հա-
մար, և որ կենդանին է, Աստուծոյ համար կենդանի է: Նոյնպէս դուք էլ ձեր մարմինները մեռած համարեցէք մեզաց համար և մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսով կենդանի Աստուծոյ համար (Հռ. Զ. 9—11):

ԿԻՆ—ԿԱՆԱՅԻ ԵՒ ՄԱՐԴԻԿ

Ամուսնական կեանքը քաղցրացնելու և սրբութեամբ պահպանելու համար կանայք պարտաւոր են լինել հեզ, հնազանդ, հաւատարիմ, պարկեշտ, ազնիւ և տնտեսագէտ, նոյնպէս հաւատարիմ լինելու են և մարդիկ:

Աստուած Աղամից առած կողը (կոխկաճաղը) ստեղծեց կին... որը Աղամ հաւանելով՝ ասաց. Հիմի սա իմ ոսկրիցս ոսկր է և մարմնիցս մարմին, սա կը կոչուի կին, վասն զի առնուեցաւ իւր մարդից (Ծնն. Բ. 21—23):

Կինն օգնական և ընկեր է մարդոյն (Ծնն. Բ. 18):

Քո կինն վայելուչ այգու պէս է քո տան անկիւնում, քո զաւակներն էլ նորատունկ ձիթենու պէս շարուած քո սեղանի չորս կողմում (Մաղ. ՃԻԷ. 3):

Ուրախ եղիր երիտասարդ, քո երիտասարդ կնոջ հետ (Առ. Ե. 18):

Անդգամ և անպարկեշտ կինն կարօտ կը լինի հացի, նոյնպէս և ամօթխածութիւն չգիտցող կինն (Առ. Թ. 13):

Ծնորհալի կինն բարձրացնում է իւր մարդոյ փառքը (Առ. ԺԱ. 16):

Անպարկեշտ կնոջ գեղեցկութիւնն նման է խողի քըթում գրուած ոսկի գինդի—օղակի—(Առ. ԺԱ. 22):

Առաքինի և տնտեսագէտ կինն իւր մարդոյ պսակն է. իսկ չարագործ կինն փայտի որդի պէս վնասակար է և կորցնում է իւր մարդը (Առ. ԺԲ. 4):

Իմաստուն կանայք շինեցին իւրեանց տուները, իսկ անդգամ կիներն իւրեանց ձեռքով կործանեցին իւրեանց տուները (Առ. ԺԳ. 1):

Ով որ գտաւ բարի կին, գտաւ շնորհք և ընդունեց Աստուծուց ուրախութիւն: Ով որ հանում է իւր տանից բարի և ազնիւ կինը, հանում է իւր տանից բարեքները (Առ. ԺԸ. 22):

Լաւ է ընակիլ անապատում, քան թէ ընակիլ անդգամ, լեզուանի և բարկացող կնոջ հետ (Առ. ԻԱ. 19):

Լաւ է մինակ ընակիլ տանիքի վերայ մի անկիւնում, քան թէ ընակիլ բամբասող կնոջ հետ մի տան մէջ (Առ. ԻԳ. 24):

Ով որ կարողանայ գտնել առաքինի կին, այնպիսին աւելի պատուականագոյն է թանկագին ակունքներից. վստահ է նորա վերայ իւր մարդոյ սիրտն. այնպիսի մարդն բնաւ չկարօտիր աւարների: Գործակից է իւր մարդոյն ամեն բարի գործերում: Գտնելով բուրդ և քաթան՝ իւր ձեռքով գործեց պիտանի և շահաւէտ իրեր... Նորա մարդն տան մասին ոչինչ չէ հոգում՝ երբ ուշանայ մի տեղ: Գործում է իւր ձեռքով և հագնում կրկին հագուստ ամենօրն, որ իւր տան մէջ են: Արջուկից գործեց իւր մարդոյն համար ծիրանի հագուստ և իւր համար արկանեղէք—սաւան—(Առ. ԼԱ. 10—23):

Քո փոքրութիւնից սիրած կինը մի թողուր, ասում է Իսրայէլի Տէր Աստուածն (Մաղ. Բ. 15):

Գեղեցիկ և աստուածավախ կին էր Շուշան Յովակիմայ ամուսինն (Դան. ԺԳ. 1—2):

Ով որ արձակում է իւր կինը առանց պոռնկութեան, պատճառի, նա պատճառ է լինում իւր կնոջ շնութեան, և ով որ առնում է արձակուած կինը՝ շնանում է (Մատ. Ե. 32):

Փարիսեցիք ասում են Յիսուսին. Մովսէս հրաման տուաւ մեզ՝ ապահարդանի թուղթ տալ կնոջ և արձակել: Պատասխանում է նոցա Յիսուս և ասում. Մովսէս ձեր խտրասրտութեան համար գրած է այն պատուիրանը: Բայց ստեղծագործութեան սկզբից՝ արու և էգ ստեղծեց զնոսա Աստուած և ասում է. Այս պատճառաւ մարդ կը թողնէ իւր հայրը և մայրը և կը գնայ իւր կնոջ ևսեկից: Եւ կը լինին երկուքն մի մարմին. և այնուհետեւ երկու չեն, այլ մի մարմին են: Արդ՝ որը (այն պսակուածները)

սիրէ իւր կինը այնպէս՝ ինչպէս իւր անձը, կինն էլ թող վախենայ իւր մարդից (Եփ. Ե. 22—23):

Ո՛վ կանայք, հնազանդ եղէք ձեր մարդոց, ինչպէս վայելում է. ո՛վ մարդիկ, սիրեցէք ձեր կիները և չղափարեցէք զնոսա (Կող. Գ. 18—19):

ԿՇԻՌ (Հատիւն եւ կշռել)

Չափի և կշռի մէջ արդար լինելու է. քանզի Աստուծո՛ւ և խղճի տակի են անարդար չափն ու կշիռն:

Անիրաւութիւն մի անէք կադի չափի և կշռի մէջ: Ամբողջապէս ուղիղ լինելու են ձեր կշիռներն, կշռի քարերն, ցորենի և ուրիշ չափերն (Ղևտ. ԺԹ. 35—36):

Ամենեւին չունենաս երկու տեսակ կշիռ և երկու տեսակ քարեր—մեծ և փոքր, ծանր և թեթեւ—թէ քո խառնութում և թէ քո տան մէջ: Բոլորովին ստոյգ և ուղիղ լինելու են քո չափն և կշիռն—այս է կադն, կշռքն, քարերն, դինու, օդու, ցորենի, ևն չափերն—որովհետեւ դու երկար կապրես երկրի վերայ... Որովհետեւ քո Տէր Աստուծոյ առաջ պիղծ է այն մարդն, որ չափերի և կշիռների մէջ կանէ ամեն տեսակ անիրաւութիւն (Բ. Օր. ԻԷ. 13—16):

Ստախօս են մարդոց որդիքն, մեղանչում են իւրեանց չափուց և կշռոց մէջ (Սաղ. ԿԱ. 10):

Պիղծ է Աստուծոյ առաջ խարդախած կշիռն¹⁾ բայց բնդունելի է Աստուծոյ արդար կշիռն (Առ. ԺԱ. 1):

Աստուծոյ առաջ պիղծ են երկու տեսակ չափ և երկու տեսակ կշիռ պահելն (Առ. Ի. 10):

¹⁾ Այս պատուէրների չարքում են և հետեւալներն, այս է մեղք են գինու և օդու հետ ջուր խառնելն, արծաթի հետ կապար և ոսկու հետ դեղին պղինձ խառնելն, և ուրիշ նման խարդախութիւններ, որք առաջանում են ազահութիւնից:

ԿՈՅՍ—կուսանք

Երիտասարդներ և կոյսեր, ծերեր և տղաներ, օրհնեցէք Տիրոջ անունը (Սաղ. ՃԽԼ. 12):

Կան ներքինիներ, որ իւրեանց մօր օրովայնից ծնան ներքինի. կան ներքինիներ էլ, որ մարդիկներից եղան ներքինիք. և կան ներքինիներ էլ, որք իւրեանց անձերը ներքինի արին (կոյս մնացին մինչև իւրեանց մահն) երկնից թագաւորութիւնը ժառանգելու համար. ով որ կարող է տանել՝ թող տանի (Մատ. ԺԹ. 12):

Ելլ կուսանաց—կուսակրօնների թէ արական լինի և թէ իգական—համար... խրատ տա՛մ... կամենում եմ ապահովացնել զձեզ. որովհետեւ ով որ կին—կնիկ չունի, հոգս անի Տիրոջ մասին՝ թէ ինչպէս հաճոյ կը լինի Աստուծոյ. և ամուսնացածն հոգայ աշխարհիս մասին՝ թէ ինչպէս հաճոյ կը լինի իւր կնոյ: Եւ ահա որոշուեցան իրարից ամուսնացեալն և կոյսն, այս է պսակուածի և կուսի վիճակներն. որ կոյսն հոգայ Տիրոջ մասին՝ որ սուրբ լինի հոգւով էլ մարմնով էլ, և պսակուածն հոգայ աշխարհիս մասին թէ ինչպէս հաճոյ կը լինի իւր մարդոյն: Եթէ չունին ժառանգութիւն կուսակրօններն՝ թող ամուսնանան. որովհետեւ աւելի լաւ է ամուսնանալ քան թէ տաքանալ—չար ցանկութեամբ մեղանչել (Ա. Կորն. Է. 1—39):

ԿՈՅՐ ԱԶԳԵՐՈՎ ԵՒ ՄՏԳՈՎ

Պարտաւոր ենք ուղիղ ճանապարհ ցոյց տալ կոյրերին և ոչ թէ ճանապարհից ծռեցնել և բնկնիլ անէծքի տակ. նմանապէս և մտօր կոյրերին և տղաներին:

Անիծեալ լինի նա, որ կը ծռեցնէ կոյրը իւր ճանապարհից (Բ. Օր. ԻԷ. 18):

Ասում է Յովբ. Ես աչք էի կուրաց համար, ոտք էի կաղաց համար և հայր էի ես տկարաց համար (Յովբ. ԽԹ. 15):

Ո՛վ է կոյրն, եթէ ոչ Աստծոյ հեռացածն, հոգւով և մտքով կուրացան Աստուծոյ ծառաներն. շատ անգամ տեսնում էք և չէք զգուշանում, բայց էին ձեր ականջներն, բայց չլսեցիք (Ես. ԽԲ. 19—20):

Կոյրերն են կուրաց առաջնորդներն. երբ առաջնորդում է կոյրն կուրին, սխալուում է, խորխորատի մէջ են ընկնում երկուքն էլ (Մատ. ԺԵ. 14):

Ասում է Փրկիչն փարիսեցիներին. Եթէ դուք կոյր լինէիք (մարմնաւոր աչօք) մեղաւոր չէիք լինիլ, բայց այժմ ասում էք թէ տեսնում ենք, և ձեր յանցանքն հաստատուած են ձեր վերայ (Յով. Թ. 41):

ԿՈՉԵԼ—Կանչել

Ամեն ժամանակ և ամեն դէպքերում պարտաւոր ենք սիրով լսել Աստուծոյ ձայնը և կատարել գործքով Նորա կենսատու հրամանները:

Ասում է Տէրն. Որովհետեւ կանչում էի, չէիք լսում, երկարում էի իմ խօսքերը, բայց ականջ չէիք դնում, այլ մերժեցիք իմ բոլոր խրատները և անլուր եղաք իմ յանդիմանութեանց: Այսուհետեւ ես կը ծիծաղեմ ձեր կորչելուն վերայ (Առ. Զ. 24—26):

Ես Տէր Աստուած կանչեցի քեզ արդարութեամբ, բռնեցի քո աջ ձեռքից և զօրացրի քեզ... բայց իմ ժողովուրդն յետ դարձաւ ինձանից: Ամաչեցէ՛ք մեծ ամօթով (Ես. ԽԲ. 6 և 17):

Այսպէս է ասում Տէրն. Մի վախենար, ժողովուրդ, քանզի ես փրկեցի քեզ, կանչեցի քեզ քո անունովդ թէ դու իմն ես. եթէ կանցնես ջուրերից, ես քեզ հետ եմ, չեն կարող քեզ ողողել գետերն. և եթէ կանցնես կրակից,

չեն այրուիլ, և չէ կարող այրել քեզ նորա բոցն, որովհետեւ ես եմ քո Տէր Աստուածն (Ես. ԽԳ. 1—3):

Բայց դուք ընտիր ազգ էք, թաղաւորութիւն, քահանայութիւն, սուրբ ազգ, սեպհական ժողովուրդ, որ ձեր առաքինութիւնները նուիրէք այն Աստուծոյն՝ որ կանչեց ձեզ խաւարից դէպի իւր սքանչելի լոյսն: Դուք՝ որ երբեմն ժողովուրդ չէիք Աստուծոյ, այժմ ժողովուրդ էք Աստուծոյ: Դուք որ ողորմութիւն գտած չէիք, այժմ ողորմութիւն գտաք (Ա. Պետ. Բ. 9—10):

Գիտենք՝ թէ նորա որ սիրում են զԱստուած, ամեն բարի գործերում գործակից է լինում նոցա, որք կանչուեցան Աստուծոյ նախասահմանութեամբ: Փանդի զնոսա՛ զօրս ճանաչում էր առաջ, առաջօց էլ հրաւիրեց կերպարանակից լինել իւր Որդւոյն պատկերին, որ նա անգրանիկ լինի շատ եղբարց մէջ: Եւ զանոնք՝ որ առաջօց հրաւիրեց՝ լինի շատ եղբարց մէջ: Եւ զանոնք որ կանչեց, զանոնք էլ արդանոնք էլ կանչեց. և զանոնք որ կանչեց, զանոնք էլ փառաբարացոյց և զանոնք որ արդարացոյց, զանոնք էլ փառատուած մեր կողմն է, ո՞վ կը լինի մեր հակառակ որ չիլտուած մեր կողմն է, ո՞վ կը լինի մեր հակառակ որ չիլտուած մեր կողմն է, այլ մատնեց մեր ամենեցուն համար. այժմ նոյն Որդւով միասին չշնորհէր մեզ ամեն բարութիւն (Հռ. Ը. 28—32):

ԿՈՉՈՒՄՆ—Բըխտոնէութեան կրօնին կանչում

Հաստատ և անխախտ պահպանելու է Բրիտանէութեան կոչումը և անունը. և բարի գործերով միշտ յառաջագէ՛մ լինելու է:

Եղբայրներ, աւելի ջանք արէք, որ բարի գործերով հաստատուն պահէք ձեր կոչումը և ընտրութիւնը: Այս անելով բնաւ մեղանշած չէք լինիլ. վասն զի այսպէս առատօրէն կը շնորհուի ձեզ մտնել մեր Տէր ու Փրկիչ Յիսուս

քերը ներսդ է. բայց Տէրն ամենեւին անպատիւ չթողուր, այլ հայրերի անօրէնութիւնները հատուցանող է որդւոց, որդիքներին էլ իւրեանց որդւոց մինչև երրորդ և չորրորդ պորան (Եւ. ԼԴ. 7):

Տէր Տէր, Դու ես՝ որ միշտ կաս... ոչ ինչ բան չկայ՝ որ ծածկուի Գեղանից, անում ես ողորմութիւն հազար դար և հատուցանում ես հայրերի մեղքերը որդւոց ծոցն նոցանից յետոյ (Եր. ԼԲ. 18):

ՀԱՆՈՒԻՆ ԵՒ ՈՉՆՉԱՆԱԼ

Ամեն ինչ կոչնչանայ վերջին օրում:

Ինչպէս հալուում է մոմն կրակի առաջ, նոյնպէս կը կորչին ամբարիշտներն Աստուծոյ երեսիցն (Սաղ. ԿԵ. 3):

Մոմի պէս կը հալուին Աստուծոյ երեսից լեռներն. Աստուծոյ երեսից կը հալուի և բոլոր երկիրն (Սաղ. ԴԱ. 5):

Պը հալուին ամբարշտաց աչքերն (Յովբ. ԺԱ. 20):

Լսեցէ՛ք երկրի բոլոր բնակիչներ, ազգեր և տիեզերք, որովհետև սաստկացաւ Տիրոջ բարկութիւնն, որ ոչնչացնի ամեն ինչ. կը հալուին երկնքի բոլոր զօրութիւններն. մագաղաթի պէս կը գալարուին երկինք, կը թօթափուին բոլոր աստեղներն ինչպէս որթի (Թանակի-խաղողի ծառ) տերև, ինչպէս ընկնում է թզենուց տերև (Ես. ԼԴ. 1—4):

Աստուծոյ երեսի առաջ... շարժուեցաւ երկիր... և հալուուեցան ազգեր, բռնութեամբ խորտակուեցան սարեր և հալուուեցան յաւիտենական բլուրներ (Ամբ. Գ. 5—6):

Տիրոջ օրն (աշխարհիս վերջն) կը դայ դողի պէս, այն ժամանակ սաստիկ տաղնապաւ կանցնին երկինք, վառուելով կը հալուին տարերքներն և երկիրս և սորա մէջ գործնում ամեն եղածներն: Ուստի այս ամեն իրերն՝ որ պիտի լուծուին, դուք ինչպէս պէտք է գտնուիք, եթէ ոչ սպասել սուրբ և աստուածապաշտ կարգաւ և փութալ

հասնիլ Տիրոջ գալստեան օրին, որի մէջ կը լուծուին երկինք կրակով վառուելով: Սակայն Տիրոջ խոստման համեմատ կըսպասենք Նոր երկնքի և Նոր երկրի, որոց մէջ բնակուում է Արդարութիւնն: Սիրելիներ, այս պատճառաւ սպասելով այս բաներին՝ ջանացէք անբիծ եւ անարատ գտնուիլ խաղաղութեան մէջ (Բ. Պետ. Գ. 10—14):

Հ Ա Կ Ա Ռ Ա Կ

Բնաւ հակառակելու չէ ճշմարտութիւն դէմ:

Ամեն ինչ հակառակ է անդգամ մարդոյն (Առ. ԺԴ. 7):

Ասում է Յիսուս իւր աշակերտներին. Նա, որ հակառակ չէ մեզ, մեր կողմից է (Մար. Թ. 39):

Նա, որ ինձ հետ չէ, հակառակ է ինձ. և նա, որ չէ ժողովում ինձ հետ, ցրուում է (Մատ. ԺԲ. 30):

Եթէ Աստուած մեր կողմն է, ո՞վ կը լինի մեր հակառակորդն (Հռ. Բ. 31):

Մարմինն ցանկանում է հոգւոյն հակառակ, հոգին էլ մարմնոյն հակառակ (Գաղ. Ե. 17):

Աստուած ասում է Յովբին՝ ի լուր նորա բարեկամներին. Ո՞վ կը լինի նա, որ կը համարձակի հակառակ կենալ ինձ. կամ ո՞վ կը լինի նա, որ ընդդէմ կը կենայ ինձ և կը հանդարտի (Յովբ. ԽԱ. 1):

Ասում է Ս. Ստեփաննոս Հրէից բազմութեան. Ո՞վ խոտապարանոցներ (անհնազանդներ) եւ սրտով ու ականջներով անթլիատներ, դուք ամեն ժամանակ հակառակ էք կենում Ս. Հոգւոյն. ինչպէս ձեր հայրերն, նոյնպէս և դուք: Մարգարէներից ո՞ր մէկը չհալածեցին ձեր հայրերն և սպանեցին (Գործք. Է. 51—52):

Ամեն անձն՝ որ իշխանութեան ներքոյ է, թող հնազանդութեան մէջ կենայ, վասն զի իշխանութիւնն ուրիշ տեղից չէ, եթէ ոչ Աստուծոյ. եղածներն էլ Աստուծոյ կար-

դուած են: Այսուհետեւ ով որ հակառակ կենայ իշխանութեան՝ Աստուծոյ հրամանին հակառակ կայ (Հո. ԺԳ. 1—2):

ՀԱՄԱՐԵԼ.— համարուիլ

Ինչպէս Յիսուս Քրիստոս իւր անձը զոհ բերաւ մեզ համար, մենք էլ մեր անձերը զոհ բերելու ենք թէ՛ Աստուծոյ համար, թէ՛ Հասարակութեան համար և թէ՛ միմեանց համար:

Ո՛վ Աստուած, ամեն օր մեռնում ենք քեզ համար. համարուեցանք ինչպէս մորթուելու տարուած ոչխար (Սաղ. ԽԳ. 22):

Երանի՛ այն մարդոյն, որի մեղքերը Աստուած չհամարեր նորան, և չգայ նենգութիւն նորա բերանում (Սաղ. ԼԱ. 2):

Սուրբ Ստեփաննոս նախափկան այսպէս էր աղօթում զինքը քարկոծողների համար. Տէր, մի համարիր դոցա այս մեղքերը (Գործ. Է. 59):

Որովհետեւ Հայր Աստուած էր Քրիստոսով աշխարհս իւր հետ հաշտեցնողն, և մարդոց մեղքերը իւրեանց չհամարողն, և դրաւ մեր մէջ հաշտութեան խօսք (Բ. Կորն. Ե. 19):

Գրում է Պօղոս առաքեալն. ատենի առաջ ոչ ոք ինձ թիկունք չկանգնեց (չօգնեց) այլ ամենքն թողին զիս և հեռացան. իւրեանց համար մեղք չհամարուի այդ արարածներն (Բ. Տիմ. Գ. 16):

ՀԱՄԱՐԱՆԱԼ.— քարճրացնել

Աղօթելու ժամանակ ձեռների հետ առ Աստուած բարձրացնելու է և սիրտը և միտքը և հոգին և զգացմունքը:

Ո՛վ Տէր, դէպի՛ քեզ բարձրացուցի իմ հոգին (Սաղ. ԽԳ. 2):

Ո՛վ Տէր, դէպի՛ քեզ բարձրացուցի իմ աչքերը, որ ընկած ես երկնքումդ (Սաղ. ՃԻԲ. 1):

Ամեն գիշերային աղօթքում բարձրացուցէ՛ք ձեր ձեռները սրբութեամբ և օրհնեցէ՛ք Տէրը (Սաղ. ՃԼԳ. 2):

Ո՛վ մարդիկ, բարձրացրէ՛ք ձեր աչքերը և տեսէ՛ք թէ՛ ով հաստատեց այս ամենը. ո՞վ է հանում նոցա զարդերը՝ արեգակը, լուսինը և աստեղները—և այդ ամենը կանչում իւրեանց անուններով (Ես. Խ. 26):

Կամենում եմ որ ամեն տեղ աղօթքի կանգնեն մարդիկ, վեր բարձրացնեն իւրեանց ձեռները առանց բարկութեան և երկմտութեան: Նոյնպէս և կանայք՝ բարձրացնեն իւրեանց ձեռները աղօթելիս՝ զարդարուած խոնարհութեամբ, երկիւղածութեամբ և զգաստութեամբ զարդարելով իւրեանց անձերը (Ա. Տիմ. Բ. 8—9):

Հ Ա Մ Բ Ե Ր Ե Լ

Գլխաւոր առաքինութիւններից մին է համբերութիւնն, որ շատ անգամ փրկում է զոեզ հոգեւոր և մարմնաւոր վնասներից և վտանգներից:

Ո՛վ Տէր, Այն ամենքն որ համբերում են քեզ, չեն ամաչում. այլ կամաչեն անօրէններն իւրեանց ունայն գընացքով (Սաղ. ԻԳ. 3):

Խոհեմ մարդն շատ է համբերում (Առ. ԺԴ. 17):

Կը համբերեմ Աստուծոյ բարկութեան, մինչև որ նա պաշտպանէ իմ գառը. որ տայ ինձ իրաւունք, հանէ զիս ի լոյս և որ տեսնեմ նորա արդարութիւնը (Միք. Է. 9):

Ով որ համբերում է վերջին ծայր, նա կապրի (Մատ. ԻԳ. 13):

Երանելի է այն մարդն, որ կը համբերէ փորձանքներն, որովհետեւ թէ որ ընտիր դռնուի, կառնէ կենաց պսակը, որը խոստացաւ Տէր իւր սիրելիներին (Յակ. Ա. 12):

Ծառայեցէք Տիրոջ, խնդացէք յուսով, համբերեցէք նեղութեանց, շուտ շուտ կանգնեցէ՛ք աղօթքի (Հռ. ԺԲ. 12):

Իմացած լինիք, որ ձեր հաւատքի փորձառութիւնն կը գործէ համբերութիւն. իսկ համբերութիւնն կունենայ կատարեալ գործ (Յակ. Ա. 3—4):

Ահաւասիկ երանի ենք տալիս համբերողներին. լսեցէ՛ք Յովբայ համբերութիւնը և տեսէ՛ք Աստուծոյ Յովբին արած գործի վախճանը, որովհետեւ բազմագութ է Տէրն և ողորմած (Յակ. Ե. 11):

Հ Ա Յ Հ Ո Յ Ե Լ

Հայհոյողն պղծում է իւր բերանը, որով աղօթում է, և իւր սիրտը՝ որ բնակարան է Աստուծոյ:

Չհայհոյես քո ժողովրդեան իշխանները (Ելք. ԻԲ. 28):

Ով որ հայհոյէ իւր հայրը կամ մայրը, պէտք է մեռցնուի. ով որ կը բամբասէ իւր հայրը կամ մայրը, մահապարտ է (Ղևտ. Ի. 9):

Ով որ հայհոյում է իւր հայրը և մայրը, կանցնի նորա լոյսն (ճրագի նման կը մարուի, կանցնի) և խաւար կը տեսնեն նորա աչաց բիւրերն (Առ. Ի. 20):

Հալածում էին, յանձնառու էինք լինում, հայհոյում էին մեզ, աղաչում էինք. ամեն աշխարհի առաջ ծաղրածութեան առարկայի պէս եղանք մինչև այժմ ամենեցուն սիրելի լինելու համար (Ա. Կորն. Դ. 13):

Պօղոս առաքեալն գրում է իւր Տիտոս աշակերտին. Պատուիրի՛ր ժողովրդեան որ ոչ ոք չհայհոյեն, կռիւ չանեն, այլ լինեն հեզ, և խոնարհութիւն ցոյց տան իւրաքանչիւր մարդոյ (Տիտ. Գ. 1—4):

Թող վերցուին ձեր միջից ամեն դաճնութիւն էլ, բարկութիւն էլ, կռիւ էլ, հայհոյութիւն էլ ամեն չարութեամբ միասին (Եփ. Դ. 31):

Հ Ա Յ Բ

Մեր առաջին հայրն է Հայր Աստուած, երկրորդ հայրն է մեր ծնողն, որ Աստուծոյ յետոյ մեր առաջին երախտաւորն է և արժանի մեր որդիական խորին երախտագիտութեան և յարգանաց: Քրիստոնէութեան կրօնի հեղինակ աստուածամարդն Յիսուս Քրիստոս անսահման սիրով սիրում էր իւր Հայր Աստուածը և իւր մարմնաւոր ծնողը:

Պատուիր քո հայրը և քո մայրը, որովհետեւ բարի կը լինի քեզ համար և դու երկար կապրիս (Ելք. Ի. 12):

Այն որդին որ կը ծեծէ իւր հայրը և մայրը, կը սպանուի (Ելք. ԻԱ. 15):

Ով որ բամբասում է իւր հայրը և մայրը, կըսպանուի (Ելք. ԻԱ. 17):

Ո՛վ տղայք, լսեցէ՛ք ձեր հօր խրատները (Առ. Դ. 1):

Ով որ տանից դուրս է անում իւր հայրը և իւր մայրը և կարծում է թէ չմեղանչեց, նա մասնակից է ամբարիշտ մարդոց (Առ. ԻԲ. 24):

Խեղօք որդին ուրախացնում է իւր հայրը (Առ. Ժ. 1):

Խորագէտ որդին հնազանդում է իւր հօր, անհնա-

զանդ որդին կը կորչի (Առ. ԺԴ. 1):

Որդւոց պարծանքն իւրեանց հայրերն են (Առ. ԺԷ. 6):

Հայրն ուրախ չէ լինում իւր անխրատ որդու վերայ,

խեղացի որդին ուրախացնում է իւր մայրը (Առ. ԺԷ. 21):

Անմիտ որդին շարժում է իւր հօր բարկութիւնը (Առ.

ԺԷ. 25):

Լսիր որդեակ, քո հօր խրատները, յետոյ իմաստուն

կըլինիս (Առ. ԺԹ. 20):

Այն որդին, որ անարգում է իւր հայրը և տանից դուրս անում իւր մայրը, ամօթ կը կրէ և նախատինք կը

լինի: Այն որդին, որ չպահեր իւր հօր խրատը, մտածում

է ամբարշտութիւն և անիրաւութիւն (Առ. ԺԹ. 27):

խնդրէք թէ ինչ կուտէք և ինչ կը խմէք. այդ հոգսերով մի զբաղուէք: Ուրովհետև այդ ամենը խնդրում են աշխարհի հեթանոսներն. այլ ձեր երկնաւոր Հայրն գիտէ, որ ձեզ պէտք է այդ ամենն: Բայց դուք խնդրեցէք Աստուծոյ թագաւորութիւնը՝ արքայութիւնը և կաւեւանայ ձեզ համար այն ամենն (Ղուկ. ԺԲ. 24—31):

Ոչինչ է ձեր հարստութիւնն, ցեցի կերակուր են ձեր հագուստներն. Ժանդահար է ձեր արծաթն և ոսկին — այս է անցաւոր են և կորստական (Յակ. Ե. 2—3):

ՀԱՆՃԱՐ — խելք, խելացի, գիտութիւն.

Աշխատիր որ իմաստութիւնը քեզ քոյր անես և հանճարը քեզ ամենալաւ բարեկամ (Առ. Է. 4):

Այն ժամանակ լաւ կը հասկանաս արդարութիւնը, դատաստանը և ուղղութիւնը, երբ մտնում է քո սրտի մէջ իմաստութիւնն, և ախորժելի է լինում հոգւոյդ գիտութիւնն: Խոհեմութիւնն կը պահէ քեզ և հանճարն կը պաշտպանէ քեզ և կազատէ քեզ չար մարդոց ճանապարհներից և նենգամիտ մարդիկներից (Առ. Բ. 9—12):

Երանի՛ր այն մարդոյն, որ գտնում է իմաստութիւն և երանի այն մարդոյն, որ ստանում է հանճար. վասն զի արծաթի շահից աւելի լաւ է նորա շահն և զուտ ոսկու արդիւնքից աւելի է նորա արդիւնքն (Առ. Գ. 13—14):

Իմաստութիւնն (Յիսուս) կանչում է և խոհեմութիւնն ձայն է տալիս ամեն տեղ... աղաչում եմ ձեզ ո՛վ մարդիկ և բաշխում եմ իմ բարբառը մարդոց որդիներին: Ո՛վ տըգէտներ, սովորեցէք իմաստութիւն. ո՛վ անխրատներ, դրէք ձեր սրտերում, ահանջ դրէք ինձ, ազնիւ խօսքեր եմ խօսում ձեզ և խղիւղութիւն են բղխում իմ շրթունքներից... Ընդունեցէք իմ խրատները և ոչ թէ արծաթ... իմն է խորհուրդն և զգուշութիւնն, իմն է հանճարն և զօրութիւնն: Ինձանով են թագաւորում թագաւորներն և դրում

արդար կանոններ նախարարներն: Ինձանով են իշխում իշխաններն, ազնուականներն և երկրիս ամեն դատաւորներն (Առ. Ը. 1—20):

Հանճարի աթոռ է խոհեմ մարդն, անզգամի սիրտն կը պատահի նոյնքի (Առ. ԺԲ. 23):

Խոհեմ մարդու սիրտն ստանում է հանճար, իմաստուն մարդոց ականջներն էլ որոնում են ընտիր խորհուրդներ (Առ. ԺԸ. 15):

Ո՛վ որ ստանում է հանճար, սիրում է իւր անձը, ո՛վ որ պահում է իմաստութիւնը, պահում է բարիքներ (Առ. ԺԹ. 8):

Ստացիր ճշմարտութիւնը և ձեռքից բնաւ մի թողուր իմաստութիւնը, խրատը և հանճարը (Առ. ԻԳ. 23):

Տունն շինուում է իմաստութեամբ և կանգնում հանճարով (Առ. ԻԴ. 3):

Աստուծոյ է շնորհուում զօրութիւն և կարողութիւն, իմաստութիւն և հանճար (Յովք ԼԱ. 28):

Դանիէլի մարդարէի մօտ կայ Աստուծոյ Ս. Հոգին... և զօրութիւն և հանճար և իմաստութիւն (Դան. Ե. 11 և 14):

Ձեզ համար աղօթք ենք անում և խնդրում Աստուծոյ, որ դուք կատարեալ լինիք Աստուծոյ կամաց գիտութեամբ, որ ամենայն իմաստութեամբ և հոգեւոր հանճարով (Կող. Ա. 9):

ՀԱՇՏՈՒԻԼ — հաշտութիւն

Ամենակարող և ամենազօր Տէրը ապաւէն ունենալու համար պարտաւոր ենք միշտ հաշտ մնալ Աստուծոյ հետ մեր ստաքինի գործերով. և զգուշանալ խռովութեան առիթ տալուց:

Ասում է Տէրն Ժողովրդեան. Հաշտուել եմ քեզ հետ, ո՛վ տառապեալ և խախտեալ Ժողովուրդ, մինչև որ մխիթարուիս (Ես. ԾԴ. 11):

Հաշտուեցէք Հօր Աստուծոյ հետ նորա Որդու Յիսուս

երկինք հաստատուեցան Տիրոջ-Աստուծոյ բանին խօսքով (Սաղ. ԼԲ. 6):

Հաստատուն են բարեպաշտ մարդոց արմատներն—
զաւակներն և թոռներն (Առ. ԺԲ. 12):

Իմ սիրելի եղբայրներ, այսուհետեւ հաստատուն եղէք, անշարժ կացէք ձեր հաւատքի մէջ, ամեն ժամանակ առատ եղէք Աստուծոյ գործերի մէջ, գիտցած եղէք որ ձեր վատտակներն զուր չեն լինիլ Աստուծոյ առաջ (Ա. Կորն. ԺԵ. 58):

Հաւատքի մէջ երկու մտքանի (երկմիտ) մարդն նման է ծովի հողմակոծուած և տատանուած ալիքներին. բնաւ յոյս չունենայ այն մարդն Աստուծոյ մի բան առնելու. վասն զի երկմիտ մարդն առանց հաստատութեան է իւր բոլոր ճանապարհներում (Յակ. Ա. 6—8):

Ամեն մարդ՝ որ լսում է իմ այս խօսքերը և կատարում, կը նմանի այն իմաստուն մարդոյ, որ շինեց իւր տունը սալքարի վերայ: Իջան անձրեւներ, յորդեցին (վարարեցին) գետեր, փչեցին քամիներ և զարկին տունը, բայց չկործանեցաւ. վասն զի քարի վերայ հաստատուած էր: Իսկ այն ամեն մարդ՝ որ լսում է իմ այս խօսքերը և չէ կատարում, կը նմանի այն յիմար մարդոյ, որ շինեց իւր տունը աւաղի վերայ: Իջան անձրեւներ, յորդեցին գետեր, փչեցին քամիներ, զարկին տունը և ընկաւ և մեծ էր նորա կործանումն (Մատ. Է. 24—27):

Հ Ա Յ

Ամեն ոք իւր ճակատի բրտինքով վաստակելու է իւր հացը: Ամեն ոք աշխատելու է սնուցանել իւր հոգին և միտքը Աստուծոյ խօսքով ինչպէս աստուածային և հոգեոր սննդով:

Քո երեսի քրտինքներով կուտես քո հացը (Ծնն. Գ. 19):
Ասում է Տէրն Մովսէսին. ես հաց կը տեղամ երկնքից ձեզ համար—որ էր մանանան (Ելք ԺԶ. 4):

Մարդ միայն հացով չապրիր, այլ մարդ կապրի Աստուծոյ բերանից ելած ամեն խօսքերով (Բ. Օր. Ը. 3):

Տէրն տալիս է իրաւունք զրկուածներին, հաց՝ անօթիներին և արձակում է կապուածները (Սաղ. ՃԽԶ. 7):

Ով որ գործում է (վարում, ցանում է) երկիրը, կըշտանում է հացով. իսկ պակասամիտ է դատարկ մարդոց հետեւողն (Առ. ԺԲ. 11):

Աստուած սիրում է զուարթ և առատ մարդը. ով որ ողորմում է տնանկին, ինքն էլ կը կերակրուի. որովհետեւ ինքն իւր հացից տուաւ տնանկին (Առ. ԻԲ. 9):

Բրդէր քո հացը քաղցածներին և տար քո տունն անտուն աղքատները (Ես. ԾԸ. 7):

Եթէ քո թշնամին քաղցած է, հաց տուր նրան. եթէ ծարաւ է, ջուր տուր նրան. այս անելով կը կուտես նորա գլխի վերայ կրակի կայծակունքները (Հռ. ԺԲ. 20):

Գրում է Պօղոս առաքեալն Թեսաղոնիկեցւոց. Մենք անկարգութեամբ չվարուեցանք ձեր միջում. ոչ էլ մէկի հացը կերանք ձրի, այլ գիշեր և ցերեկ աշխատելով և հացը կերանք ձրի, այլ գիշեր և ցերեկ աշխատելով և ջանալով գործում էինք՝ ձեզանից ոչ ոքի ծանրութիւն չտալու համար... ով որ չէ կամենում զործ գործել, հաց էլ թող չուտէ (Բ. Թես. Գ. 7—10):

Հ Ա Ի Ա Տ Ք

Առանց հաւատքի՝ մարդն նման է առանց արեղակի աշխարհի և մշտախաւար սննկի: Ամեն ժամանակ զգուշանալու է թերաւ հաւատութիւնից, անհաւատութիւնից և անհաւատութիւնից: Քրիստոսի Աստուածութեան հետ միացող ժողովուրդն նշանուած հարմացու է Աստուծոյ:

Թող չպակասի քեզնից հաւատքն (Առ. Գ. 3):
Մեղքերն սրբուում են ողորմածութեամբ և հաւատքով (Առ. ԺԵ. 27):

Տէրն Ովսէ մարգարէի բերանով ասում է ժողովրդեան-աստուածաշուններին. Քեզ ինձ նշանեցի յաւիտեան ¹⁾. ես քեզ ինձ նշանեցի արդարութեամբ և իրաւամբ և ողորմութեամբ և գթութեամբ. քեզ ինձ նշանեցի հաւատքով և կը ճանաչես Տէրը (Ովսէ Բ. 19—20):

Նախանձեցնում եմ ձեզ Աստուծոյ նախանձով. որովհետեւ ես ձեզ նշանեցի մէկ մարդոյ-Քրիստոսի-ինչպէս մի սուրբ կոյս կանգնեցնել Քրիստոսի դիմացն: Բայց վախեցնում եմ, դուք է ինչպէս օձն (սատանան) իւր խորամանկութեամբ խաբեց զԵւան, ապականուին ձեր մտքերն այն միամտութիւնից, որ ունիք Քրիստոսի վերայ (Բ. Կորն. ԺԱ. 2—3):

Հաւատքն հաստատութիւն է յուսացուած իրերի և ապացոյց՝ աներևոյթ (աչքի չերեցած) եղածների. վասն զի նոյն հաւատքով վկայուեցան նահապետներն:

Հաւատքով ենք իմանում որ աշխարհս հաստատուեցաւ Աստուծոյ Խօսքով-Քրիստոսով (որ դեռ աշխարհս չեկած՝ կոչուում էր Բանն Աստուած) չերեցածներից երեցածներս ստեղծուեցանք:

Հաւատով փոխուեցաւ Ենովք, որ մարմնով չմեռնի... իւր փոխուելուց առաջ վկայուեցաւ որ հաճելի եղած է Աստուծոյ:

Հաւատով նոյ հրաման առնելով Աստծուց՝ սարսափելով դեռ չերեցած ջրհեղեղից՝ շինում էր տապանը իւր գերդաստանը փրկելու համար:

Հաւատով արաւ Մովսէս Ջափիլը և արեան հեղումը եղիպտոսում, որ անդրանիկները սպանող հրեշտակն չմօտենայ Իսրայէլացուց բնակարաններին:

Հաւատով անցան Կարմիր ծովից ինչպէս ցամաքից, իսկ եղիպտացիք փորձ անելով խեղդուեցան նոյն ծովի մէջ:

¹⁾ Նշան դնել, նշանել ինչպէս բարոյական հարսնացու Աստուածութեան. և ուղիղ հաւատի կուսութեամբ:

Հաւատով կործանուեցան և ընկան Երկրովի պարխապներն (Եբր. ԺԱ. 1—40):

Յիսուս ասում է. Քաջալերուիր աղջիկ, քո հաւատքն առողջացրին քեզ. և փրկուեցաւ կինն նոյն ժամից (Մատ. Թ. 22):

Ինչպէս առանց հոգու մեռած է մարմինն. այսպէս և առանց գործոց մեռած են հաւատքն (Յակ. Բ. 26):

ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ — հաւատարմութիւն

Ամենաթանկագին զարդն է հաւատարմութիւնն մարդոց և կանանց համար. ծնողաց և զաւակաց համար. փեսաների և հարսների համար. ծառաների և ազախիւնների համար. ապրանքատէրերի և գործար. ծառաների համար: Նոյնպէս բազմ կենակցութեան և անքակտաւորների համար: Նոյնպէս բազմ կենակցութեան և անքակտաւորների համար: Նոյնպէս բազմ կենակցութեան և անքակտաւորների համար:

Վստահութեան հրաշխաւորն է հաւատարմութիւնն:

Իմ հաւատարիմ ուխտը հաստատում եմ—ասում է Աստուած—Դաւթի Որդու (Յիսուսի) հետ (Սաղ. 2Ը. 29):

Հաւատարիմ վկան սուտ չխօսիր (Առ. ԺԴ. 5):

Հաւատարիմ վկան փրկում է իւր և ճշմարիտ մարդոց անձը (Առ. ԺԴ. 25):

Հաւատարիմ մարդ գտնելն մեծ բան է (Առ. Ի. 6):

Հաւատարիմ մարդն շատ կօրհնուի (Առ. ԻԸ. 20):

Քաղաքների մայրն հաւատարիմ Սիօնն է (Ես. Ա. 26):

Ով կը լինի հաւատարիմ և իմաստուն ծառան, որը վերակացու կարգեց Տէրն իւր ծառաների վերայ՝ ժամանակին նոցա կերակուր տալու համար (Մատ. ԻԴ. 45),

Ապրիս, բարի և հաւատարիմ ծառայ, որովհետեւ այդ քիչ եղածին հաւատարիմ ես, վերակացու կը կարգեմ քեզ շատերի վերայ, մտիր քո Տիրոջ ուրախութեան մէջ (Մատ. ԼԵ. 21):

Ասում է Յիսուս. Ով կը լինի հաւատարիմ և իմաստուն տնտես, որը կարգեց Տէրն իւր գերդաստանի վերայ՝

ժամանակին կերակրելու: Երանի կը լինի այն ծառային,
որը Տէրն դալով կը գտնէ իւր պարտքը կատարած: Ճշմա-
րիւս ասում եմ ձեզ, որ (Տէրն) տնտես կը կարգէ իւր
ունեցած ամեն ընչից վերայ (Ղուկ. ԺԲ. 42—44):

Նա՛ որ փոքր բաների մէջ հաւատարիմ է, մեծ գործ-
երի մէջ էլ հաւատարիմ է. և նա՛ որ փոքր գործերի մէջ
անիրաւ է, մեծ գործերի մէջ էլ անիրաւ է (Ղուկ. ԺԶ. 10):

Հաւատարիմ է Աստուած, որով կանչուեցանք հաղորդ
լինելու իւր Որդուն՝ մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսին (Ա.
Կորն. Ա. 9):

Բայց ինչպէս ընտրուեցանք Աստուծոց աւետարանին
հաւատարիմ լինելու համար, նոյնպէս և խօսում ենք, ոչ
իբրեւ մարդոց հաճելի լինելու համար, այլ Աստուծոյ՝ որ
քննում է մեր սրտերը (Ա. Թես. Բ. 4):

Հաւատարիմ եղիր մինչեւ վերջին շունչդ եւ կը տամ
քեզ կենաց պսակը, ասում է Փրկիչն (Յայտ. Բ. 10):

ՀԵԶ—հեղուծիւն

Գլխաւոր առաքինութիւններից մին է հեղուծիւնն, որի անհման
օրինակն տուաւ մեզ ինքն Յիսուս Քրիստոս:

Երկրի վերայ եղած ամեն մարդիկներից աւելի հեղ
մարդ էր Մովսէս—մարդարէն—(Թիւք. ԺԲ. 3):

Ո՛վ Տէր, դատաստանի ժամանակ առաջնորդում ես
հեղերին. և քո ճանապարհը ուսուցանում ես հեղերին
(Սաղ. ԻԴ. 9):

Հեղերն կը ժառանգեն երկիրը (Սաղ. ԼԶ. 11):

Հեղահոգի մարդն բժիշկ է սրտի (Առ. ԺԴ. 30):

Հեղ մարդն դադարեցուց մեղքերը (Առ. ԻԹ. 22):

Այսպէս է ասում Տէրն. Երկիրն իմ աթոռն է, երկ-
րին էլ իմ ոտների պատուանդանն. ինչպիսի՞ տուն շինե-
ցիք ինձ համար, ասում է Տէրն, կամ որպիսի՞ բան կը

լինի իմ հանգստեան տեղն, որովհետեւ այս ամենը ստեղ-
ծեց իմ ձեռներն, և իմն է ամեն բան, ասում է Տէրն.
եւ ո՞ր տեղ կը հանգստանամ, եթէ ոչ հեղ և խոնարհ
մարդոց սրտերում (Ես. ԿԶ. 1—2):

Երանի հեղերին, որովհետեւ նոքա կը ժառանգեն
երկիրը (Մատ. Ե. 5):

Ասում է Յիսուս. Սովորեցէք ինձանից, որովհետեւ ես
հեղ եմ, սրտով էլ խոնարհ (Մատ. ԺԱ. 29):

Կարող էինք ծանրանալ ձեզ վերայ նիւթապէս ինչ-
պէս Քրիստոսի առաքեալ, բայց հեղ եղանք ձեր միջում՝
ինչպէս մի դայեակ՝ որ սնուցանում է մանուկներ (Ա.
Թես. Բ. 7—8):

ՀՆԱԶԱՆԴ—հնազանդութիւն

Մենք մեր մեծերին հնազանդելով ոչինչ չենք կորցնում, այլ մե-
ծարում, յարգում և պատուում ենք մեր մեծերը, կատարում սիրով
և յօժարութեամբ նոյա հրամանները և պատուէրները, կատարում
մեր պարտքերը, աւելացնում մեր մեծաւորների սէրը, գուրբը և
խնամքը դէպի մեզ և բարի օրինակ տալիս մեզանից փոքրներին:

Անդգամներն չեն հնազանդում խրատներին (Առ.
ԺԵ. 13):

Չարին է հնազանդում անօրէն մարդոց լեզուն (Առ.
ԺԷ. 4):

Քամիներն և ծովերն հնազանդում են Նմա—Յիսուսին
(Մատ. Ը. 27):

Ո՛վ որ չէ հնազանդում Աստուծոյ Որդուն, կեանք չը-
տեսնէր (Յով. Գ. 36):

Յիսուս Քրիստոս ինչպէ՛ս հնազանդ էր Հօր Աստու-
ծոյ, որ խոնարհեցուց իւր անձը, իւր աստուածային կեր-
պարանքը փոխեց ծառայի կերպարանքի, եղաւ մարդոյ
անհմանութեամբ և կերպարանքով ինչպէ՛ս մարդ. խոնարհե-

ցուց իւր անձը հնազանդ լինելով մահու չափ և մահու խաչի—մեռնելու և խաչուելու չափ:—Այս պատճառաւ էլ Հայր Աստուած շնորհեց Յիսուսին անուն, որ շատ և շատ բարձր է ամեն անուններից, վասն զի Յիսուս Քրիստոսի անունով ծուներ կը կրկնեն Հրեշտակներն, մարդիկներն և դժոխականներն և ամեն լեզու կը խոստովանի թէ Տէր է Յիսուս Քրիստոս Հօր Աստուծոյ փառքով (Փիլ. Բ. 5—11):

Մարգարէների հոգիներն էլ խակապէս հնազանդում էին մարգարէներին. որովհետեւ Աստուած ոչ եթէ խոս վռթեան Աստուած է, այլ խաղաղութեան, ինչպէս և ամեն սրբոց ժողովներում (Ա. Կորն. ԺԳ. 32—33):

Կիներն թող հնազանդ լինին իւրեանց մարդոց (Ա. Պետ. Գ. 1):

Ո՛վ երիտասարդներ, հնազանդ եղէք ծերերին (Ա. Պետ. Ե. 5):

Միմեանց էլ հնազանդ եղէք (Եփ. Ե. 21):

Որդիք, հնազանդ եղէք ձեր ծնողաց (Եփ. Զ. 1):

Ամեն մարդ՝ որ իշխանութեան ներքեւ է, հնազանդու թեան մէջ մնալու է (Հռ. ԺԳ. 1):

Հ Ն Ձ Ե Լ

Բոլոր արտերը հնձողներն մարդիկ են. իսկ մարդոց հոգիները՝ հնձողներն (առնողներն) Հրեշտակներն են: Թուղբի յուսով ապրողն ո՛չ կը ցանէ և ո՛չ կը հնձէ:

Նորա՝ որ վարում էին արտաւօր, ցնծութեամբ կը հնձեն (Սաղ. ԶԻԵ. 5):

Քամին (եղանակն) դիտող մշակն չսերմանէր, ամպերին նայող մշակն էլ չհնձէր (Ժող. ԺԱ. 4):

Սերմեցէք և կը հնձէք (Ես. ԼԷ. 30):

Սերմեցէք ձեզ համար արդարութիւն և հնձեցէք կենաց պտուղ (Ովս. Ժ. 12):

Եթէ մենք սերմեցինք ձեր մէջ հոգեւորները, մեծ քան է՝ եթէ հնձենք ձեզանից մարմնաւորը (Ա. Կորն. Թ. 11):

Ով որ սերմում է խնայելով, խնայելով էլ կը հնձէ. և ով որ սերմում է առատութեամբ, առատութեամբ էլ կը հնձէ (Բ. Կորն. Թ. 6):

Ինչ որ սերմում է մարդ, նոյնը և կը հնձէ (Գաղ. Զ. 7):

Հունձն աշխարհիս վերջն է, հնձողներն էլ Հրեշտակներն են (Մատ. ԺԳ. 39):

Հասած են երկրի հունձներն և Աստուծոյ հրեշտակն հնձում է երկրի ամեն բնակիչները (Յայտ. ԺԳ. 15—17):

Հ Ո Գ Ա Լ

Հարկաւոր է հոգալ՝ աւելի մեր հոգիների փրկութիւնը ապաշխարութեամբ միասին:

Ո՛վ Տէր, կը պատմեմ քեզ իմ անօրէնութիւնները և կը հոգամ իմ մեղաց համար (Սաղ. ԼԷ. 19):

Հոգ մի անէք ձեր կեանքի համար թէ ինչ կուտէք կամ ինչ կը խմէք, ոչ էլ հոգացէք ձեր մարմինների համար՝ թէ ինչ կը հագնէք. չէ որ կերակրից աւելի է կեանքն և հագուստից աւելի է մարմինն: Նայեցէք երկնքի թըռչուններին, որք ոչ սերմում են և ոչ հնձում և ոչ էլ ժողովում են շտեմարանների մէջ. և ձեր երկնաւոր Հայրն կերակրում է զանոնք, չէ որ դուք աւելի լաւ եք թըռչուններից: Այժմ ձեզանից ով կարող է հոգալով աւելացնել իւր հասակի վերայ մի կանգուն: Հագուստի համար ել իւր հասակի վերայ, նայեցէք դաշտի շուշաններին, էլ ինչի՞ եք հոգս անում, ոչ աշխատում են եւ ոչ մանում: Ինչպէս են մեծանում, ոչ աշխատում են եւ ոչ մանում: Զշմարիտ ասում եմ ձեզ, որ Սողոմոն էլ իւր բոլոր փառքերի մէջ չհագաւ նոցանից մէկի պէս: Բայց եթէ այն վայրի խոտը՝ որ այսօր կայ և վաղն կրակի մէջ ձգուելի, այնպէս հագցնում է Աստուած, որչափ ևս աւելի կը

հազցնէ ձեզ, թերահաւատներ: Ուրեմն այսուհետեւ չհոգաք և չասէք. ինչ կուտենք կամ ինչ կը խմենք և կամ ինչ կը հագնենք: Որովհետեւ այդ ամենը խնդրում են հեթանոսներն. քանզի գիտէ ձեր երկնաւոր Հայրն, որ այդ ամենն պէտք է ձեզ: Խնդրեցէք նախ Աստուծոյ թաղաւորութիւնը և նորա արդարութիւնը և կը արուի ձեզ այդ ամենն: Վաղրւան համար էլ հոգ մի անէք. վասն զի վաղրւան օրն կը հոգայ իւր համար. բաւական է օրուան համար իւր չարն (Մատ. 2. 25—34):

Երբ կը մատնեն ձեզ, մի հոգաք թէ ինչպէս կամ ինչ խօսելու էք, որովհետեւ նոյն ժամում կը արուի ձեզ ինչ որ պիտի խօսէք, վասն զի ոչ թէ դուք կը լինիք որ կը խօսէք, այլ ձեր Հօր Հոգին, որ կը խօսի ձեր բերանով (Մատ. 10. 19—20):

Ձեր բոլոր հոգսերը ձգեցէք Աստուծոյ վերայ, քանզի նա է որ հոգս է անում ձեզ համար (Ա. Պետ. 5. 7):

ԱՍՏՈՒԹՈՅ ՀՈԳԻՆ

Սուրբ Երրորդութեան երրորդ անձն է Ս. Հոգին, Որ Աստուածութեամբ հաւասար է Հօր Աստուծոյ և Որդոյն Աստուծոյ. և երկրպագելի և պաշտելի Աստուած է:

Աստուծոյ Հոգին շնչում էր ջուրերի վերայ (Ծնն. Ա. 12): Ասում է Տէրն Մովսէսին... Բեռելիէլը լցուցի աստուածեղէն իմաստութեան և գիտութեան Հոգւով (Ելք. ԼԱ. 1—4):

Աստուծոյ Հոգին եղաւ Սաւուղի վերայ (Ա. Թագ. ԺԹ. 23):

Խաղաց Տիրոջ Հոգին Գաւթի վերայ օծուելուց յետոյ (Ա. Թագ. ԺԶ. 15):

Սուրբ Հոգւոյ բերանով ստեղծուեցան ամբողջ շրջաշէններն (և մարդոց հոգիներն) (Սաղ. ԼԲ. 6):

Ով Աստուած, մի հանիր ինձանից Գո Սուրբ Հոգին (Սաղ. Ծ. 13):

Տիրոջ Հոգին լցուց տիեզերքը (Իմ. Ա. 7):

Տիրոջ Հոգին բարձրացուց զիս վեր (Եզ. Գ. 14. ԺԱ. 1):

Յիսուս Գալիլիայից եկն Յորդանան գետ և մկրտուեցաւ Յովհաննիսից: Եւ շուտով դուրս գալով ջրիցն՝ տեսաւ որ երկինքն բացուած, և Աստուծոյ Հոգին աղանու պէս որ երկինքն բացուած, և Աստուծոյ Հոգին աղանու պէս իջնում էր Յիսուսի վերայ: Հայր Աստուած էլ ձայն տուաւ երկնքից. Գու ես իմ սիրելի Որդին, Որը ես հաւանեցի (Մար. Ա. 9—11):

Ով որ Ս. Հոգու գէմ հայհոյութիւն անէ, թողութիւն չունի (Մատ. ԺԲ. 32):

Այսուհետեւ մարդիկը մկրտեցէք յանուն Հօր, և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ (Մատ. ԻԲ. 19):

Ս. Հոգին կը գայ քեզ վերայ և բարձրելի դորու. թիւնն հովանի կը լինի քո վերայ—ասաց Գաբրիէլ շրջաշէնի տակապետն Ս. Աստուածածնայ (Ղուկ. Ա. 35):

Ճշմարտութեան Ս. Հոգին, որ եկնում է Հօրից (Յով. ԺԵ. 26):

Ասում է Յիսուս, երբ կը գայ նա՝ Հոգին ճշմարտութեան, կառաջնորդէ ձեզ ամենայն ճշմարտութեամբ (Յով. ԺԶ. 13):

Առաքեալներն ամենքն էլ լցան Ս. Հոգւով և սկսան խօսել ուրիշ ամեն լեզուներով (Գործ. Բ. 1—5):

ՀՈԳԻ ՄԱՐԴՈՅ

Կենդանի հոգի է մարդն՝ մարմնոյ մէջ և լցուած աստուածեղէն շնորհներով:

Աստուծոյ Հոգին փչեց Ադամի երեսին կենդանի շունչ և եղաւ Ադամն հոգի կենդանի:

համն էլ Մեքքիսեդեկ քահանային տառանդողներ տուաւ բոլոր աւարներէց: Մեքքիսեդեկ նախ թարգմանուում է արդարութեան թագաւոր. ապա Երուսաղէմի թագաւոր, որ է խաղաղութեան թագաւոր (Եբր. է. 1—3):

Աստուծոյ հրեշտակն ձեռնը երկարցուց Երուսաղէմի վերայ՝ որ ջնջէ: Դաւիթ մարգարէն տեսնելով հրեշտակը, որ եօթանասուն հազար մարդ կոտորած էր իւր յանցանքի պատճառաւ, ասում է Տէրոջ. Ահա ես այստեղ եմ, ես հովիւս մեղանչեցի. ես հովիւս յանցանք գործեցի և դժբաղ ոչխարներդ-ժողովուրդդ-ինչ արին, մեղաւոր չեմ. Ո՛վ Տէր, Բո ձեռն թող լինի իմ տան վերայ և իմ հօր տան վերայ (Բ. Թագ. ԻԳ. 10—25):

Գանդատելով ասում է Տէր Աստուած. Քահանաներն չասացին թէ ուր է Տէրն. զիս չճանաչեցին օրինաց վարդապետներն, ինձանից ապստամբեցան հովիւներն և մարգարէներն մարգարէանում էին Բահայ կուռքով և անշահ իրերի ետեւից գնում էին մարգարէներն: Այս պատճառաւ դեռ դատաւարան պէտք է անեմ ձեզ հետ և ձեր որդւոց հետ, ասում է Տէրն (Եբ. Բ. 8—9):

Ահաւասիկ գալիս է Տէրն... ինչպէս մի հովիւ կը հովուէ իւր ոչխարները և իւր բազուկներով կը ժողովէ իւր գառները և կը կցէ իւր ծոցում և կը մխիթարէ յղիները (Ես. Խ. 10—11):

Վայ այն հովիւներին, որ կորուսին և ցրուեցին իմ արօտի ոչխարները, ասում է Տէր: Այն պատճառաւ այն հովիւների պէս է ասում Իսրայէլի Տէր Աստուածն այն հովիւներէ համար, որ հովուում են իմ ժողովուրդը. Դուք ցրուեցիք իմ ոչխարները և մերժեցիք չխնամել: Այժմ ահա ես կը խնդրեմ վրէժ ձեր չար գործերի ընթացքի համեմատ, ասում է Տէրն, և կը ժողովեմ իմ ժողովրդի մնացորդները ամեն երկրից, ուր քչեցի, դուրս և կը դարձնեմ իւրեանց վարախն, կաճեն, կըմեծանան եւ կը շատանան, եւ նոցա համար վեր կը կացնեմ ուրիշ հովիւներ, որ կը հովուեն

զնոսա, և այլ ևս չեն վախենալ, և այլևս չեն դարհուրիլ: և այլեւս անտես չեն լինիլ, ասում է Տէրն (Եբ. ԻԳ. 1—4):

Կորսուած ոչխարի պէս եղաւ իմ ժողովուրդն. նոցա հովիւներն ժողրեցուցին զնոսա լեռների վերայ, մօլորեցուցին սարից բլուր, որք գնացին և մոռացան իւրեանց մակաղատեղերը: Եյն ամենքն՝ որ գտնում էին իմ ոչխարները՝ սպանում էին (Եբ. Մ. 6—7):

Ասում է Տէրն Եղեկիէլ մարգարէին. Մարդոյ որդի, մարգարէացի Իսրայէլի հովիւների վերայ, մարգարէացի և կասեա այն հովիւներին. Այսպէս է ասում Տէր Տէր. Ո՛վ Իսրայէլի հովիւներ, մի՞թէ հովիւներն արածում են իւրեանց անձերը, չէ՞ որ հովիւներն արածում են ոչխարները: Արդ՝ դուք ուտում էք իմ ոչխարի կաթնը, հազները: Արդ՝ դուք ուտում էք իմ պարարտները և չէք արանում էք բուրդը, մօլորում էք պարարտները և չէք արածում իմ ոչխարները. ոչ դօրացնում էք տկարները և ոչ բժշկում հիւանդները, ոչ խնամում էք ֆրասուածները (չար-չարուածները) և ոչ պատառում կոտորածները, նում էք մօլորուածները եւ ոչ որոնում կորուսուածները, այլ բռնութեամբ տիրեցիք նոցա վերայ: Յրուեցան իմ ոչխարներն (ժողովուրդն). քանզի չկային հովիւներ նոցա համար. կերակուր եղան անապատի դաղաներին, ցրուեցան եւ մօլորուեցան իմ ոչխարներն բոլոր բարձր լեռների եւ բլուրների վերայ եւ ցրուեցան իմ ոչխարներն բոլոր լի եւ բլուրների վերայ եւ ցրուեցան իմ ոչխարներն բոլոր երկրի երեսին, եւ չկար մէկն՝ որ խնդրէր եւ ոչ էլ այն՝ որ դարձուցանէր: Վասն որոյ լոցեք ո՞վ հովիւներ, լսեցեք որ Տէրոջ պատգամները. Կենդանի եմ ես, ասում է զօրութեանց Տէր Աստուածն... ահաւասիկ ես ինքնին կը խնդրեմ իմ ոչխարները եւ կայցելեմ նոցա, օրինակի համար ինչպէս կը խնդրէ հովիւն իւր հօտը՝ քաշաթուղը եւ մառախուղ օրում՝ իւր վտանգուած ոչխարների մէջ, այնպէս կը խնդրեմ իմ ոչխարները եւ կը հաւաքեմ ամեն տեղերից (Եղեկ. ԼԳ. 1—12):

Եւ Յիսուս շրջում էր (ման էր գալիս) բոլոր քաղաք-

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԶԱՅՆՆ

Ամեն ժամանակ պարտաւոր ենք սիրով լսել Աստուծոյ ձայնը և զգուշութեամբ պահել Նորա սուրբ պատուէրները:

Ասում է Տէր ժողովրդեան. թէ որ կը լսես քո Տէր Աստուծոյ ձայնը, և Նորա առաջ կանես Նորա հաճելի գործեր, ականջ կը դնես Նորա պատուիրաններին, և կը պահես Նորա օրէնքները, քեզ վերայ չեմ թափիլ այն ամեն ցաւերը և հարուածները, զորս թափեցի Նգիպտացոյց վերայ. որովհետեւ ես եմ Տէր, որ բշչկում եմ քեզ (Եւր. ԺԵ. 26):

Երեմիա մարգարէի բերանով ասում է Տէրն ժողովրդեան. բայց պատուիրեցի նոցա այս խօսքը և ասում եմ. լսեցէք իմ ձայնին, և ես կը լինեմ ձեզ Աստուած, դուք էլ կը լինէք ինձ ժողովուրդ, և կը դնաք իմ ամեն ճանապարհներով, որ պատուիրեցի ձեզ, որ ձեզ համար բարի լինի: Բայց ոչ լսեցին ինձ և ոչ ականջ դրին, այլ գնացին իւրեանց սրտերի չար խորհուրդներին համեմատ. յետ գնացին և ոչ թէ առաջ: Նգիպտոսից ելած օրից մինչև ցայսօր Ձեր հայրերին, այժմ էլ ձեզ մօտ ուղարկեցի իմ ամեն ծառաները-մարգարէները-ուղարկեցի ամեն օր առաւօտեան կանուխ, և չլսեցին ինձ և ուշադիր չեղան նոցա ականջներն, և խստացուցին իւրեանց պարանոցները իւրեանց հայրերից աւելի: Դու էլ (Երեմիա) կասես սակայն այս խօսքը, և չեն լսիլ քեզ, և կը կանչես զնոսա, սակայն պատասխան չեն տալ քեզ, և յետոյ կասես նոցա. ազգն է՝ որ չլսեց իւր Տէր Աստուծոյ ձայնին և խրատ չընդունեց. պակասեցին հաւատք և վերցուեցաւ նոցա բերանից ճշմարտութիւն (Եր. Է. 23—28):

Յիսուսի մկրտութեան ժամանակ ձայն եղաւ երկնքից և ասում է (Հայր Աստուած Քրիստոսին) Դու ես իմ սիրելի Որդին, որը հաւանել եմ (Մար. Ա. 11):

Պօղոս Ս. առաքեալն լսեց Քրիստոսի ձայնը, դարձաւ իւր չար նպատակից, ընդունեց Քրիստոսնէութիւնը և եղաւ Աստուծոյ առաքեալ և ընտիր անօթ (Գործ. Թ. 3—22):

Զ Ա Ն Չ Ր Ա Ն Ա Լ

Ջանձրանալն՝ լինելով ծուլութեան մի տեսակն՝ մեղաց չարքումն է: Մանաւանդ ազօթելու համար և ազօթելու ժամանակ բնաւ ձանձրանալու չէ: Ժրաջանութեամբ յաղթելու է ձանձրութեան:

Ո՛վ Տէր, բշչկիր զիս, որ բշչկուիմ. Ո՛վ Տէր, փրկիր զիս, որ փրկուիմ, որովհետեւ Դու ես եմ պարծանքն... և չեմ ձանձրանալ Քո ետեւից դալու (Եր. ԺԷ. 14—16): Պէտք է ամեն ժամանակ ազօթքի կանգնել եւ չձանձրանալ (Ղուկ. ԺԲ. 1):

Չձանձրանանք բարի գործեր գործել, որ իւր ժամանակին հնձենք առանց թուլանալու (Պաղ. Զ. 9): Ազաչում ենք մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսով, որ հանդարտութեամբ աշխատեն եւ ուտեն իւրեանց հացը, բայց դարտութեամբ աշխատեն եւ ուտեն իւրեանց հացը (Բ. Դուք, եղբայրներ, մի ձանձրանաք բարիքներ գործել (Բ. Թես. Գ. 12—13):

Ճ Ա Ն Ա Չ Ե Լ

Ամենամեծ զգուշութիւն է հարկաւոր իսկութեամբ ճանաչել ամեն բան, որոշել ճշմարտութիւնը կեղծից, իսկականը՝ խարդախածից, ճշմարիտ Աստուածը՝ կուռքերից. ճանաչել նաև իւր անձը և իւր ինչ լինելը և զանազանել բարին չարից և առաքինութիւնը՝ մոլուխից:

Աստուած ասաց Մովսէսին. Լսեցի Իսրայէլի որդւոց աւրտունջը. Կասես նոցա. Երեկոյեան դէմ կուտէք միս, եւ առաւօտ կը կշտանաք հացով. եւ կը ճանաչէք թէ ես եմ ձեր Տէր Աստուածն (Եւր. ԺԶ. 12):

Ո՛վ Տէր, ես ճանաչեցի թէ Դու ես, որ քննում ես սրտերը եւ սիրում ես արդարութիւնը—ասում է Դաւիթ—(Ա. Մհայ. ԻԹ. 16—17):

Լսիր երկինք, ահանջ գիր երկիր, որովհետեւ խօսում է Տէրն. Զաւակներ մեծացուցի եւ բարձրացուցի եւ նորա զիս անարդեցին: Եղն ճանաչեց իւր տէրը եւ էջն ճանաչեց իւր տիրոջ դուռը, բայց զիս չճանաչեց Իսրայէլն եւ զիս չմտաբերեց իմ ժողովուրդն (Ես. Ա. 1—2):

Յիսուս բարձրացուց իւր աչքերը գէպի երկինք եւ ասաց. Ո՛վ Հայր Աստուած, հասել է ժամն, փառաւորի՛ր Քո Որդին. որ Քո Որդին էլ փառաւորէ Քեզ: Ինչպէս որ իշխանութիւն տուիր Նմա (Որդւոյդ) ամեն մարմնոյ վերայ, որ յաւիտենական կեանք տայ ամենին, զորս տուիր Նմա: Յաւիտենական կեանքն այս է, որ ճանաչեն զքեզ միայն ճշմարիտ Աստուած եւ Քո ուղարկած Յիսուս Քրիստոսը (Յով. Ժ. 1—3):

Հաւատքով ճանաչելու է Յիսուս Քրիստոսը, նորա յարութեան զօրութիւնը, նորա չարչարանաց հաղորդութիւնը եւ նորա մահուան կերպարանակից լինելն (Փիլ. Գ. 10):

Աղաչում եմ ձեզ, եղբայրներ, ճանաչեցէ՛ք ձեր աշխատաւորները եւ վերակացուները եւ ձեր խրատողները որ Աստուծոյ սպասաւորներն են: Եւ աւելի սիրոյ արժանի համարեցէ՛ք զնոսա նոցա գործի համար եւ խաղաղութիւն արէք միմեանց հետ (Ա. Թես. Ե. 12—13):

Ճ Ա Ն Ա Պ Ա Ր Հ

Աստուծոյ ճանապարհով գնալով միայն կարող ենք մտնել Աստուծոյ անվախճան թաղաւորութեան մէջ:

Ասում է Տէրն Աբրահամին. Գիտէի որ (Աբրահամ) կը պատուիրէ իւր որդւոց եւ իւր տան, որ իրանից յետոյ

պահեն Տիրոջ ճանապարհը, եւ անեն արդարութիւն եւ իրաւունք. եւ Տէր Աստուած կը թափէ Աբրահամի վերայ այն ամեն օրհնութիւնը եւ բարեբը, զորս խոստացաւ (Ծնն. ԺԸ. 19):

Ասում է Մովսէս Հրէից ժողովրդեան. Ո՛վ Իսրայէլ, ինչ է խնդրում քեզանից քո Տէր Աստուածն.—միայն վախենալ քո Տէր Աստուծոյ եւ գնալ նորա ամեն ճանապարհներով եւ սիրել եւ պաշտել քո Տէր Աստուածը քո ամեն սրտով, քո ամեն անձով. եւ պահել քո Տէր Աստուծոյ հրամանները եւ նորա իրաւունքները (Բ. Օր. Ժ. 12—13):

Երիտասարդն ինչով կուզէ իւր ճանապարհ, այլ միայն պահելով Քո խօսքերը—ով Տէր—(Սաղ. ՃԺԸ. 9):

Յիսուս Քրիստոս ասաց իւր աշակերտներին. Ես եմ ճանապարհ, ճշմարտութիւն եւ կեանք. ոչ ոք չէ կարող հաւատալ, եթէ ոչ միայն ինձանով (Յով. ԺԴ. 6):

Պալ Հօրս մօտ, եթէ ոչ միայն ինձանով համարձակութիւն ունինք Ո՛վ եղբայրներ, այսուհետեւ Յիսուսի արիւնով, այն մտնել Սրբութեանց մուտքի մէջ Յիսուսի արիւնով, որը մեզ համար բացաւ նոր եւ կենդանի ճանապարհով, որը մեզ համար բացաւ Փրկիչն վարագուրի ձեռնով՝ այսինքն իւր մարմնոյ միջոցաւ (Եբր. Ժ. 19—20):

Ճ Շ Մ Ա Ր Ի Տ

Ամեն բանի մէջ ճշմարիտ եւ անարատ քրիստոնեան իւր վերայ է բերում Աստուծոյ նմանութիւնը:

Յովը ճշմարիտ եւ աստուածապաշտ մարդ էր (Ա. 1): Թո՛ղ լինի ձեր խօսքն այոն այո եւ ոչն ոչ, վասն զի նորանից աւելին չարեցն—սատանայից է (Մատ. Ե. 37):

Ասում է Յիսուս. Ճշմարիտ է իմ վկայութիւնն (Յով. Ը. 14): Ճշմարիտ է իմ դատաստանն ճշմարիտ սրտով, Մօտենանք սուրբ հաղորդութեան ճշմարիտ սրտով, մեր սրտերը չար խղճից լուացած եւ մեր մարմինները սուրբ ջրով մկրտուած (Եբր. Ժ. 22):

Ճ Շ Մ Ա Ր Տ ՈՒ Թ Ի Ի Ն

Ճշմարտութիւնը պինդ գրկէ, ու՛ր քրիստոնեայ, և ճշմարտութիւնն կը պահպանէ քեզ:

Բայց դուք վախեցէք Աստծուց, ծառայեցէք Նժա՛մարտութեամբ և ձեր բոլոր սրտերով... Իսկ եթէ կը շա՛րունակէք ձեր չարութիւնները, դուք էլ կը կորսուիք, ձեր (Սաւուղ) թագաւորն էլ (Ա. Թագ. ԺԲ. 24—25):

Արդարեւ ամեն բանից աւելի մեծ և զօրաւոր է ճշմարտութիւնն, ամեն երկիր ապաւինում է ճշմարտութեան. երկիրնքն էլ օրհնում են ճշմարտութիւնը. ամեն գործեր էլ շարժւում են և դողում Նորա առաջ. ճշմարտութեան մէջ ամենեւին չկայ անիրաւութիւն... քանզի ճշմարտութիւնն է թագաւորաց և իշխանաց զօրութիւնն և մեծութիւնն. և օրհնուած է ճշմարտութեան Տէր Աստուածն (Ա. Եզր. Դ. 35—40):

Ո՛վ Տէր, ուղարկիր Քո լոյսը և Քո ճշմարտութիւնը որ առաջնորդեն ինձ և հանեն Քո սուրբ սարն և Քո սուրբ բնակարանն (Սաղ. ԽԲ. 3):

Օրէնքներն տրուեցան Մովսէսի ձեռնով. շնորհքն և ճշմարտութիւնն եղան Յիսուսի Քրիստոսի ձեռնով (Յով. Ա. 17):

Եղբայրներ, թէ որ ձեր միջից մէկն կը մոլորուի ճշմարտութեան ճանապարհից, և ուրիշ մէկն կը դարձուցանէ զնա, իմացած լինի՝ մեղաւորը չար հոգին և կը դարձուցանողն, որ մահից կը փրկէ իւր հոգին և կը ծածկէ իւր մեղաց շատութիւնը (Յով. Ե. 19—20):

Եղբայրներ, այսուհետեւ խորհեցէք այն բանը, ինչ որ ճշմարտութեամբ է, ինչ որ պարկեշտութեամբ է, ինչ որ արդարութեամբ է, ինչ որ սրբութեամբ է, ինչ որ սիրով է, ինչ որ բարի անուան վայելուչ է, ինչ որ քաջութեամբ է, ինչ որ գովութեամբ է, այն խորհեցէք (Փիլ Դ. 8):

Ճ Ր Ա Գ

Ճշմարիտ հաւատացելոց հոգիների և մտքերի մշտաւառ ճրագն և անանցանելի լոյսն են Աստուծոյ խօսքերն և անխախտ հաւատն:

Ո՛վ Տէր, Դու ես իմ ճրագն, ո՛վ Տէր, Դու կը լուսաւորես ինձ համար խաւարը (Ա. Թագ. ԻԲ. 29):

Ո՛վ Աստուած, Քո խօսքերն ճրագ են իմ ոտների համար և լոյս են տալիս իմ ճանապարհներին (Սաղ. ՃԺԸ. 105):

Աստուծոյ օրէնքների պատուիրանն ճրագ, կեանքի ճանապարհ, լոյս և յանդիմանութիւն է ու խրատ (Առ. 2, 23):

Մարդոց մարմնոց ճրագն աչքն է, երբ աչքն լուսաւոր է, լուսաւոր կը լինի բոլոր մարմինն. երբ աչքն չար է, խաւար կը լինի բոլոր մարմինն (Դուկ. ԺԱ. 34):

Նա (Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ) էր ճրագն, որ վառուած էր և ծագում էր, և դուք կամեցաք մի առ ժամանակ ցնծալ նորա լուսով (Յով. Ե. 35):

Մ Ա Հ

Մահն երկու է, մարմնաւոր մահ և հոգեւոր մահ: Մարմնաւոր մահն հասարակաց է արդէն, ամենազառն է հոգեւոր մահն, ահա օրինակներ:

Ինչ օրում որ ուտէք արգելուած ծառի պտղիցն, կը մեռնիք—հոգեւոր մահուամբ—(Մնն. Բ. 17):

Մովսէս ասում է, Ո՛վ Ժողովուրդ, ես այսօր քեզ յայտնեցի կեանքը եւ բարին, մահը եւ չարը: Քո ձեռքով քու գործիքը եւ հոգով մեռիր (Բ. Կարգ. Լ. 15—20):

Դաւիթ մարգարէն աղօթում է որ ազատ լինի հոգե-

ւոր մահից՝ ասելով. Ո՛վ Տէր, լոյս տո՛ւր իմ աչքերին, որ
ամենեւին չմեռնիմ հողեւոր մահով (Սաղ. ԺԲ. 4):

Նոքա, որ ասում են զիս, սիրում են մահը—ասում
է Տէրն Սողոմոնի բերանով (Առ. Ը. 36):

Մեծատան հողին դժօխքում բարձրացուց իւր աչքերը
և տեսաւ աղքատ Ղաղարոսի հողին նստած Աբրահամի
Արքայութեան մէջ-դողում (Ղուկ. ԺԶ. 19—31):

Եւ կը գնան նոքա (մեղաւորներն) յաւիտենական
տանջանքի մէջ և արդարներն յաւիտենական կեանքի մէջ
(Մատ. ԻԵ. 46):

Այսուհետեւ մեղքերն չթաղաւորեն ձեր մահկանացու
մարմինների վերայ՝ նորա ցանկութեանց հնազանդելու. և
մի պատրաստէք ձեր անգամները անիրաւութեան դործիք՝
մեղաց համար. այլ պատրաստեցէ՛ք ձեր անձերը արդարու-
թեան դործիք Աստուծոյ համար՝ ինչպէս մեռելներից կեն-
դանացած, վասն զի այլ ևս մեղքերն տիրելու չեն ձեր
վերայ (Հռ. 2. 12—14):

ՄԱՏՆԵԼ.—Մատնութիւն

Մատնորն մատնուում է իւր խզճի խայթերին և չարաշար տանջուե-
լով մեռնում հողով էլ մարմնով էլ:

Ձուր տեղ կռուեցան ինձ հետ, իմ սիրոյս փոխարէն
մատնում էին զիս, բայց ես աղօթք էի անում (Սաղ. ՃԲ. 4):

Առաջուց վերջացուր քո անհաշտ թշնամու հետ, քո-
նի որ ճանապարհում կը լինես նորա հետ. դուցէ՛ քո թըշ-
նամին քեզ մատնէ դատաւորին, դատաւորն էլ դահճի և
կը ձգուիս բանտի մէջ (Մատ. Ե. 25):

Փրկիչն իւր աշակերտները զգուշացնելու համար ասում
է. Ահաւասիկ գնում ենք Երուսաղէմ, և Մարդոյ Որդին
(ինքն Յիսուս Քրիստոս) կը մատնուի քահանայապետներից եւ կը
և դպիրների և կը դատաւարտեն զնա մահուան:

մատնեն զնա հեթանոսաց անարգելու, ծեծելու և խաչ
հանելու և երեք օրում յարութիւն կառնէ (Մաթ. Ի. 17—19):

Մատնիչ Յուդան գնում է քահանայապետների մօտ
և ասում, ինչ էք կամենում առ ինձ, և ես Յիսուսը կը
մատնեմ ձեզ, և նոքա կշռեցին (առին Յուդային) երեսուն
արծաթ (Մատ. ԻԶ. 14—15):

Փրկիչն՝ դառնացեալ հողով զգուշացնում է Յուդա
աշակերտը՝ ասելով. Մարդոյ Որդին գնում է, ինչպէս և
դուրեւած է նորա համար, բայց վա՛յ այն մարդոյն, որի ձեռ-
նով կը մատնուի Մարդոյ Որդին. նորա համար լաւ էր,
որ ծնուած չլինէր այն մարդն (Մատ. ԻԶ. 24):

Մատնիչ Յուդան՝ շրջապատուած զինուորներով Գեթ-
սեմանի պարտիզում՝ մօտեցաւ Յիսուսին և համբուրեց
զնա, քանզի այն նշանը տուած էր Յուդան նոցա, թէ որի
հետ ես կը համբուրուեմ, նա է Յիսուսն, զնա բռնեցէք:
Հետ ես կը համբուրուեմ, նա է Յիսուս. Ո՛վ Յուդա, հա-
մայրական զգացմամբ ասում է Յիսուս. (Ղուկ. ԻԲ. 47—48):

Բուրելով ես մատնում Մարդոյ Որդին (Ղուկ. ԻԲ. 47—48):
Մատնիչ Յուդան՝ տեսնելով որ պարտաւորեցաւ, զղջաց
և քահանայապետներին և ծերերին դարձուց արծաթը, և
և ասում է. Մեզոյ, որովհետեւ մատնեցի արդար արիւն: Եւ
նոքա ասում են. Մեզ փոյթ չէ, դու գիտես: Յուդան ար-
ծաթը ձգեց տաճարին մէջ և գնաց խեղդուեցաւ (Մատ.
ԻԷ. 3—5):

Մ Ա Ր Դ

Բոլոր կենդանեաց թաղն ու պսակն է մարդն, որ ճոխացած է
աստուածադարգի բանական հողով և բաղմահանձար հնարագի-
տութեամբ:

Խորհուրդ է անում Ս. Երրորդութիւնն ասելով. Ստեղ-
ծենք մարդ մեր պատկերին համեմատ (Ծնն. Ա. 26):

Տէր Աստուած հողից ստեղծեց մարդը և փչեց նորան
կենդանի շունչ և մարդն եղաւ կենդանի հողի (Ծնն. Բ. 7):

Եւ ասաց Տէր Աստուած. Լաւ չէ որ միայնակ մնայ մարդն, ստեղծենք դորա համար իւր նման օգնական, որ էր Նան (Ծնն. Բ. 18):

Ագամ և Եւան խաբուում են և արտաքսուում Դրախտից (Ծնն. Գ.):

Մահն տարածուեցաւ ամեն մարդոց վերայ (Ծնն. Ե. 12):

Որովհետեւ ինչպէս մի մարդից Ադամից աշխարհս մտան մեղքերն, և այն մեղքերից էլ մահն մտաւ, և այնպէս տարածեցաւ մահն ամեն մարդոց վերայ, որով ամենքն էլ մեղանչեցին... նոյնպէս և շնորհօք մի մարդի-Յիսուսի Քրիստոսի-շատերի վերայ աւելացան Աստուծոյ շնորհքն... Ապա ուրեմն ինչպէս մէկի-Ագամի-յանցանքներով դատաւարտուեցան ամեն մարդիկ, նոյնպէս և մէկի-Քրիստոսի-արդարութեամբն՝ տարածուեցաւ ամեն մարդոց վերայ կեանաց արդարութիւն: Քանզի ինչպէս մի մարդոյ-Ագամայ-անհնազանդութեամբ եղան շատ մեղաւորներ, նոյնպէս և մի մարդոյ-Յիսուսի Քրիստոսի-հնազանդութեամբ կը լինին շատ արդարներ... ինչպէս այն մահով թագաւորեցին մեղքերն, նոյնպէս կը թագաւորեն և շնորհքներն արդարութեամբ մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի ձեռնով յաւիտենական կեանքում (Հռ. Ե. 12—21):

Մարդով եղաւ մահ և մարդով եղաւ մեռածների յարութիւն: Ինչպէս Ագամով ամենքն մեռնում էին, նմանապէս Քրիստոսով ամենքն կը կենդանանան, իւրաքանչիւրն իւր կարգում, նախ Քրիստոս և ապա Քրիստոսեաններն (Ա. Կորն. ԺԵ. 21—23):

Առաջին մարդն (Ագամ) երկրից, հողեղէն, իսկ երկրորդ մարդն Յիսուս Բրիստոս Տէր՝ երկնքից (Ա. ԺԵ. 45—47):

Մ Ա Ր Մ Ի Ն

Մեր մարմիններն կենդանի Աստուծոյ կենդանի տաճարներն են. աւելորդ է յայտնել թէ որ աստիճան մաքրութիւն է պահանջուում մեզանից այս տաճարները սուրբ պահելու համար:

Բանն Աստուած մարմին եղաւ (մարմնացաւ) և բնակեց մեր մէջ (Յով. Ա. 14):

Նորա՝ որ զինքը բնդուենցին ինչպէս Աստուծոյ Որդի, Բրիստոս իշխանութիւն տուաւ նոցա լինել Աստուծոյ որդիներ, որ հաւատում են Նորա անուան, հաւատացեալներն ոչ արիւնից ծնան, ոչ մարմնոյ կամքից և ոչ մարդոյ կամքից, այլ ծնան Աստծուց (Յով. Ա. 12—13):

Ո՛վ եղբայրներ, աղաչում եմ զձեզ Աստուծոյ գթութեամբն՝ պատրաստել ձեր մարմինները՝ ձեր այդ խօսուն պաշտօնը—Աստուծոյ համար հաճելի, սուրբ և կենդանի պատարագ... ինչպէս մի մարմնի մէջ ունինք շատ անդամներ, և բոլոր անդամներն չունին միեւնոյն գործը, նոյնպէս էլ շատերս մի մարմինն ենք Քրիստոսով, բայց իւրաքանչիւրս անդամներ ենք միմեանց (Հռ. ԺԲ. 1—5):

Ինչպէս մարմինն մէկ է և ունի շատ անդամներ, նոյնպէս էլ մարմնոյ շատ անդամներն էլ մի մարմին են. նոյնպէս էլ Քրիստոս, քանզի մենք ամենքս մկրտուեցանք մի Հոգւով՝ մի մարմին լինելու համար, թէ Հրէաներն, ամենքն բնդուեններն, թէ ծառաներն, թէ աղաւաններն, ամենքն ընդունեցինք միեւնոյն Հոգին (Ա. Կորն. ԺԲ. 12—13):

Այլ Դուք Քրիստոսի մարմինն էք և անդամներ էք Նորա անդամներից (Ա. Կորն. ԺԲ. 27):

Չգիտէք որ ձեր մարմիններն Քրիստոսի անդամներ են. այժմ առնելով Քրիստոսի մարմինները՝ անենք պոռնկի անդամներ. —քաւ լիցի... Միթէ չգիտէք որ ձեր մէջ է, Որդ անդամներն տաճար են Ս. Հոգւոյն՝ Որ ձեր մէջ է, Քանզի գնով դըր Աստծուց. դուք ձեր անձերի տէրն չեք: Քանզի գնով դըր

նուած էք (Քրիստոսի սուրբ արխանով առնուած էք) փառաւորեցէք Աստուած ձեր մարմիններով և հոգիներով, որ Աստծուց է (Ա. Կորն. 2., 15—20):

Մ Ե Ղ Ա Ն Ձ Ե 1.

Ամեն կերպ ջանալու ենք որ ոչ ոքի սիրա չցաւացնենք. ներողամիտ լինելու ենք մեզ դէմ յանցանք գործողներին:

Եթէ կը ներէք մարդոց նոցա յանցանքները, կը թողու և ձեզ ձեր երկնաւոր Հայրն ձեր յանցանքները: Ուրեմն եթէ դուք չէք ներել մարդոց նոցա յանցանքները, ձեր երկնաւոր Հայրն էլ չներէր ձեզ ձեր յանցանքները (Մատ. 2. 14—15):

Եթէ քեզ դէմ մեղանշում է քո եղբայրն¹⁾ դնա՛ և քաղաքավարութեամբ յանդիմանիր դնա՛ երբ դու և նա մինակ կը լինիք. թէ որ կը լսէ քեզ, շահեցիր քո եղբայրը: Իսկ եթէ չսէ քեզ, առ քեզ հետ մէկ, կամ երկու մարդ էլ. քանզի ամեն խօսք կամ գործ հաստատուում է երկու կամ երեք վկաների բերանով: Բայց եթէ նոցա էլ չսէ, կատես բաղմութեան մէջ: Ուրեմն թէ որ բաղմութեան էլ չսէ, այնուհետեւ անպարտ ես դու և ազատ (Մատ. 15—17):

Փրկիչն ասում է բժշկուած անդամալուծին. Ահա որ ջացար, այսուհետեւ այլեւս չմեղանշես, որ էլ աւելի չա՛րան չպատահի քեզ (Յով. Ե. 14):

Նոյն Փրկիչն ասում է և զՂաջած կնոջ. Ես էլ չեմ՝ դատապարտել քեզ, դնա՛, այսուհետեւ էլ չմեղանշես (Յով. Ը. 11):

Մ Ե Ղ Ա Ի Ո Ր

Եթէ հիւանդ ես, զիմիր ճարտար բժշկին, եթէ մեղաւոր ես, ապա խարութեամբ և կատարեալ զղջմամբ զիմիր աստուածային բժիշկ Յիսուսին:

Փրկիչն ասում է փարիսեցիներին. Բժիշկն պէտք չէ առողջներին, այլ հիւանդներին. ես էլ եկած չեմ արդարեւները կանչելու համար, այլ մեղաւորները ապաշխարունելու համար (Մար. Բ. 17):

Ոչ եկի կանչել արդարները, այլ մեղաւորները՝ ապաշխարելու համար (Ղուկ. Ե. 32):

Ճշմարիտ ասում եմ ձեզ. Որ երկնքում ուրախութիւն է լինում մի ապաշխարող մեղաւորի համար՝ քան թէ իննսուն և ինն արդարների համար, որք չունին պէտք ապաշխարելու (Ղուկ. ԺԵ. 7):

Ուրախութիւն կը լինի Աստուծոյ հրեշտակների առաջ (Ղուկ. ԺԵ. 10):

Մի մեղաւորի համար, որ կապաշխարէ (Ղուկ. ԺԵ. 10): Քրիստոս Յիսուս աշխարհ եկն մեղաւորները փրկելու համար, որոց զլուին ես եմ, ասում է Պօղոս Ս. առաքեալն (Ա. Տիմ. Ա. 15):

Մ Ե Ղ Գ

Ոչ մի արարմունք այնպէս չէ չարժուած Աստուծոյ բարկութիւնը. Ինչպէս մեղքն: Սկզբից մինչև ցայսօր Մարդկութեան սարսափելի հարուած և կոտորած պատճառողն եղած է միայն մեղքն:

Որովհետեւ Աստուած չինայեց յանցանք գործող հրեշտակներին, սատանաներին, — այլ խաւարային կապանքներով ձգելով տարաարոսին մէջ՝ պահեց դատելու: Աստուած չինայեց և աշխարհի սկզբում, այլ արդարութիւնը քարոզելու համար պահեց միայն Նոյ, որ Աղամից սկսեալ ու-

¹⁾ Ամեն ճշմարիտ քրիստոնեայ կարող է լինել մեր եղբայրն:

թերորդ նահապետն էր, և ջրհեղեղաւ կոտորեց աշխարհիս մնացած ամբողջ ամբարիշտները: Աստուած՝ ժոխիւր դարձուցանելով և Սողոմայեցւոց և Գոմնրացւոց քաղաքները՝ դատեց ՚ի խրատ և յօրինակ ապագայ մեղաւորաց: Եւ փրկեց արդար Ղովտը, որ ձանձրացած էր նոցա անկարգ գիշութեան ընթացքից՝ մեղսալից վարք ու բարբից—(Բ. Պետ. Բ. 4—8) և Ծնն. ԺԷ):

Չարագործն կը բռնուի իւր մեղքերի չուաններով (Առ. Ե. 22):

Վայ այն մարդոց, որք գէպի իրանց են քաշոււմ մեղքերը ինչպէս երկար չուաններով, և անօրէնութիւնները իրանց են քաշում ճապաններով (Ես. Ե. 18):

Պատմիր իմ ժողովրդեան իւր մեղքերը և Յակովբայ տան՝ իւր անօրէնութիւնները (Ես. ԾԷ. 1):

Միթէ անկարգ է Տիրոջ ձեռքն փրկել ձեզ. կամ ծանրացոյց Աստուած իւր ականջները, որ չլսէ ձեզ. — այդպէս չէ, այլ ձեր մեղքերն են, որ հեռացնում են զձեզ ձեր Աստծուց. ձեր մեղքերն և անօրէնութիւններն են պատճառն, որ Աստուած դարձուց իւր երեսը ձեզանից, որ չողորմի ձեզ (Ես. ԾԹ. 1—2):

Յուդայի ժողովրդեան մեղքերն դրուած են երկաթեայ դրչով, աղամանդի ծայրով նոցա սրտերի տախտակների վերայ և փորագրուած են նոցա սեղանների եղջիւրների վերայ (Եր. ԺԷ. 1):

Ասում է Յիսուս. իմացած լինիք որ Մարդոյ Որդին իշխանութիւն ունի երկրի վերայ թողուլ մեղքերը. ապա ասում է անդամալուծին. Քեզ եմ ասում, վեր կաց, անքո մահիճը և դնա՛ քո տունն (Մար. Բ. 10—12):

Ասում է Փրկիչն. Ես եկի աշխարհ որ կեանք ունենան մարդիկ և աւելի ևս ունենան (ազատուին մարդիկ մեղքից և լինին Աստուծոյ որդիք) (Յով. Ժ. 10):

Եթէ Աստուած չինայեց բուն ոստին (Աղամին) դուցէ՛քեզ էլ չինայե՛ (Հռ. ԺԱ. 21):

Դուք առաջ մեղաց ծառայ էիք, այժմ դոհութիւն Աստուծոյ դուք ազատուելով մեղքերից՝ ծառայեցէ՛ք Աստուծոյ (Հռ. Զ. 17—18):

Այսուհետեւ մեղքերն չթագաւորեն ձեր մահկանացու մարմինների վերայ՝ նորա ցանկութեանց հնազանդելու համար. և մի պատրաստէ՛ք ձեր անդամները անիրաւութեան դօրծիք՝ մեղաց համար, այլ պատրաստեցէ՛ք ձեր ձեան գօրծիք՝ մեղաց համար, այլ պատրաստեցէ՛ք ձեր անձերը արդարութեան դօրծիք Աստուծոյ համար՝ ինչպէս մեղքներից կենդանացած, վասն զի մեղքերն այլ ևս տիրելու չեն ձեր վերայ (Հռ. Զ. 12—14):

ՄԵՌԱՆԻԼ—մեռնիլ

Մարդոյ պատուիրանազանցութիւնն և սատանայի չար նախանձն մահ բերին աշխարհ, ինչպէս գրուած է. Մահի խայթոցն մեղքերն են և մեղքի դօրութիւնն՝ օրէնքն: «Նախանձու բանասարկուին եմուտ և մահ յաշխարհ»:

Տէր Աստուած առաւ մարդը և դրաւ Եդեմական Դրախտի մէջ, որ դօրծէ այն և պահէ: Եւ Տէր Աստուած Դրախտի մէջ, որ դօրծէ այն և պահէ. Այդ Դրախտի բոլոր ծառեպատուիրեց Աղամայ և ասաց. Այդ Դրախտի բոլոր գիտութեան բից ուտելով կուտես, բայց քարտի և չարի գիտութեան ծառից չուտէք. որովհետեւ անշուշտ կը մեռնիք նոյն ծառի պտղից կերած օրում (Ծնն. Բ. 15—17):

Մեռաւ Աղամ (մարմնով) 930 տարի ապրելուց վերջն (Ծնն. Ե. 5):

Մեռաւ Նոյ 950 տարեկան (Ծնն. Թ. 29):

Վախճանեցաւ Մովսէս 120 տարեկան Մովսէս 120 տարեկան Մովսէս 120 տարեկան (Բ. Օր. ԼԴ):

Յիսուս խաչի վերայ աղաղակեց բարձր ձայնով և ասաց. Հայր Աստուած, Քո ձեռքն եմ աւանդում իմ հօգին (Ղուկ. ԻԳ. 46):

ՄԵՌՆԻԼ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՀԱՄԱՐ

Չար ցանկութիւնները և անվայել կիրքերը զսպելով՝ բարոյապէս նշանակում է մարմնով մեռնիլ աշխարհի համար և ասլիլ հոգով Աստուծու համար:

Ո՛վ Աստուած, ամեն օր մեռնում ենք Քեզ համար, և համարուեցանք ինչպէս մորթուելու ոչխար (Սաղ. ԽԳ. 22): Բայց Աստուծոյ ձեռնումն են արդարոյ հոգիներն և մահն չմօտենար նոցա: Այնպէս թուեցան անդգամների աշքում թէ մեռան... բայց նոքա խաղաղութեան մէջ են (Իս. Գ. 1—3):

Եւ դուք, ո՛վ իմ եղբայրներ, այսուհետեւ Քրիստոսի մարմնով մեռած էք օրինաց համար, որ լինիք ուրիշինք Քրիստոսին-որ յարութիւն առած է մեռելներից, որպէս զի պաղարեր լինիք Աստուծոյ համար: Որովհետեւ քանի որ մարմնով էինք (կատարում էինք մարմնոյ չար ցանկութիւնները և անվայել կիրքերը) մեղաց կարիքները, որ օրէնքով էին, զօրանում էին մեր անգամների մէջ, որ մենք բերէինք մահուան պտուղներ: Բայց այժմ արձակուեցանք այն օրէնքից. քանզի մեռանք նորա մեղաց համար, որով բռնուած էինք, որ մենք ծառայէնք Ս. Հոգու նորոգութեամբն և ոչ թէ դրի հնութեամբն (Հռ. Է. 4—6):

Այժմ ո՛վ կը բաժանէ զմեզ Քրիստոսի սէրից. թէ թիւն, թէ անձկութիւն, թէ հալածանք, թէ սո՛վ, թէ մերկութիւն, թէ վշտեր, թէ սո՛ւր, ինչպէս և դրուած է. Ո՛վ Աստուած, ամեն օր մեռնում ենք Քեզ համար և համարեցանք ինչպէս մորթուելու ոչխար: Սակայն այս սիրեց մէջ աւելի յաղթում ենք Նորանով-Յիսուսով-որ զմեզ հաստատ գիտեմ թէ ոչ մահ ոչ էլ հրեշտակ, ոչ էլ լիշանութիւններ, ոչ էլ ներկայ եղածներն, ոչ էլ ասպա-դայ գալիքներն, ոչ էլ զօրութիւններ, ոչ էլ բարձրութիւն, ոչ էլ խորութիւն և ոչ ուրիշ օրեւէ արարած չեն կարող

բաժանել զմեզ Աստուծոյ այն սէրից՝ որ մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսով է (Հռ. Ը. 35—39):

ՄՕՏԵՆԱԼ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

Աստուծոյ մօտենալ նշանակում է հոգւով միանալ նորա հետ և իսպառ հեռանալ մեղքերից և աշխարհային ամեն չար ցանկութիւններից:

Պատուիրում է Տէր Մովսէսին, Քահանաներն էլ թո՛ղ սրբուին (այն է-նախապատրաստուած մօտենան աստուածային պաշտամունքներին) որ չլինի թէ Տէրից պատժուելով սպանուին (Ելք. ԺԹ. 22):

Ինչ համար բարի է մօտենալ առ Աստուած և դնել Տիրոջ վերայ իմ յոյսը (Սաղ. ՀԲ. 28):

Ասում է Տէր քահանաներին. Զուր տեղ մի մօտենաք իմ սեղանին, որովհետեւ ձեր մէջ չկայ իմ կամքն... էլ ընծաներ չեմ ընդունիր ձեր ձեռքից (Սաղ. Ա. 10):

Մօտեցել է Աստուծոյ թագաւորութիւնն (Մատ. Ժ. 7):

Մօտեցէք առ Աստուած, Աստուած էլ ձեզ կը մօտենայ, սրբեցէք ձեր ձեռները, ո՛վ մեղաւորներ, և ուղղեցէք ձեր սրտերը, ո՛վ երկմիտներ (Յակ. Գ. 8):

Ով որ մօտենում է առ Տէր, մի հոգի է (Ս. Կորն. 2. 17):

Մ Ի Ա Բ Ա Ն

Ամենուրեք գտնուած է միաբանութիւնն, վասն զի հաւաքական ուժով մեծամեծ բարիքներ է մատակարարում այն Մարդկութեան թէ բարոյապէս և թէ նիւթապէս, որի կենդանի օրինակն տես-

նուում է մեղուների և մրջիկների վերայ:

Ինքն Եղիազար քահանան, Իսրայէլի օրդիքն և ամեն ժողովուրդն միաբան պէտք է լսեն Նաւեան Յեսուին (Ելք. ԻԷ. 21—22):

եւ ամենքն միաբան կատարեցին Տիրոջ զոհը (Ս. եղբ. Ա. 17):

Ամեն բազմութիւնն էլ միաբան հաւաքուեցին տաճարի դրան առաջ՝ արեւելեան կողմի ընդարձակ տեղում (Ս. եղբ. Թ. 38):

Առաքեալներն ամենքն միասին միշտ միաբան աղօթք էին անում վերնատան մէջ կանանց, ֆիսուսի մայր Մարիամին և Նորա-Ֆիսուսի-եղբարց հետ միասին (Գործ. Ա. 14):

Ո՛վ եղբայրներ, այսուհետեւ ո՞ղջ եղէք, հաստատուն կացէք, մխիթարուեցէք, միաբան եղէք, խաղաղութիւն արէք, և ձեզ հետ կը լինի խաղաղութեան և սիրոյ Աստուծոյ (Բ. Կորն. ԺԳ. 11):

Մ Ի Տ Ք

Ամեն կրթութիւններից աւելի գերազանց է մտքի կրթութիւնն: Եւ որովհետեւ միտքն է մարդոց ամբողջ կեանքի ղեկավարն, այս պատճառաւ փոքրութիւնից կրթելու է միտքը գէպի բարին և դէպի օգտակարն:

Մանկութիւնից մարդոյ միտքն խնամքով հաստատուած է դէպի չարն (Մեն. Ը. 21):

Քո մտքումդ անգամ չատես քո եղբայրը (Ղ. Լուս. ԺԹ. 17):

Երբ իմաստութիւնն մտնի քո մտքի մէջ և ախորժեղի համարես քո անձի համար դիտութիւնը, քեզ կը պահպանես խոհեմութիւնն և կը պաշտպանէ քեզ քո սուրբ միտքն (Առ. Բ. 10—11):

Փրկիչն պատասխանում է Օրինականին. Քո Տէր Աստուծոյ կը սիրես քո բոլոր սրտովդ, քո բոլոր անձովդ և քո բոլոր մտքովդ, այս է առաջին և մեծ պատուիրանը (Մատ. ԻԲ. 37—38):

Եկն Աստուծոյ Որդին և տուաւ ձեզ միտք, որ ճանաչենք ճշմարիտը (Ա. Յով. Ե. 20):

Ո՛վ եղբայրներ, մի լինիք տղաներ մտքով, այլ եղէք մտքով կատարելահասակ (Ա. Կորն. ԺԳ. 20):

ՄԻԽԻԹԱՐԵԼ — ՄԻԽԻԹԱՐԵԼԷ

Ինչպէս Աստուած մխիթարում է զմեզ, նոյնպէս էլ պարտական ենք մենք մխիթարել մէկը մէկ ամեն պարագայում:

Ես եմ, ես եմ նոյն Աստուծոյ, որ մխիթարեցի դեռ ճանաչիլ ինչպիսի ոք էիր. վախեցար մահկանացու մարդիկներից և մարդոց որդիներից, որ ցամաքեցան խոտի պէս: Բայց մոռացար քո ստեղծող Աստուծոյ, որ ստեղծեց երկինքը և հաստատեց երկիրս... այժմ ուր է քեզ նեղութիւն տուողի սրամտութիւն... քեզ կը ծածկեմ իմ ձեռքի հովանու տակ (Ես. ԾԱ. 12—16):

Տեսայ նորա սրտի ճանապարհը և բժշկեցի զինքը. մխիթարեցի զինքը և տուի նորան ճշմարիտ մխիթարութիւն և հաստատեցի նորա պտուղը սգաւորաց համար, խաղաղութիւն խաղաղութեան վերայ հեռաւորներին և մերձաւորներին համար. ասում է Տէրն. և ես կը բժշկեմ իմ ժողովուրդը... ամպարչաների համար խաղաղութիւն չկայ, ասում է Տէրն (Ես. ԾԷ. 18—21):

Փրկիչն ասում է իւր աշակերտներին. Ես կաղաչեմ Հայր Աստուծոյ, և ձեզ կը տայ ուրիշ Մխիթարիչ, որ յաւիտենական կը բնակի ձեզ հետ, ճշմարտութեան Հոգին, Որը աշխարհս չէ կարող ընդունել, որովհետեւ ոչ տեսնում է զնա և ոչ ճանաչում, բայց դուք ճանաչում եք զնա, այս պատճառաւ ձեզ հետ կը բնակի և ձեզ հետ կը լինի (Յով. ԺԳ. 16—17):

Բայց երբ կը դայ Մխիթարիչն, Որը ես կուղարկեմ Հօրից ճշմարտութեան Հոգին, Որն ելնում է Հօրից, նա

կը վկայէ ինձ համար, և դուք վկայում էք, որ սկզբից ինձ հետ էիք (Յով. ԺԵ. 26—27):

Գրում է Պողոս Ս. առաքեալն թեսաղոնիկեցւոց ժողովրդեան. վկայում էք դուք և Աստուած, թէ ինչպէս սրբութեամբ և արդարութեամբ և անարատութեամբ վարուեցանք ձեզ հաւատացեալներիդ հետ. ինչպէս դուք էլ դիտէք, ձեզանից ամենմէկը մխիթարում էինք և սփոփում, որպէս հայր իւր որդիները, և դնում էինք վկայութիւն՝ որ դուք դնաք Աստուծոյ արժանի ընթացքով-վարքով և բարքով—Որ կանչեց ձեզ դէպի իւր թագաւորութիւնն և փառքն (Ա. Թես. Բ. 10—12):

ՄԿԻՏԵԼ—մկրտութիւն

Թրիապոլեան օրէնքը մկրտութեան օրէնքի փոխաց ինքն Յիսուս Քրիստոս և պատուիրեց իւր հետնորդներին անպատճառ մկրտուիլ յանուն Հոր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ: Մկրտութիւնն սրբում է մեզ սկզբնական-ադամային մեղքից և որդեգիր անում Աստուծոյ:

Ասաց Յովհաննէս Մկրտիչ իրան դիմողներին. ես մկրտում եմ զձեզ ջրով. բայց դալիս է ինձանից աւելի հզօրագոյնն—Քրիստոս,—որի կոշիկները արժանի չեմ վերցնել, նա կը մկրտէ զձեզ Ս. Հոգւով և կրակով (Ղուկ. Գ. 16):

Եւ երբ մկրտուեցաւ Յիսուս (Յորդանան գետում Յովհաննիսից) շուտով դուրս եկն այն ջրից, և ահա նորա համար բացուեցան երկինք, և տեսաւ Աստուծոյ Հոգին, Որ իջնում էր աղանու պէս և դալիս նորա-Յիսուսի-վերայ: Չայն եկն երկնքից և ասում էր. Դա է իմ սիրելի Որդին, Որը հաւանել եմ (Մատ. Գ. 16—17):

Փրկիչն՝ յարութիւն առնելուց յետոյ՝ իշխանութիւն է տալիս աշակերտաց ասելով. Այսուհետեւ դնացէք և աշակերտեցէք ամեն հեթանոսները. մկրտեցէք զնոսա յայնմն Հոր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ: Սովորեցէք նոցա

պահել այն ամենը, ինչ որ պատուիրեցի ձեզ. ես էլ ձեզ հետ կը լինիմ մինչև աշխարհի վերջանալն (Մատ. ԻԸ. 19—20):

Յիսուս Քրիստոս վճռաբար ասում է Նիկողիմոսին. Ճշմարիտ ճշմարիտ ասում եմ քեզ, թէ որ մէկն (ամեն մարդ էլ) չճնուի ջրից և Հոգուց, չէ կարող մտնել Աստուծոյ թագաւորութեան մէջ. որովհետեւ մարմնից ծնուածն մարմին է և Հոգուց ծնուածն հոգի է (Յով. Գ. 5—6):

Առաջին Հոգեգալստեան օրում Երուսաղէմում մկրտուեցան երեք հազար հոգի (Գործ. Բ. 41):

Մի անգամ մկրտուածը կրկին մկրտել՝ նշանակում է կրկին խաչել Քրիստոս և խայտառակել հաւատը և անպատուել Ս. Երրորդութիւնը. Մի է Տէր, մի հաւատ, մի մկրտութիւն (Եփ. Գ. 5):

Անհնար է մի անգամ մկրտուածներին, որք առին երկնաւոր պարգեւին համը և մասնակից եղան Ս. Հոգուն և ճաշակեցին Աստուծոյ գեղեցիկ խօսքի ճաշակը և միւս-հանդերձեալ-աշխարհի զօրութիւնը, եթէ կործանուին՝ չեն-կարող նորից ապաշխարութեամբ նորոգուիլ (Եբր. 2. 4—6):

ՄՈԼՈՐԵՑՆԵԼ—ծոնցնել

Անիծեալ լինի նա, որ մտք կամ աչօք կոյրը կը մոլորցնէ ուղիղ ճանապարհից (Բ. Յր. ԻԷ. 18):

Հրէից Մանասէ թագաւորն ժողովուրդը աստուած-պաշտութիւնից ծռեցուց դէպի կռապաշտութիւն. բայց սաստիկ պատժուեցաւ Աստուծոց (Դ. Թագ. ԻԱ):

Մոլորուած և սուտ մարդարէներն ծռեցնում են ժողովուրդը, որ կլանեն իւրեանց մոլորեցրածները... Աստուած միասին պատժելու է թէ սուտ մարդարէները և

թէ ծուռածները (ծուռ խրատ տուողները և յիմարաբար ծուռողներն) (Ես. Թ. 14—21):

Այսպէս է ասում Տէրն. Այն մարգարէներն, որք մոլորեցնում են իմ ժողովուրդը, որ խածնում են իւրեանց ատամներով և քարոզում են նմա խաղաղութիւն. և ով որ ոսկր չդրաւ նոցա բերանում, պատերազմ յարուցին նորա դէմ: Այս պատճառաւ գիշեր կը լինի ձեզ համար, որ տեսիլ չտեսնէք, խաւար կը լինի ձեզ համար, որ գուշակութիւն չանէք. արեգակն կը մտնէ մարգարէներին վերայ և կը խաւարի օրն նոցա վերայ, և կամաչեն երազատեսներն և ծաղր կը լինին գուշակողներն (Միք. Գ. 5—7):

Վեր կը կենան (երեւան կը գան) սուտ քրիստոսներ և սուտ մարգարէներ և կը դործեն նշաններ և հրաշքներ մոլորեցնելու համար՝ եթէ հնարաւոր կը լինի՝ մինչև անգամ և ընտիր անձերը: Բայց դուք զգուշ եղէք՝ չհաւատալք — ահա առաջուց ասացի ձեզ, ասաց Փրկիչն (Մատ. ԺԳ. 22—23):

Ասում է Յովհաննէս աւետարանիչն. Ով սիրելիներդ մի հաւատալք ամեն հոգու, այլ ընտրեցէք ձեզ խրատ խօսողները հոգիները՝ թէ Աստուծոյ կը լինին, վասն զի շատ սուտ մարգարէներ՝ քարոզիչներ ելած են այս աշխարհն (Ա. Յով. Գ. 1):

Մ Ո Ռ Ա Ն Ա Լ

Աստուած բնաւ չէ մոռանում մեզ. Աստուծոյ անսահման շնորհքն պարտք է դնում մեր վերայ որ մենք էլ գիտնք Հմուտները:

Մեղաց չուաններն պատեցին իմ չորս կողմերով, Ով Աստուած, բայց ես չմոռացայ Քո օրէնքները (Սաղ. ԺԺԲ. 61):

Թէ որ մոռանամ քեզ, ով Երուսաղէմ, թող ինձ էլ մոռանայ իմ աջ ձեռնն (Սաղ. ԺԼԶ. 5):

Բայց ասաց Սիօն. Ձիւ թողեց Տէր, զիս մոռացաւ Աստուած: Միթէ կը մոռանայ կի՞նն իւր մանուկը. կամ թէ գութ չունենար իւր որովայնի ծննդեան վերայ. և եթէ կին մոռանայ էլ, սակայն ես չեմ մոռանալ քեզ, ասում է Տէր (Ես. ԽԹ. 14—15):

Միթէ կը մոռանայ հարսն իւր զարդը և կոյսն՝ իւր գեղեցիկ կամարը. բայց իմ ժողովուրդն մոռացաւ զիս անթիւ օրեր (Եր. Բ. 32):

Չէ որ երկու դանկի (փողի) է վաճառուում հինգ ձագն, որից մինն էլ մոռացուած չէ Աստուծոյ առաջ: Բայց ձեր գլխի ամբողջ մագերն անգամ համարուած է. մի վախենաք, որովհետեւ դուք շատ ձագերից աւելի լաւ էք (Ղուկ. ԺԲ. 6—7):

Յ Ա Ղ Թ Ե Լ

Հարկաւոր է միշտ հետևիլ Յիսուս քրիստոսին և քաջութեամբ յաղթել ամեն տեսակ մոլութեանց, մեղաց և չար կիրքերի: Մեծ յաղթութիւնը ձեռք կը բերուի մեծ համբերութեամբ և ազօթքով:

Քաջակերուեցէք, որովհետեւ ես յաղթեցի աշխարհիս (Յով. ԺԶ. 33):

Գրում եմ ձեզ, ով երիտասարդներ, որ դուք յաղթեցիք չարին (Ա. Յով. Բ. 13):

Գրեցի ձեզ, երիտասարդներ, որ դուք զօրացած էք և Աստուծոյ խօսքն բնակում է ձեր մէջ և դուք յաղթեցիք չարին (Ա. Յով. Բ. 14):

Մեր հաւատքն է մեր յաղթութիւնն, որ յաղթում է աշխարհիս, և ով կը լինի, որ կը յաղթէ աշխարհի, եթէ ոչ նա, որ կը հաւատայ թէ Յիսուս է Աստուծոյ Որդին (Ա. Յով. Ե. 4—5):

Ամեն բարոյական պատերազմներում առաւելապէս

յաղթում ենք Նորանով—Յիսուս Քրիստոսով—որ սիրեց մեզ (Հռ. Բ. 37):

Ով որ ականջ ունի՝ թող լսէ թէ ինչ է ասում Ս. Հոգին եկեղեցիներին.—Նա, որ յաղթում է մեղաց, ազատ կը լինի երկրորդ մահից—Հոգւով մեռնելուց—(Յայտ. Բ. 11):

ՅԱՄԵԼ—ուշանալ

Մնալու է միշտ արթուն, միշտ զգաստ և միշտ պատրաստ, քանզի անյայտ է մեր մահուան օրն, ժամն և բույնը:

Ասաց Յիսուս ժողովրդեան, Պատրաստ եղէք դուք Վասն զի Մարդոյ Որդին կը գայ մի այնպիսի ժամում, որ դուք չէիք սպասում: Բայց ով կը լինի այն հաւատարիմ և իմաստուն ծառան, որը իւր ծառաների վերայ վերապահու դրաւ Տէրն՝ ժամանակին նոցա կերակուր տալու համար: Երանի՛ այն ծառային, որը գալով կը գտնէ Տէրն այնպէս արած: Ծշմարիտ ասում եմ ձեզ, որ իւր բոլոր ունեցածների վերայ կը կարգէ այն ծառան: Ուրեմն այն չար ծառան եթէ կասէ իւր սրտում, իմ Տէրն կուշացնէ իւր գալը, և կսկսի ծեծել իւր ծառայակիցները և ուտել ու խմել արեւցողների հետ: Կը գայ այն ծառայի Տէրն այնպիսի մի օրում, որ չէր սպասում և այնպիսի մի ժամում, որ չգիտէր, և կը կտրէ զնա միջից, և նորա բաժինը կը դնէ կեղծաւորների հետ, այն տեղ կը լինի լալն և տառապանքի կրճատման (Մատ. ԻԳ. 44—51):

Զգուշ եղէք, արթուն մնացէք, աղօթք արեք. որովհետեւ չգիտէք երբ կը լինի ժամանակն: Ինչպէս օտար երկիր գնացող մի մարդ կը թողու իւր տունը և իշխան տնօրէն կը տայ իւր ծառաներին, և ամեն մէկին կը յանձնէ իւր դրօժը և պատուէր կը տայ դռնապանին, որ արթուն կենայ: Ուրեմն արթուն կացէք, որովհետեւ չգի-

տէք երբ կը գայ տան տէրն, երեկոյեան՝ թէ կէս գիշերին՝ թէ որձակկանչին—լուսադէմին—և թէ առաւօտեան: Գուցէ յանկարծ գալով քնացած կը գտնէ զձեզ: Եւ ինչ որ ասում եմ ձեզ, ամենքիդ եմ ասում, արթուն կացէք (Մար. ԺԳ. 33—37):

Երկնից թագաւորութիւնն կը նմանի տան կուսանաց, որը առնելով իւրեանց լապտերները՝ դուրս եկին փեսայի և հարսին առաջն: Նոցանից հինգն յիմար էին և հինգն իմաստուն: Յիմարներն առին լապտերները, բայց իւրեանց չհաղթեցին չառն ձէթ: Իսկ իմաստուններն՝ իւրեանց լապտերներին հետ՝ ձէթ էլ վեր առին ամաններով: Փեսային ուշանալուն պատճառաւ ամենքն էլ քնացան: Կէս գիշերուան ձայն եղաւ. Ահա գալիս է փեսան, եկէք դիմաւորելու: Այն ժամանակ վեր կացան ամեն կուսանքն և պատրաստեցին իւրեանց լապտերները: Յիմարներն ասում են ի տեղին իւրեանց լապտերները: Յիմարներն ասում են ի մաստուններին. Տուէք մեզ ձեր իւղից-ձէթից-վասն զի մաստուններին. Տուէք մեզ ձեր լապտերներն: Պատասխան տուին ահա անցնում են մեր լապտերներն: Գուցէ բաւական չլինի մեզ իմաստուններն և ասում են. Գուցէ բաւական է կը գնէք էլ, ձեզ էլ. այլ գնացէք վաճառանոց-բաղար-և կը գնէք էլ, ձեզ էլ. այլ գնացէք (յիմարներն) գնացին գնելու, եկն ձեզ համար: Երբ նօքա (յիմարներն) նորա հետ փեսան և պատրաստներն (իմաստուններն) Յետոյ գալիս մտան հարսանիքն և փակուեցաւ դուռն: Յետոյ գալիս են և միւս կուսանքն և ասում, Տէր Տէր, մեզ համար էլ են և միւս կուսանքն և ասում, և ասում է. Ծշմառաց դուռնը: Նա պատասխան տուաւ և ասում է. Մար. ԻԵ. Կացէք, քանզի ոչ օրը գիտէք և ոչ ժամը (Մատ. ԻԵ. 1—13):

ընկած էր... Եղիսէն դուռնը փակեց, աղօթք արաւ... իւր բերանը դուռ մեռած տղայի բերանին վերայ, աչքերը՝ աչքերին վերայ, ձեռները՝ ձեռներին վերայ, և կըծկուեցաւ մեռածի մարմնոյն վերայ, և յարութիւն առաւ մեռած տղան (Ի. Թագ. Գ. 32—36):

Մի մեռած մարդ ձգեցին Եղիսէ մարգարէի գերեզմանին մէջ, մեռած մարդն Եղիսէի ոսկերքներին դալածին պէս կենդանացաւ, յարութիւն առաւ (Ի. Թագ. ԺԳ. 20):

Իմ վերայ եղաւ Տիրոջ ձեռնն, զիս հանեց Աստուծոյ հոգին և դրաւ մի դաշտի մէջ, և այն լեցուն էր մարդոց ոսկերքներով, և զիս շրջեցուց այն ոսկերքների շուրս կողմերով, և ահա չափազանց շատ էին դաշտի երեսին այն ոսկերքներն և խիստ չորացած:

Եւ ասաց ինձ Տէրն, Մարդոյ որդի. Կարող են կենդանանալ այս ոսկերքներն: Ասացի. Այդ դու գիտես, Տէր: Եւ ասաց ինձ. Մարդոյ որդի, մարգարէաց այդ ոսկերքների վերայ, և կասես դոցա. Ո՛վ չորացած ոսկերք, լսեցէք Տիրոջ պատգամները. այսպէս է ասում Տէր Աստուծոյ այդ ոսկերքներին. ահաւասիկ ես կածեմ ձեր վերայ կենդանի շունչ, և կը տամ ձեզ ջիւղեր, և կածեմ ձեր վերայ մարմին, և կը ձգեմ ձեր վերայ մորթի, և կը դնեմ ձեր մէջ իմ Հոգին և կը լինիք կենդանի և կը ճանաչէք թէ ես եմ Տէրն:

Եւ մարգարէացայ, ինչպէս հրամայեց ինձ Տէր. մարգարէացածիս պէս եղաւ բարձր ձայն և շարժում, և մօտեցաւ ոսկր ոսկրին, ամեն մին իւր խաղին, և տեսայ որ պատեցան ջիւղերով ու մտով և ձգուում էր նոցա վերայ մորթի. և դեռ շունչ չկար նոցա մէջ: Եւ ասաց ինձ Տէր. Մարգարէաց մարդոյ որդի, մարգարէաց շնչի վերայ և կասես շնչին, այսպէս է ասում Տէր Աստուծոյ. Ե՛կ ո՛վ շունչ չորս հողմերից և փչէ այս մեռեալների վերայ և կենդանանան: Եւ մարգարէացայ, որպէս հրամայեց ինձ Տէր, և մտաւ նոցա մէջ շունչն եւ կենդանացան եւ

կանգնեցան իւրեանց ոտքերի վերայ չափազանց շատ ժողովուրդներ... այսպէս է ասում Տէր Աստուծոյ. Ահաւասիկ ես կը բանամ ձեր գերեզմանները և զձեզ կը հանեմ ձեր գերեզմաններից, ո՛վ իմ ժողովուրդ (Եզեկ. ԼԷ. 1—14):

Բայց որ մեռեալներն յարութիւն կառնեն, Մովսէս էլ դուշակեց Մօրենու մէջ, ինչպէս ասում է Աբրահամի Աստուծոյ մասին, Իսահակի Աստուծոյ մեռեալների բայ Աստուծոյ մասին: Ուրեմն Աստուծոյ մեռեալներն կը յանդիմանան ինքն ինքն (Դուկ. Ի. 37—38):

Մօրենու մօտեցաւ դադաղին (Նային քաղաքի միամօր որդուն)... և ասաց. Պատանի դու, քեզ եմ ասում, վեր կաց. կանգնեցաւ և նստաւ միամօր, մեռեալ պատանին և սկսաւ խօսիլ (Դուկ. Է. 14—15):

Յիսուս բարձր ձայնով աղաղակեց և ասաց. Դադար, վեր կաց և դուրս եկ: Մեռածն դուրս եկն կապուած ոտքերով և ձեռներով (Յով. ԺԱ. 43—44):

Եւ ահա վերից մինչև վար պատառուեցաւ Տաճարի վարագոյրն, եղաւ երկու կոտոր, շարժուեցաւ երկիրն, յապատառուեցան քարերն, բացուեցան գերեզմաններն, յարութիւն առան շատ սուրբ նշաններ, մարմիններ, դուրս գալով գերեզմաններից մտան Ս. քաղաքն Երուսաղէմ Գրիստոսի յարութիւնից յետոյ և երևեցան շատերին (Մատ. ԻԷ. 51—53):

Եւ յետոյ կերիւ Մարդոյ Որդու Նշանն (Ս. Խաչն) երկնքում, և այն ժամանակ... կը տեսնեն Մարդոյ Որդին եկած երկնից ամպերի վերայ և շատ փառքով: Եւ կուշարկէ իւր Հրեշտակները և փողով և կը ժողովեն նորա ընտրեալները շուրջ քամիներից երկնքի մէջ ծայրից մինչև նորա միւսն ծայրն (Մատ. ԻԳ. 29—31):

Որովհետեւ մարդով եղաւ մահ, մարդով էլ եղաւ յարութիւն մեռելոց: Ինչպէս ամենքն մեռան Ադամով,

նոյնպէս էլ ամենքն կը կենդանանան Քրիստոսով... նախ Քրիստոս, և ապա Քրիստոսեաններն Յիսուսի երկրորդ գալստեան ժամանակ (Ա. Կորն. ԺԵ. 21—23):

Կը փշուր Գաբրիէլեան վերջին փողն, մի ակնթարթութեամբ յարութիւն կառնեն մեռեալներն առանց ապականութեան, եւ մենք ամենքս էլ կը նորոգուինք: Քանզի պէտք է անապականութիւն հագնէ այս ապականացում մարմինն և անմահութիւն հագնէ այս մահկանացուն (Ա. Կորն. ԺԵ. 43—57):

ՅԱԻՒՏԵՆԱԿԱՆ — ժշտնչնատը

Ինչպէս յաւիտենական է Աստուած, նմանապէս յաւիտենական է Աստուծոյ թաղաւորութիւնն և մարդոյ հոգին, որ պատկեր է Աստուծոյ: Աստուած նշանախօսել է իւր ստեղծած մարդը իւր համար:

Ո՛վ Տէր, Քո արդարութիւնն յաւիտենական արդարութիւն է (Սաղ. ՃԺԸ. 142):

Գնաց մարդ իւր յաւիտենական տունն (երկինք) եւ հրապարակներում նորա մարմնոյ չորս կողմերով պատեցին լաց ու կոծ անողներն (Ժող. ԺԲ. 5):

Քեզ կը նշանախօսեմ ինձ իբրեւ յաւիտենական նշանած. և կը նշանեմ քեզ ինձ արդարութեամբ և իրաւունքով և ողորմութեամբ և գթութեամբ. և կը նշանախօսեմ ինձ հաւատով և կը ճանաչես Տէրը, ասում է Տէր Աստուած Ժողովրդեան (Ովս. Բ. 19—20):

Ասում է Պօղոս Ս. առաքեալն ևս. Նախանձեցում ցանեմ զձեզ Աստուծոյ նախանձով, քանզի ես նշանեցի ձեզ մի մարդոյ՝ ինչպէս մի սուրբ կոյս կանգնեցնել Քրիստոսի առաջ (Բ. Կորն. ԺԱ. 2—3):

Բայց դու, ո՞վ մարդ Աստուծոյ, Տիմոթէոս, փախի՛ր արծաթսիրութիւնից և զնա արդարութեան, աստուած-

պաշտութեան, հաւատոյ, սիրոյ, համբերութեան և հեղութեան ետեւից: Պատերազմիր և հաւատոյ բարւոք կռիւը, և բռնն հարպինդ բռնիր-յաւիտենական կեանքից, որին կանչուեցար եւ դաւանեցիր բարի դաւանութիւն շատ վկաների առաջ (Ա. Զ. 11—12):

ՅԱՓՇՏԱԿԵԼ — յափշտակութիւն

Յափշտակել՝ նշանակում է իւր արդար իրաւունքից զրկել ուրիշները: Խիստ ծանր է յափշտակութեան պատիժն երկնային դատարանից:

Զրկանք չանես քո հարեանին. յափշտակութիւն մի աներ. գիշեր մինչև առաւօտ քեզ մօտ չմնայ օրականով աշխատողին վարձքն (Ղևտ. ԺԹ. 13):

Յափշտակեցին որքը իւր մօր ծծից և գրաւ առին աղքատից (Յովբ. ԻԴ. 9):

Տէրն ինքնին կը դայ դատաստան անելու... աղքատներից յափշտակած յափշտակութիւնն ձեր տան մէջ է: Դուք ինչի՞ համար էք զրկում իմ Ժողովուրդը և ամօթով լցնում էք տնանկաց երեսները, ասում է Զօրութեանց Տէրն (Ես. Գ. 14—15):

Նորա-Հրէից-իշխաններն նորա մէջ յափշտակելով թափում լերի պէս են. յափշտակութիւններ յափշտակելով (Եղեկ. ԻԲ. 27): Են արիւն և կորցնում անձեր-մարդիկ (Եղեկ. ԻԲ. 27):

Զգուշ կացէք սուտ մարդարէներէն, և ներսից յափշտակող դուք մօտ ոչխարների հագուստներով, և ճանաչէք զիրենք իող դայլեր են: Նոցա պտուղներից կը ճանաչէք (Մատ. Է. 15—16):

Այժմ դուք փառիսեցիներդ մաքրում էք բաժակի և պնակի-աման-դրսի կողմերը, բայց ձեր ներքինն (սրտերն) լի է յափշտակութեամբ և չարութեամբ (Ղուկ. ԺԱ. 39):

Յ Ի Շ Ա Տ Ա Կ

Թանկագին յիշատակներ են բարի անուան և բարի գաւազներն՝ որք միշտ կը յիշուին օրհնութեամբ:

Արդարի յիշատակն յաւիտեան կը մնայ, նա չվախեալ չար համբաւից (Սաղ. ճԺԱ. 6):

Գովասանքով կը յիշուի արդարեան յիշատակն. ծրար գի պէս կանցնի (կը մարի) ամբարիշտների անուան (Առ. Ժ. 7):

Ճշմարիտ եմ ասում ձեզ, ուր էլ որ քարոզուի այս աւետարանս ամեն երկիրներում, կը խօսուի այդ կնոջ արածն զինքը յիշատակելու համար (Մատ. ԻԶ. 13):

Ո՛վ Կուռնելիոս... քո աղօթքն և քո ողորմութիւններն բարձրանալով յիշատակուեցան Աստուծոյ առաջ (Գործ. Ժ. 4):

Փրկիչն Սիօն վերնատան մէջ օրհնելով հացը և բաժակը՝ հաստատում է պատարագի խորհուրդը և պատուիրում է իւր Առաքելոց և աշակերտաց միշտ կրկնել նոյնը, յիշատակելու համար իւր չարչարանքը և մահը. «այս կանէք զիս յիշատակելու համար» (Ա. Կորն. ԺԱ. 23—29. Դուկ. ԻԲ. 19—20):

Յ Ո Յ Ս

Գլխաւոր առաքինութիւններից մին էլ Յոյսն է, որ մեզ կապում է Աստուծոյ հետ ինչպէս անշարժ և յաւիտենական յենարանի հետ և Առանց հաստատուն յուսոյ անհնար է միանալ Աստուծոյ հետ և ունենալ հանդիստ խիղճ:

Արհամարհեցին աղքատի խորհուրդը, քան զի Տէրն է նորա-աղքատի-յոյսն (Սաղ. ԺԳ. 6):

Դու ես, ո՛վ Տէր, որ զիս հանեցիր իմ մօր արդանի

տից. իմ յոյսն դու ես՝ իմ մօր կաթը ծծելուցս ՚ի վեր: Բեզ յանձնուեցայ մօրս արգանդից. իմ մօր որովայնից սկսեալ դու ես միայն իմ Աստուածն (Սաղ. ԻԱ. 10—11):

Որ դնաս խաղաղութեան յուսովքս ամեն ճանապարհներով՝ չգայթաղիր քո ոտն: Վասն զի թէ որ նըստեա, աներկիւզ կը լինիս, թէ որ քնանաս, քաղցր կը քնանաս և չես վախենար ամբարիշտներից քեզ վերայ հասած և քեզ վերայ եկած արշաւանքներից: Որովհետեւ Տէրն կը լինի քո ամեն ճանապարհների վերայ և հաստատ Տէրն կը լինի քո ամեն ճանապարհների վերայ (Առ. Գ. 23—26):

Կանք և պարծենում ենք Աստուծոյ փառաց յուսովն: Բայց այժմ մեզ համար մտում են հաւատ, յոյս և սէր, այս երեքս են գլխաւոր առաքինութիւններն և երկուքից աւելի մեծն է սէրն (Ա. Կորն. ԺԳ. 13):

Կանք և պարծենում ենք Աստուծոյ փառաց յուսովն: Եւ ոչ այսչափ միայն, այլ և պարծենում ենք նաեւ մեր նեղութիւններով. որովհետեւ դիտենք թէ նեղութիւններն դուրսում են համբերութիւն, համբերութիւնն դուրսում է զործում են համբերութիւն, յոյսն բնաւ չամաչեցնէր, յաղթութիւն. յաղթութիւնն յոյս. յոյսն բնաւ սրտերում Ս. քանզի Աստուծոյ սէրն սփռուած է մեր սրտերում Ս. հոգուն ձեռնովն, Որ տրուեցաւ մեզ (Հռ. Ե. 2—5):

Յ Ո Ի Ս Ա Լ

Ո՛վ Տէր, Բեզ յուսացայ, չամաչեմ յաւիտեան. Բո արդարութեամբ փրկիր և ապրեցնիր զիս (Սաղ. Հ. 1):

Յոյս մի դնէք մարդոց որդի իշխանների վերայ, որովհետեւ փրկութիւն չկայ այդ իշխանների (Սաղ. ձԽԵ. 3):

Բո բոլոր սրտովդ յուսան Աստուած. և մի հպարտանալ քո իմաստութեամբ (Առ. Գ. 5):

Օրհնեալ լինի այն մարդն, որ յոյսը դրաւ Աստուծոյ վերայ—որ յուսացաւ յԱստուած—(Եր. ԺԷ. 7):

Որովհետեւ մենք մեր յոյսը դրած ենք կենդանի

Աստուծոյ վերայ, Որ փրկիչն է ամեն մարդոց, մանաւանդ հաւատացելոց (Ա. Տիմ. Գ. 10):

Ն Ա Խ Ա Ն Ձ

Երկու տեսակ է, քարի նախանձ և չար նախանձ: Բարի է այն նախանձն, որով հետեւում ենք ուրիշ բարի մարդոց գործերին, մենք էլ սկսում ենք բարի գործել: օրինակ Կարապետն ամեն օր գնում է եկեղեցի և աղօթք անում: Ես էլ ամեն օր ժամ կը գնամ և կաղօթեմ: Արշակն թուղթ չէ խաղում, ողորմում է խեղճերի և կարօտներին: Ես էլ կանեմ նորա պէս ևն: Ահա այս է բարի նախանձն:

Չար է նախանձն, որ հակառակ է Աստուծոյ օրէնքներին, հակառակ է խղճի և վրասակար ընդհանրութեան: օրինակ Մարկոսն գողութիւն է անում, առեւտրի մէջ խաբում է մարդիկ, կտրում է աղքատ մշակների վարձքն, ևն: Ես էլ գողութիւն անեմ, կտրեմ մշակների վարձքերը, ևն: Ահա այս է չար նախանձն, որը նախնիք Գրած են մահացու մեղաց շարքում ասելով. «Նախանձու եւ մատաւրը նորին»:

Բ Ա Ր Ի Ն Ա Խ Ա Ն Ձ

Տէրն ասում է Մովսէսին. Ահարոնի թոռն Փենեֆէսն ցածացուց իմ բարկութիւնը Իսրայէլի օրդերներէից, վասն զի նա նոցա մէջ ունեցաւ ինձ համար քարի նախանձ. ես էլ իմ նախանձովս չջնջեցի Իսրայէլի օրդերները (Թիւք. Ին. 10—11):

Քորէբ սարի վերայ հարցանում է Տէրն. Եղիան, այս տեղ ինչ գործ ունիս դու: Պատասխանում է Եղիա մարդ գարէն. Կրակով վառուածի պէս վառուեցայ Տէր Աստուծոյ ս. նախանձով, որովհետեւ Իսրայէլի օրդերներն թողին:

ղբեղ, կործանեցին քս սեղանները, սրով կոտորեցին քս մարդարէները, մենակ ես եմ մնացել, հետամուտ են զիս էլ սպանել (Գ. Թագ. ԺԸ—ԺԹ):

Ո՛վ Տէր, կրակի պէս կը բորբոքի Քո նախանձն (Սաղ. ՀԸ. 5):

Ո՛վ Տէր, Քո Ա. նախանձն մաշեց զիս (Սաղ. ձԺԸ. 130):

Նախանձեցնում եմ զձեզ Աստուծոյ նախանձով, որովհետեւ ձեզ նշանախօսել եմ մի մարդոյ ինչպէս մի սուրբ հեռեւ ձեզ նշանախօսել եմ մի մարդոյ (Բ. Կորն. ԺԱ. 2):

Կոյս Քրիստոսի գիմաց կանգնեցնելու եղէք բարի գործերի Ամեն ժամանակ նախանձաւոր եղէք բարի գործերի (Գաղ. Գ. 18):

Չ Ա Ր Ն Ա Խ Ա Ն Ձ

Արդելուած է ամեն քրիստոնէի համար:

Մի նախանձիւ չար մարդոց վերայ. և ոչ նախանձիւ նոցա վերայ, որք գործում են անօրէնութիւն: Չարերն չուտով կը սատկին, բայց Աստուծոյ համբերողներն կը ժառանգեն երկիրը (Սաղ. ԼԶ. 1 և 9):

Որտեղ որ կան կռիւ և չար նախանձ, այն տեղ է անկարգութիւն և ամեն չար բաներ (Յակ. Գ. 16):

Չեղանից հեռու ձգեցէք այսուհետեւ ամեն տեսակ չարութիւն և ամեն տեսակ նենգութիւն և կեղծաւորութիւն և նախանձ և ամեն տեսակ չարախօսութիւն (Ա. Պետ. Բ. 1):

Ն Ե Ղ Ե Լ

Մէկգմէկ նեղելու չենք:

Ասում է Տէրն. Պանդուխտը չնեղես (Եբ. ԻԳ. 9):

Չնեղէ մարդ իւր ընկերը (Ղևա. Ին. 14):

Ամեն ոք նեղելով նեղում է իւր ընկերը (Միք. Է. 2):

Բայց դուք զրկում էք և նեղում և այդ՝ ձեր եղբայրները անգամ զրկում էք և նեղում էք: Միթէ չգիտէք, որ Աստուծոյ արքայութիւնը չեն ժառանգել անիրաւներն... Եւ դուք էլ այնպիսի ումանք (մարդիկ) էիք. բայց լուսնուեցէք, բայց սրբուեցէք, բայց արդարացեք մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի անունով և մեր Աստուծոյ Հոգւով (Ա. Կորն. 2. 9—11):

Ն Ե Ղ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Նեղութիւններն չեն կարող բաժանել զմեզ Աստուծոյ սէրից: Երբ մենք նեղութիւն ենք պատճառում միմեանց, վշտանում է Աստուած:

Ասում է Տէր Մովսէսին. Ինչ հասած է Իսրայէլի որդւոց աղաչանքներն, եւ ես տեսայ այն նեղութիւնները, որով նեղում են զնոսա եզիպտացիներն: Եւ այժմ արի ուղարկեմ քեզ եզիպտացւոց Փարաւոն թագաւորին մօտ եւ կը հանես իմ ժողովուրդը-Իսրայէլի որդիքը (Ելք. Գ. 9—10):

Իմ նեղութեան ժամանակ ես կարգացի առ Տէր եւ աղաղակեցի առ իմ Աստուածն: Իւր սուրբ Տաճարից Տէրն լսեց իմ աղօթքի ձայնին (Սաղ. Ժ. 7):

Ներս մտէք նեղ դռնից, որովհետեւ ընդարձակ է դուռնն եւ համարձակ ճանապարհն, որ տանում է դէպի կորուստ, եւ շատերն կան՝ որ մտնում են նոյն դռնից: Քանզի նեղ է դուռնն եւ նեղլիկ ճանապարհն՝ որ տանում է դէպի յաւիտենական կեանքն, եւ քիչերն են՝ որ դանում են նոյն ճանապարհը (Մատ. Է. 13—14):

Մենք շատ նեղութիւններով պէտք է մտնենք Աստուծոյ թագաւորութիւն (Գործ. ԺԳ. 21):

Ուրեմն ո՞վ կը զատէ զմեզ Քրիստոսի սէրից, նեղութիւն, թէ տառապանք, թէ հալածանք, թէ սո՞վ, թէ

Վերկութիւն, թէ վիշտ, թէ սո՞ւր. ինչպէս և գրուած է. Իմ Աստուած, Ամեն օր մեռնում ենք Քեզ համար. համարուեցանք ինչպէս մորթելու տարուած ոչխար: Այլ այս ամենի մէջ աւելի յաղթում ենք Նորանով (Աստուծով) որ սիրեց զմեզ: Քանզի անկասկած եմ թէ ոչ մահն և ոչ սիրեց զմեզ: Քանզի անկասկած եմ թէ ոչ մահն և ոչ կեանքն և ոչ հրեշտակ եւ ոչ իշխանութիւններն, ոչ ներկայ եղածներն եւ ոչ ապագայ գալիքներն, եւ ոչ զօրութիւններն, եւ ոչ բարձրութիւն եւ ոչ խորութիւն եւ ոչ ուրիշ արարած չէ կարող զատել զմեզ Աստուծոյ այն սէրից, որ մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսով հաստատուած է (Հռ. Ը. 35—39):

Ն Ե Ն Գ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Նենգութեան առաջին հեղինակն է սատանան. նենգութիւնն նընգութեան առաջին հեղինակն է սատանան. նենգութիւնն նընգութեան առաջին հեղինակն է սատանան. նենգութիւնն նընգութեան առաջին հեղինակն է սատանան:

Նենգութեան առաջին հեղինակն է սատանան. նենգութիւնն նընգութեան առաջին հեղինակն է սատանան. նենգութիւնն նընգութեան առաջին հեղինակն է սատանան:

Նենգութեան առաջին հեղինակն է սատանան. նենգութիւնն նընգութեան առաջին հեղինակն է սատանան. նենգութիւնն նընգութեան առաջին հեղինակն է սատանան:

Նենգութեան առաջին հեղինակն է սատանան. նենգութիւնն նընգութեան առաջին հեղինակն է սատանան. նենգութիւնն նընգութեան առաջին հեղինակն է սատանան:

Նենգութեան առաջին հեղինակն է սատանան. նենգութիւնն նընգութեան առաջին հեղինակն է սատանան. նենգութիւնն նընգութեան առաջին հեղինակն է սատանան:

Նենգութեան առաջին հեղինակն է սատանան. նենգութիւնն նընգութեան առաջին հեղինակն է սատանան. նենգութիւնն նընգութեան առաջին հեղինակն է սատանան:

Նենգութեան առաջին հեղինակն է սատանան. նենգութիւնն նընգութեան առաջին հեղինակն է սատանան. նենգութիւնն նընգութեան առաջին հեղինակն է սատանան:

Նենգութեան առաջին հեղինակն է սատանան. նենգութիւնն նընգութեան առաջին հեղինակն է սատանան. նենգութիւնն նընգութեան առաջին հեղինակն է սատանան:

Նենգութեան առաջին հեղինակն է սատանան. նենգութիւնն նընգութեան առաջին հեղինակն է սատանան. նենգութիւնն նընգութեան առաջին հեղինակն է սատանան:

Նենգութեան առաջին հեղինակն է սատանան. նենգութիւնն նընգութեան առաջին հեղինակն է սատանան. նենգութիւնն նընգութեան առաջին հեղինակն է սատանան:

Նենգութեան առաջին հեղինակն է սատանան. նենգութիւնն նընգութեան առաջին հեղինակն է սատանան. նենգութիւնն նընգութեան առաջին հեղինակն է սատանան:

Հրէաներն խորհուրդ արին, որ նենդութեամբ բռնեն Յիսուսը և սպանեն (Մատ. ԻԶ. 4):

Ով որ կամենում է սիրել իւր կեանքը և տեսնել իւր օրերը բարութեան մէջ, պէտք է լռեցնէ իւր լեզուն չափութիւնից և իւր շրթունքները՝ նենդութիւն խօսելուց (Ա. Պետ. Գ. 10):

Ն Ե Ր Ե Լ

Մարդկային սխալական բնութիւնն պահանջում է ներողամտութիւն. որի պատճառաւ էլ ասաց Փրկիչն Պետրոսին. 490 (չորս հարիւր ինսուս) անգամ ներելու ես յանցանք գործողին: Բայց անհաշիւ և անսահման է Աստուծոյ ներողութիւնն:

Ասում է Մովսէս Աստուծոյ. Տէր աղաչում եմ, Գոմեծ ողորմութեանդ համեմատ ներիր այս (Իսրայէլացւոց) ժողովրդեան անօրէնութիւնը, ինչպէս որ ներեցիր այս ժողովրդեան եգիպտոսից մինչև այս տեղ: Եւ ասաց Ժ. Մովսէսին. Ներում եմ քո խօսքիդ համաձայն (Թիւք. 19—20):

Նոյ տապան կաղմելու շինելու ժամանակ հարիւր տարի տնեց (հարիւր տարում վերջացաւ շինութիւնն). Աստուծոյ երկայնամտութիւնն ներում էր ապտամբներին (այդքան միջոց) (Ա. Պետ. Գ. 20):

Ով մարդ, այժմ դու խորհում ես այս, որ դատում ես այն մարդիկը՝ որ գործում են այնպիսի գործեր՝ միևնոյն գործերը գործում ես և դու: Միթէ դու աստուծոյ այնչափ քաղցրութիւնը, ներողութիւնը և երկայնամտութիւնը, չգիտես որ Աստուծոյ քաղցրութիւնն զէպի ապաշխարութիւն կը բերէ դքեղ (Հռ. Բ. 3—4):

Գուք էլ, ով ծառաների և աղախինների տէրեր, նոյնը կանէք նոցա (բարութիւն կանէք) ներելով անէք պատու-

հասները ձեր ծառաներին եւ աղախիններին. իմացած լինիք որ երկնքումն է նոցա և ձեր Տէրն, Որի առաջ չկայ ակնառութիւն-խաթր պահել (Եփես. 2. 9):

Ով Գրիստոնեաներ, դուք ինչպէս Աստուծոյ ընտրեալներ և սիրեցեալ սուրբեր այսուհետև հագէք ունեցէք զուրկ, ողորմութիւն, քաղցրութիւն, խոնարհութիւն, հեղուկութիւն, համբերութիւն, ներել միմեանց, շնորհել իրերաց. եթէ մէկն կունենայ որեիցէ տրտունջ մէկի մասին. ինչպէս Հայր Աստուած Գրիստոսով ներեց ձեզ, նոյնպէս դուք էլ ներեցէք միմեանց (Կող. Գ. 12—13):

Ն Ե Ր Ք Ի Ն Ի

Այն ներքինին որ իւր ձեռքով չգործեց անօրէնութիւն և Տիրոջ մասին չխորհեց չարութիւն, կըստանայ ընտիր շնորհք իւր հաւատքի համեմատ (Իմաս. Գ. 14):

Թող չասէ ներքինին թէ. ես մի չոր փայտ եմ: Այսպէս է ասում Տէրն այն ներքիններին, որք կը պահեն իմ պատուիրանները և կընտրեն ինձ հաճոյ եղածը, հաստատ կը մնան իմ ուխտի վերայ իմ տան մէջ և իմ պարիսպների հովանու ներքեւ, ես կը տամ նոցա յաւի- և աղջիկներից աւելի նշանաւոր տեղ, կը տամ նոցա յաւիտենական անուն, որ չջնջուի (Ես. ԾԶ. 3—5):

Եթովպացի Ադրամեղէք բարեպաշտ ներքինին Յուդայի Սեդեկիա թագաւորին հասկացնելով իշխանների չարութիւնը՝ գրեցն հանել է տալիս Երեմիա մարգարէն (Եր. ԼԲ. 1—13):

Յիսուս պատախանելով իւր աշակերտաց ասում է. Կան ներքիններ, որք արդէն ներքինի ծնան իւրեանց մօր արգանդից, կան ներքիններ էլ, որք երկնից թագաւոր ներքինի. բայց կան ներքիններ ևս, որք երկնից անձերը, ով որ բութեան համար ներքինի արին իւրեանց (Մատ. ԺԹ. 12):

Կարող է տանել, թող տանի (Մատ. ԺԹ. 12):

Ինչի նման է Աստուծոյ թաղաւորութիւնն:

Երկնից թաղաւորութիւնն նման է մանուկի հատին որը առնելով մարդ սերմեց իւր ագարակում, որ աւելի փոքրագոյն է բոլոր սերմերից, և երբ կը մեծանայ, մեծ է բոլոր բանջարներից աւելի և լինում է ծառ, մինչև անգամ գալիս են երկնքի թռչուններն և հանգստանում նորա ճղների վերայ:

Երկնքի թաղաւորութիւնն նման է խմորի (թխումոր) որ առնելով կնիկ (կին) ծածկեց (դրաւ) երեք չափ ալիւրի մէջ՝ մինչև ամենն խմորուեցաւ:

Երկնից թաղաւորութիւնն նման է ագարակում ծածկուած գանձի, որը դառաւ մարդ. և ծածկեց, և սաստիկ ուրախութիւնից դնաց և ծախեց իւր բոլոր ունեցածը և գնեց նոյն ագարակը:

Երկնից թաղաւորութիւնն նման է վաճառական մարդի որ կորոնէ (մանէ գալիս) գեղեցիկ մարգարիտներ: Եւ գտնելով մի պատուական մարգարիտ՝ դնաց և ծախեց իւր ամբողջ գոյքը և գնեց այն մարգարիտը:

Երկնից թաղաւորութիւնն նման է ծովն ձողւած ուռլանի (ձկան թոր), (որի մէջ ժողովուում են ծովային ամեն տեսակ կենդանիներից), որ երբ լցաւ, հանելով ցամաքն և նստելով հաւաքեցին լաւերը և պէտքականները ամանների մէջ, և անպէտքները հեռի նետեցին: Այնպէս կը լինի աշխարհիս վերջացած ժամանակ: Հրեշտակներն արդարոց միջից կը զատեն չարերը (մեղաւորները) եւ դէժոխքի կրակի մէջ կը ձգեն չարերը, այն տեղ կը լինի լալն եւ ատամանց կրճտելն (Մատ. ԺԳ. 31—50):

Եթէ աւենակարեւոր է նորոգութիւնն ամեն նիւթական չէքերի և իրերի համար, որչափ ևս աւելի ամենակարեւոր է մեր հոգիների համար: Հօր Աստուծոյ հաճութեամբ նորոգեցին մարդկութեան հոգիները Յիսուս Քրիստոս և Հոգին Ս. Աստուած: Ամեն մի քրիստոնեայ պարտական է նորոգել իւր հոգին աղօթքով, զղջմամբ, տոնեայ պարտական է նորոգել իւր հոգին աղօթքով, զղջմամբ, ապաշխարութեամբ և հաղորդելով փրկչի սրբաբար մարմնոյ և արեան:

Ո՛վ Աստուած, հաստատիր իմ մէջ սուրբ սիրտ և նորոգիր իմ փորի մէջ ուղիղ հոգի (Սաղ. Ծ. 12):

Ո՛վ Աստուած, ուղարկում ես հոգին և ստանում զմարդիկ և նորոգում երկրի երեսը (Սաղ. ՃԳ. 30):

Մի է Աստուծոյ Որդին, ամեն բանի էլ կարող. ինքնազոյ է և նորոգում է ամենը... և պատրաստում է Աստուծոյ բարեկամներ և մարգարէներ (Իմաստ. Է. 27):

Քաջալերուիր Սիօն-ժողովուրդ Աստուծոյ. քեզ լանան քո ձեռքերն: Քո մէջ է զօրաւոր Աստուածն. քեզ էլ կը փրկէ, քեզ էլ կը նորոգէ իւր սիրով (Սով. Գ. 17):

Ասում է Տէր, եւ կը ցանեմ ձեր վրայ սուրբ ջուր, և կը մաքրուիք ձեր բոլոր պղծութիւններից, և կը տամ նոր սիրտ, և ձեր ցնեմ ձեր բոլոր կուռքերից, և կը հանեմ ձեր մարմիններէ մէջ կը նորոգեմ նոր հոգի, և կը տամ ձեզ մարմնեղէն սիրտ, և կը քարեղէն սիրտը և կը տամ ձեզ (Եղեկ. ԼԳ. 25—26):

Հանեցէք ձեր վրայից ձեր առաջին վարուց համեմատ ձեր մարդը, որ ապականուած էր խաբեբայ ցանկութիւններով: Նորոգուեցէք ձեր մտաց հոգւով և հագէք նոր հին մարդը, որ ապականուած էր խաբեբայ ցանկութիւններով: Նորոգուեցէք ձեր մտաց հոգւով և հագէք նոր հին մարդը, որ ապականուած էր խաբեբայ ցանկութիւններով: Նորոգուեցէք ձեր մտաց հոգւով և հագէք նոր հին մարդը, որ ապականուած էր խաբեբայ ցանկութիւններով: Նորոգուեցէք ձեր մտաց հոգւով և հագէք նոր հին մարդը, որ ապականուած էր խաբեբայ ցանկութիւններով:

ընկերների հետ խօսեցէք ճշմարտութիւնը, որովհետեւ անդամներ ենք միմեանց (Եփես. Գ. 22—25):

Տէրն բարութեամբ լցնում է ընդ ծերութիւնը և արժւոյ պէս նորոգում է ընդ մանկութիւնը (Սաղ. ճԲ. 5):

Բայց երբ յայտնուեցաւ մեր Փրկիչ Աստուծոյ քաղցրութիւնն և մարդասիրութիւնն, չէ թէ մեր արդար դժուր ծերից՝ որը մենք արինք, այլ իւր ողորմութեան համեմատ ապրեցուց զմեզ աւագանին միջոցաւ կրկին ծնանելով և Ս. Հոգւոյն նորոգութեամբ, որը թափեց մեր վերայ առատութեամբ մեր Փրկիչ Յիսուս Քրիստոսի ձեռնով, որ ձրի շնորհներով արդարանալով լինինք յուսով ժառանգող յաւիտենական կեանքը (Տիմ. Գ. 4—7):

Շ Ա Հ Ե Լ

Աստուած պարգեւած է մեզ ժամանակը օգուտ քաղելու համար: Մեր կեանքն շահուէտ կը լինի, եթէ մեր հոգու հետ ես շահնք և մեզ նման մարդոց հոգիները. եթէ Աստուծոյ մեզ պարգեւած նիւթական բարեքները գործադրենք բարոյական բարեքներ աճեցնելու, և եթէ նիւթական տնտեսագիտութեան հետ միասին իմանանք և բարոյական տնտեսագիտութեան յարգը:

Ի՞նչ կօդտուի մարդ՝ եթէ որ բոլոր աշխարհ շահի և իւր անձը տուժէ (կորցնէ)՝ կամ ինչ կը տայ մարդ իւր անձի փրկանքը (Մատ. ԺԶ. 26):

Ասաց Փրկիչն. Մի հարուստ մարդ օտար երկիր գնալիս կանչեց իւր ծառաները և տուաւ նոցա իւր ունեցածը. մէկին տուաւ հինգ քանդար¹⁾ մէկին տուաւ երկու քանդար և երրորդին տուաւ մի քանդար, իւրաքանչիւրին իւր կարողութեան համեմատ, և գնաց... Շատ ժամանակից յետոյ գալիս է այն ծառաների տէրն. և հաշիւ պահանջ

¹⁾ Քրիստոսի ժամանակ Հրէից ոսկին և արծաթը կշռով քաշում էին: Քանդարն ըստ ոմանց արժէ 4,583 ֆրանկ և 33 սանթրիմ:

ջում նոցանից: Մօտենալով հինգ քանդար առնողն՝ ներկայացուց ուրիշ հինգ քանդար էլ և ասաց. Տէր, ինչ անելիք հինգ քանդար, այժմ ահաւասիկ ուրիշ հինգ քանդար էլ, որ շահեցայ նոցա վերայ: Ասաց նորան իւր Տէրն. Սպրիս, բարի և հաւատարիմ ծառայ. որովհետեւ հաւատարիմ ես այդ քիչ գումարի մէջ, շատերի վերայ կը կարգեմ զքեզ, մտիւր քո տիրոջ ուրախութիւնն: Մօտենալով և երկու քանդար առնողն՝ ասում է. Տէր, ինչ անելիք քանդար, ահաւասիկ ուրիշ երկու քանդար էլ, որը շահեցայ նոցա վերայ: Ասում է նմա իւր տէրն. Սպրիս, բարի և հաւատարիմ ծառայ, որովհետեւ հաւատարիմ ես այդ քիչ գումարի մէջ, շատերի վերայ կը կարգեմ զքեզ, մտիւր քո տիրոջ ուրախութիւնն: Մօտեցաւ մի քանդար առնողն էլ և ասում է. Տէր, գիտէի որ դու մի խիստ մարդ ես, հնձում ես չսերմած տեղիցդ, և հաւաքում ես չցանած տեղիցդ, վախեցայ, գնացի և թագուցի քանդարը երկրի մէջ, այժմ ահաւասիկ առ քո քանդարը քեզ: Պատասխան տուաւ տէրն և ասաց նմա. Չար և վատ ծառայ, գիտէիր թէ հնձում եմ չսերմած տեղից և հաւաքում չցանած տեղից, պարտաւոր էիր իմ արծաթը ձգել սեղանաւորներին (սառավանդներին) և ես գալով կը պահանջէի իմ արծաթը տոկոսներով: Այժմ առէք գորանից այդ քանդարը և տուէք նմա, որ ունի տասը քանդար: Որովհետեւ ունեցողին կը տրուի և կաւելանայ և չունեցողին ունեցածն էլ կառնուի, նորանից: Այդ անպիտան ծառան հանեցէք դրսի խաւարն, այնտեղ կը լինի լալն և ատամանց կրճտելն (Մատ. ԻԵ. 14—30):

Թէեւ ազատ էի ես, բայց իմ անձը ծառայ արի առնելն, որ շահեմ շատերը. Հրէաների հետ հրէի պէս եղայ, որ շահեմ Հրէաները... (Ա. Կորն. Թ. 19—22):

ՇԱԽԻՂ.— ուղի եւ հարթուած ճանապարհ

Այս կեանքում աշամորդու առաջ կան շատ փշալի ճանապարհներ որ զմեզ տանում են դէպի կորուստն: Միակ անխտանգ ճանապարհն է Քրիստոսի կեանքի հետեւին, Որ ասաց «Ե՛կ իմ ետեւից» և թէ «Ես եմ ճանապարհ, ճշմարտութիւն և կեանք»: Ուրեմն հետեւենք Յիսուս Քրիստոսի երկրաւոր վարուց և բարուց ճանապարհին, որից անցաւ նա:

Առաջնորդէր ինձ Ո՛վ Տէր, որ գնամ քո ուղիդ ճանապարհով (Սաղ. ԻԶ. 11):

Ո՛վ Աստուած, զիս դայթակղեցնելու համար՝ իմ ճանապարհների չորս կողմերում սարքեցին (լարեցին) ինձ համար որդայթներ (Սաղ. ՃԼԹ. 6):

Աստուծոյ ճանապարհներն բարեաց ճանապարհներ են և Նորա շաւիղներն խաղաղութեամբ են (Առ. Գ. 17):

Աստուած առաջնորդեց արդարին ուղիդ շաւղով (Իմ. Ժ. 10):

Անապատում կայ բարբառի ձայն, որ ասում է. Պատարասեցէք Տիրոջ ճանապարհը և ուղղեցէք Նորա շաւիղները... դժուարիններն հեշտ կը լինին և անկոխ տեղերն հարթուած ճանապարհ կը լինին և ամեն մարմին կը տեսնէ Աստուծոյ փրկութիւնը (Ղուկ. Գ. 4—6):

Եղբայրներ, հաստատեցէք թուլացած ձեռները և կրծքում ծունկները, ուղղեցէք ձեր ոտքերի ճանապարհները, որ չլինի թէ զլորուի կաղ եղողն, այլ մանաւանդ բժշկուի (Եբր. ԺԲ. 12—13):

ՇՆԱԼ ԿՍՄ ՇՆԱՆԱԼ

Մովսէսի օրէնքով սպանում էին շնութիւն-պոռնկութիւն-անող մարդը և կինը: Շնութիւնն ոչ միայն փրասակար է որդեծնութեան, այլ և հակառակ է Աստուծոյ կամաց և անպատուաբեր բարոյա-

կանութեան: Մեր մարմիններն տաճար են Աստուծոյ. ուրեմն պոռնիկներն և շնացողներն ապականում են Աստուածութեան սուրբ տաճարը:

Շնութիւն-պոռնկութիւն-չանես, դողութիւն չանես (Եբր. Ի. 13):

Որեւէ մարդ, որ շնութիւն անէ, շնութիւն անող մարդն էլ կըսպանուի, կինն էլ (Ղեւտ. Ի. 10. Բ. Օր. ԻԲ. 22):

Շնութիւն անողներին որդիներն թերակատար կը լինին և ապօրէն անկողինների դաւակնելն կը սատկին, թէ որ երկար կեանք էլ ունենան, ոչ ինչ կը համարուին և վախճանած ժամանակ էլ անարգուում է նոցա ծերութիւնն (Իմ. Գ. 16—17):

Փրկիչն ասում է լսողներին. Լսած էք որ ասացաւ, Շնութիւն մի անէք, բայց ես ասում եմ ձեզ թէ ամեն մարդ՝ որ նայում է կնոջ վերայ՝ նորա ցանկանալու մտք՝ մարդ՝ որ նայում է կնոջ վերայ՝ Շնութիւն գործեց նորա հետ ¹⁾: արդէն իւր սրտի մէջ շնութիւն գայթակղեցնում է քեզ, հանիր Այժմ թէ որ քո աջ աչքդ դայթակղեցնում է քեզ, համար լաւ նոյն աչքը և ձգիր քեզանից. որովհետեւ քեզ համար լաւ է որ կորչի քո անգամներից մին և ամեն մարմինդ չընկնի քեհհենի մէջ (Մատ. Ե. 27—29):

Լսած էք... թէ որ մէկն կարձակէ իւր կինը, կը տայ նոյն կնոջ արձակման թուղթ (ապահարաղանի թուղթ): Բայց ես ասում եմ ձեզ. Ով որ կարձակէ իւր կինը առանց պոռնկութեան պատճառի, նա պատճառ է արձակուած կինը՝ կնոջ շնութեան. և ով որ առնում է արձակուած կինը՝ շնանում է (Մատ. Ե. 31—32):

Ամեն մարդ, ով որ կարձակէ իւր կինը՝ և ոչ պոռն-կութեան համար, և կառնէ ուրիշը, շնանում է. և ով որ առնում է արձակուած կինը, շնանում է (Մատ. ԺԹ. 9):

¹⁾ Նոյն յանցանքը կարող են գործել և կանայք:

ճնութիւն է կոչուում և կոսպաշտութիւնն: Որովհետեւ ճշմարիտ աստուածապաշտներն և Քրիստոնեայ մկրտուած ժողովուրդներն նշանուած են և պատկուած Քրիստոսի հետ, ինչպէս տեսանք: Այս պատճառաւ երբ մարդիկ թողնում են ճշմարիտ Աստուածը և պաշտում կուռքեր, պաշտում իւրեանց ատելի մոլութիւններ և անառակ կիրքեր, Աստուած այդ էլ է համարում անհաւատարմութիւն և շնութիւն ընդդէմ ամուսնութեանն Քրիստոսի:

Եւ ասում է ինձ Տէր Յովսիա թագաւորի օրերում, Տեսա՞ր ինչ դործեց Իսրայէլի բնակիչն, գնաց առանձին բոլոր բարձր սարերի վերայ և պոռնկեցաւ այն տեղ ամեն անտառախիտ ծառերի տակ: Եւ նորա այնչափ պոռնկութիւնից յետոյ՝ ասացի. Ինձ դարձիր. և չդարձաւ. և տեսաւ նորա անառակութիւնը ուխտադրուած (ուխտադանց) Յուդան. և տեսայ թէ ամեն բանի մէջ, որովք շնացաւ Իսրայէլի բնակիչն, բռնուեցաւ, արձակեցի զնա և տուի նորա ձեռքն ապահարադանի արձակման թուղթ. և չզարհուրեցաւ նորա քոյր ուխտադրուած Յուդան, այլ գնաց նա էլ պոռնկեցաւ: Նա էլ իւր շնութեամբ պղծեց երկիրը, որովհետեւ շնութիւն էր անում քարի և փայտի հետ¹⁾... Դարձէք դէպի ինձ, հեռացած որդիք... Դարձէք և ես կը բժշկեմ ձեր վէրքերը (Եր. Գ):

Նոքա ամենքն էլ շնացողներ են (Ովսէ. Է. 4): Ասում է Եղեկիէլ մարգարէն. Ասաց ինձ Տէր. Մարդոյ որդի. միթէ դու դատելու ես Ողայն և Ողբայն, ապա պատմիր նոցա իւրեանց շնութիւնները, որ շնացան, արին էլ կայ նոցա ձեռների մէջ. շնանում էին իւրեանց կուռքերով և իւրեանց որդիքը, որ ծնան ինձ համար, ի սէր կռոց այրում էին կրակով (Եղեկ. ԻԳ. 36—37):

¹⁾ Այսինքն Յուդայի ժողովուրդն էլ հետեւելով Իսրայէլի ժողովուրդին՝ սկսաւ պաշտել քարից և փայտից շինուած կուռքերը:

Շ Ն Ո Ր Հ Ք

Ճնորհքն և ճշմարտութիւնն մեզ շնորհուեցան Յիսուս Քրիստոսի ձեռնով:

Նոյ շնորհք գտաւ Աստուծոյ առաջ (Ծնն. Զ. 8): Ճնորհք կը տամ իմ ժողովրդեան (Եւր. Գ. 21): Մեր Տէր Աստուածն սիրում է ողորմութիւն և ճշմարտութիւն և տալիս է շնորհք և փառք (Սաղ. ԶԳ. 12): Արդար մարդոց շրթունքներն կը բղկեն շնորհք (Առ. Ժ. 32): Մի վախենար, Մարիամ, շնորհք գտար Աստուծոյ (Ղուկ. Ա. 31):

Թէ որ դուք սիրում էք ձեզ սիրողները, լաւութեան ինչ շնորհք ունիք դուք, որովհետեւ մեղաւորներն էլ են սիրում զիրենք սիրողները: Թէ որ բարիք էք անում ձեզ սիրում զիրենք սիրողները, ինչ լաւութիւն (շնորհք) բարեբարութիւն անողներին, ինչ լաւութիւն և մեղաւորաբաժնէք դուք, վասն զի նոյնը դործում են և մեղաւորաբաժնէք դուք, վասն զի նոյնը մարդոց, յորոց յոյս ներն: Եւ թէ փոխ էք տալիս այն շնորհք ունիք դուք. ունիք առնուլ ձեր տուած փոխը, ինչ շնորհք ունիք մեղաւորներին, և փոխ են տալիս մեղաւորներին, և փոխ տուէք այն անձանց, յորոց յոյս չունիք սիրեցէք ձեր թշնամիները, բարիք էլ արէք ձեզ ատողներին եւ փոխ տուէք այն անձանց, յորոց յոյս բարձառնել եւ շատ կը լինին ձեր վարձքն եւ կը լինիք Բարձառնելի որդիք. վասն զի նա քաղցր է չարերի եւ ապերեալի որդիք. վասն զի եղէք, ինչպէս գիտած է ձեր լախտների վերայ: Գիտած (Ղուկ. Զ. 32—36):

Ուր որ աւելացան մեղքերն, այնտեղ ևս աւելի շատացան շնորհքն: Որովհետեւ ինչպէս թագաւորեցին մեղքն այն տեղ մահով, նոյնպէս եւ արդարութեամբ կը թագաւորեն շնորհքն մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի ձեռնով յաւիտենական կեանքում (Հռ. Ե. 20—21):

ՈՂԻ—Նոյն է հոգի

Ասաց Տէրն. իմ ոգին միշտ չմնայ մարդոյ վերայ՝
վասն զի մարդն մարմին է (Ծնն. 2. 3) բոլորովին մար-
մին դարձած է։

Եղիայի ոգին հանդէսց (Իշաւ) Եղիսէի վերայ (Դ.
Թագ. Բ. 15)։

Ասում է Դաւիթ Աստուծոյ, ես ուր դնամ քո սուրբ
Հոգու ձեռնից կամ Քո երեսից ես ուր կը վախչեմ։ Թէ
որ բարձրանամ երկինք, Դու այն տեղ ես. թէ իջանեմ
գետիս, եւ այն տեղ մօտ ես (Սաղ. ԺԼԸ. 7—8)։

Բայց արդարոց ոգիներն Աստուծոյ ձեռքումն են եւ
չմօտենալ նոցա հոգեւոր մասն (Իմ. Գ. 1)։

Փրկիչն յարութիւն առնելուց յետոյ ասաց իւր աշա-
կերաներին, Տեսէք իմ ձեռները եւ ոտները, որովհետեւ ես
նոյն եմ, չօշափեցէք զիս եւ տեսէք, քանզի Ոգին չունի
մարմին եւ ոսկր, ինչպէս տեսնում էք զիս, որ ունիմ (Ղուկ.
ԻԳ. 39)։

Ջրհեղեղից ապրեցան ութ ոգու չափ (Ա. Պետ. Գ. 20)։

Ո ի — Ոխակալութիւն

Մեղաց շարքում համարուած է ոխն եւ քէնն եւ արդելուած է սուրբ
Գրքից, վասն զի ոխակալութիւնից է ծնում բարկութիւնն, չար
նախանձն, մարդասպանութիւնն, եւ այլն։

Աբէլ սպանուեցաւ իւր եղբայր Կայենից։
Թող վրէժ չնդրէ քո ձեռնն, եւ քո ժողովրդեան
որդւոց հետ ոխ չունենաս Ղևտ. ԺԹ. 18)։

Մէկն բնաւ ոխ չպահէ իւր սրտում իւր եղբոր հա-
մար (Գէմ) (Ձաք. Է. 10)։

Ով որ ոխ է պահում, անօրէն է (Առ. ԻԱ. 24)։

Հերովդիայի ոխակալութեան զոհ եղաւ Յովհաննէս
Մկրտիչն (Մար. 2. 19)։

Սեղանի վրայ քո պատարագը մատուցանելու ժամա-
նակ մտաբերես՝ թէ որ քո եղբայրն խէթ ունի քո մասին.
Թող քո պատարագը սեղանի առաջ, գնահ նախ հաշտուիր
քո եղբոր հետ եւ յետոյ գալով կը մատուցանես քո պա-
տարագը (Մատ. Ե. 23—24)։

ՈՂԲԱԼ—լալ ողբ ասելով

Լալ մեղաց եւ յանցանքների համար եւ սղալ։

Ողբում էր ամեն ժողովուրդն (Ա. Եղր. Ա. 32)։
Ողբացէք, որովհետեւ մօտ է տիրոջ օրն (Ես. ԺԳ. 6)։
Ողբաւ լաց եղիր-դէպի ինձ-ասում է Տէր-ով ժողո-
վուրդ, ինչպէս ողբում է քուրձ հագած հարսն իւր փե-
սայի վերայ։ Վերցուեցան Աստուծոյ տանից զոհերն. սուգ
առէք ով քահանայք, սեղանի պաշտօնեայք, քանզի թշուա-
ւաւ էք ով քահանայք, սեղանի կառնէ երկիրն, քանզի ոչնչացաւ
ուացան դաշտերն. սուգ կառնէ երկիրն, նուազեց ձէթն։ Ողբացէք ով
ցորենն, ցամաքեցաւ գինին, նուազեց ձէթն։ Ողբացէք ով
մշակներ... (Յովել. Ա. 8—11)։

Արդ այսուհետեւ, ով մեծատուններ, լացէք եւ ողբա-
ցէք այն թշուառութեանց վերայ, որ դալու են ձեր վե-
րայ։ Որովհետեւ ոչինչ է ձեր այդ մեծութիւնն, եւ ձեր
հազուստներն կերակուր են ցեցերի։ Ձեր արծաթն կը
ոսկին ժանդահար են եւ նոցա կուտեն ձեր մարմինները։
Ինի ձեզ համար եւ կրակի պէս կուտեն ձեր մարմինն,
Դանձեցէք վերջին օրերի համար։ Ահաւասիկ վարձերն,
ձեզ մօտ են ձեր անդերը գործող մշակների զրկուածն, եւ Ձօ-
աղաղակում է ղէպի Աստուած մշակների բողոքն (Յակ.
Ե. 1—4)։

տաներն գնում են չարութիւն անելու և աճապարում են արիւն թափելու (Առ. Ա. 15—16):

Որդեակ իմ, չար խորհուրդները հեռացնուր քեզանից, հեռի կնոց այնպիսիներէց, որք թողած են մանկութեան ուսումը և մոռացած Աստուծոյ ուխտը (Առ. Բ. 16—17):

Որդեակ իմ, մի թուլանար, պահիր իմ խորհուրդները և իմաստութիւնը, վասն զի կապրի քո անձն, և նոքա— խորհուրդներն և իմաստութիւնն— շնորհք կը լինին քո պարանոցի համար, բժշկութիւն՝ քո մարմնոյ համար և դարման՝ քո ոսկերաց համար: Վասն զի քո ամեն ճանապարհներով կը գնաս ապահով և չսահիւր— սլիւզիւ— քո ոտն: Քանզի թէ որ նստես, աներկիւզ կը լինիս, և թէ որ քնանաս, քաղցր կը լինի քունդ, և չես դարհուրիլ այն յանկարծահաս արշաւանքներէց, որ կը հասնեն ամբարիշտներէց: Վասն զի Տէրն կը լինի քո ամեն ճանապարհների վերայ և կը հաստատէ քո ոտը՝ որ չսահի (Առ. Գ. 21—26):

Լսեցէք ձեր հօր խրատները, ուղադիր եղէք ճանաչել իմաստութիւնը, վասն զի բարի պարգևներ կը պարգևեմ ձեզ: Մի թողէք իմ օրէնքները. որովհետեւ ես էլ իմ հօր հպատակ որդի եմ եղել և սիրուած իմ մօր աչքում, որք սովորցնում էին զիս և ասում. թող քո սրտի մէջ հաստատուի մեր խրատն: Պահիր իմ պատուիրանները և կապրիս (Առ. Գ. 1—9):

Որդեակ, պահիր իմ խօսքերը և ծածկիր քո անձի մէջ իմ պատուիրանները: Որդեակ, պատուիր Տէրը և դօրացիր և բացի նորանից ուրիշ ոչ ոքից մի վախիր (Առ. Է. 1):

Նենգաւոր որդու համար բարի բան չլինի. խելօք ծառային կը յաջողուին իւր գործերն և կուղղուին նորա ճանապարհներն (Առ. ԺԳ. 13):

Որդեակ, թէ որ իմաստուն լինի քո սիրտն, կուրախացնես և իմ սիրտը (Առ. ԻԳ. 15):

Որդեակ, մի նախանձիր չարերի վերայ և չցանկանաս նոցա հետ կենալու. որովհետեւ նոցա սրտերն խորհում են ստութիւն և նոցա շրթունքներն խօսում են փրկութեամբ մասին (Առ. ԻԳ. 1—2):

Որդեակ, վախեցիր Աստծուց և թագաւորից և չապստամբես նոցանից մէկիցն (Առ. ԻԳ. 21):

Որդեակ իմ, իմաստուն եղիր և ուրախացուր իմ սիրտը... խորագէտն տեսնում է չարիքը և զգուշանում. իսկ միամիտներն անցնում են առաջ և կրում փնաս (Իէ. 11—12):

Որդեակ իմ, զգուշ եղիր... լսիր այս բոլոր խօսքի վախճանը— վախեցիր Աստծուց, պահիր նորա պատուիրանները. քանզի այն է իսկապէս մարդն. — վասն զի Աստուած ամեն արարածները դատելու է. դատելու է թէ բարի և թէ չար մարդոց գործերը (Ժող. ԺԲ. 12—14):

Որդեակներ, սրչափ դժուարին է մտնել Աստուծոյ թափեանց վերայ յոյս գնող մարդոց (Մար. Ժ. 24):

Որդեակներ, միայն խօսքով և լեզուով չսիրենք դաւորութեան մէջ (Մար. Ժ. 24):

Որդեակներ, միայն խօսքով և ճշմարտութեամբ (Ա. Յով. Գ. 18):

Գրում է Պօղոս Ս. առաքեալն Գաղատացւոց. Իմ որդեակներ, բարոյական ճննդականի ցաւերով կրկին անգամ ցաւերով ծնեմ զձեզ, մինչև որ ձեր սրտերի մէջ նկարուի Քրիստոս (Գաղ. Գ. 19):

Ո Ր Գ Ի

Ասաց Տէրն Եւային. Շատացնելով կը շատացնեմ քո որդեածնութեան ցաւերը, որտմութեամբ կը ծնես որդիներ (Իսն. Գ. 16):

Աբրահամ նահապետն պատուիրում է իւր եղիազար ծառային. Երդուեցնում եմ քեզ երկնքի և երկրիս ստեղծ

ծող Տէր Աստուծով, որ կին չառնես իմ Իսահակ որդու համար Քանանացւոց աղջիկներից, այլ գնաս իմ երկիրն, իմ աղգից առնես կին իմ Իսահակ որդու համար (Մհն. ԻԳ. 2—9):

Ասում է և Ռեբեկան Իսահակին. Իմ անձն ձանձրացել է Քեռացւոց աղջիկներից. թէ որ Յակոբ կին առնէ Քեռացւոց աղջիկներից, էլ ինչի համար է իմ ասլիլն (Մհն. ԻԷ. 46): Յակովբ գնում է Ասորեստան և կին առնում իւր աղգից, օտարաղգի կին չառնելու համար (Մհն. ԻԹ. 1):

Եկէք իմ որդիներ և լսեցէք ինձ և ձեզ կը սովորցնեմ Տիրոջ երկիւղը (Սաղ. ԼԳ. 12):

Խոհեմ որդին ուրախացնում է իւր հայրը. անխոհեմ որդին արամութիւն է մօր համար: (Առ. Ժ. 1):

Կրթուած որդին իմաստուն կը լինի և անմիտ որդին ծառայութեան կը տանուի: Խորշակից ապրեցաւ իմաստուն որդին. ամբան խորշակահար է լինում անօրէն որդին (Առ. Ժ. 5):

Խոհեմ որդին հնազանդ է իւր հօր, անհնազանդ որդին կը կորչի... նենգաւոր որդուն բարի բան չլինի. Իմաստուն ծառային կը յաջողուն իւր դործերն (Առ. ԺԳ. 1 և 13):

Պապերի պսակներն են իւրեանց թոռներն. որդւոց պարծանքն են իւրեանց հայրերն (Առ. ԺԷ. 6):

Անխոհեմ որդու վերայ ուրախ չլինիր հայրն. խոհեմ որդին ուրախացնում է իւր մայրը... Անմիտ որդին արամութիւն է հօր համար և դառնութիւն իւր մօր համար (Առ. ԺԷ. 21 և 25):

Այն որդին, որ անարգում է իւր հայրը և արհամարհում է իւր մայրը, նա կրում է ամօթ և լինում է նախաախնք: Այն որդին, որ չէ պահում իւր հօր խրատները, մտածում է վատ վատ բաներ (Առ. ԺԹ. 26—27):

Ով որ հայեցում է իւր հայրը և մայրը, կանցնի (կը

մարի) նորա լոյսն և նորա աչաց բերերն խաւար կը տեսնեն (Առ. Ի. 20):

Լսիր, որդի, քո հօր՝ որ ծնաւ զքեզ, և մի արհամարհէր քո մօր պառաւութիւնը: Ստացիր ճշմարտութիւն, և մի թողուր իմաստութիւնը և խրատը և հանձարը:—Արդար հայրն լաւ կը կրթէ իւր որդին և նորա սիրտն ուրախ կը լինի իւր խելացի որդու վերայ:—Ուրախ կը լինին իւր հայրն և մայրն քեզանով և կը խնդայ՝ որ ծնաւ զքեզ (Առ. ԻԳ. 22—25):

Թերակատար կը լինին շնացելոց որդիքն. կը սատկի անօրէն անկողնոյ զաւակն, եթէ երկար էլ ապրին, ոչինչ կը համարուին և վախճանելու ժամանակ անարգուած կը լինի նոցա ծերութիւնն (Իմ. Գ. 15—16):

Կը լինի նոցա ծերութիւնն որդիքն վկաներ են Անօրէն անկողիներէ (Իմ. Գ. 6):

Իւրեանց ծնողաց չարութեանց (Իմ. Գ. 1):

Լսիր երկինք, ականջ դիր երկիր, որովհետեւ խօսում է Տէրն. Մեծացուցի զաւակներ և բարձրացուցի, բայց է Տէրն. Մեծացուցի զաւակներ եզն իւր տէրը և էշն նոքա զիս անարգեցին: Ճանաչեց եզն իւր տէրը և էշն իւր տիրոջ դոմը... իմ ժողովուրդն չճանաչեց զիս (Ես. Ա. 1—4):

12 տարեկան Յիսուս Երուսաղէմից գնաց նազարէթ իւր ծնողաց հետ և հնազանդ էր նոցա... Յիսուս մեծանում էր իմաստութեամբ և հասակաւ և շնորհներով (Լուկ. Բ. 51—52):

Աստուծոց և մարդիկներից (Լուկ. Բ. 51—52):

Որդիք, հնազանդ եղէք ձեր ծնողաց և մայրը... որ հետեւ այն է արժանն: Պատուիր քո հայրը և մայրը... որ քեզ համար բարի լինի և դու երկար կապրիս երկրի վերայ (Եփ. 2. 1—3):

Որդիք, ամեն բանի մէջ հնազանդ եղէք ձեր ծնողաց, զի այն է Տիրոջ առաջ հաճելին (Կող. Գ. 20):

ՈՐՈԳԱՅԹ—Թալալի

Ուրիշների համար որոգայթ սարքողն ինքն կրնկնի նոյն թալալի մէջ, Միշտ զգուշ կենալու է մանաւանդ հոգեւոր որոգայթից:

Տէրն մեղաւորաց վերայ կը թափէ որոգայթ, կրակ և ծծումբ (Սաղ. Ժ. 7):

Անօրէն մարդիկ իւրեանց բերանով որոգայթ կը սարքեն ընկերների համար, որից կաղատուն արգարներն գործ գնելով խելացիութիւն (Առ. ԺԱ. 9):

Նրթունքների վնասի համար (իւր բերանի խօսքով) որոգայթի մէջ կընկնի չար մարդն, որից կը պրծնի անմեղն (Առ. ԺԲ. 13):

Օրէնքներն իմաստնոց համար կեանքի աղբիւր են. բայց անխելքն որոգայթի մէջ բռնուելով կը մեռնի (Առ. ԺԳ. 14):

Տառասկ (փուշ) և լարուած որոգայթ կայ ծուռ մարդոց ճանապարհում, իսկ նա՝ որ կըզգուշանայ իւր անձին, հեռի կը մնայ նոյն որոգայթից (Առ. ԻԲ. 5):

Հոգեւորական կոչումը ընդունողներին համար հարկաւոր է բարի վկայութիւն հաւաքել և արտաքիններից որ չընկնի նախատանաց մէջ և սատանայի որոգայթի մէջ (Ա. ՏԻԺ. Գ. 7):

Ո Ր Ս Ա Լ

Ամենակարեւոր է զգուշանալ հոգիներ որսացողներից, որք խիստ շատացած են. որք մեր կեանքի ամեն մի քայլափոխում սպառնում են որսալ մեր հոգիները, մարմինները, միտքը և կամքը: Այս հորս անդին հարստութիւնները անկորուստ պահպանելու համար հարկաւոր է մեզ քարակ խելք և աննինջ զգուշութիւն:

Կամեցան որսալ իմ անձը—իմ հոգին (Սաղ. ԾԼ. 4):
Չարալեզու մարդն յաջողութիւն չգտնէր երկրի վե-

րայ. անօրէն մարդոյ չարութիւններն զինքը կորսան կորցնելու (Սաղ. ՃԼԹ. 12):

Չարադուրծ մարդն բռնուում է (որսուում) իւր անօրէնութիւններից և ամեն ոք կապուում է իւր մեղաց չուանով (Առ. Ե. 22):

Անառակ կիւնն որսում է պատուական մարդոց հոգիները (Առ. Զ. 26):

Զգուշ կացէք այն սուտ մարդարէներից, որ գալիս են ձեզ մօտ ոչխարների հագուստներով. եւ ներսից յափշտակող գայլեր են: Նոցա պտուղներից կը ճանաչէք զիրենք (Մատ. Լ. 15—16):

Շատ մօլորեցուցիչներ ելած են աշխարհումս... Զգուշացէք ձեր անձերին, որ չկորցնէք (Բ. Յով. 7—8):

Ս Ո Վ Ո Ր Ե Լ

Ամեն ժամանակ պարտական ենք սովորել լաւ և օգտակար բաներ Ամեն ժամանակ պարտական ենք սովորել լաւ և օգտակար բաներ: Ամեն բոլե պարտաւոր ենք և ոչ թէ վատ և վնասակար բաներ: Թէ մեր աշխու խօսակբարի օրինակ լինել մեզանից փոքրների թէ մեր աշխու խօսակցութեամբ և թէ աշխատութեամբ և թէ բարի և թէ չար: Փոքրներն մեզանից են սովորում ամեն ինչ թէ բարի և թէ չար: (Բ. Յով. 23):

Կը սովորես վախնալ Աստծուց (Բ. Յով. ԺԳ. 23):

Կը սովորեմ Քո պատուիրանները, ով Տէր (Սաղ. ձԺԸ. 73):

Ո՛վ ծոյլ մարդ, գնա՛ մըջիւնին մօտ եւ նախանձիր նորա գործունէութեան վերայ, եւ նորանից աւելի իմաստուն եղիր. որովհետեւ ոչ հողագործովիւն ունի, ոչ տուն եղիր. որովհետեւ ոչ հարկ պահանջող, ոչ էլ որեւէ տէրուստիկանութիւն, ոչ հարկ կերակուրը պատրաստեմ է ամրան ժամանակ և լցնում է իւր ամբարները թեան իշխանութեան տակ է. իւր կերակուրը պատրաստեմ է ամրան ժամանակ և լցնում է իւր ամբարները հնձի ժամանակ: Կամ գնա՛ մեղուի-մեղրածանձ-մօտ և սովորիր թէ ինչպէս գործունեայ է. և նորա գործն

ինչպէս պարկեշտութեամբ է գործուում, որի աշխատանքը բժշկութեան համար են գործածուում թագաւորներն և հիւանդներն... թէ և զօրութեամբ տկար միշտ է, սակայն պատուեց և յարգեց իմաստութիւնը (Առ. 2. 6—9):

Սովորեցէք բարիքներ գործել, խնդրեցէք իրաւունքներ, փրկեցէք զրկուածը, տեսէք որբի դատը և պաշտպանեցէք որբեայրիների իրաւունքները (Ես. Ա. 17):

Երկրի բնակիչներ, սովորեցէք արդարութիւն, որովհետեւ պապանձուեցաւ ամբարիշտն. և ամեն մարդ, որ երկրի վերայ չսովորի արդարութիւնը, չէ կարող գործել ճշմարտութիւն, կ'վերցուի ամբարիշտն, որ չտեսնայ Տիրոջ փառքը (Ես. ԻԶ. 10—11):

Ձեզ վերայ առէք իմ լուծը և սովորեցէք ինձանից, որովհետեւ ես հեզ եմ և սրտով խոնարհ, և հանգստութիւն կը գտնէք ձեր անձանց համար—ասում է Փրկիչն— (Մատ. ԺԱ. 29):

ՈՒՍՈՒՅԱՆՆԵԼ—սովորցնել

Ասում է Տէր Մովսէսի բերանով ժողովրդեան. Գրէք իմ այս խօսքերը—օրէնքները—ձեր սրտերում և հոգիներում. նոյն խօսքերը կապեցէք նշանի համար ձեր ձեռքերի վերայ և անշարժ լինին ձեր ճակատանոցների վերայ: Ձեր զաւակաց էլ սովորցրէք նոյն օրէնքները միշտ խօսել (կրկնել, անգիր անել) տան նստած ժամանակ, ճանապարհ գնալու ժամանակ, քնանալու ժամանակ և քնից վեր կացած ժամանակ. միշտ խօսէք այս խօսքերը—Աստուծոյ օրէնքները: Եւ մինչև անգամ կը դրէք Աստուծոյ խօսքերը ձեր տների դռնափողքերին և ձեր տների դռների վերեւ, որ երկար ապրէք (Բ. Օր. ԺԱ. 17—20):

Ով որ այս փոքր պատուիրաններէց մէկը ստանակի իր կանէ, այնպէս էլ կը սովորցնէ մարդոց, փոքր կը կոչուի երկնից թագաւորութեան մէջ. իսկ ով որ ինքն կանէ և

պլոց կը սովորցնէ, նա մեծ կը կոչուի երկնից թագաւորութեան մէջ (Մատ. Ե. 19):

Յիսուս Քրիստոս սովորցնում էր իշխանութիւն ունեցողի նման և ոչ թէ դպրաց նման (Մատ. Է. 29):

Յիսուս Քրիստոս շրջում էր քաղաքներն և գիւղերն և ուսուցանում (Ղուկ. ԺԳ. 22):

ՈՒՐԱԽ ԼԻՆԵԼ

Որքան մեծ է լինում ուրախութեան շարժառիթն, այնքան էլ մեծ է լինում մարդոց ուրախութիւնն: Ինչքան ուրախանան բարիներն, է նոյնքան կը տրամին չարերն:

Ժողովուրդն հաւատաց Աստուծոյ և ուրախ եղաւ (Եւր. Գ. 31):

Մեր Տէր Աստուծոյ առաջ ուրախ կը լինէր դուք էլ, ձեր որդիքն էլ, ձեր աղջիկներն էլ, ձեր ծառաներն էլ, ձեր աղախիներն էլ (Բ. Օր. ԺԲ. 12):

Օգնեց Տէր տնանկին աղքատութեան մէջ, առաջնորդեց նոցա աղգին ինչպէս ոչխարի հօտի: Կը տեսնեն ուղիղներն և ուրախ կը լինին. և ամեն անօրէն կը փակէ իւր բերանը (Սաղ. ճԶ. 41):

Ուրախ եղայ ես, որք ասում էին ինձ, Գնանք մենք Աստուծոյ տունն (Սաղ. ճԻԱ. 1):

Ուրախ է լինում ժողովուրդն, երբ զօրանում են արդարներն. հեծում են արդարներն անիրաւ և ամբարիշտ իշխանների իշխանութեան տակ (Առ. ԻԹ. 2):

Ասում է հրեշտակն հովիւներին. Աչքալոյս եմ տալիս ձեզ մեծ ուրախութիւն, որ կը լինի ամեն ժողովրդեան համար. քանզի այսօր փրկիչ ծնաւ ձեզ համար, որ է Օծեալ Տէր Դավթի քաղաքում (Ղուկ. Բ. 10—11):

Ասում է Յիսուս իւր աշակերտներին. ճշմարիտ ճշմարիտ ասում եմ ձեզ, որ ինչ որ խնդրէք իմ անունով իմ

Հօրից, կը տայ ձեզ: Մինչև հիմի ոչ ինչ չխնդրեցիք իմ անունով. խնդրեցէ՛ք ե կառնէք, որ ձեր ուրախութիւնն լցուած լինի (Յով. ԺԶ. 23—24):

Չ Ա Ր

Մարդոց արած չարութիւնն ջրհեղեղաւ կործանեց աշխարհս և Սոդոմ, Գոմոր քաղաքները: Սարսափելի մեղքերն Աստուծոյ զըթուութիւնը և մարդասիրութիւնը փոխեցին համայնաջինջ հեղեղի և ծծմբախառն կրակի: Պէտք է աշխատենք բոլորովին հեռացնել մեր սրտերից ոչ միայն չարը, այլ և չարութեան բոլոր սերմերը:

Ասաց Տէր Նոյին. Հասած է ամեն մարդոյ մեռնելու ժամանակն—չարացել է ամեն մէկ մարդ—... բոլոր աշխարհ ջնջուեցաւ ջրհեղեղաւ (Ծնն. Զ.—Թ):

Ամեն ոք իւր սրտում խորհում էր չարութիւն (Ծնն. Զ. 5):

Սոդոմի մարդիկն շատ չար և մեղաւոր էին Աստուծոյ առաջ (Ծնն. ԺԳ. 13):

Ասաց Տէր Աբրահամին, Շատացաւ Սոդոմացւոց և Գոմորացւոց աղաղակն. շատ մեծացան նոցա մեղքն... Տէրն թափեց Սոդոմի և Գոմորի վերայ երկնքից ծծումբ և կրակ և կործանեց այն քաղաքները և նոցա ամեն կողմերը և ամեն բնակիչները և երկրի բոլոր բոյսերը (Ծնն. ԺԸ. 20. և ԺԹ. 24—25):

Ո՛վ Հայր Աստուած, փրկիր զմեզ ամեն տեսակ չարից (Մատ. Զ. 13):

Չար մարդն իւր չար սրտի գանձից—ամբարած չարութիւնից—հանում է չարիքներ (Մատ. ԺԲ. 35):

Բարի մարդն իւր բարի սրտի գանձից բղխում է բարի, չար մարդն իւր չար սրտի գանձից բղխում է չար: որովհետև նորա բերանն խօսում է սրտի աւելցածից (Ղուկ. Զ. 45):

Չ Ա Ր Ա Գ Ո Ր Ծ

Չարագործների համար ոչ խղճի անդորրութիւն կայ, ոչ սրտի և ոչ հոգու հանգարտութիւն: Չարագործներն անպատիժ չեն մնալ երբեք:

Աստուծոյ առաջ արհամարհուած է չարագործն (Սաղ. ԺԳ. 4):

Տիրոջ երեսն չարագործների վերայ է նոցա յիշատակը երկրից բնաջինջ անելու. համար (Սաղ. ԼԳ. 17):

Սուրբ մարդն պիղծ կը թուի չարագործների աչքում (Առ. ԻԱ. 15):

Խելացի մարդն, պատժուած տեսնելով չարագործը, հաստատապէս խրատում է իւր անձը. անմիտներն նորա մօտով անցանելով վնասուեցան (այսինքն զգուշութեան օգուտ չբաղեցին) (Առ. ԻԲ. 3):

Ո՛չ չարագործների վերայ ուրախացիր և ոչ մեղաւորաց վերայ նախանձիր. վասն զի չար մարդն բարի վախճան չունենար. ամբարիշտների ճրագն էլ կանցնի (կը խաւարի) (Առ. ԻԳ. 19—20)

Շատ օրհնուում է հաւատարիմ մարդն. պատուհասից չապրիր չարագործ մարդն (Առ. ԻԸ. 20):

Չ Ա Ր Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Մի տար սեղի չարութեան, որ բուն դնի սրտումդ. շատ դժուարաւ կարող ես յետոյ քանդել այն բունը և հեռացնել քո սրտից:

Չար յղութիւնից չարագոյն ծնունդ:

Ասաց Փրկիչն. Ամեն բան՝ ինչ որ դրսից մտնում է ներս, չէ կարող պղծել մարդը. որովհետև ոչ թէ մտնում է նորա սրտի մէջ, այլ մտնում է նորա փորի մէջ և դուրս է նորա սրտի մէջ, այլ մտնում է նորա կերակուրները: Եւ ասում էր ելնում և սրբում է ամեն

թէ ինչ որ եղնում է մարդից, այն է պղծում մարդը, վասն զի ներսից մարդոց սրտից եղնում են չար խորհուրդներ.— շնութիւններ, պոռնկութիւններ, դողութիւններ, սպանութիւններ, ագահութիւններ, չարութիւններ, նենգութիւններ, գիշութիւններ, չարակնութիւն (չար նախանձ), հայհոյութիւն, ամբարտաւանութիւն, անզգամութիւն: Այս ամեն չարիքներն եղնում են ներսից և պղծում մարդը (Մար. է. 18—23):

Ասում է Տէրն. Այժմ դուք փարեսցիներդ մաքրում էք բաժակին—գաւաթին—և ամանին դրսի կողմերը, և ձեր ներսինն—սրտերն—լցուած է յափշտակութեամբ և չարութեամբ (Ղուկ. ժԱ. 39):

Պատասխանում է Յիսուս իւր աշակերտաց. Աշխարհս ձեզ չէ կարող առել, բայց զիս առում է. քանզի ես վըկայում եմ նորա համար թէ իւր գործերն չարութեան գործեր են (Յով. է. 7):

Այսուհետև ձեզանից հեռացրէք ամեն չարութիւն. ամեն նենգութիւն, կեղծաւորութիւն, չար նախանձ և ամեն չարախօսութիւն (Ա. Պետ. Բ. 1):

2 Ա Փ

Ինչ չափ կամենում ենք մեզ համար, նոյն չափով կամենալու ենք այլոց համար. ինչ չափով մենք սիրում ենք զմեզ, նոյն չափով սիրելու ենք և մեր ընկերները—ամեն մարդ:

Ինչ դատաստանով դատէք ուրիշները, նոյն դատաստանով դատուելու էք և դուք. ինչ չափով չափէք ուրիշներին համար, նոյն չափով կը չափուի և ձեզ համար: Ի՞նչի համար տեսնում ես քո եղբոր աչքի միջի շիւղը և չես տեսնում քո աչքի միջի գերանը: Կամ ինչպէս կարող ես ասել քո եղբոր. Թող որ հանեմ շիւղը քո աչքից. և ահա գերան կայ քո աչքումդ: Կեղծաւոր, առաջ հանի՛ր

գերանը քո աչքից, և յետոյ որ նայես հանել շիւղը քո եղբոր աչքից (Մատ. է. 2—5):

Կան մեղքեր, որ մահու չափ են (մարդասպանութեան չափ ծանր են) (Ա. Յով. Ե. 16—17):

Մեր միջից ամեն մէկին տրուած են շնորհք Քրիստոսի պարգեւած չափի համեմատ (Եփ. Դ. 7):

ՊԱՀՔ, ծոմապահութիւն

Պահեցողութիւնն և ծոմապահութիւնն պէտք է լինին սրտանց և յիշողաց մարդկան, այսինքն է հոգին, միտքն, սիրտն և զգացող չի յոյցս մարդկան, այսինքն է հոգին, միտքն, սիրտն և զգացող մտնքներն էլ միանալու են բերանին հետ: Այսպէս ներքին և արտաքին մարդն միանալով—աչքերը արատ հայելուց պահելով, ձեռները՝ չարութիւն գործելուց, ոտները վատ ճանապարհ գնալուց, բերանը՝ հայհոյելուց և սիրտը՝ չար խորհելուց, կատարեալ կը լինի պահեցողութիւնն: Աստուածութիւնն պահանջում է մեզ զանից այսպիսի պահեցողութիւն:

Պահք պահելով խոնարհեցնում էի իմ անձը (Սաղ. ԼԴ. 13):

Պահք պահելուց տկարացան իմ ծունկներն (Սաղ. ԺԲ. 24):

Տէրն ասում է Եսայի մարգարէի բերանով. Ժողովուրդն կարօտում է մօտենալ Աստուծոյ. և ասում են. Ի՞նչ է պատճառն, որ մենք պահեցիկնք և դու անձերը և ո՞վ Աստուած. մենք խոնարհեցուցում է ելի ինքն Տէրն չգիտացիր, ո՞վ Տէր:—Պատասխանում է ել ինքն Տէրն. Դուք ձեր պահք կամքը. կսկծեցնում էք այն ամեն ժողովուրդեան. Դուք ձեր կամքը. կսկծեցնում էք այն ամեն կատարում էք ձեր կամքը. կսկծեցնում էք այն ամեն աղքատ մարդիկ, որ ձեր ձեռքի և աղքատները կըռհակառակութիւններով, կռիւններով, և աղքատները կըռհակառակութիւններով, ինչ պէտք է ինձ այնպիսի աւուր վահարելով: Բայց ինչ պէտք է ըողորձում ինձ, և ես չեմ պահքն, որ դալիս էք

լսում ձեզ. ես չընտրեցի այդպիսի պաշք պահելը... թէ որ օղի նման ծուես քո պարանոցը (վիզը), և տարածես քո ոտքերի տակ քուրձ և մոխիր, սակայն այդ էլ չեմ համարիլ պաշք և ընդունելի օր. ես չընտրեցի այդպիսի պահեցողութիւն, ասում է Տէր: Այլ արձակիր անիրաւութեան կնճիւղ (կշկուղ), քանդիր քո առեւտրի բռնի խարդախութիւնը, ներելով արձակիր նեղուածները և պատուիր բոլոր անիրաւ մուրհակները: Բրդիր քո հացը աղքատներին, տար քո տունն անտուն խեղճերը, հագցուր (հագուստ հագցուր) մերկը, երբ կը տեսնես. և ծուռ աչքով մի նայիր քո ընտանեաց զաւակի վերայ: Այն ժամանակ կանուխ կը ծաւալի քո լոյսն, և քո առաջից կը գնայ քո արդարութիւնն և քո չորս կողմով կը շրջապատեն Աստուծոյ փառքն: Այն ժամանակ կաղօթես՝ և կը լսէ քեզ Աստուած և երբ կը կանչես Տէրը, կասէ քեզ, Ահա ես եմ հասած եմ քեզ մօտ եմ. պատրաստ եմ կատարել քո խնդիրը... (Ես. ԾԼ. 1—14):

Սրբութեամբ պահեցէ՛ք պահեցողութիւնը, որոշեցէ՛ք հսկման օրը, հաւաքեցէ՛ք ձեր Աստուծոյ տան մէջ երկրիդ ծերերը և ամեն բնակիչները և բարձրաձայն կանչեցէ՛ք առ Տէր Աստուած ձեր սրտի մտօք (Յովել. Ա. 14):

Պատառեցէ՛ք ձեր սրտերը և ոչ թէ ձեր հագուստները, դարձէ՛ք ձեր Տէր Աստուծոյն, սրովհետեւ ողորմած, գթած, երկայնամիտ, և բազումօղորմ է և զղջանում է մարդոց դորձած չարութեան վերայ ¹⁾... փող փչեցէ՛ք Սիօնում, նշանակեցէ՛ք սուրբ պահելու օրը, քարոզեցէ՛ք հըսկում, հաւաքեցէ՛ք ժողովուրդները, մաքրեցէ՛ք ժողովուրդը, ընտրեցէ՛ք ծերունիները, ժողովեցէ՛ք ծծկեր մանուկները, թող երէն-դուրս դայ-փեսան իւր սենեկից և հարսն՝ իւր առագաստից... լան և ասեն. Ո՛վ Տէր, խնայիր քո ժողո՞ւ

¹⁾ Նշանակում է՝ երբ մարդիկ զղջում են իւրեանց գործած մեղաց վերայ, Աստուած էլ, չէ պատժում մեղաւորը, որ ի բոլոր սրտէ զղջացած է լինում:

վարդիդ, խնայիր քո ժառանգութեան, նախատել մի տար քո ժառանգութիւնը (Յովել. Բ. 13—17):

Քառասուն օր և քառասուն գիշեր պաշք պահեցին Մովսէս և Եղիա մարգարէներն և նոյն իսկ Քրիստոս, որ պաշք և ծոմ պահելով 40 օր և 40 գիշեր՝ յետոյ անօթեցաւ (Մատ. Գ. 2):

Ասում է Փրկիչն. երբ պաշք կը պահէք, տրամած չը լինիք կեղծաւորների պէս, որ ապականում են իւրեանց երեսները, որպէս զի երեկն մարդոց թէ պաշք են պահում, ճշմարիտ եմ ասում ձեզ. իսկապէս այն են նոցա վարձքն: Բայց դուով քրիստոնեայ մարդ և կին—երբ կը պահես, օձիր քո գլուխը և լուս քո երեսը, որ պահեցող չերեւիս մարդոց, այլ ծածուկ քո Հօր, քո հայրն որ տեսնում է ծածուկը, քեզ կը հատուցանէ յայտնապէս (Մատ. 2. 16—18):

Պ Ա Շ Տ Ե Լ

Պարտաւոր ենք այնպէս պաշտել զԱստուած, և հաւատալ այն աւանդին, ինչպէս որ գրուած է Օրէնքների և մարգարէութեանց մէջ, և ոչ թէ ի ցոյցս մարդկան: Պարտաւոր ենք հաւատալ Հին և Նոր Կտակարանների ճշմարտութեանց:

Եւ կը պաշտես քո Տէր Աստուածը, և ես Տէրս կօրհնեմ քո հացը և քո ջուրը. և քեզանից կը հեռացնեմ քո ամուլ և անսերմ չլինիր քո երկիրն և կերկարացնեմ քո կեանքը (Ելք. ԻԳ. 15—16):

Կը վախնաս քո Տէր Աստուծուց և զնա միայն կը պաշտես և չես հեռանալ մեզք գործելով նորանից (Բ. Օր. 2. 13):

Փրկիչն ասաց սատանային. Գրուած է. Երկրպագուութիւն կանես քո Տէր Աստուծոյն և զնա միայն կը պաշտես (Ղուկ. Գ. 8):

Աննա մարգարէութիւն գիշեր և ցերեկ պահելով և աղօթելով պաշտում էր զԱստուած (Ղուկ. Բ. 37):

Ասացին 12 Առաքեալներն. Հաճելի չէ մեզ թողնել Աստուծոյ խօսքը և պաշտել մարմնաւոր սեղանները. եղբայրներ, ընտրեցէ՛ք ձեր միջից եօթն վկայուած մարգիկ, որ կարգենք մարմնաւոր ուտելիքի և պէտքերի համար և մենք զբաղուենք միայն աղօթելով և աստուածապաշտութեամբ (Գործք. 2. 2—4):

Աստուծոյ ընդունելով անշարժ թագաւորութիւնը՝ պինդ բռնենք այն շնորհները, որով պաշտում ենք զԱստուած հաճութեամբ, երկիւղածութեամբ և դողութեամբ (Եբր. ԺԲ. 28):

ՀԻՆ-ՊԱՍԵՔ ԵՒ ՆՈՐ-ՊԱՍԵՔ

Հին-պասեքն այն տօնն էր, որով Իսրայէլացիք Մովսիսի ձեռնով ազատուեցան փարաւոնների գերութիւնից եգիպտոսից: Իսկ Նոր-պասեքն է ս. Զատիկն, որի մէջ շնորհիւ ս. Յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի ամբողջ Քրիստոնեայք ազատուեցան Սատանայի գերութիւնից-Գժոխքից: Հայաստանեայց Առաքելական և ս. Եկեղեցին ամեն տարի կատարում է սոյն ուրախալի տօնի տարեգարծը Զատիկն՝ Քրիստոսի անհուն երախտիքը անմոռաց յիշատակելու և իւր ամենախորին երախտագիտութիւնը հրատարակելու համար:

Պ Ա Տ Ա Ր Ա Գ

Յիսուս Քրիստոսի հարչարանաց, խաչելութեան, մահուան, թաղման և հրաշալի Յարութեան յիշատակն է ս. Պատարագն, որը շարունակ մատուցանում է ս. Եկեղեցին՝ կենդանեաց և նշնեցելոյ հոգիների փրկութեան համար: Ս. Պատարագն մեզ մատակարարում է Յիսուս Քրիստոսի սեղսաքաւիչ մարմինը և արիւնը, այս

պատճառաւ մենք պարտաւոր ենք կատարել աղջմամբ, խոստովանութեամբ և ապաշխարութեամբ և հաւատով մերձենալ այդ սրբարար հաղորդութեան:

Թէ որ սեղանի վերայ մատուցանում ես քո պատաշաղք և այն տեղ մտաբերում ես, որ քո եղբայրն-ամեն մարդ եւ ամեն կին նոքայը է եւ քոյրը—քո մասին խէթ ունի (քեզանից խռոված, ցաւած է) թող քո պատարագը հեռ և սեղանի առաջ և զնն նախ հաշտուիր եղբորդ հետ և յետոյ գալով կը մատուցանես քո պատարագը (Մատ. Ե. 23—24):

Գուք էլ ինչպէս կենդանի քարեր շինուում էք հոգեւոր տաճարներ, անարատ քահանայութիւն Յիսուս Քրիստոսի ձեռնով Հօր Աստուծոյ հաճելի հոգեւոր պատարագ տօնի (Ա. Պետ. Բ. 5):

Ինչպէս սիրելի որդիներ նմանող եղէք Աստուծոյ. մատուցանելու համար (Ա. Պետ. Բ. 5):

Ինչպէս սիրելի Քրիստոսի կենդանի արիւնն կը սրբէ ձեր մատնեց իւր անձը մեզ համար Հօր Աստուծոյ անուշահոտ պատարագ և զոհ (Եփես. 1—2):

Որչափ ևս աւելի Քրիստոսի կենդանի արիւնն կը սրբէ ձեր մատնեց իւր անձը անարատ պատարագ Հօր Աստուծոյ (Եբր. Թ. 14):

Գրում է Պողոս Ս. առաքեալն. Ինչպէս որ ես ընդունեցի Տիրոջ այն, որը և աւանդեցի ձեզ, թէ Տէր Յիսուս այն գիշերում որի մէջ մատնուելու էր՝ առաւ հաց, օրհնեց, կտորեց և ասաց աշակերտներին. Առէք և կուտէք, այս է իմ Մարմինն, որ բաշխուում է ձեզ համար. այս արէ՛ք զիս յիշատակելու և ասաց. Այս բաժակս նոր քեց յետոյ էլ առաւ բաժակը և ասաց. Քանի անգամ որ կուտիս է իմ արիւնով, այս արէ՛ք, քանի անգամ որ կուտիս, զիս յիշատակելու համար: Քանի անգամ որ կուտիս, զիս յիշատակելու համար:

տէք այս հացը և կը խմէք այս բաժակը՝ պատմեցէ՛ք Տիրոջ մահը, մինչև որ գայ Նա-Յիսուս:—Այսուհետեւ ով որ անարժանութեամբ կուտէ այս հացը և կը խմէ այս բաժակը, պարտական կը լինի Տիրոջ մարմնոյ և արեան: Մարդ—ամեն ոք—նախ թող փորձէ իւր անձը և յետոյ կուտէ այն հացից և կը խմէ նոյն բաժակից: Որովհետեւ ով որ անարժանութեամբ ուտում է և խմում, իւր անձի համար դատաստան է ուտում և խմում, վասն զի Տիրոջ մարմինը չզանազանեց հասարակ հացից: Անարժանութեամբ հաղորդուիլն է պատճառ որ իսկապէս կան ձեր մէջ շատ հիւանդներ և ցաւաբարներ, և շատերն էլ աւելի նորա են, որ և իսկապէս մեռած են (Ա. Կորն. ԺԱ. 23—30):

Պ Ա Տ Ի Ի

Յիսուս Քրիստոսի անսահման սիրոյ շնորհիւ մենք որդիք ենք Հօր Աստուծոյ: Ուրեմն անխուսափելի պարտք ունինք պատուել Հայր, Որդի և ս. Հոգին՝ որդիական հնազանդութեամբ, խոնարհութեամբ և ամեն տեսակ բարի գործերով: Պարտաւոր ենք պատուել նաև մէկզմէկ ինչպէս Քրիստոսի անդամներ և ս. Եկեղեցու ղաւակներ: Աշխատելու ենք գերազանցել միմեանցից մէկզմէկ սիրելով:

Որդին փառաւորում է իւր հայրը և ծառան վախում է իւր տիրոջից. իսկ այժմ թէ որ Հայր եմ ես, ո՞ւր է իմ փառքն, և թէ որ Տէր եմ, ո՞ւր է իմ պատիւն, ասում է Ամենակալ Տէրն (Մաղ. Ա. 6):

Գիշերուայ տեսիլքների մէջ տեսնում էի, և ահա երկնքի ամպերի վերայ դալիս էր Մարդոյ Որդու նման մէկն-Բանն Աստուած—և հասնում էր մինչև Հինաւուրցն—Հայր Աստուած—և մօտեցաւ նմա: Եւ տուաւ նմա իշխանութիւն և պատիւ և թագաւորութիւն, և ամեն

ազգեր, ժողովուրդներ և լեզուներ, որ ծառայեն նմա. և նորա իշխանութիւնն յաւիտենական իշխանութիւն է և նորա թագաւորութիւնն անեղծանելի է—եւ թագաւորութեան նորա վախճան մի լիցի (Դան. Է. 13—14):

Ասում է հրեշտակն Ս. Մարիամ կուսին. Մի վախի՛ր, Մարիամ, որովհետեւ շնորհք դատար Աստուծոյ է ահա կը յղանաս և կը ծնես Որդի և նորա անունը կը կոչես Յիսուս: Նա կը լինի մեծ և կը կոչուի Բարձրեալ Աստուծոյ սուս: Նա կը լինի մեծ և կը կոչուի Բարձրեալ Աստուծոյ Որդի և Տէր-Հայր-Աստուած կը տայ նմա նորա հօր Դաւթի աթոռը և կը թագաւորէ յաւիտեան: Եւ վախճան (Ղուկ. Ա. 30—33):

Հունենար նորա թագաւորութիւնն (Ղուկ. Ա. 30—33): Ինքն Յիսուս Հօր Աստուծոյ առաւ փառք ու պատիւ, թէ այն մեծավայելուչ փառքից դալով բարբառի ձայն, թէ Դա է իմ սիրելի Որդին, Որը հաւանեցի (Բ. Պետ. Ա. 17): Եղբայրսիրութեան մէջ դժբաժնեղէք միմեանց վերայ, մէկզմէկ պատուելով դերազանցեցէք իրարից (Հռ. ԺԲ. 10):

Պ Ա Տ Ո Ի Ա Կ Ա Ն

Աստուծոյ առաջ պատուական է սրբոց մահն (Մաղ. ԺԺԵ. 15):

Չար կիներն որսում է պատուական մարդոց հոգիները (Առ. 2. 26):

Պատուական ստացուածք է սուրբ և առատաձեռն մարդն (Առ. ԺԲ. 27):

Պատուական է ողորմած մարդն (Առ. Ի. 6):

Պատուական է զորութեան շրթունքներն (Առ. Ի. 15):

Պատուական անօթ են դիտուն խօսքերը (Առ. ԼԵ. 27):

Պէտք է յարգել պատուական խօսքերը (Եր. ԺԵ. 19):

Այսպէս է ասում Տէրն... թէ որ հանես պատուական անարգից, կը լինի ինչպէս իմ բերանն (Եր. ԺԳ. 4):

Բոլորովին պատուական է ամուսնութիւնն և սուրբ են նորա անկողիններն. բայց Աստուած դատում է շնութիւն և պոռնկութիւն անողները (Եր. ԺԳ. 4):

Պ Ա Տ Ո Ւ Ե Լ

Որդիքներին շատերն հասկանալով այս խօսքի իմաստը, «Սկզբից Ստեղծողն արու և էգ ստեղծեց Ադամը և Եւան և ասում է. Այս պատճառաւ կը թողնէ ամուսնացած որդին իւր հայրը և մայրը և կը դնայ իւր կնոջ կտիկն» (Մատ. ԺԹ. 4—5) ամուսնանալուց յետոյ թողնում են իւրեանց ծնողներն անխնամ և առնելով իւրեանց կիները՝ ապրում առանձին: Այսպիսի որդիք կարգում են թղթի մի երեսը և առանց կարգալու թողնում միւս երեսը. կամ թէ փոխանակ օրինաց հնազանդութեւ և պատուիրանները կատարելու, հնազանդեցնում են իւրեանց Աստուծոյ օրէնքները և պատուիրանները: Այս հարցը շատ լաւ բացատրած է ինքն փրկիչն յանդիմանելով փարիսեցիները և ասելով. «Բայց դուք ինչ պատճառաւ արհամարհում էք Աստուծոյ պատուիրանները ձեր աւանդութեան համար: Որովհետեւ Աստուծոյ ասաց. «Պատուիր քո հայրը և մայրը. և ով որ բամբասէ իւր հայրը և մայրը, սպանուելով մեռնի: Եւ դուք ասում էք. Որով ասէ իւր հօր և մօր թէ նուէր է ինչ որ օգտուում ես ինձանից¹⁾ և չէ պատուում իւր հայրը և իւր մայրը. և խոտում էք Աստուծոյ խօսքը ձեր աւանդութեան համար» (Մատ. ԺԵ. 3—6 և Մար. Է. 9—13): Փրկիչի այս բացատրութիւնից պարզ երևում է որ զաւակներն պարտաւոր են յարգել և պատուել իւրեանց ծնողները ըստ տրամադրութեան աստուածային օրինաց՝ մինչև նոցա մահն: Կարգացէ՛ք նորից սոյն դրքի Հայր, Որդեակ և Որդի անուանց տակ գրուած պատուէրները:

Պատուիր քո հայրը և մայրը (Բ. Օր. Ե. 16):

Պատուիր ձերունիների (և պառաւների) երեսը—ներկայութիւնները—(Գլատ. ԺԹ. 32):

¹⁾ Փրկիչն կամեցաւ հասկացնել փարիսեցւոյ՝ թէ իւրաքանչիւր որդի աստուածային օրէնքով պարտաւորուած է պատուել իւր ծնողները մինչև նոցա վախճանուիլն: Ուրեմն ոչ թէ նուէր համարելու է որդւոց իւրեանց ծնողաց մատակարարածն, այլ

Դո՛ւ արդար աշխատանքով պատուիր Տէրը (Առ. Գ. 9): Որդեակ, պատուիր Տէրը և զօրացիր (Առ. Է. 1):

Մենակ շրթունքներով է պատուում զիս այս ժողովուրդն, բայց ինձանից հեռացած են իւրեանց սրտերն—ասում է Տէրն—(Մատ. ԺԵ. 8):

Ամենքն կը պատուեն Որդին Աստուած, ինչպէս պատուում են Հայր Աստուածը, նա՛ որ չէ պատուում Որդին, չէ պատուում և Նորա ուղարկող Հայրը (Յով. Ե. 23):

Պ Ա Տ Ո Ւ Ի Ի Ր Ա Ն

Առանց արեւակի խաւար է աշխարհս և ապարդիւն. առանց դի մութ են դիւերներում բնակարաններն և՛ տխրամած. առանց զեկի բնաւ չէ կարող իւր նպատակին անջնաս հասնել նաւն. առանց սանձի ձին ձգում է իւր վերայի հեծած մարդը և վիրաւորում. այսպէս էլ առանց Աստուծոյ օրէնքների և պատուիրանքների մարդն չէր կարող կենցաղավարել այս կեանքը՝ առանց հոգեւոր և մարդն չէր կարող կենցաղավարել այս կեանքը՝ առանց հոգեւոր և մարմնաւոր վնասի: Որովհետեւ «Տիրոջ Օրէնքներն անբիծ են և դարձաւ նում են մարդոց հոգիները մեղքերից և չարութիւններից»։ «Տիրոջ պատուիրաններն լոյս են և լոյս են տալիս մարդոց հոգիներին» (Սաղ. ԺԷ. 7—8): Այնպէս խօսելով մեր մարդիկների աչքերին» (Սաղ. ԺԷ. 7—8): Այնպէս խօսելով մեր մարդիկների աչքերն ամեն ինչ տեսնում են արեւակի և ճրագի լուսով. իսկ մեր միտքն ու հոգին ամեն բարի և չար, օգտակար և վնասակար, կեանք և մահ տեսնում են աստուածային օրէնքների և պատուիրանքների լուսով: Ո՛վ Աստուած, «Դո՛ւ խօսքերն ճրագ են իմ հոգու սաների համար և լոյս են տալիս իմ ճանապարհներին» երգում էր Դաւիթ մարգարէն:

Ասաց Տէր Իսահակին. կը շատացնեմ քո զաւակները՝ որդիական անխուսափելի պարտք: Այս պատճառաւ էլ յանդիմանում էր փարիսեցիները, որք քանդում էին օրէնքները և պատուիրանները և այնպէս էլ սովորցնում ամուսնացող երիտասարդները, որ ոտնակոխ էին անում Աստուծոյ հրամանները և անարգում իւրեանց ծնողները:

երկնքի աստեղների չափ. և քո զաւակին կը տամ այս երկիրը. և քո զաւակով կօրհնուին երկրի ամեն ազգերն. որովհետեւ քո հայրն՝ Աբրահամն լսեց իմ ձայնին, պահեց իմ հրամանները և պատուիրանները և իմ օրէնքները (Ծնն. ԻԶ. 4—5):

Ասում է Տէր Մովսէսին. Գեղ կը տամ քարեղէն տախտակներ ել, օրէնքներ ել, պատուիրաններ ել (Եւր. ԻԴ. 12):

Պահելով կը պահես քո Տէր Աստուծոյ պատուիրանները.

Ա. ես եմ քո Տէր Աստուածն, բաց ինձանից չկա՞նք աստուած:

Բ. Դու քեզ համար կուռք չլինես երկնքում և երկրիս վերայ և ջրերում եղած իրերի նմանութեամբ. և երկրպագութիւն չանես նոցա, ես եմ միայն քո Տէր Աստուածն:

Գ. Քո Տէր Աստուծոյ անունը բերանդ չառնես չնչին բաների համար. քանզի չարդարացներ Տէրն այն մարդը՝ որ իւր անունը պարապ տեղն բերան կառնէ:

Դ. կը մտաբերես սուրբ պահել շաբաթ-հանգստեան օրը¹⁾. վեց օր աշխատիր քեզ համար, մի օր պահիր Աստուծոյ համար: Շաբաթ—այժմ կիւրակէ օրում հանգստոնց դու ել, քո որդին ել, քո աղջիկն ել, ծառան ել, աղախինն ել, անասուններն ել, Աստուած վեց օրում ստեղծեց երկինքը և երկիրս և հանգստացաւ եօթներորդ օրում:

Ե. Պատուիր քո հայրը և մայրը, վասն զի քեզ համար բարի կը լինի և դու երկար կապրիս երկրի վերայ:

Զ. Մի սպանաներ—չսպանես:

Է. Մի շնանար—շնութիւն չանես:

Ը. Մի գողանար—չգողանաս, գողութիւն չանես:

¹⁾ Առաքեալներն՝ ի պատիւ Քրիստոսի յարութեան շաբաթը փոխեցին կիւրակէ աւուր:

Թ. Սուս վկայութիւն չտաս քո ընկերի մասին:

Ժ. Զցանկանաս ո՛չ քո ընկերի (ամեն մարդոյ) տան վերայ, ո՛չ նորա անդի վերայ, ո՛չ նորա կնոջ վերայ, ո՛չ նորա ծառային վերայ և ո՛չ աղախնոյն վերայ և ո՛չ նորա անասունների վերայ (Եւր. Ի. 2—17):

Ասում է Յիսուս. ես չեկի օրէնքները քանդելու համար, այլ լրացնելու (Մատ. Ե. 17—18):

Ով որ կը քանդէ այս փոքր պատուիրաններից մէկը և այնպէս կուսուցանէ զմարդիկ, նա փոքր կը կոչուի երկնից թագաւորութեան մէջ, իսկ ով որ կը պահէ և երկնից թագաւորութեան մէջ, իսկ ով որ կը պահէ և պահել կը սովորցնէ, նա մեծ կը կոչուի երկնից թագաւորութեան մէջ (Մատ. Ե. 19):

Պատուիրում է Փրկիչն. կը սիրես քո Տէր Աստուածը բոլոր սրտովդ, բոլոր անձովդ և բոլոր մտքովդ: Այս է առաջին և մեծ պատուիրանն: Երկրորդն սորա նման. կը սիրես քո ընկերը քո անձի պէս: Այս երկու պատուիրաններից կախուած են բոլոր օրէնքներն և մարդարէններն (Մատ. ԻԲ, 37—40):

ՊԱՏՐԱՍՏ ԼԻՆԵԼ

Պարտաւոր ենք ամեն ժամանակ պատրաստ լինել. բանդի մեր կեանքն կախուած է մի մաղից և անյայտ է մեզ մեր մեռնելու տարին, ամիսն, օրն, ժամն և րոպէն. «Պատրաստեցայ և ոչ խըռովեցայ»:

Պատրաստ կացէք Աստուծոյ առաջ (Թիւք. ԺԶ. 16):

Պատրաստ է իմ սիրտն, ով Աստուած, պատրաստ է իմ սիրտն, ով Աստուած, Գեղ օրհնելու և իմ փառքովս:

Քեզ սաղմոս ասելու համար (Սաղ. ՃԷ. 2):

Արթուն կացէք. որովհետեւ չգիտէք թէ որ ժամում կը դայ ձեր Տէրն. այն իմացէք, եթէ տանուէրն իմա՞նար թէ որ պահուն է գալիս գողն, կը հսկէր և չէր

Թողուլ ական-լաղում-փորել իւր տան. այս պատճառաւ
դուք էլ պատրաստ եղէք, որովհետեւ ինչ ժամուս չէք
սպասում, կը գայ Մարդոյ Որդին (Մատ. ԻԳ. 42—44):

Պատրաստեցէք Տիրոջ ճանապարհը (Մար. Ա. 3.
Ղուկ. Գ. 4):

Պատրաստեցէք ձեր մարմինները Աստուծոյ համար
սուրբ և հաճելի նուէր (Հռ. ԺԲ. 1):

Պ Ա Ր Ծ Ե Ն Ա Լ

Աստուծով միայն կարելի է պարծենալ:

Մի պարծենալ և մի խօսէք ամբարտաւան խօսքեր.
Թող չպարծենայ իմաստունն իւր իմաստութեամբ, և չ
պարծենայ զօրեղն իւր զօրութեամբ, և չպարծենայ հա-
րուստն իւր հարստութեամբ (Ա. Թագ. Բ. 9. Եր. Թ. 23):

Տէրով կը պարծենայ իմ անձն (Սաղ. ԼԳ. 3):

Ո՞վ կարող է պարծենալ որ ունի սուրբ սիրտ (Առ.
Ի. 9):

Մի պարծենար վաղուան օրով, վասն զի չգիտես թէ
վաղուան օրն ի՞նչ կը ծնանի քեզ համար (Առ. ԻԷ. 1):

Շնորհակալ եմ Քեզանից, Հայր, Տէր երկնի և երկրի,
որ ծածկեցիր այս իմաստուններից և գիտուններից և
յայտնեցիր տղաներին (Մատ. ԺԱ. 25):

Աստուծոյ յիմարն իմաստնադոյն է մարդիկներից
աւելի. Աստուծոյ տկարն զօրաւորն է մարդիկներից աւե-
լի... Աստուած ընտրեց աշխարհիս յիմարները, որ ամօթով
անէ իմաստունները. ընտրեց աշխարհիս տկարները, որ
ամօթով անէ հօրները. ընտրեց անտոհմները (աննշան
տոհմից մարդիկ) և արհամարհուածները և ոչինչները, որ
խափանէ ետ—ես եմ, իմաստուն եմ, իշխանազն եմ,
ասողները, որպէս զի ամեն մարմնաւոր չպարծենայ Աս-
տուծոյ առաջ: Որովհետեւ դուք Աստուծուց էք Քրիստոսով

Յիսուսով, Որ մեզ համար Հօր Աստուծուց եղաւ իմաստու-
թիւն, արդարութիւն և սրբութիւն և փրկութիւն. որ
ինչպէս և գրուած է, Ով որ պարծենում է, Աստուծով
պարծենայ (Ա. Կոր. Ա. 25—31):

ՊԱՐԿԵՇՏ — պարկեշտութիւն

Պարկեշտ՝ նշանակում է ամեն բանի մէջ չափաւորութիւն, սահ-
ման, համեմատութիւն սիրող: Պարկեշտ մարդն և կինն փախչում
են աւելորդարանութիւնից, չռայութիւնից և անհամեմատութիւնից
և միշտ հետևում են պարզասիրութեան, չափասիրութեան և աղ-
նուութեան թէ ուտելու և խմելու մէջ և թէ հագնելու և կեանքի
ամեն պարագայի մէջ:

Աստուծոյ առաջ պիղծ է անիրաւ խորհուրդն. պար-
կեշտ են սրբոց խօսքերն (Առ. ԺԵ. 26):

Պարկեշտ են աշխատասէր կնոջ նիստն ու կացն և
նա չկերաւ դատարկութեան հաց (Առ. ԼԱ. 27):

Աշխատեցէք որ պարկեշտ ցոյց տաք ձեր վարքը և
բարքը հեթանոսաց մէջ. քանզի ինչ բանով որ բամբասե-
ցին զձեզ ինչպէս չարագործներ, տեսնելով ձեր բարի
գործերը՝ փառաւորեն զԱստուած այցելութեան օրում (Ա.
Պետ. Բ. 12):

Ո՞վ որ ցանկանում է եպիսկոպոսութեան, բարի գոր-
ծի է ցանկանում. բայց եպիսկոպոսն պէտք է լինի անա-
բաւ... հեզ, ցած, պարկեշտ, հիւրասէր, ուսուցիչ: Թշնա-
մանող և ծեծող չլինի, այլ լինի հանդարտ, ոչ կռուող և
ոչ արծաթասէր (Ա. Տիմ. Գ. 1—3):

Նմանապէս պարկեշտ լինելու են և սարկաւաղներն.
ոչ երկրեզու, ոչ գինի սիրող և ոչ անարդ շահախնդրու-
թեան ետեւից ընկնող. այլ որ ունենան սուրբ մտք հա-
ւատոյ խորհուրդը: Նախ փորձեն զիրենք և յետոյ մօտե-
նան նոյն պաշտօնին, որ լինին անարատ: Նոյնպէս պարկեշտ

լինելու են և նոցա-ամուսնացած սարկաւադներէ-կանայքն, շատախօս չլինին, այլ լինին հեղ և հաւատարիմ ամեն բանի մէջ (Ա. Տիմ. Գ. 8—11):

Ծերերին խօսիր որ լինին զգաստ, պարկեշտ, ցած, ողջամիտ հաւատով, սիրով և համբերութեամբ: Նոյնպէս խօսիր և պառաւներին, որ լինին զգաստութեան և սուրբ վայելչութեան մէջ, ոչ բանսարկունք լինին և ոչ գինեմոլներ, այլ լինին բարեխրատ-բարի խրատներ տուողներ: որ զգաստացնեն հարսները, որ սիրեն իւրեանց փեսաները և երեխաները, որ լինին ցած, սուրբ, տնարար, բարեգործ, հնազանդ իւրեանց մարդոց, որ չհայհոյուի Աստուծոյ խօսքն և վարդապետութիւնն: Նոյնպէս աղաչիր երիտասարդները՝ որ լինին հեղահոգի. որ իւրեանց անձերը բարեգործութեան օրինակ տան ամենին... խրատիր ծառաները հնազանդ լինիլ իւրեանց տէրերին (Տիմ. Բ. 2—7):

ՊԱՐՏԱՊԱՆ—պարտական

Ամեն ջանք գործ դնելով աշխատելու ենք որ ոչոքի պարտական չմնանք ոչ բարոյապէս և ոչ նիւթապէս: Զգուշութիւն առնելու ենք Ս. Գրքի հետեւալ խօսքերից:

Լսած էք որ առաջիկաներին (շին-օրէնքում) տառեցաւ Մի սպանաներ, քանզի ով որ կըսպանէ՝ պարտական կը լինի դատաստանին: Բայց ես ասում եմ ձեզ թէ ամեն մարդ, որ զուր տեղ բարկանում է իւր եղբօր (կամ քրոջ) վերայ, պարտաւոր կը լինի դատաստանի, և ով որ յիմալ կասէ իւր եղբօր, պարտաւոր կը լինի ատենի. և ով որ անմիտ կասէ իւր եղբօր, պարտաւոր կը լինի գեհենին— Գեհենին (Մատ. Ե. 21—22):

Քո խօսքերից կարդարանաս և քո խօսքերից կը պարտաւորուիս (Մատ. ԺԲ. 37):

Ով որ պահում է բոլոր օրէնքները, բայց յանցաւոր է լինում մի բանի մէջ, նա պարտական եղաւ բոլոր օրէնքներին (Յակ. Բ. 10):

Ոչ ոքի պարտական չդառնուիք, հատուցէք ամենքին հարկ եղածը, որին տուրք վճարելու է, վճարեցէք տուրքը: որին մաքս վճարելու է, վճարեցէք մաքսը. որին ակնածուլութիւն (վախենալ, քաշուիլ) ակնածեցէք. որին պատիւ տալ հարկաւոր է, պատուեցէք (Հռ. ԺԳ. 7—8):

Պ Ղ Ծ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Պղծութիւնն ամենաանգուլթ բռնաւորն է, որ հալածում է զւեղ աւան ժամանակ ամեն տեղերից: Ոչ մի տեղում ոչ մի հանգստու-

թիւն չունի պղծագործ մարդն և կինն:

Ասում է Աստուած Միքիա մարգարէին. վեր կաց և գնա, որովհետեւ այդտեղ քեզ համար չկայ հանգստութիւն. պղծութեան պատճառաւ ապականուեցիք ապակա՛նութեամբ, հալածուեցիք առանց ուրիշից հալածուելու (Միք. Բ. 10—11):

Վայ ձեզ, կեղծաւոր դպիրներ և փարիսեցիներ, որովհետեւ դուք նման էք ծեփուած գերեզմանների, որ դրսից երևում են գեղեցիկ, և ներքուստ լի են մեռելների ոսկրքներով և ամեն պղծութեամբ (Մատ. ԻԳ. 27):

Եթէ մեր Փրկիչ Տէր Յիսուս Գրիստոսի գիտութեամբ աշխարհիս պղծութիւններից փախչելով և դարձեալ նոյն մեղքերից բռնուելով յաղթունին, նոցա վախճանն առաջինից աւելի չար եղաւ: Որովհետեւ լաւ էր նոցա համար որ ճանաչէին արգարութեան ճանապարհը, քան թէ ճանաչեցին և յետ քաշուեցան այն սուրբ պատուիրաններից, որ աւանդուեցաւ նոցա (Բ. Պետ. Բ. 20—21):

Այսուհետեւ հեռացնէք խաւարային գործերը և հագնէք լուսոյ զէնքերը, ինչպէս լուսոյ որդիք զգաստացած

չընենք, ոչ անառակութեամբ և արբեցութեամբ, և ոչ խառն անկողիններով և պղծութիւններով և ոչ չար նախանձով և հակառակութեամբ. այլ հազէք մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսը և խնամ մի տանէք մարմնոյ չար ցանկութեան համար (Հռ. ԺԳ. 12—14):

Գուցէ երբ կրկին անգամ կը գամ... ձեզ մօտ և սուգ կանեմ շատերի համար, որք առաջուց մեզք գործեցին և չապաշխարեցին իւրեանց գործած պղծութեան և պոռնութեան և գիշութեան մեղքերը, զորս գործեցին (Բ. Կորն. ԺԲ. 21):

Պ Ո Ւ Ն Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Պոռնկութիւնն շնութիւն համարուած է. «մարմինն պոռնկութեան համար չէ, այլ Տիրոջ համար, Տէրն էլ մարմնոյ համար է»։ Քանզի մեր մարմիններն տաճարներ են Աստուածութեան համար։ «Բոլորովին պատուական է ամուսնութիւնն և սուրբ են նորա անկողիններն. բայց Աստուած դատում է չնայողները և պոռնիկները»։

Վճռաբար ասում է Փրկիչն. Ամեն մարդ, ով որ առանց պոռնկութեան պատճառի արձակուում է իւր կիներն նա ինքն պատճառ է լինում իւր կնոջ շնանալուն. և ով որ առնում է արձակուած կիներ՝ գործում է շնութիւն — շնանում է (Մատ. Ե. 32):

Մարդոց սրտից են ելնում չար խորհուրդներ-շնութիւններ, պոռնկութիւններ, գողութիւններ, սպանութիւններ, ագահութիւններ, չարութիւններ, նենգութիւններ, գիշութիւններ, չարակնութիւն (ծակաչքութիւն, անվայել նայուածք) հայհոյութիւն, ամբարտաւանութիւն, անզգամութիւն։ Այս ամեն չարիքն ելնում են ներսից և պղծում մարդը (Մար. Է. 21—23):

Կերակուրն փորի համար է, փորն կերակրի համար. բայց Աստուած կը խափանէ այս էլ, այն էլ. բայց մար-

մինն պոռնկութեան համար չէ, այլ Տիրոջ համար է. Տէրն էլ մարմնոյ համար է (Ա. Կորն. Զ. 13):

Այսուհետև հեռացրէք ձեզանից պոռնկութիւնը, պղծութիւնը, բիծը, չար ցանկութիւնը, և ագահութիւնը, որ է կռապաշտութիւն, այս պատճառաւ գալիս է Աստուծոյ բարկութիւնն անհաւատ որդւոց վերայ (Կող. Գ. 5—6):

Պ Տ Ո Ւ Ղ

Ս. Գրքի մէջ այս պտուղ բառն գործ ածուած է առաքինութեան և մօլութեան, բարի գործերի և չար գործերի, արգարութեան և անիրաւութեան տեղ. օր. «ամեն բարի ծառ բերում է բարի պտուղ և չար ծառն բերում է չար պտուղ»։ Ծառն դրուած է մարդոյ տեղ փոխարեւարար և պտուղները՝ զաւակների, բարեգործութեան և չարագործութեան տեղ։ Ամեն ժամանակ աշխատելու ենք բարի պտուղներ բերել Աստուծոյ համար ինչպէս աղ-նիւ բանական ծառեր։ Տես Գրքիս մէջ Այգի անուան տակ եղածը ևս։

Քո արդար աշխատանքներից... բաժին հանիր քո Տիրոջ համար (Առ. Գ. 9):

Արդարութեան պտղից բուսնում է կենաց ծառ (Առ. ԺԱ. 30):

Մարդոյ պտուղն իւր ողորմածութիւնն է (Առ. ԺԹ. 22): Այսուհետև ապաշխարութեան արժանի պտուղ արէք (Մատ. Գ. 8):

Ահաւասիկ կացինն դնուում է ծառի արմատին, ամեն ծառ՝ որ չէ բերում բարի պտուղ, կտրուում է և ձգուում կրակի մէջ (Մատ. Գ. 10):

Բարի ծառն կարող չէ տալ չար պտուղ. չար ծառն էլ կարող չէ տալ բարի պտուղ։ Ամեն ծառ՝ որ չէ բերում բարի պտուղ, կտրուում է և ձգուում կրակի մէջ։ Ուրեմն նոցա պտուղներից կը ճանաչէք զնոսա (Մատ. Է. 18—20):

Օրհնուած է քո որովայնի պտուղն (Ղուկ. Ա. 42):

Ծառն ճանաչուում է իւր պտղից (Ղուկ. Զ. 44):

Ասաց Յիսուս իւր աշակերտներին. ես եմ ճշմարիտ որթն (խաղողի ծառ), իմ Հայրն էլ մշակ է: Ամեն ճիւղ որ իմ վերայ է, բայց պտուղ չէ բերում, կտրում է նոյն ճիւղը. և ամեն ճիւղ որ բերում է պտուղ, մաքրում է (մատը կտրում է, յօտում է Հայր Աստուած) այն ճիւղը, որ էլ աւելի պտղաբեր լինի... Ես որթն եմ և գուշ ճիւղն. նա՛ որ հաստատուած է իմ վերայ, ես էլ նորա վերայ, նա բերում է շատ պտուղ. քանզի առանց իմ ոչինչ չէք կարող անել... Սորանով փառաւորուեցաւ իմ Հայրն, որ գուշ կը բերէք շատ պտուղ և կը լինիք իմ աշակերտներ (Յով. ԺԵ. 1—27):

ՉԱՄԲԵԼ—ուտեցնել, խմեցնել.

Երբ մեղանչում ենք Աստուծոյ դէմ, նա ուտեցնում է սեղ արտասուքների հաց և խմեցնում է մեզ չափով արտասուքի դառն ջուր. իսկ երբ ապաշխարութեամբ քաւում ենք մեր մեղքերը, այն ժամանակ մեզ ուտեցնում է անմահական հաց և կենսատու բաժակ. եթէ մինչև անգամ մեր ամբողջ ունեցածը ուտեցնենք և խմեցնենք աղքատաց, բայց չունենանք անկեղծ սէր, ոչինչ ենք:

Ո՛վ Տէր, մեզ ուտեցրիր արտասուքների հաց և խմեցրիր չափով արտասուքներ (Սաղ. ՀԺ. 6):

Քո ժողովրդեան ուտեցրիր Հրեշտակների հաց (մանա) և երկնքի պատրաստ հացը տուիր նոցա առանց աշխատելու (Չանալու) (Իմ. ԺԶ. 20):

Եղբայրներ, ես չկարողացայ խօսել ձեզ հետ ինչպէս հոգեւորականների հետ, այլ խօսեցայ ինչպէս մարմնաւորների հետ: Քրիստոսով ինչպէս տղաների կաթնը ուտեցրի ձեզ և ոչ թէ կերակուր, վասն զի անկարող էիք. և հիմի էլ իսկապէս անկարող էք, քանզի դեռ մարմնաւոր եք:

Ձեր միջում այժմ էլ իսկապէս կան հեռ և հերձուածներ. չէ որ մարմնաւոր էք և գնում էք մարմնոյ համեմատ և ոչ հոգու համեմատ (Ա. Կորն. Գ. 1—3):

Թէ որ խօսիմ մարդոց և Հրեշտակաց լեզուները և չունենամ սէր, եղայ ես ինչպէս պղինձ կամ ինչպէս ծնծղայ, որ զօղանջում են-ձայն են հանում: Թէ որ ունենամ մարդ որ զօղանջում են-ձայն են հանում: Թէ որ խորհուրդ և ամեն գիտելութիւն և գիտենամ ամեն խորհուրդ և ամեն գիտելութիւն, թէ որ ունենամ մինչև անգամ լեռները փոփոխեալու լինեն, թէ որ ունենամ միշտ չունենամ, ոչ ինչ եմ: Եւ թէ լու ամեն հաւատք, և սէր չունենամ, աղքատաց և այրելու հա- որ իմ ամեն ինչքերը ուտեցնեմ աղքատաց և այրելու հա- մար մատնեմ իմ մարմինը, բայց սէր չունենամ, ոչինչ չեմ օգտուիլ: Սէրն երկայնամիտ է, քաղցրացնում է. սէրն ոչ նախանձում է (չար նախանձով) ոչ ինքն իրան հաւանում (ինքնահաւան չէ), ոչ հպարտանում, ոչ յանդգնում... Բայց այժմ մնում են այս երեքն հաւատք, յոյս և սէր. սոցանից աւելի մեծն է սէրն (Ա. Կորն. ԺԳ. 1—13):

Չ Ն Զ Ե Լ

Ազգերի և մարդկութեան անձնուէր հովիւներն 'ի բոլոր սրտէ ջանացած են իրենք զիրենք զո՛հ բերել Աստուծոյ՝ իւրեանց բանաւոր հօտը ապրեցնելու համար. ջանացած են զիրենք ջնջել տալ Աստուծոյ դպրութեան կենաց տուամարից, միայն թէ իւրեանց հօտի անուան զրամ և անջնջելի մնայ նոյն տուամարում. ջանացած են անէծք և նզով լինիլ, միայն թէ օրհնուէր, Աստուծոյ հաճելի լինէին և սրբագործուէին իւրեանց ժողովուրդներն: Ահա այսպէս էր Մովսէս, որ առում էր. Ո՛վ Տէր, այժմ թէ որ ներում ես իմ ժողովրդեան մեղքերը՝ ներիր, իսկ եթէ չես, որովհետեւ գրուած ջնջիր քո դպրութիւնից, որի մէջ գրեցիր. «Քրիստոս գնեց զմեզ օրէնքի անէծքից՝ մեզ համար անէծք լինելով. որովհետեւ կը մնայ փայտից»։ Ե թէ Անիծեալ լինին այն ամենն, որ կախում կը մնայ փայտից։ Քրիստոս աղօթում էր զինքը խաչողներին համար՝ ասելով. «Հայր Աստուած, ներիր դոցա մեղքերը»։

ութեան պաշտօնը, կը շահին իւրեանց անձանց համար
բարի աստիճան և մեծ համարձակութիւն՝ Յիսուս Քրիս-
տոսի վերայ ունեցած հաւատոյ մէջ (Ա. Տիմ. Գ. 8—13):

Ս Ե Ր Մ Ա Ն Ե Լ

Գլխաւորապէս երկու միտք ունի սերմանել բառն. առաջինն
նշանակում է սերմել որեւէ հացաբոյս կամ սերմը. երկրորդ նշա-
նակում է քարոզել, այս է Աստուծոյ խօսքերը սերմել լսողներին
սրտերում: Ամենամեծ քաջութիւնն այն է որ ամեն ոք աշխատէ
պողաբեր անել իւր ընդունած Աստուծոյ խօսքը թէ՛ իւր լսած
քարոզներէն և թէ՛ Ս. Գրքից և խրատներէն: Վասն զի չար սերմ
սերմողներ էլ կան մեր սրտերի անդաստանի մէջ:

Ով որ սերմում է արդարութիւն, կընդունի վարձք
(Առ. ԺԱ. 21):

Ով որ սերմում է անզգամութիւն, կը հնձէ չարիք
(Առ. ԻԲ. 8):

Արդարութեամբ սերմեցէք ձեզ համար և հնձեցէք
ողորմութեամբ (Ովս. Ժ. 12):

Փրկիչն միանգամ քարոզելիս ասաց. Ահա սերմացանն
եղաւ սերմելու, և իւր սերմելու ժամանակ կար՝ որ ըն-
կաւ ճանապարհի վերայ, եւ եկն երկնից թռչունն եւ
կերաւ այն: Եւ սերմերէն ուրիշն ընկաւ ասպառափի վերայ,
ուր չկար շատ հող. եւ շուտով բուսաւ երկրին հիւթ
չլինելու պատճառաւ. արեգակի ծագելու ժամանակ տա-
քացաւ, եւ որովհետեւ արմատներ չունէր, չորացաւ:
Ուրիշն էլ ընկաւ փշերի մէջ, եղան փուշերն եւ խեղդեցին
այն: Ուրիշն էլ ընկաւ բարի երկրի մէջ, եւ տալիս էր
պտուղ՝ կար որ հարիւրաւոր, եւ կար որ վաթսնաւոր
կար որ երեսնաւոր: Ով որ ունի լսելու ականջ, թող լսէ
Յիսուս Քրիստոս իւր աշակերտաց խնդրանօք բացատրում
է այսպէս.

Եւ հիմի լսեցէք դուք սերմանացանի առակը: Ամեն
մարդից, որ լսում է արքայութեան խօսքը եւ մտքումն
չէ բռնում, գալիս է չարն եւ յափշտակում նորա սրտում
սերմածը. այն է որ սերմուեցաւ ճանապարհի վերայ: Եւ
ասպառափի վերայ սերմուածն այն է, որ երբ լսում է Աս-
տուծոյ խօսքը, իսկոյն խնդութեամբ ընդունում է նոյն
խօսքը, բայց որովհետեւ արմատ բռնած չէ իւր վերայ,
այլ առ ժամանակ մի է, խօսքին համար նեղութիւն եւ
հալածանք լինելու պատճառաւ շուտով գալթակղւում է:
Իսկ փուշերի մէջ սերմուածն այն է, որ երբ լսում է
խօսքը, աշխարհիս հոգսերն եւ մեծութեան պատրանք-
ներն խեղդում են Աստուծոյ խօսքը եւ լինում է անպը-
տուղ: Բայց բարի երկրում սերմուածն այն է, որ երբ
լսում է խօսքը, պահում է (առնում) մտքի մէջ եւ տալիս
պտուղ, կայ որ հարիւրաւոր—մէկին հարիւր—կայ որ
վաթսնաւոր եւ կայ որ երեսնաւոր:

Ուրիշ առակ էլ մէջ բերելով ասում է նոցա. Երկնից
արքայութիւնն (Թագաւորութիւնն) նմանուեցաւ այն մար-
դոյն, որ սերմում է սերմը իւր բարի ագարակի մէջ: Եւ
մարդոյն քնացած ժամանակ մէջ-և գնաց: Եւ երբ կանաչեց
որովը նորա վերայ-ցորենի մէջ-և գնաց: Եւ որոմն: Մո-
ցորենն և առաւ պտուղ, յետոյ երեւցաւ և որոմն: Տէր,
տեսալով տանուտէրի ծառաներն՝ ասում են նմա. Հիմի
չէ որ բարի սերմ սերմեցիր քո՞ ագարակին մէջ. Թշնամի
որտեղից ունի այն որով: Եւ նա ասում է նոցա. Թշնամի
մարդ արած է այն: Ասում են նմա ծառաներն. Կամենում
ես որ գնանք, քաղհանելիս ցորենն էլ նորա
կամենում. դուցէ որովը քաղհանելիս էլ միասին մեծա-
հեռ կը քանդէք. թող տուէք երկուքն էլ միասին հըն-
նան մինչեւ հնձի ժամանակ. հնձի ժամանակ խօսքեր
ձողներին: Նախ քաղեցէք որովը իմ ամբարների մէջ:
այրելու համար, և հաւաքեցէք ցորենը իմ ամբարներէն
Փրկիչն կրկին աշակերտաց խնդրանօք բացատրում

առակը ևս ասելով. Բարի սերմը սերմանողն Մարդոյ Որդին է ինքն Յիսուս. ագարակն է այս աշխարհն. բարի սերմն նոքա են, որք Աստուծոյ թագաւորութեան որդիքն են, իսկ որոմն չարին Սատանային որդիքն են, և թշնամին որ ցանեց որով՝ Սատանան է, հունձն աշխարհիս վերջն է, հնձողներն էլ Հրեշտակներն են: Ինչպէս հաւաքուում է որոմն և այրուում կրակի մէջ, այնպէս կը լինի և այս աշխարհի վերջում. Մարդոյ Որդին կուղարկէ իւր հրեշտակները և կը հաւաքեն Աստուծոյ թագաւորութիւնից ամեն գայթակղութիւնները և նորանք, որք գործում են անօրէնութիւն և կը ձգեն զնոսա վառարանի-դժոխքի-կրակին մէջ, այն տեղ կը լինի լալն և ատամների կրճէլն: Այն ժամանակ երկնից թագաւորութեան մէջ արդարներն կը ծագեն ինչպէս արեգակ: Ով որ ունի լսելու ականջ, թող լսէ (Մատ. ԺԳ. 4—43):

Ս Է Ր

Անսահման է Աստուծոյ մարդասիրութիւնն, այնպէս որ հնարաւոր չէ գրչի լեզուաւ ճիշտ պատկերացնել Աստուածութեան մեր վերայ ունեցած սէրը, միայն իմանում ենք խորին զգացմամբ: Երբ մտածում ենք որ Յիսուս Քրիստոս մեր սիրոյն համար մարդ եղաւ տիեզերքը խօսքով ստեղծողն մեր սիրոյ համար չարչարուեց, խաչուեց, տանջուեց և թաղուեց իբրեւ մարդ և դժոխքը բանդեց և բանտարկեալ հողիները աղատեց և յարեաւ. այն ժամանակ կը զգանք որ դժուար է բերանի և գրչի լեզուներով բացատրել Աստուծոյ մեր վերայ ունեցած անսահման սէրը: Ահա այսպիսի սէր էլ պահանջում է Տէրն և մեզանից, որը մենք ունենանք առ Աստուած և առ մէկզմէկ-սէր առ Աստուածութիւնն և սէր առ ընկերս: Առանց այս երկու պարտաւորութիւնները ի բոլոր սրտէ կատարելու ոչ որ չէ կարող սրդի Աստուծոյ համարուիլ:

Մահուան պէս զօրաւոր է սէրն և գերեզմանի պէս

Խիստ է նախանձն... Շատ ջուրեր չեն կարող հանգցնել սէրը և դետեր չեն կարող արգելել սէրը (Երգ երգոց Ը. 6—7):

Ասում է Տէրն. ես ընդունեցի ժողովուրդը իմ բազուկների վերայ. և չգիտացին թէ բռնկում եմ զնոսա մարդկան ապականութիւնից. և դէպի ինձ քաշեցի զնոսա իմ սիրոյ կապերով (Ովս. ԺԱ. 3—4):

Հօր Տէր Աստուածն քո մէջ է, ժողովուրդ, և կը փրկէ զքեզ, կը բերէ քո վերայ ուրախութիւն և կը նորոգէ զքեզ իւր սիրով (Սով. Գ. 17):

Ասում է Տէր. Յաւիտենական սիրով (Քրիստոսով) սիրեցի զքեզ, ժողովուրդ. (Եր. ԼԱ. 3):

Ասաց Յիսուս իւր աշակերտներին. Ինչպէս սիրեց զիս Հայրս, ես էլ սիրեցի զձեզ. հաստատուն կանգք իմ սիրոյ մէջ: Թէ որ կը պահէք իմ պատուէրները, կը կենաք իմ մէջ: Թէ որ կը պահէք իմ պատուէրները, կը նորոգեմ ինչպէս պահեցի ես իմ Հօրս պատուէրն, որ սիրեք կամ Նորա սիրոյ մէջ... Այս է իմ պատուէրն, որ սիրեք մէկզմէկ, ինչպէս ես էլ սիրեցի զձեզ: Ոչ ոք չունի սորա-նից աւելի մեծ սէր-թէ որ իւր կեանքը զնում է իւր քարեկամների վերայ (Յով. ԺԵ. 9—13):

Ամենից առաջ միմեանց վերայ ունեցեք սերտ սէր, որովհետեւ սէրն ծածկում է մեզաց շատութիւնը (Ա. Պետ. Գ. 8):

Տեսէք թէ ինչպիսի սէր շնորհեց մեզ Հայր Աստուած, որ մենք էլ կոչուինք Աստուծոյ որդիներ... Սիրելիք, այժմ Աստուծոյ որդիներ ենք (Ա. Յով. Գ. 1—2):

Սիրելիք, սիրեք մէկզմէկ, որովհետեւ սէրն Աստուծոյ է. և ամենն ով որ սիրում է, ծնուած է Աստուծոյ և ճանաչում է Աստուած: Եւ ով որ չէ սիրում, չէ ճանաչում զԱստուած. վասն զի Աստուած սէր է: Աստուծոյ գերազանց սէրն յայտնուեցաւ մեր մէջ այս բանով, որ իւր Միածին Որդին ուղարկեց աշխարհ, որ կենդանի լինինք Նորանով: Սիրոյ գերազանցութիւնն սորա մէջ է, զի ոչ թէ

մենք սիրեցինք զԱստուած, այլ որ Նա սիրեց զմեզ և ուղարկեց իւր Որդին մեր մեղքերը քաւելու համար: Սիրելիք, եթէ Աստուած այնպէս սիրեց զմեզ, ուրեմն և մենք պարտական ենք մէկզմէկ սիրել (Ա. Յով. Դ. 7—11):

Այլ այս ամեն հոգեւոր պատերազմների մէջ աւելի յաղթում ենք Նորանով—Քրիստոսով—որ սիրեց զմեզ: Քանզի հաստատ դիտեմ թէ ոչ մահ, ոչ էլ կեանք, ոչ էլ հրեշտակ, ոչ էլ իշխանութիւններ, ոչ էլ ներկայ եղածներն, ոչ էլ ապագայ պատրաստուածներն, ոչ էլ զօրութիւններ, ոչ էլ բարձրութիւն, ոչ էլ խորութիւն, ոչ էլ ուրիշ ստեղծուած չէ կարող բաժանել զմեզ Աստուծոյ այն սէրից, որ մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսով է (Հռ. Ը. 37—39):

ՄՆՈՏԻ — սուտ, փուշ, ոչինչ:

Զգուշանալու է սնտիրապաշտութիւնից, սուտ խօսքերից խաբուելուց, խաբեբայ խոստումներից մոլորուելուց և հոգեկորուստ մարդորաներից: Հեռի կենալու է և յիմար վիճաբանութիւնից:

Քո Տէր Աստուծոյ անունը բերանդ չառնես փուշ բաների համար (Բ. Օր. Ե. 11):

Յանկացան պաշտել սուտ Աստուածներ (Դատ. Ե. 8):
Գնացին սուտ աստուածների ետևից (Դ. Թագ. Ժէ. 15):

Հեթանոսաց կուռքերն ոսկի և արծաթ են, ձեռագործներ են մարդկան որդւոց շինած (Սաղ. ՃԺԳ. 4):
Մարդիկ իւրեանց յոյսը դրած էին սուտ բաների վերայ (Ես. ԾԹ. 4):

Մոլորեցրին ժողովուրդը սուտ աստուածներով (Ամովս. Բ. 4):

Մնտի են Հեթանոսաց բոլոր կուռքերն (Եր. Ժ. 3):
Ասում է Տէր Երեմիայի բերանով ժողովուրդեան.

սխալուած ժամանակ խօսեցի քեզ հետ, բայց դու ասացիր թէ լսելու չեմ քեզ. այդ է քո ճանապարհն քո մանկութիւնից, որ մտիկ չանես իմ խօսքին... (Եր. ԻԲ. 21—22): և կանարդուիս քո ամեն սիրելիներից (Եր. ԻԲ. 21—22):

Զլինի թէ մէկն զձեզ խաբէ սուտ խօսքերով. որովհետեւ այս պատճառաւ էլ իսկապէս գալիս է Աստուծոյ բարկութիւնն անհաւատ Որդւոց վերայ: Այսուհետեւ բաժանորդ չլինիք նոցա (Եփ. Ե. 6—7):

Զգուշացէք, չլինի որ մէկն կողորպտէ զձեզ ճարտարմտութեամբ և սնտի խաբէութեամբ, որ մարդոց աւանդութեան պէս է և աշխարհիս սկզբունքներին նման և դուրսէն պէս է և աշխարհիս վասն զի Քրիստոսի ոչ թէ Քրիստոսի քարոզածին պէս. վասն զի Քրիստոսի մէջ բնակում է մարմնապէս Աստուածութեան ամեն լրումն (Կող. Բ. 8—9):

Բայց դու, Որդեակդ իմ Տիտոս, հեռի կաց յիմար վիճաբանութիւնից, ճիւղագրութիւնից, հակառակութիւնից և օրէնքի մասին եղած կռիւներից, վասն զի անօգուտ են ու սնտի: Հերձուածող մարդից առաջին և երկրորդ անգամ խրատելուց յետոյ՝ հեռացիր (Տիտ. Գ. 9—10):

Մ Ն Ո Ւ Յ Ա Ն Ե Լ

Նշանակում է կրթութեամբ մեծացնել: Սուրբ Գիրքն և արտաքին նշանակում է կրթութեամբ մեծացնել են, որ նշանաւոր անձանց պատմութիւններն ապացուցանում են, որ նոցա սնուցանող քաջութիւնները Մարդկութիւնն պարտական սնուցիչներն միշտ հերին և դաստիարակներին: Պարտականաբար ակնաւոր մարդիկ աշխատած են և աշխատում են սնուցանել անդամ ազգի համար, աւանդաւորութեան համար, ընտիր անդամ ազգի համար և օրինակելի պահ եկեղեցու և դաւանութեան կրօնի համար: Շատ յանկալի է որ այդ հայր և մայր գերդաստանների համար: Շատ յանկալի է որ այդ ուղղութեան հետեւին և Հայոց ծնողներն, դաստիարակներն և ուսուցիչներն:

Սամուէլ մարգարէի մայրն Աննա նստաւ և մայրական գթով սնուցանում էր իւր (Սամուէլ) որդին (Ա. Թագ. Ա. 23):

Արդար հայրն բարի է մեծացնում իւր որդին և խելացի զաւակների վերայ ուրախ է լինում նորա սիրտն (Առ. ԻԳ. 24):

Մովսէսն էլ ծնաւ և գեղեցիկ էր Աստուծոյ առաջ, որ իւր հօր տան մէջ մեծացաւ երեք ամիս: Երբ դուրս ձգուեցաւ Մովսէս, վեր առաւ փարաւոնի աղջիկն և մեծացուց իւր համար որդեգիր (Գործք. Ի. 20—21):

Հայրեր, մի բարկացնէք ձեր զաւակները, այլ մեծացուցէք Տիրոջ ուսմամբ (Տիրոջ օրէնքները և Ս. Գիրքը ուսուցանելով) և խրատներով (Եփ. 2. 4):

Ս Ո Ւ Տ

Ճշմարիտ է Ստեղծողն և սիրում է ճշմարիտը և ճշմարտութիւնը: սորա պատճառաւ էլ ասաց Յիսուս, պատուիրելով. «Ձեր խօսքն այոն այո լինի, և ոչն ոչ լինի, նորանից աւելին հարիցն-Սատանայից—է»:

Մի վկայէր սուտ վկայութիւն (Եւք. Ի. 13. Բ. 0ր. Ե. 18):

Աստուծոյ առաջ պիղծ են սուտ խօսող շրթունքներն (Առ. ԺԲ. 22):

Սուտ (ստախոս) շրթունքներն անվայել են արդարներին (Առ. ԺԷ. 7):

Սուտ վկայութիւն տուողն անպատիւ չմնար (Առ. ԺԹ. 9):

Ստուծիւն խօսողն կը կորսուի (Առ. ԺԹ. 9):

Ձգուչացէք սուտ մարգարէներէ (քարոզիչներէ), որ գալիս են ձեզ մօտ ոչխարների հագուստներով, և ներքուստ յափշտակող գայլեր են (Մատ. Է. 15):

Վեր կը կենան սուտ քրիստոնէսներ և սուտ մարգարէներ և կը տան մեծամեծ նշաններ և հրաշքներ, մինչև մօլորեցնել եթէ հնար է և ընտրեալներ (ամենևին չհաւատաք) (Մատ. ԻԳ. 24):

Սկզբից մարդասպան էր Սատանան և չմնաց ճշմարտութեան մէջ, քանզի նորա մէջ չկայ ճշմարտութիւն. երբ որ սուտ է խօսում, այն իւրայիններից է խօսում, քանզի սուտ է և նորա հայրն-Սատայէն (Յով. Ը. 44):

ՍՊԱՆԱՆԵԼ—սպանել

Սպանութիւնն երկու տեսակ է. սպանել մարմնով, սպանել բարո-Սպանութիւնն երկու տեսակ է. սպանել մարմնով, սպանել բարոյապէս, այս է կոտորել անմեղ մարդոց, կանանց և օրիորդաց-աղջիկաց-անուանը, պատիւը, և վարկը բամբասելով, զրպարտելով, մատնելով, ստախոսութեամբ, են, են: Երկու տեսակն ևս մահացու են:

մեղք են և արգելուած Հին և Նոր օրէնքներից:

Մարդ չսպանես (Եւք. Ի. 12. Բ. 0ր. Ե. 18):

Ասաց Փրկիչն ժողովրդեան. Լսած էք, ով որ ասացէ՛ Հին կտակարանում. «Մի սպաներ, որովհետեւ որ սպանէ՛ պարտական կը լինի դատաստանի»: Բայց ես ասում եմ ձեզ. եթէ ամեն մարդ՝ որ զուր տեղ բարկանում է իւր եղբոր վերայ, պարտական կը լինի դատաստանի. և ով որ ասում է իւր եղբոր կամ՝ քրոջ՝ յիմար, պարտաւոր կը լինի ատենի. և ով որ ասում է անմիտ, պարտաւոր կը լինի գեհենի-դժոխքի-կրակին (Մատ. Ե. 21—22):

Սրտից են ելնում չար խորհուրդներն՝ սպանութիւն, չնութիւն, գողութիւն, սուտ վկայութիւն, ևն (Մատ. ԺԵ. 19. Մատ. Է. 22):

Մեր նախնիք իրաւամբ մահացու մեղաց շարքում գրած են ծուլութիւնը: «Աստուծոյ թագաւորութիւնն բռնադատուում է (միմեանց ձեռքից խլում են), և քաջերն են յափշտակում Աստուծոյ արքայութիւնը»: Ուրից և ծուլից համար փակուած է Աստուծոյ արքայութիւնն: Թողում ասել գերդաստանների նիւթական վընասներն, որ առաջանում է ծուլութիւնից:

Գնահ մըջիւնին մօտ, ով ծոյլ, և նախանձիր նորա ճանապարհների վերայ և իմաստուն եղիր նորանից աւելի: Վասն զի մըջիւնն ոչ հողագործութիւն ունի և ոչ հարկադրող ոչ էլ տիրող ունի, իւր կերակուրը պատրաստում է ամբան ժամանակ և հնձի միջոցին դնում է շատ ամբարներ (Առ. 2. 6—8):

Մինչև երբ քնանաս, ով ծոյլ, երբ կը դարթես քընիցդ: Մի քիչ կը ննջես, մի քիչ կը նստես, մի քիչ կը քնանաս, մի քիչ ձեռներդ կը հանգստացնես կուրծքիդ վերայ: Ապա այնուհետև շար ճանապարհորդի պէս կը հասնի քո վերայ աղքատութիւնն և ժիր սուրհանգակի (փոշտ տանող, թղթատար) պէս կարօտութիւնն: Իսկ թէ որ աշխատասէր կը լինիս, քո ամառն կը հասնի ինչպէս աղբիւր, և կարօտութիւնն ինքնահալած (ինքն իրան կը հալածուի) կը լինի (Առ. 2. 9—11):

Ծոյլերն կարօտ կը լինին մեծութեան. իսկ ժիր մարդիկ հաստատուում են մեծութեամբ (Առ. ԺԱ. 16):

Կարօտութեան մէջ են ամեն ծոյլերն (Առ. ԺԳ. 4): Ծոյլը երբ տեղ ուղարկես, կասէ, Առիւծն կտրած է ճանապարհները և մարդասպաններն՝ հրապարակները (Առ. ԻԱ. 13):

Ինքն զինքը իմաստուն կը համարի ծոյլն (Առ. ԻԱ. 16):

Աստուծոյ ճշմարիտ հաւատքից և աստուածապաշտութիւնից հեռացնում են ժողովուրդը և խաբեբայութեամբ սովորցնում սնոտիապաշտութիւն և անհաւատութիւն կախարհներն և սուտ գուշապաշտութիւն և անհաւատութիւն կախարհներն, կապար եւ կութիւն անող փալէի, կոռնը չափող, զարի ծգող, կապար եւ մոմ հալող, գիր անող, ջինդար, ռամ քցող, և այլն, և այլն: Աստուած հրամայած է կոտորել և սպանել այդպիսիները, որքան աստուած հրամայած է կոտորել և սպանել ճշմարիտ աստուածութեանց կախարհութիւններով մոլորեցնում են ճշմարիտ աստուածութեանց և սուտ գուշակութիւններով ծուլ միամիտները, և ծապաշտները և սուտ գուշակութիւններով մոլորեցնում են կախութեամբ կողոպտում ժողովուրդը: Արդե՞ք երբ զգաստանալու նիւթապէս կողոպտում ժողովուրդը: Երբ բոլորովին խաբեբաներ են կախալու է Հայ ազգն, երբ իմանալու է որ բոլորովին անող, կոռնը խաբողներն, գրքացներն, սուտ գուշակութիւն անող, կոռնը չափող, փալէի, զարի ծգող, կապար և մոմ հալող, վախ երբաղող (վախը վեր առնող), ջինդար, ռամ քցող, և այլն և այլն: Երանի թէ գոնէ զգաստանային մերայինք այսուհետև և չփոխէին Յիսուս Քրիստոսի Ս. Աւետարանը սուտ գրքացի հետ, ճշմարիտ հաւատքը խաբեբայ անհաւատութեան հետ, և Աստուածութիւնը:

պաշտելի Հայրը, Որդի և Ս. Հոգին՝ մոլորեցնողների հետ:

Կախարհները չապրեցնէք սպանեցէք (Եբ. ԻԲ. 18): Մի գնաք կախարհների ետեից և մի մօտենաք սուտ մարդարէութիւն անողներին՝ մի նայէք վհուկներին, և մի հարցնէք կախարհներին՝ որ նոցանով չպղծուիք (Ղեւտ. ԺԹ. 31):

Այն անձն էլ (մարդ կամ կին) որ կը գնայ կախարհներին և գրքացներին, նոցանով պոռնկելու¹⁾, նորա վերայ կը դարձնեն իմ երեսը և կը կորցնեն այնպիսի անձը իմ ժողովուրդեան միջից (Ղեւտ. Ի. 6):

¹⁾ «Յաւիտենական» մշտնջենաւոր-վերնագրի տակ տեսանք որ Աստուած իւր ստեղծած մարդը իբրեւ անմահ հարսնացու նշան է իրան, և Պօղոս Ս. առաքեալն ասում էր քրիստոնեայ ժողովուրդեան, «Ես նշանեցի ձեզ մի մարդոյ-Քրիստոսի մի սուրբ

Զգիտէ՞ք որ տաճար էք Աստուծոյ, և Աստուծոյ Հոգին բնակուում է ձեր մէջ: Թէ որ մէկն կապաւանէ Աստուծոյ տաճարը, կապաւանէ զնա Աստուած. քանզի Աստուծոյ տաճարն սուրբ է, որ էք դուք (Ս. Կորն. Գ. 16—17):

Միթէ չգիտէք որ ձեր մարմիններն տաճար են
Աստուծոյ Հոգուն, որ ձեր մէջ է, Որը ունիք Աստուծոյ.
և դուք ձեր անձանց տէրն չէք: Որովհետեւ գնոց գնուած
էք (Յիսուս Քրիստոսի արիւնով և մահուամբ գնուած էք,
աւնուած էք) փառաւորեցէք Աստուած ձեր մարմնով և
Հոգւով, որ Աստուծոյ է (Ա. Կորն. Զ. 19—20):

Հնդդորդակցութիւն մի ունենաք անհաւատներին հետ-
քանցի ինչ մասնակցութիւն ունի արդարութիւնն անօրէ-
նութեան հետ. կամ ինչ հաւասարութիւն ունի լոյսն խա-
ւարի հետ, և կամ ինչ միաբանութիւն ունի Քրիստոս
Բեկիարին հետ. կամ ինչ բաժին ունի հաւատացեալն ան-
հաւատին հետ. կամ ինչ նմանութիւն ունի Աստուծոյ տա-
ճարն կռոց մեհենի (կռատուն) հետ: Դուք արդէն կենդանի
Աստուծոյ տաճարն էք, ինչպէս էլ ասաց Աստուած, թէ
կը բնակիմ նոցա մէջ և կը զնամ նոցա մէջ, ես կը լինեմ
նոցա Աստուած, նոքա էլ կը լինեն իմ ժողովուրդ: Վասն
որոյ ելէք նոցա միջից և հեռացէք, ասում է Տէրն և չը-
մօտենաք պիղծ բաների. և ես կընդունեմ զձեզ և ես կը
լինիմ ձեզ հայր և դուք կը լինիք որդիներ և աղջիկներ,
ասում է ամենակալն Տէրն (Բ. Կորն. 2. 14—18):

Դուք էլ ինչպես կենդանի քարեր շինուում եք հոգեւոր տաճարներ, սուրբ քահանայութիւն՝ Յիսուս Քրիստոսի ձեռնով Հօր Աստուծոյ համար հոգեւոր պատարագ մատուցանելու (Ա. Պետ. Բ. 5)։

S U 2 U 2 P

Արդար է Աստուծոյ դատաստանն, որով ըստ արժանոյն պատժում է յանցաւորները-մեղաւորները և վարձատրում է առաքինիները-արդարները յաւիտենական ուրախութեամբ: Թէ մարդ և թէ կին ով որ լսելու ազնիւ ունի, թող լսէ:

Մեղաւորներն կրելու են շատ տանձանքներ, բայց նոքա, որ իւրեանց յոյսը դնում են Տիրոջ վերայ, շրջա-

Անխրատներէի համար պատրաստուում են տանձանք-
ներ (Առ. ԺԹ. 29):

Ներ (Առ. ԺԺ. 29):
Մեղաւորներն կը գնան յաւիտենական տանջանքն եւ
արդարեւներն կը գնան յաւիտենական կեանքն (Մատ. ԻԵ. 46):

Հարուստ մեծատունն զժողովում, երբ տանջանքը սփռվեց, բարձրացուց իւր աչքերը և հեռուից տեսաւ Արարէր, բարձրացուց իւր աչքերը և հեռուից տեսաւ Արարէր, համբ և Ղազարոսը՝ որ հանգչում էր նորա գոգում.
(Ղուկ. ԺԶ. 23—31):

8 1 2 1 4

Նշանակում է տան մէջ ընկած աղքատութիւնից կամ հիւանդու-
թիւնից և կամ ծերութիւնից: Մարդկութեան և ազգութեան ա-
ռողջ և անվնաս անդամներն պարտաւոր են կերակրել և հագցնել
աղքատները, տնանկները և խեղանդամները-կոյրերը, անդամաւոր-
ները, ձեռնատները, և այլն: Այսպիսիներէն արած ողորմութիւնը
համարում է Աստուած նոյն իսկ իրան արած, նոյնպէս և անար-
գանքը և անպատուութիւնը: Դատաստանի մէջ ևս արդարութեամբ
վարուելու է: Զգուշանալու է կեղծ տնանկներէց:

Դատաստանելի մեջ ուղղորդված չափերն առանցիկ են (ԵԼՔ.

3) ԶճԱԿԱ տնտեսական իրաւունքները (եկբ. ԻԳ. 6):

Ձկարես տնանկին վարձքը (Բ. Օր. ԻԴ. 14):

Տիրոջ աչքերն նայում են տնանկների վերայ (Սաղ. Թ. 9 և Ժ. 5):

Երանի այն անձին, որ հոգս է տունում աղքատին և տնանկին համար. նեղութեան օրում Տէրն կը փրկէ զնա (Սաղ. Խ. 1):

Աստուծոյ դէմ մեղանշում է նա, ով որ անարգում է աղքատը և տնանկը (Առ. ԺԴ. 21):

Աղքատները և տնանկները զրպարառոյն բարկացնում է նոցա Ստեղծողը (Առ. ԺԴ. 31):

Աստուծոյ փոխ է տալիս նա, ով որ ողորմում է տնանկին (Առ. ԺԹ. 17):

Երբ անում ես (պատրաստում ես) ճաշկերոյթ, կան- չիր աղքատները, խեղանդամները, կաղերը և կոյրերը, և երանելի կը լինիս, վասն զի ոչ ինչ չունին նոքա փոխա- րէնը քեզ հատուցանելու, փոխարէնն քեզ կը հատուցուի արդարոց յարութեան ժամանակ (Ղուկ. ԺԴ. 13—14):

Տ Ո Ւ Ն Ա Ս Տ Ո Ւ Ծ Ո Յ

Յանուն Աստուծոյ կառուցած և օծուած աղօթարան, որ համա- բուած է Տուն Աստուծոյ: Ամեն ոք պարտական է աղօթելու հա- մար սիրով գնալ Ս. տունն և աղօթել:

Քո շատ ողորմութեան համեմատ ես կը մտնեմ քո տունն և քո երկիւղով երկրպագութիւն կը մատուցանեմ քո սուրբ տաճարում (Սաղ. Ե. 8):

Տէր, սիրեցի քո տան վայելչութիւնը և քո փառաց յարկի տեղը (Սաղ. ԻԵ. 8):

Ուրախ եղայ ես, երբ մարդիկ ասում էին ինձ, զԸ՛ նանք Տիրոջ տունն (Սաղ. ՃԻԱ. 1):

Եկէք բարձրանանք Տիրոջ սարն և Յակովբայ Աստու- ծոյ տունն, և կը պատմէ մեզ իւր ճանապարհները և կը

գնանք նոյն ճանապարհով: Որովհետեւ Սիօնից կենեն օրէնքներ և Տիրոջ խօսքն՝ Երուսաղեմից (Ես. Բ. 3):

Տիրոջ փառքովն լցաւ Տիրոջ տունն (Յզեկ. ԽԴ. 4):

Իմաստութիւնն շինեց իւր տունը և կանգնեց եօթն սիւներ. մօրթեց իւր մասցուքները, խառնեց իւր գինին սիւներ. մօրթեց իւր մասցուքները, խառնեց իւր ծառա- և պատրաստեց իւր սեղանը: Եւ ուղարկեց իւր ծառա- ները բարձր քարոզութեամբ կանչել-հրաւիրել լսողները — իւր սեղանի վերայ և ասում է. Ով որ անդգամ է, թո՛ղ գայ ինձ մօտ. և ասում է պակասամիտներին. Եկէք թո՛ղ գայ ինձ մօտ. և ասում է պակասամիտներին. Եկէք կերէք իմ հացից, և խմեցէք իմ գինուց, որը խառնեցի ձեզ համար: Թողէք անդգամութիւնը և կապրէք, խընդ- րեցէք իմաստութիւն որ ապրէք (Առ. Թ. 1—6):

Յ Ա Ի

Նա (Թշնամին) բռնուեց անօրէնութեան ցաւով. յղացաւ չարութիւն և ծնաւ անօրէնութիւն: Կը դառնան նորա գլխի վերայ չարութիւններն և կիջնի նորա գա- ղաթի վերայ անօրէնութիւններն (Սաղ. Է. 15 և 16):

Տէրն կը հանգստացնէ զքեզ ցաւերիցդ և տանջանք- ներիցդ (Ես. ԺԴ. 3):

Հալածուեցան ցաւերն էլ, տրտմութիւններն էլ, հե- ծութիւններն էլ (Ես. ԼԵ. 10):

ՅՆԾԱԼ—ուրախանալ

Իմ անձն կը ցնծայ Տէրով (Սաղ. ԼԴ. 9):

Արդարներն ուրախ կը լինին և կը ցնծան Տիրոջ առաջ (Սաղ. ԿԷ. 4):

Ուրախացէք երկինք, և կը ցնծայ երկիր, սարերն գոչեն ցնծութիւն և բլուրներն արդարութիւն, վասն զի Աստուած ողորմեցաւ իւր ժողովրդեան (Ես. ԽԹ. 13):

Ասաց Փրկիչն. Երանի է ձեզ՝ երբ մարդիկ կը նա-

խառնել զձեզ և կը հալածեն և ձեր մասին կասեն ամեն տեսակ չոր և սուտ խօսք իմ պատճառաւ: Յնծացէք և ուրախ եղէք. որովհետեւ ձեր վարձքն շատ են երկնքումս (Մատ. Ե. 11—12):

Միասին կը ցնծան սերմողն էլ, հնձողն էլ (Յով. Գ. 36):

Փ Ա Խ Չ Ի Լ

Հարկ է փախչիլ ամեն տեսակ մոլութիւններից, մեղքերից և հոգեոր ու մարմնաւոր անպատուութիւններից, բայց ոչ հոգեւոր պատերազմից:

Ամբարիշտ մարդն փախչում է առանց մէկի հալածելուն. իսկ արդարն քաջասիրտ է առիւծի պէս (Առ. ԻԸ. 1):

Սուրբ Հոգին փախչում է նենգութիւններից (Իմ. Ա. 5):

Փախչենք աշխարհիս ցանկութիւններից և ապակաշտութիւններից (Բ. Պետ. Ա. 4):

Փախէք պոռնկութիւններից (Ա. Կորն. 2. 18):

Փախէք կռապաշտութիւններից (Ա. Կորն. Ժ. 14):

Բոլոր չարեաց արմատն է արծաթսիրութիւնն... բայց դու, ով մարդ Աստուծոյ, փախիր նորանից և գնա արդարութեան, աստուածաշատութեան, հաւատոյ, սիրոյ, համբերութեան և հեղութեան ետեւից (Ա. Տիմ. 2. 10—11):

Փախիր երիտասարդական ցանկութիւններից (Բ. Տիմ. Բ. 22):

Փ Ա Ռ Ա Ի Ո Ր Ե Լ

Ամեն արարածներ փառաւորում են իւրեանց Ստեղծողը. որչափ ևս աւելի պարտաւոր ենք փառաւորել Աստուածութիւնը որքան զուգական չորհրդները վայելած ենք մենք և միշտ վայելում ենք բոլոր արարածներից աւելի:

Ով Աստուած, յաւիտեան կը փառաւորեմ քո անունը (Սաղ. 26. 12):

Ժողովուրդներն զարմացան (անդամալուծի բժշկութեան վերայ) և փառաւորում էին զԱստուած (Մատ. Թ. 7—8):

Հովիւներն յետ դարձան, փառաւորում և օրհնում էին զԱստուած (Ղուկ. Բ. 20):

Ամենքն փառաւորում էին զԱստուած (Գործք. Գ. 21):

Քրիստոսի արիւնով գրուած էք փառաւորեցէք զԱստուած ձեր մարմնով և հոգեւով (Ա. Կորն. 2. 20):

Փ Ո Խ Տ Ա Լ

Փոխառութիւնն առաջանում է նիւթական անհրաժեշտ կարօթութիւններից: Պետութիւններն անգամ ստիպուած են լինում փոխառութիւն անել իւրեանց հպատակներից: Նախ պարտաւոր է փոխ առնողն պայմանի որոշած ժամանակ վճարել իւր փոխառածը: Երկրորդ՝ փոխ տուողն, երբ տեսնում է որ խիստ նեղութեան մէջ է իւր փոխառուն, պէտք է երկայնամիտ լինի մի առ ժամանակ, որպէս զի փոխառուն կարողանայ վճարել իւր պարտքը:

Թէ որ արծաթ փոխ տաս քո եղբորդ կամ քրոջդ (ամեն ազգային եղբայր է և քոյր) որ աղքատ կը լինի քեզ մօտ, չստիպես և չահ չդնես նորա վերայ: Եւ թէ քրաւես քո ընկերի վերարկուն, արեգակի մտնելուց առաջ դարձնես իրան, որովհետեւ այն է նորա վերարկուն և այն է նորա մերկութիւնը ծածկող զգեստն, որով քնանում է. և թէ որ նա բողոքէ ինձ-ասում է Տէրն—կը լսեմ է. և թէ որ նա բողոքէ ինձ-ասում եմ (Եբ. նորա բողոքը, քանզի ես ողորմած Աստուած եմ (Եբ. ԻԲ. 25—27):

Թէ որ քո եղբայրներից մէկն կարօտ լինի... չդարձնես—չխստացնես-քո սիրտը և չկծկես քո ձեռնը քո կարօտեալ եղբորից, այլ բանաս քո ձեռնը և թաս փոխ նմա (Բ. Յր. ԺԵ. 7—8):

Արդարն միշտ ողորմում է և փոխ տալիս, յաւիտեան օրհնուած կը լինի նորա զաւակն (Սաղ. 12. 25—26):

Արդարն ողորմում է և փոխ է տալիս (Առ. ԺԳ. 12): Աստուծոյ փոխ է տալիս նա, որ ողորմում է տնանկին (Առ. ԺԹ. 17):

Փոխ տուէք այնպիսի աղքատներին, որոնցից յոյժ չունէք ստանալ փոխարէնը (Ղուկ. 2. 35):

Փ Ո Ր Ե Լ Հ Ո Ր

Ուրիշի համար հոր փորձն ինքն կընկնի մէջն:

Փորեց հոր և խորացուց, բայց ինքն կընկնի իւր փորած խորխորատի մէջ (Սաղ. 1. 16):

Պատրաստեցին որդւայթ իմ օտների համար, խոնարհեցրին իմ անձը. փորեցին խորխորատ իմ առաջ, և ինքեանք ընկան նորա մէջ (Սաղ. ԾԶ. 7):

Անդգամ մարդն փորում է (պատրաստում է) իւր համար չարիքներ (Առ. ԺԶ. 27):

Ով որ իւր ընկերին համար փորում է հոր, ինքն կընկնի մէջն. և ով որ իւր ընկերին համար գլորում է քար, իւր անձին համար է գլորում (Առ. ԻԶ. 27):

Փ Ո Ր Զ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Փորձանաց տուն է այս աշխարհն: Փորձանքներից աղատուելու համար հարկ է միշտ ապաւինել Աստուծոյ և ջերմեռանդութեամբ աղօթել և բնաւ չթուլանալ բարոյական պատերազմի մէջ. այլ լինել միշտ արի:

Ով Տէր, Բեղանով կը փրկուիմ փորձութիւնից. իմ Աստուծով կանցնեմ պարսպից (Սաղ. ԺԷ. 30):

Հայր Աստուած, մի տանիր մեզ գէպի փորձութիւնից, այլ փրկիր մեզ չարից (Մատ. 2. 13. Ղուկ. ԺԱ. 4):

Պատուիրում է Փրկիչն. Աղօթքի կանգնեցէք, որ չընկնիք փորձութեան մէջ (Մար. ԺԳ. 38):

Յիսուս Ս. Հոգւով անապատ տարուեցաւ քառասուն օր սատանայից փորձուելու համար. այն օրերում ոչ կերաւ օր սատանայից և ոչ խմեց. երբ վերջացաւ քառասուն օրն, անօթեցաւ Յիսուս... բայց երեք փորձութիւնից յետոյ կատարեալապէս յաղթեց սատանային (Ղուկ. Գ. 1—13):

Նղբայրներ, ամեն ուրախութեան արժանի համարեցէք երբ կընկնէք պէսպէս փորձութեանց մէջ: Իմացած լինիք որ ձեր հաւատքի փորձառութիւնն գործում է համբերութիւն: Իսկ կատարեալ համբերութիւնն կունենայ կատարեալ Գործ, որ լինիք ամբողջ և կատարեալ և բնաւ չունենաք և ոչ մի բանի պակասութիւն (Յակ. Ա. 2—4):

Տէրն գիտէ փրկել աստուածապաշտները փորձութիւնից և անիրաւները պահել դատաստանի օրուան տանջանքի համար (Բ. Պետ. Բ. 9):

Ք Ա Հ Ա Ն Ա Յ

Քահանայութիւնն հաստատուած է Աստուծոյ: Առաջին քահանան որ օրինակ էր Յիսուս Քրիստոսին, երուսաղէմի թագաւորն և բարձրեալ Աստուծոյ քահանայ էր Մեղքիսեղեկն: Սա Աբրահամ նահապետի առաջն հանեց հաց և գինի. և օրհնեց Աբրահամը և ասում է. Օրհնուած է Աբրահամ Բարձրեալ Աստուծոյ որ ստեղծեց երկինքը և երկիրս (Ծնն. ԺԳ. 18—20): Այնուհետեւ Տէրն հաստատեց Ահարոնեան քահանայութիւնը, որ տեղեց մինչև փրկիչի օրերն: Ապա Յիսուս Քրիստոս Աստուծոյ Որդին իջնելով երկնքից ի սէր Մարդկութեան եղաւ յաւիտենական քահանայապետ, խափանեց անբան կենդանեաց դոճը և հաստատեց աստուածային պատարագը—իւր աստուածախառն մարմինը և արիւնը և աւանդեց Առաքելոյ: «Ուստի Քրիստոս ամեն կերպով պէտք է նմանէր իւր եղբարց, որ լինէր ողորմած և հաւատարիմ»

Օ Գ Ն Ա Կ Ա Ն

Ստեղծենք Ադամին համար օգնական իւր նման (Ծնն. Բ. 18):

Բայց մեզ օգնական եղար, ով Տէր (Ա. Եգր. Ը. 81):

Որքին օգնականն դու ես, ով Տէր (Սաղ. Թ. 14):

Համբերիր Տիրոջ, որ օգնական լինի քեզ (Առ. Ի. 22):

Տէրն է իմ օգնականն եւ ես չեմ վախիլ, ինչ կարող է մարդ ինձ անել (Եբր. ԺԳ. 6):

Օ Գ Ն Ե Լ

Մարդկային բնութիւնն տկար է և կարօտ օգնելու: Ամեն ոք պարտական է մատակարարել իւր նման մարդոյ իւր ձեռքով եկած օգնութիւնը, մանաւանդ ամեն նեղ և կարեւոր եղած հանգամանքներում:

Դաւթին օգնեց Աբեսսան (Բ. Թագ. ԻԱ. 17):

Օգնիր ինձ, Տէր Աստուած իմ (Սաղ. ՃԸ. 26):

Երբ ձեռնհաս կը լինիս, օգնիր կարօտ եղողին (Առ. Գ. 27):

Հոգին է կենդանացնողն, մարմինն ոչ ինչ չէ օգնում. ձեզ հետ խօսած իմ խօսքն հոգի է եւ կեանք—ասում է Փրկիչն—(Յով. Զ. 64):

Փրկութեան օրերում օգնեցի քեզ—ասում է Տէր—(Բ. Կորն. Զ. 2):

ՕԾԱՆՆԵԼ Կամ Օծել

Օծման արարողութիւնն շատ հին է, այս է հաստատուած է շատ հնուց: Անկարելի է որ օծուած չլինի Ս. Հոգով աստուածատեղծ մարդն Ադամ: Աստուծոյ նուիրուած մարդ, տաճար, եկեղեցի, քահանայ, անօթ, խաչ, սեղան, մարգարէ, թագաւոր, են ամենն էլ օծուած են և օծուում են:

Առաւօտեան վեր կացաւ Յակովբ նահապետն, առաւ իւր գլխի տակ դրած քարը, կանգնեց արձան եւ իւղով օծեց. եւ Յակովբ այն տեղի անունը կոչեց «Տուն Աստուծոյ» (Ծնն. ԻԸ. 11—12)

Խօսեցաւ Տէրն Մովսէսի հետ եւ ասում է. Առ դու անուշ խոնկեր այս է դժուենեաց ընտիր ծաղիկ եւ անուշ կինամոմոն (դարչին) եւ անուշ խոնկեղեգն և հիրիկ (անշահոտ բոյս) և ձիթենու ձէթ և միմեանց հետ խառնելով կեփես և շինես սուրբ օծման իւղ իւղագործի արուեստով բաղադրուած:... Նոյն սուրբ իւղով կօծես վկայութեան խորանը, Տապանակ ուխտին, և սեղանը և ամեն անօթները և Ահարոնը և նորա որդիքը կօծես նոյն իւղով և կը սրբես ինձ համար քահանայութիւն անելու (Եբր. Լ. 22—38):

Աստուծոյ հրամանաւ Սամուէլ առաւ սուրբ իւղի շիշը և թագաւոր օծեց Սաուլը Գաղգաղայում Աստուծոյ առաջ և ներկայութեամբ ժողովրդեան բաղմութեան (Ա. Թագ. Ժ. 1. և ԺԱ. 15):

Ասում է Տէրն Սամուէլին. Վեր կաց և օծիր Դաւիթը թագաւոր, քանզի բարի է դա: Եւ Սամուէլ օծեց Դաւիթը... Եւ խաղաց Տիրոջ հոգին Դաւիթի վերայ այնուհետեւ (Ա. Թագ. ԺԶ. 12—15):

Ասում է Տէրն Եղիա մարգարէին. Գնա... Ասորոց վերայ թագաւոր օծիր Աղայէլը. Ամասիայի որդի Յէուն էլ թագաւոր օծիր Իսրայէլի վերայ և արեւմաւուսացի Սափատայ որդի Եղիսէն էլ մարգարէ կօծես քո փոխարէն (Գ. Թագ. ԺԹ. 15—16):

Ձեզ համար այսօր ծնաւ Փրկիչ, որ է օծեալ Տէր Դաւիթի քաղաքում—Բեղղեհէմում—(Ղուկ. Բ. 11):

Սիմէօն ծերունին... հրաման առած էր Ս. Հոգուց չմեռնիլ, մինչև որ տեսնէ Տիրոջ օծեալը (մանկացեալ Յիսուս Քրիստոսը) (Ղուկ. Բ. 26—27):

Առաքելներն վերնատան մէջ ամենքն լցուեցան Ս.
Հոգւով (Գործ. Բ. 1—5):

Օ Ր Է Ն Ք

Աստուծոյ օրէնքներն մասին արդէն մասամբ խօսած ենք, տես
«Պատուիրան» բառի տակ: Այս պատճառաւ քիչ կը զրենք այստեղ:

Տիրոջ օրէնքն լինի քո բերանում (Եբ. ԺԳ. 9):

Պահեցէք իմ բոլոր օրէնքները—ասում է Տէրն—
(Ղևտ. ԺԹ. 37):

Ճրագ է օրինաց պատուիրանն, լոյս է և կենաց ճա-
նապարհ, յանդիմանութիւն է և խրատ (Առ. 2. 23):

Սիօնից կելնի (դուրս կը գայ) օրէնք¹⁾ և Տիրոջ
խօսքն Երուսաղէմից (Ես. Բ. 3):

Քահանայից շրթուներն պէտք է զգուշանան գի-
տութեան (քահանայք գիտուն լինելու են) և նորա բերա-
նից կը խնդրեն օրէնքներ, քանզի ամենակալ Տիրոջ դես-
պանն է քանանան, այս է Աստուծոյ կողմից ուղարկուած
պատգամ բերող է (Մաղ. Բ. 7):

Ձկարծէք թէ ես եկած եմ քանդել օրէնքները և
մարգարէութիւնները. եկած չեմ քանդելու, այլ լցնելու:
Ճշմարիտ ասում եմ չձեզ, մինչև որ կանցնեն երկինք և
երկիր, օրէնքից և մարգարէներից մի կէտ, մի ամենա-
փոքր նշանագիր չանցնիլ, մինչև որ կատարուի ամենն
(Մատ. Ե. 17—18):

Պատասխանեց Յիսուս մի օրինական փարիսեցու և
ասաց. Սիրիք քո Տէր Աստուածը քո բոլոր սրտով, քո բո-

¹⁾ Միևնոյն Ս. Հոգին որ Սինէական սարից տուած էր Հին-
կտակարանը Մովսիսի ձեռնով Սիօն սարից-Վերնատանից տուաւ
Նոր-կտակարանը Առաքելոց ձեռնով. Տասնաքանեայ օրէնքն
այժմ էլ պահպանում է իւր զօրութիւնը:

լոր անձով և քո բոլոր մտքով: Այս է առաջին և մեծ
պատուիրանն: Երկրորդն էլ սորա նման. Սիրիք քո ընկերը
քո անձի պէս: Այս երկու պատուիրաններից կախուած են
ամեն օրէնքներն և մարգարէներն (Մատ. ԻԲ. 37—40):

Քրիստոս գնեց զմեզ Օրէնքի անէծքից, մեզ համար
անէծք լինելով, որովհետև գրուած է թէ Անիծեալ լինի
այն ամեն մարդ, որ կախուած կը կենայ փայտից
(Գաղ. Գ. 13):

ՍԽԱԼԱՅՈՅՑ (վերելից համարելով)

Երես	տող	սխալ	ուղիղ
16	23	էր	էլ
26	18	ամբարտաւան	ամբարտաւան
32	21	երեսնը	երեսը
33	13	լացի	լայի,
33	24	անձնում	յանձնում եմ.
41	25	զու	զու
42	26	հողին	Հողին
63	19	նախանձեն	նախատեն
64	24	զողերի և զողերի	և սուտ երգողներին տունն
67	8	պաշտե	պաշտես
70	27	յինում	հինում (հինել)
72	25	մշմարտութիւն	ճշմարտութիւն

ՀԵՂԻՆԸՎԻ ԵՐԿԸՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՆ

Տպեալ

1. ՄԻՐԶԱ ԵՒ ԱՆՆԱ (սպառեալ).
2. ԱՐԱԶԸ ՏԱՐԻՆ ԿՏԱՐԻ (սպառեալ).
3. ՊԸԼԸ-ՊՈՒՂԻ (սպառեալ).
4. ԶՆԱՇԽԱՐՀԻԿ ՏՂԱՅ (սպառեալ).
5. ԳԱՂՏՆԻՔ ՂԱՐԱԲԱՂԻ Թարգմանութիւն (սպառեալ).
6. ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆՑ 40 կ.
7. ԱՂՈՒԱՆԻՑ ԵՐԿԻՐ ԵՒ ԴՐԱՅԻՔ
8. ԱՐՅԱԽ—ճանապարհածախսով 2 բուրլի
9. ՔՐԻՄՏՈՆԷԱԿԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ 50 կ.
10. ԶՕԲԱՆՆ ՈՒ ՆՇԱՆԱԾԸ 40 կ.
11. ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ (սպառեալ).
12. ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱՂՈՒԱՆԻՑ Ա. հատոր. 1 բ. 20 կ.
13. ՄԱՏՁԵԼԻ ՔԱՐՈՋՆԵՐ Ա. ¹⁾ Ե Բ. տետր 30 կ.
14. ԱՄՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՀՐԱՀԱՆԳ ՀԱՆՐԱՊԱՐՏՈՒՑ

ԳԻՆՆ Է 80 կող.

Անտիպ

Նախապաշարմունք.

Աստուծոյ օրհնած տունն.

Բ. Հատ. Պատմութիւն Աղուանից.

¹⁾ Ա. տետրակն սպառեալ է:

2641